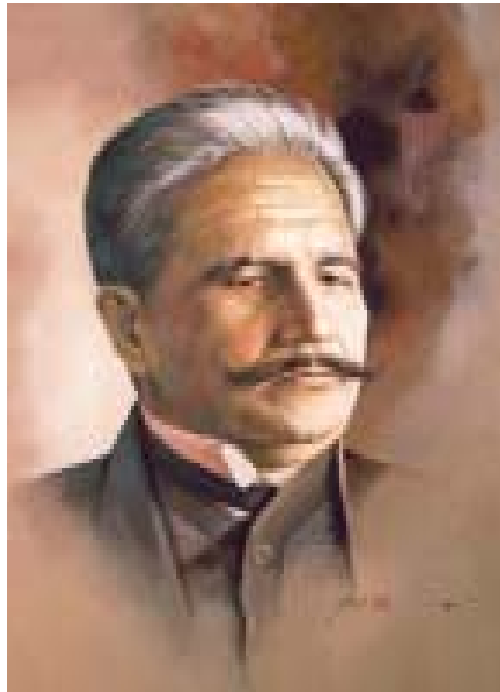

IQBAL
ILUSTRIRANA BIOGRAFIJA

Khurram Ali Shafique

IQBAL AKADEMIJA PAKISTAN

Sengleskog preveo:

Nevad Kahteran

Sarajevo, 2012.

Izdavač: MUHAMMAD SUHEYL UMAR, direktor Iqbalove akademije u
Pakistanu
VLADA PAKISTANA

6th Floor, Aiwan i Iqbal Complex, Off Egerton Rd, Lahore, Pakistan

Tel.: 92-42-6314510/9203573

Fax: 92-42-6314496

Web-site: www.allamaiqbal.com

E-mail: info@iap.gov.pk

ISBN:

Prvo izdanje ovog djela je tiskala Iqbalova akademija u Pakistanu u junu 2006.

Drugo izdanje u aprilu 2007.

Tiraž: 3000 primjeraka

Cijena: Rs. 899/-

Odgovorni urednik: Farrukh Daniel

Tisak: Darul Fikr, Lahore

Copyright © Iqbal Academy Pakistan 2006.

Moralno pravo autora je zajemčeno

Sva prava pridržana.

Nijedan dio ove knjige ne može se reproducirati, pohraniti u bilo koji sistem zapisa, niti transmitirati, u bilo kojem obliku niti bilo kojim sredstvom bez prethodnog pismenog dopuštenja od Izdavača, niti smije na neki drugi način biti pušten u optičaj u bilo kojem obliku uveza ili korica drukčijeg od onoga u kojem je objavljen, te bez sličnog uvjeta koji uključuje ovaj uvjet koji je zadan svakom narednom kupcu copyrights.

Design i oprema knjige: Khurram Ali Shafique

Korice: Kamwar Schahzeb

S A D R Ź A J

Nevad Kahteran
Predgovor bosanskom izdanju

PREDGOVOR
UVOD

POGLAVLJE 1
MLADI PJESNIK-FILOZOF
1877.-1905.

POGLAVLJE 2
TAMNA NOĆ DUŠE
1905.-1913.

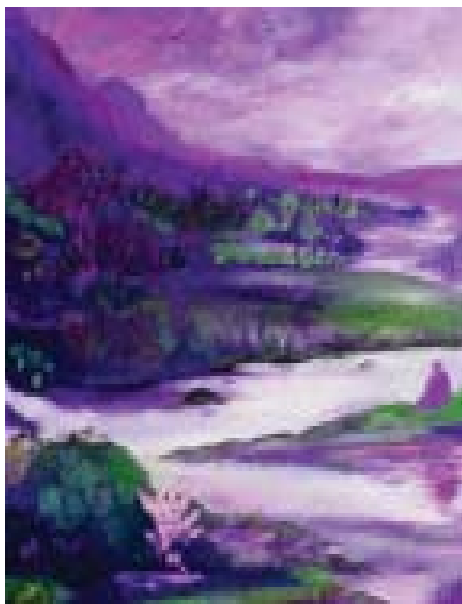
POGLAVLJE 3
PROSVJETLJENJE
1914.-1922.

POGLAVLJE 4
NESLUĆENE HARMONIJE 1923.-1930.

POGLAVLJE 5
ONO ŠTO LEŽI ONKRAJ 1931.-1938.

EPILOG: OSTAVŠTINA

-
HRONOLOGIJA

Rođen sam na ovom svijetu kao novo sunce,
Nisam naučio načine ni oblike neba:
Niti su zvijezde još uvijek pobjegle pred mojim sjajem,
Niti se moja živa još uskomešala;
Netaknuto je more mojim plešućim zrakama,
Netaknute su planine mojim grimiznim prelivom,
Oko postojanja nije srodno sa mnom;
Ja se uspinjem drhteći, bojeći se da se pokažem.

TAJNE JASTVA (SECRETS OF THE SELF, 1. 21-28)
U prijevodu R.A. Nicholsona

PREDGOVOR

Ovaj je svezak koncipiran i kao knjiga i kao vježba u vizualnoj umjetnosti. Jedan od načina na koji se umjetničko djelo uvelike razlikuje od običnog iskaza o Činjenicama jeste taj što ono pribavlja zbiljsko iskustvo i što pobuđuje osjećanja. Umjetnički cilj ove knjige je da potakne stanoviti osjećaj konsultiranja nekoliko resursa umjesto samo jednoga. Kroz suprotstavljenost predočenja slika i riječi, pokatkad na neuobičajen način, ovaj svezak nastoji stvoriti utisak dobro opremljene biblioteke gdje možemo provjeravati kroz upućivanja na podatke na drugome mjestu knjige ili čak zastajkivanje uz zabavna odvratanja pažnje, te potom nastaviti prekinutu studiju.

Govoreći u terminima informacije, ova knjiga predočava:

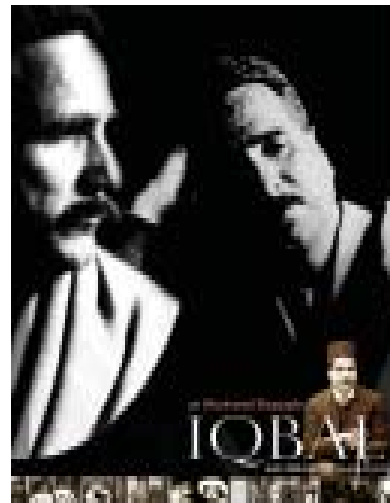
- a) Iqbalovu biografiju;
- b) kratke uvodnike u događaje i ljude koji su najrelevantniji za njegov život i misao;
- c) sinopsis svih objavljenih djela i glavnih nesabranih rukopisa;
- d) izvratke iz sabranih radova; i
- e) cjelovite tekstove Četiri važna majstorska djela: (i) posthumno objavljenu bilježnicu *Stray Reflection* („Zalutala misao”); (ii) opsežnu raspravu o *Presidential Address* („Prvom govoru novog predsjednika”) kazanog u Allahabadu 1930.; (iii) „Kordobsku džamiju““, koju neki smatraju najvećom poemom urdu književnosti; (iv) tekst prijenosa emisije „Novogodišnje poruke“ u posljednjoj godini Iqbalovog života.

Skoro sve dostupne Iqbalove fotografije ovdje su uključene, od kojih su neke po prvi put objavljene. Također, uključene su prve skice i rukopisi njegovih djela.

Zahvalan sam M. Suhayl Umaru za njegovu podršku. Ne samo zbog toga što je u svome kapacitetu kao direktor Iqbalove akademije u Pakistanu imao viziju za pokretanje nekog projekta ove važnosti, većjednako tako zbog toga što je njegovo ulaganje, kao učenjaka i prijatelja, na svakom stupnju pripreme bilo prijeko potrebno.

Drugi koji su me potpomagali su brojni, međutim, moram da spomenem Dr. Rafiuddina Hashmija, dobročudnog poznavatelja Iqbala, Čiji su privrženost i pokroviteljstvo gotovo poslovični među mlađom generacijom učenjaka koji rade na ovom predmetu.

Stilski dugujem Mary Renaultovom djelu *The Nature of Alexander* („Aleksandrova narav“), koje je na neki način poslužilo kao uzorak za pisanje biografije o nekom velikanu.

Uz personalnu opasku želio bih da pridodam da je zamisao o ovoj knjizi mastala kada sam upoznao M. Suheył Umara. Njegovo ulaganje je bilo toliko sinergično da mi je teško i kazati da li je konačni proizvod nešto što sam želio da uradim, ili je to nešto što je on oduvijek imao na pameti. Mislim da je to i jedno i drugo.

KHURRAM ALI SHAFIQUE

Mnogi je pjesnik rođen nakon svoje smrti,
Otvorio naše oči kada su njegove vlastite bile sklopljene,
I putovao dalje iznova iz ništavila,
Nalik ružama koje cvjetaju po zemlji njegova kabura.

TAJNE JASTVA (SECRETS OF THE SELF, 1. 21-28)

U prijevodu R. A. Nicholsona

UVOD:

GLASOVI

Dvadeset i prvog aprila 1938. godine Iqbal je umro u Lahoreu. Ljudi su se gomilali u njegovom domu; a među njima su bili muslimani, hindusi i sikhi. Njegovi su prijatelji odabrali nezauzeto mjesto s lijeve strane stepenica gigantske mogulske džamije za njegov ukop. Mjesto je pripadalo arheološkim vlastima i otuda je glavni ministar Pendžaba, Sir Sikander Hayat Khan, morao biti kontaktiran usred svoje posjete Kalkuti. Odbio je ovo traženje (a kasnije je i sam pokopan s druge strane istog ulaza). Britanski guverner je bio uslužniji i preko njega je osigurana dozvola iz Delhija tog popodneva.

U to vrijeme novine su tiskale specijalne dodatke tako da, kada je dženaza krenula uvečer, brojala je ne manje od dvadeset hiljada ljudi. Djeca iz sirotišta Andžuman Himayat-i Islam iskazala su svoju počast držanjem malih crnih zastavica u rukama i stojeći mirno u redu na obližnjem putu. Oni su spustili svoje zastavice kada je povorka prošla. Nije bilo zaboravljeno da je pjesnik počeo kao prikupljač financijskih sredstava za djecu bez roditelja prije nekih Četrdeset godina.

Tijelo je spušteno u kabur u 9 sati i 45 minuta nakon što je dvaput klanjana dženaza – prva na igralištu Islamia koledža (gdje je, kazano nam je, bilo prisutno nekih pedeset hiljada ljudi) i drugi put u velikoj Mugahalskoj džamiji, gdje je Iqbal rijetko propuštao da klanja bajram-namaze za svoga života.

Njegova posljednja knjiga, imaginarno putovanje u Medinu u perzijskim stihovima, još uvijek nije bila tiskana. Ona se pojavila kasnije te godine pod naslovom koji joj je on dao, *Armughan-i Hidžaz/Poklon Hidžazu*; njegova posljednja nedovršena urdu antologija bila je pridodana njojzi kao dodatni odjeljak.

U martu 1940., manje od dvije godine nakon Iqbalove smrti, Sveindijska muslimanska liga održala je svoju godišnju sjednicu u Lahoreu – u Minto parku, praktički izvan Mughal kompleksa u kojem je pokopan. Donesena je rezolucija da se stvori muslimanska država u indijskim sjeverozapadnim provincijama i dvije godine nakon toga je Muhammad Ali Džinnah, Quaid-i Azam, objavio gomilu pisama koja mu je Iqbal pisao posljednjih dana svoga života, ukazujući na najnoviju ekspanziju utjecaja njegove partije na većinske muslimanske provincije uz onaj u manjinskim,

on je odao priznanje Iqbalu, koji je „odigrao vrlo istaknutu ulogu, iako ona u

Slike na prethodnim stranicama:

- str. 1 (ilustracija nasuprot naslovne strane): „Himalaji i Ganges” autora Tabassuma Khalida koja ilustrira Iqbalovu alegoriju tradicije nasuprot modernosti iz Iqbalove didaktičke poeme *Asrar-i-Khudi* („Tajne jastva”).
- str. 2 (unutar zabatne strane): U Božanskoj Prisutnosti” autora Tabassuma Khalida, koja ilustrira nebesko putovanje u Iqbalovom epskom književnom djelu *Džavidnama*.
- str. 3 (unutrašnji naslov): Detalj sa nagradnog portreta Iqbala koga je sačinio Adžab Kahn (veća slika na str. 103).
- str. 4 Detalj sa slike Shireen Nadžib, koji ilustrira pejzaž Iqbalove ranije poezije koja se bavi prirodom (tonovi su promijenjeni).
- str. 6 „Književnost” autora Tabassuma Khalida, koja ilustrira poglavlje iz *Asrar-i-Khudi*.

Desno: Fotografija sa Iqbalove dženaze potvrđuje izvještaje svjedoka o hiljadama ljudi koji su se kretali u gomili u gradu.

to vrijeme nije obznanjena javno, u postizanju ovog dovršenja”.

Nacionalisti su sumnjičavo čitali ovo saopćenje. Oni su tvrdili da je Iqbal samo uputio prijedlog za preuređenje provincija, dok on nikada ne bi odobrio podjelu zemlje budući da je nekada bio nacionalist. Međutim, Džinnah je uspio i Pakistan je teritorijalno odijeljen od Indije kada su Britanci dali neovisnost ovoj zemlji 15. augusta 1947. Kako su astrolozi smatrali ovaj dan kobnim, premijer je odredio Džawaharlal Nehrua koji je sazvao prvu sjednicu Parlamenta 14. augusta i odugovlačio je do ponoći kada je mogao pozdraviti buđenje svoje zemlje dirljivim govorom. Zasjedanje nije prekidano sve dok Suchitra Kirplani, koja će kasnije postati prva žena predsjednica neke indijske provincije, nije zapjevala Iqbalovu *Saray džaban say abha Hindustan hamara* („Naša Indija je bolja od Čitavog svijeta“) skupa sa *Džana mana gana* nacionalnog pjesnika Tagorea.

Sljedećeg je jutro u Karachiju, Džinnah podigao zelenu i bijelu zastavu kako bi započeo prvi radni dan u državi koja je oficijelno posmatrana kao Iqbalova umotvorina. Na ovome mjestu, svaki bi se uspješni upravitelj osjećao obaveznim na jedan ili drugi način da se svečano obaveže na „Iqbalovu poruku“.

Ove dvije države su vodile tri rata jedna protiv druge u manje od dvije decenije, međutim, Iqbal je ostao biti drag objema. Dvadeset i šest godina kasnije stogodišnjica njegovog rođenja proslavljena je u Indiji, dok je premijerka bila Nehruova kćerka – apokrifna priča je kružila naokolo u smislu da joj je njezin pokojni otac naložio da uvijek odaje priznanje sjećajući se Iqbala budući da se osjećao dužnim zbog toga što je spomenut u Iqbalovom najvećem djelu, *Džavidnama*. Ona je inicirala drugu rundu javnog priznanja za Iqbala kroz međunarodnu konferenciju u Nju Delhiju kada je Pakistan obznanio svoju vlastitu stogodišnjicu ovog pjesnika četiri godine kasnije. Ipak, bilo bi pogrešno pretpostaviti da je takvo uvažavanje u Indiji bilo ograničeno na obitelj Nehru – Morarji Desai, koja je u međuvremenu preuzela vlast od Indire Gandhi, potrdila se da se ova konferencija u Nju Delhiju održi kako je planirano.

Indijski nacionalizam i pakistanska teorija o dvije nacije nisu bile jedine škole mišljenja koje su se otimale za njega kao svog vlastitog. „Progresivni“ pisci Južne Azije, koji su općenito posjedovali marksističku orijentaciju, formirali su asocijaciju 1936. godine, te su Čak i njihovi eseji u povodu pjesnikove smrti potvrdili njihovo književno potjecanje od njega. U nekoliko kasnijih radova Faiz Ahmad Faiz je izjavio da je Iqbal predstavljao novu srednju klasu protiv dekadentnih aristokratskih ukusa u urdu književnosti. Ova klasa je nastala kao rezultat izvirgavanja modernom obrazovanju koga su nudili Britanci, kazao je Faiz, međutim, bilo je iznenađujuće da nijedan drugi pjesnik nije predočio iskustvo spoznaje u njegovoj poeziji. „Poezija ideja je dosegla savršenstvo kroz Iqbala u našem dobu“, napisao je godinu dana nakon Iqbalove smrti. „Ova zadaća je zahtijevala veliku ličnost“. On je koristio ovaj slučaj kako bi dokazao da poezija ideja može također biti spontana.

U ranijim radovima pristalice progresivnih ideja optuživali su Iqbala – primjerice, začetni esej njihovog trusta mozgova, Akhtara Husejna Raipurija, iz 1935. godine optuživao ga je da je fašist. Njihova promjena u srcu je potekla iz shvatanja da bez njega progresivna misao u urdu poeziji vjerovatno ne bi bila

Pakistan, koga je utemeljio Quaid-i-Azam Muhammad Ali Džinnah (slika iznad) 1947., oficijelno je posmatran kao Iqbalova umotvorina. Iako ovaj pjesnik-filozof nije poživio da vidi nastanak ove države, on uživa prestiž nacionalnog pjesnika budući da se tvrdi da je nastao iz vizije koju je on predočio na godišnjem zasjedanju Sveindijske muslimanske lige 1930.: „U islamu su Bog i univerzum, duh i materija, vjera i država, organski povezani. Čovjek nije stanovnik profanog svijeta koji će se povući izvan zanimanja za svijet duha koji je situiran negdje drugdje. Za islam bitan je duh koji se zazbiljuje u prostoru i vremenu...“ (v. str. 136-150 za cjelovit tekst Iqbalovog prvoga govora kao novog predsjednika.)

Iznad: Iqbalova fotografija gdje se on odmara s glavom naslonjenom na ruku dobro je poznata, međutim, nausprot općoj percepciji, ovo možda nije misleća poza: zapravo, on se odmarao nakon napadaja prehlade i zamora nakon šetnje u Parizu, 1933. (v. str. 165-66 za više detalja.)

moguća. Njihov vlastiti doprinos razumijevanju njegovih djela bio je da stvore opću zbrku oko toga da li je on bio socijalist ili ne.

K tomu još, drugi tip mišljenja su predstavljali oni koji su osjećali zavist, ogorčenost ili averziju. On nije bio neki pjesnik i jedva je mogao napisati stih bez pravljenja grešaka bio je opći slogan ove škole koja je imala svoje porijeklo u grčevima ljubomore koju su sjećali suvremeni pjesnici kada je u dobi od dvadeset i nekoliko godina postao znamenitiji od bilo kojeg drugog pjesnika na urdu jeziku iste dobi. Na početku je pokušao da odbaci takovrsne primjedbe filozofskim argumentima i presedanima iz autentičnih tekstova, ali je uskoro odustao uz sarkastično ravnodušnost; kazao je da je bio glasnik te da nije želio da bude poznat kao pjesnik.

Poput svih drugih slavni ličnosti također je bio popularan predmet ogovaranja. Za vrijeme svoga života bio je unekoliko enigmatičan i stoga uvijek pod rizikom da bude pogrešno shvaćen, kao što se osobno jadao Čak u svojim najranijim pjesmama. Kasnije, njegova je slava narasla do goleme industrije izmišljenih priča o njegovom životu, napose onom privatnom, sve dok su postojali ljudi koji su tvrdili da su bili njegovi susjedi u gradovima koje on nikada nije pohodio. Kao posljedica, nastala je grupa učenjaka koji su se, vjerovatno pronalazeći područje ozbiljne rasprave, zasitili svraćajući svoju pozornost na „psihološko proučavanje“ njegovog uma – naravno, isključujući njegovu misao, koja je mogla biti odveć teška za ove popularne zvijezde akademskog svijeta. Iqbalova pisma Atiji Faizi (napisana u periodu 1909.-11., ali objavljena 1947.) bila su dar s neba, i uskoro su postojale djelomično pečene psihološke studije o Iqbalu. Nakon temeljitije analize one nisu bile psihološke, niti im je pošlo za rukom da bilo šta prouče. Nedostaci takovrsnih radova dali su povoda prigovoru da je Iqbalov život bio zataškan, te da bi se prava slika mogla pojaviti ukoliko bi bilo više detalja. Ponuda slijedi potražnju te su tračevi stupili naprijed kako bi popunili praznine.

Na kraju, no ne manje važno, postojala je grupa radinih i iskreno posvećenih, ali umjetnički stimuliranih učenjaka koji su patili od nepopravljive prevelike doze zapadnjačke filozofije i nekontrolirane potrebe da se pokaže njihova upoznatost sa teškim predmetima. „Iqbal i Bergson“, „Iqbal i postkantijanski voluntarizam“, „Iqbal i Schopenhauer“ te je svaki drugi mogući konglomerat ove vrste postao moda i proizveo je opsežne sveske nečitljivih eseja, radova i knjiga. Na policama *Iqbalijat*-a u javnim bibliotekama, koledžima i sveučilištima ovi samrtno dosadni proizvodi maknuli su postrance tanke i površne sveske o Iqbalovoj vlastitoj razdraganosti i živahnoj prozi, koja se sada smatrala nesposobnom da objasni njegovu misao. Zanimljivi su napor na kritičkoj procjeni njegovih djela, od kojih su mnoga počela da se posmatraju kao manje prestižna.

U međuvremenu, Iqbalovi prijatelji su bili zauzeti podizanjem prikladnog mauzoleja nad njegovim zemnim ostacima. Jedan dizajn je odbačen zbog toga što je imao katolički ethos. Drugi dizajn, koga je predložio na odobrenje arhitekt iz Hajderabada (Deccan) smatran je prikladnijim, ali poprilično delikatnim. Njegov je arhitekt Zain Yar Jang bio pozvan u Lahore gdje ga je Iqbalov opunomoćenik odveo na Iqbalov kabur. „Pogledaj, Nawab Sahib!“ Kazao je: „Na jednoj strani je džamija, što predstavlja religijsku slavu muslimana; na drugoj strani je tvrđava, koja predstavlja njihovu svjetovnu moć. Kabur među njima bi mogao izgledati lijepo jedino ukoliko isijava jednostavnost sa snagom. Pored toga, ovo su također bili istaknuti aspekti Iqbalovog vlastitog temperamenta”.

Izgradnja je počela koncem 1946. prema Zain Džangovom drugom nacrtu i dovršena je 1950. Novac je dolazio od strane odanih pristalica bez potrebe obraćanja za pomoć narodu. Afganistanska vlada je donirala lazur (kamen tamnomodre boje) za podij, sarkofag i nišan (nadgrobni spomenik); Zahir Šah je bio kralj u to vrijeme, a Iqbal je namaknuo sredstva da podrži borbu Šahovog liberalnog oca kako bi se uspeo na prijestolje, i posjetio je Afganistan na njegov poziv te ga spominjao u svojim pjesmama.

Iste te godine je provincijska vlada Pendžaba u tek osnovanom Pakistanu također ustanovila i Iqbalovu akademiju u Lahoreu. Ime je promijenjeno u Bazm-i-Iqbal kada je aktom Parlamenta stvorena druga Iqbalova akademija pod federalnom vladom u Karačiju 1951. (koja je otad također premještena u Lahore i trenutno funkcionira u sastavu Ministarstva kulture i sporta). Jedna od prvih inicijativa Bazm-i-Iqbala bila je da se naruči standardna biografija od poznatog novinara Abdul Medžida Salika, koji je osobno poznao ovaj predmet. *Zikr-i-Iqbal* je tiskan 1955. Među onima koji su ovo žestoko kritikovali bio je Agha Shorish Kašmiri, drugi novinar, koji je uradio pravu stvar iz pogrešnog razloga. Predstavljajući morbidnu svijest masa, žalio se on, ne samo da je knjiga bila površno napisana, već ona uistinu nije predstavila Iqbala kao savršenog uzora za omladinu; on bi trebao da se predstavi kao besprijekorno ljudsko biće.

Uz nekoliko izuzetaka, zahvaljujući pojedincima koji su vodili ove organizacije u različita vremena, i Bazm-i-Iqbal i Iqbalova akademija pohvalno su se opirali da djeluju kao cenzori i ostali su biti zauzeti sa organiziranjem i širenjem znanja o Iqbalovom životu i misli. Svijet poznavatelja Iqbala ostati će beskrajno dužan naporima ovih institucija, kao i brojnim privatnim izdavačima, autorima i amaterima koji su predano sačuvali neprocjenljivu izvornu građu koja bi inače bila izgubljena.

Morbidni cenzori su ipak postojali u društvu i uglavnom su poznati pod tri imena: udžbenici, novine i televizija. Svaki od ovih (uz izuzetak nekih privatnih kanala na televiziji) bili su vođeni trendovima koji reduciraju diskurs o Iqbalu na nekolicinu

Ispod: Iqbalova grobnica u Lahoreu

Džavid Manzil (Lahore), gdje je Iqbal proveo posljednje tri godine svojeg života, sada je Iqbalov muzej. Na ovoj stranici se vidi (s vrha): fasada zgrade; (iznad:) zidni sahat iz njegove osobne upotrebe – koji je ukočen u momentu njegove smrti; (iznad desno:) njegov toaletni stolić – koga je on vrlo rijetko upotrebljavao u svome životu, budući da je bio dobro poznat zbog neobaziranja na osobnu vanjštinu; i (desno:) njegova smrtna postelja skupa s njegovim šalom-ovratnikom, jastukom i poznatom nargilom.

bezaslenih i besmislenih klišeja. Čovjek koji je bio poznat po bujnom smislu za humor u vlastitom životu počesto je predstavljen u ovim medijima kao neko ko vjerovatno nikad nije kazao, niti učinio išta od najmanjeg ljudskog interesa. Pokazivanje dubokog poštivanja ovoj nesamjerljivoj slici i njegovo navođenje kao vašeg omiljenog pjesnika, filozofa i vodiča jeste nacionalna dužnost, Čime, zapravo, ovi izvori kazuju neosjetljivim masama – bezgrješno dijete je uključeno.

Proces prepoznavanja preko njegove vlastite regije, koji je započeo još za njegova života, nije oslabio ni nakon njegove smrti. U Engleskoj i Njemačkoj postoje sveučilišne katedre koje nose njegovo ime, a studije o njemu postoje u sve većem broju zemalja, uključujući SAD, Sovjetski Savez, te brojne druge zemlje u Africi i Aziji.

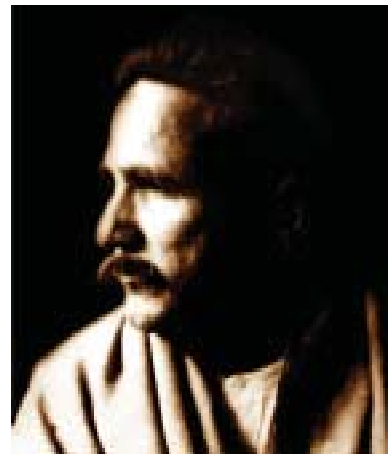
Unutar muslimanskog svijeta njegova pozicija kasno procvalog cvijeta perzijske mudrosne poezije te važnog mislitelja modernog razdoblja, jeste najistaknutija. Ipak, prisutna su oprečna mišljenja – optužen od strane nekih mistika zbog kritikovanja Hafiza, te od strane nekih nepokolebljivih radikala da je odveć mističan, Iqbal se Čini proročki vjeran svojim ranim stihovima: „Neki misle da je Iqbal sufija, dok ga drugi optužuju da juri lijepo dame. Ja sam tamo upravu prije bilo koga i uz to se mišljenja toliko razlikuju o meni – šta bi se desilo da sam kojim slučajem nestao“.

Indija je slavila Iqbalovu stogodišnjicu 1973., a Pakistan 1977. (zahvaljujući neslaganju oko datuma njegovog rođenja). Gledano unatrag ove dvije stogodišnjice, Čini se da su spuštanje zavjesa na prvu fazu studija u ovom području, kojima su ostali dominirati njegovi parnjaci i mlađi suvremenici. Oni su bili odveć bliski njegovom vremenu, i još važnije, oni su svjedočili razvijanju njegovih ideja tako da su postepeno bili postavljeni nasuprot elementarnih poteškoća u poduzimanju ptičije perspektive o njegovom životu i misli. Njihov je doprinos bio suštinski – bez njih postojeća banka primarnih izvora ne bi uopće postojala. Pa ipak, reorganizacija i ponovna procjena su bili prijeko potrebni.

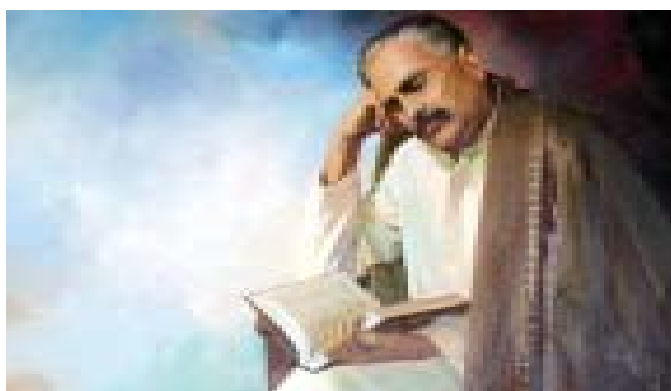
Zora novog doba studija o Iqbalu pojavila se na obzoru i njezin glasnik je bio - nimalo slučajno - Džavid Iqbal. On je bio mlađi sin Čije je ime korišteno kao metafora budućih generacija, od 1979. do 1984. godine.

prvu mjerodavnu biografiju svoga oca u tri sveska, *Zindab Rud.* „Imao sam trinaest godina u vrijeme Iqbalove smrti“, piše on u predgovoru prvom svesku. „Otuda ne mogu tvrditi da sam njegov savremenik, međutim, moja udaljenost od njegovog doba olakšava mi da zadržim objektivni pristup“. S istom intelektualnom skromnošću koja je bila istaknuta karakterna crta njegovog oca, on je

Iznad: Ovaj profil je sada obiteljska slika. Napravljena je u Simli (Indija) 1929., dok je Iqbal bio u kući svoga prijatelja Nawaba Zulfiqara Ali Khana (v. str. 116-18 za pojedinosti.)

Ispod: Zanimljivo je primijetiti kako je popularna imaginacija zamijenila zapadnjačku odjeću na Iqbalovoj pariškoj fotografiji (str. 10) sa kašmirskim šalom na Simla fotografiji (iznad) i dala mu knjigu umjesto mogućnosti toliko prijeko potrebnog odmora. Kućna pozadina se također pruža prema golemom prostranstvu naoblačenog neba, dajući značenje veličanstvenoj atmosferi njegovih djela. Portret je sačinio Saeed Akhtar

kazao da je napisao ovu knjigu za one koji Će doći poslije njega budući da bi oni vjerovatno mogli da razumiju njegovog oca bolje od njega; „nakon svega, Iqbal je pjesnik sutrašnjice i pjesnik budućnosti“.

Tek nekoliko godina nakon tiskanja posljednjeg sveska *Zindab Rud* pojavilo se različito izdanje o Iqbalovoj poeziji – iako ograničeno na rani period. Slučajno, njega je sastavio hindu učenjak iz Indije. Druga važna referentna knjiga također dolazi s iste strane granice; to je potpuna kolekcija pisama koja su poredana hronološkim redom.

Temeljna djela novog doba učenosti o Iqbalu omogućila su sadašnjim pristašama da zauzmu holističko stajalište o njemu. Stariji, stilski, bili su omiljena linija koja je proizvoljno uzimana usput i subjektivno proširivana, ili je, pak, prolazna emocija uzimana kao smjernica za potpunu tezu koja sada daje pravac novom nizu objektivnijih, ali izbalansiranih radova o Iqbalovom životu i djelima.

Profiltrirani i prelomljeni kroz ove slojeve značenja, emocija i kontradiktornih mišljenja – „stvar koja je neodvojiva od njega živog ili mrtvog“ – Iqbalov glas je dospio do nas.

CHAPTER
ONE

MLADI PJESNIK-FILO-
ZOF

1877
- 1905

Iznad: Ova najranija fotografija Iqbalovog oca datira oko 1899. god. kada je imao oko dvadeset i dvije godine.

Sliku korištenu na strani 15 naslikao je Adžab Khan sa ove fotografije.

Iqbalovi roditelji su došli skupa 1857. godine. Šejh Nur Muhammed je potjecao iz srednje kašmirske klase iz Sialkota, a njegova supruga, Imam Bibi, također je bila kašmirskog porijekla. Ništa izuzev dogovorenog braka nije moglo objediniti tako različite osobe kao ovo dvoje, a njihov dugi niz godina zajedničke sreće može pokazati izvanrednu senzitivnost u jednom i drugom. Nur Muhammed je bio asket, koga pomanjknje formalnog obrazovanja nije spriječilo da ovlada kompleksnim temama Božanske ljubavi sjedeći na skupovima mistika. Imama Bibi je bila žena čvrsto na zemlji sa istančanim smislom za sve što je povezano s praktičnim životom.

Šejh Muhammed Iqbal, njihovo Četvrto dijete koje će preživjeti djetinjstvo, sada se općenito vjeruje da je rođen 9. novembra 1877. (v. „Hronologiju“ za druge moguće datume njegovog rođenja). Prije njega se rodio brat (osamnaest godina stariji od njega) i dvije sestre, a poslije njega na svijet su došle dvije mlađe sestre.

Imao je oko dvije godine kada su mu pijavice stavljene na Čelo kao tradicionalni lijek za neke bolesti. Ovo je štetno djelovalo na njegovo desno oko, na koje nije vidio do kraja života. „Ne sjećam se da sam išta vidio desnim okom“, kasnije će izjaviti. Na stranu očita poteškoća koju je ovo moglo prouzročiti u percipiranju udaljenosti, disfunkcija jednog oka je jednako tako postala zaprekom kada je kasnije aplicirao za civilnu službu. Bio je diskvalificiran na temelju medicinskog nalaza. Iako su „vizija“ i „pogled“ konvencionalne metafore u religijskom diskursu i mističkoj poeziji, vjerovatno nije puka slučajnost da su ovi pronašli neuobičajen spomen u Iqbalovim stihovima, posebno u ranom periodu.

Kuća je vrvjela brižnim rođacima u vrijeme kada je odrastao, a na temelju svih izvještaja, bio je vrlo društveno dijete. Naravno, briljirao je u prepoznavanju arapskog alfabeta i učenju kur'anskih ajeta napamet – skoro da je Čitav nastavni program obrazovanja u njegovom ranom djetinjstvu protekao u mektebskoj nastavi u džamiji. Jedva da je imao preko Četiri godine kada je upoznao osobu koja će promijeniti kurs njegovog života. Ovo je bio pučki učitelj, Syed Mir Hasan.

Syed Mir Hasan je bio neka vrsta društvenog buntovnika i nepokolebljivi sljedbenik Sir Syed Ahmeda Khana. Također, bio je podupiratelj urdu jezika, uspješni vaiz na svoj vlastiti uzdržani način i – ono što će se pokazati najznačajnijim za Iqbalovu karijeru – vjerni prijatelj šejha Nur Muhammeda. Kaže se da je on zapazio Iqbalu dok je dolazio u mekteb te da je upotrijebio sve svoje moći da promijeni dugo priželjkivane planove šejha Nur Muhammeda. Mistični otac je uvijek sanjao o tome da svoga sina posveti služenju islama – što je za njega označavalo religijsku naobrazbu koja kulminira u životu posvećenom predvođenju namaza u nekoj džamiji ili služenju nekom derviškom redu. Planovi koji su sada promijenjeni u Iqbalu dopustili su upis u Škotsku misionarsku školu (Scottch Mission School) gdje je izučavao moderne predmete sve do 12. razreda prije nego što će prijeći na daljnje obrazovanje u Lahore u dobi od osamnaest godina. Mnogo toga se promijenilo u njegovom životu dotad.

Kao dijete, bio je privržen muzici i poeziji. Bio je oduševljen u donošenju popularnih balada sa tržnice i njihovim recitiranjem ženama u kući koje su radile do kasno u noć. Navodno, dijete je također parodiralo ove balade kako bi zabavilo ljude koje je poznavalo. Prije upisa na koledž ovladao je klasičnim vještinama pjesničkog umijeća kao što je *arooz* (metrika) te čak ebdžedom, ili numerologijom stihova. Mogao je pisati hronograme, sastavljati gazale, a posjedovao je i neko osnovno znanje o klasičnoj indijskoj muzici (kasnije je jednako tako mogao svirati *sitar*).

U prvih dvadeset osam godina svoga života on se javlja kao rođeni pjesnik koji izrasta protiv pozadine materijalnog progresa i društvene promjene oko njega, dok ga razočarenja u privatni život samo sile da bude, s jedne strane, ambivalentan u vezi sa svojim pjesničkim talentom i, s druge, više na zemlji u analizama filozofskih ideja.

Materijalni progres je bio postavljen u kretanju kroz bijesni juriš industrijalizacije i zapadnjačke prosvijećenosti kao posljedica britanskog podjarmljivanja Indije. Sialkotova transformacija u prosperitetan grad s industrijom u sportskim kvalitetama izdešavalo se upravo pred adolescentnim Iqbalom; moderno je obrazovanje također obećavalo, ili je smatrano obećavajućim za trenutno zadovoljenje kroz unosne vladine poslove ili uspješnu karijeru u takvim područjima kao što je pravo.

Naravno, postojao je otpor prema „zlina modernizacije” – težnja za materijalnim progresom bila je prezrena u društvu u kojem su profesije bile nasljedne, a brz uspon na ljestvama društvenog statusa je stoga bio dolično nepristojan. Upravo ovo stanje uma je bilo ono što su Ram Mohan Roy i Syed Ahmad Khan posebno imali za cilj da promijene u hindu i muslimanskim sektorima.

U retrospektivi, čini se da duh zajednice koji je odgajan stoljećima kroz feudalizam i slijepu poslušnost tek sada mijenja svoj karakter. „Jedan za svijetu i svi za jednog” još uvijek je bila krilatica, ali je smjer bio obrnut: umjesto gledanja unatrag zajednica se sada prilagodila promjenama u isti mah.

Postprosvjetiteljski evropski koncept individualizma sada nigdje nije na slici (izuzev kao neiskazana ideja u radovima velikog Syeda, koji je bio daleko ispred svoga vremena gotovo u svemu). Duh promjene i spremnost da se participira u društvenoj službi u viktorijanskoj Indiji bio je u početku utemeljen na pretpostavci da se pojedinac koji nema identiteta spašava kao dio veće narodne mase. Ova šira masa je bila *biraderi*, Čije je doslovno značenje bratstvo ili zajednica, ali jednako tako prenosi mistično strahopoštovanje za istočnjački um; ovo je bio najniži zajednički imenitelj na koji su pojedinci morali podvrgnuti svoj ego, želje i duše. Također, moglo se pripadati različitim zajednicama u isto vrijeme. Na primjer, Iqbal je bio po kasti iz Kašmira, musliman po religiji i brahmin po rasi (koji je posljednji identitet koji su njegovi preci izgubili kada su konvertirali na islam prije nekoliko stoljeća).

U njegovim kasnijim djelima i psihi pronalazimo jasnu dokumentaciju ovoga konflikta između individualnog i zajednice. Dok bi prokazivao „nemisleće mase“, jednako tako bi propovijedao pojedincu da pronađe spasenje - ne kroz samodokinuće u Bogu, već kroz ukinuće u nacionalnim idejama.

Bog, pojedinac i zajednica su, na stanovit način, bili ljubavni trougao s kojim se morao baviti od samog početka. Ponovno podešavanje uloge ovih koordinata bila je zadaća koju je sebi doznačio puno ranije.

Iznad: Sir Syed Ahmad Khan (1817.-1898.)

Utemeljitelj Muhammedansko anglo-orijentalnog koledža u Aligarhu i pionir takvog reformatorskog Časopisa kao što je *Tehzibul Akhlaq*, Syed je bio glasnik obrazovne, društvene, religijske, političke i književne promjene među muslimanima sjeverne Indije. Iqbal je bio pod njegovim utjecajem kroza svoje mentore, Mir Hasana i Thomasa Arnolda, kao i inače.

Syeda pronalazimo spomenutog u poemi "Syed's Tombstone" („Syedov kabur") i dugoj perzijskoj *mathnavi*, *Pas Cheh Bayad Kerd* (1936.), koja je inspirirana njegovom pojavom u snu. Njegova vizija emancipiranih pojedinaca koji doprinose većem dobru zajednice pronašla je opsežniju kulminaciju u Iqbalovom svjetonazoru.

Njegov unuk, Sir Ross Masud, bio je Iqbalov bliski prijatelj kasnije u životu.

Iqbal je apsorbirao utjecaje iz različitih izvora, kao što su ostaci prošle mugalske civilizacije (predstavljena iznad u znamenitom spomeniku njezine slave, poznatom Tadž Mahalu u Agri blizu Delhija, koga je Iqbal hvalio u *Persian Psalms* - „Perzijskim psalmima“ iz 1927. i sporadično nastalim institucijama novog društva pod britanskim radžom.

Pjesnik Dagh, od koga je Iqbal primao vodstvo u poeziji poštom tokom svojih studentskih dana, bio je utjelovljenje dekadentnog društva mughalskog Delhija – uključujući cjelokupni njegov kulturni razvoj. I sam povezan sa kućom posljednjeg mughalskog cara, on je bio prisiljen na iseljenje u neredima iz 1857. i najveći dio svoga kasnijeg života proveo je kao dvorski pjesnik u prinčevskoj državi Hajderabad (Deccan) gdje je primao podršku od Nizama, upravitelja.

Pisac tekstova, prevoditelj i pisac umjetničke proze, Nizar Ahmad bio je poznat tokom svoga života kao prvi urdu romanopisac iako kasnija kritika nije dala njegovim knjigama status romana. On je bio jedan od priznatih „pet elemenata“ modernog urdu pisanja; ostala četvorica su: Sir Syed, Hali, Shibli Nomani i Muhammed Husain Azad. U jednom trenutku nepokolebljivi pobornik Aligarh pokreta (a kasnije njegov kritičar), on je, unatoč tome, bio govoreći spomenik Sir Syedovog racionalnog pristupa religiji i društvenog reformi.

Čest posjetitelj godišnjih sesija Andžuman Himajat-i-islam, u Lahoreu, njegova predavanja protiv *mulla* i ortodoksije gotovo izvjesno su izvršila utjecaj na Iqbala tokom završnih godina na Vladinom koledžu (Lahore).

Iqbal se puno jadao u svezi sa svojim dvadesetim – kao jedinstveno najbrilijantniji student na svojoj grupi, on je očekivao nagrade na kraju svojih studija. Puno slabiji parnjaci su izborili za sebe prosperitetne karijere. Jedan primjer je bio Gulab Din, patuljak iz Sialkota koga je Syed Mir Hasan pripremao da postane uspješan pravnik i prilično važna i istaknuta društvena figura u Lahoreu. Međutim, Iqbal je pao na ispitima iz prava (uspust, nije uspio u jurisprudenciji, predmetu o kojem je kasnije napisao svoje Čuveno „Šesto predavanje“) i bio je diskvalificiran kao kandidat za javnu službu budući da nije vidio na desno oko. Otuda se zalijepio za ugovorni posao na drugorazrednom koledžu prvih nekoliko godina svog profesionalnog života te, ukoliko mu je očevo dio u njemu mogao kazati da bude zadovoljan onim što je dobio, porijeklo njegove majke ga je moralo učiniti nestrpljivim da se bori za više. („Moja žar za svjetovnim progresom postojala je zahvaljujući njezinom prisustvu“, napisao je Iqbal u jednom pismu nakon njezine smrti 1914.) Njegovi rani neuspjesi potpuno su iščezli u svjetlu njegovih kasnijih postignuća, međutim, oni mogu poslužiti kao pokazivači u biografiji njegovog uma. Čini se da su glavne zapreke u njegovom životu na tom stupnju bile emocionalno nezadovoljstvo u njegovom osobnom životu i rasipanje kreativnih energija.

Iqbal se oženio sa nespojivim partnerom u dobi od šesnaest godina, i mimo rađanja dvoje djece u četiri naredne godine, bilo je malo uzajamnog djelovanja između ovog para; nikad nije doveo svoju suprugu u Lahore, koja je stoga provodila najveći dio svoga vremena u roditeljskoj kući u drugom gradu dvije godine nakon braka.

Godine 1902. poteškoće u braku su bile dovoljno upadljive da budu spomenute u biografskom eseju koji nije mogao biti tiskan bez privole ovog mladog gospodina. Iqbal se i sam šalio svojom potragom za ženskom pratiljom u nekim svojim pjesmama – a najslavnije ukazivanje potječe iz „The Inconstant Lover“ („Nepostojani ljubavnik“ iz 1909.) i prevodi se kao: „ženska je ljepota udar groba sa munjom za tvoju prirodu; i kako je također Čudno to što je tvoja ljubav ravnodušna!“ Međutim, bio je daleko od toga da bude Bajron u takvim pitanjima, i pokazao je neku vrstu pobožnog mazohizma. („Neokaljan poput svitanja u svojoj mladosti“, Iqbal je ponosno navodio kritičara u pjesmi iz 1904. koja je naslovljena kao ‘Piety and Sinfulness’ - „Pobožnost i Grešnost“.)

Kaže se da je razvio snažan osjećaj za pjevačicu iz starog dijela Lahorea, Ameer Begum, oko 1903. Spomenuta je poimenice u pismu prijatelju i anonimno nazvana *‘raison d’etre’* njegove velike pjesme ‘The Pearl-laden Cloud’ - „Biserima krcati oblak“ iz 1903. u drugom. Međutim, biograf koji traga za suštinski skandaloznim materijalom bio bi poprilično razočaran; pjesme iz ovog perioda iznevjeravaju želju da se otkrije zadovoljenje Čežnje dok odvojenost postaje romantični ideal, a neispunjene želje pribavljaju hranu za dušu. Navodno, djevojčina majka je uzela za zlo svidanje njezine kćerke skromnom profesoru i na kraju joj zabranila da se uopće viđa s njim.

Bez obzira da li ovo bilo tačno ili ne, on je jamačno otkrio zaglavni kamen svoje kasnije filozofije: odvajanje je bolje od spajanja.

Bilo zahvaljujući emocionalnim zaprekama ili, pak, izbačenosti izvan njezinog pogona, njegova je imaginativna sposobnost postala njegova kruna i njegovo breme u isto vrijeme. Mladi je učenjak iz Bhati Gatea bio ambiciozan, odveć

PORODICA

Iqbalov otac, šejh Nur Muhammed (oko 1837.-1930.), koji je općenito bio preoznatljiv među prijateljima kao 'Nathoo', bio je blaga osoba koji ga je uzdržavala prodajući kašmirske šalove i osoba koja je u jednom trenutku izumila specijalnu kapu za nošenje i muškaraca i žena. Međutim, njegov temperament nije bio prikladan za posao, koji je prepustio zetu oko 1890. Nur Muhammed je izvršio glavni utjecaj na Iqbala, posebno u pojmovima mističkih tendencija. Iqbal bi se prisjećao događaja duhovne naravi u vezi s njim iz djetinjstva, i on je bio taj koji ga je naučio temeljnom konceptu o Kur'anu: Sveta Knjiga može se 'otkriti' Čitateljima prema njihovim duhovnim stupnjevima.

Nur Muhammedova oprastajuća narav i duhovno zanimanje za Čovječanstvo ostavilo je snažan utjecaj na Iqbalov um. „Jednog dana je jeo meso i iznenada kazao: 'Pitam se koliko je ljudsko biće odvojeno od svoga Stvoritelja', i uronio je u suze”, Iqbal pripovijeda o njemu u jednom pismu.

Nur Muhammed je također bio osoba koja je nagovarala Iqbala da odbaci uvrjedljivi dio o Hafizu Širaziju iz kasnijih izdanja djela *Asrar-i-Khudi*.

Iznad: Šejh Nur Muhammad fotografiran oko 1900.

Ispod: Kasnija njegova slika snimljena 1922. u Iqbalovom domu u Anarkali (Lahore).

Iqbalova majka, Imama Bibi (1914.), bila je mudra i pobožna žena, koja je nadzirala proizvodnju pamučnih kapa i konopaca, koja je pretvorena u radnju njezinog muža u prednjoj sobi. Bila je dobar štediša i kasnije je bila u stanju da pomaže djevojčicama bez roditelja iz susjedstva. Čudno za njezino vrijeme, ona je bila posve nesklona sujevjerjima i počesto bi kritikovala svoju najmlađu kćer koja je naginjala ka liječenju molitvom. Također, bila je u stanju da udari nogom pod i da bude neugodna ukoliko je njezino mišljenje ignorirano. Na primjer, kada je neprijazni susjed umirao od kuge i kada je zatražio posjetu Nur Muhammeda da zatraži oprost, Imama Bibi se suprotstavila ovoj ideji. Njezin muž je morao moliti svoju suprugu koja nije htjela da razgovara sa njim boreći se protiv rizika izlaganju kugi nakon njegovog povratka kući (i, nasreću, uspjela je u oba slučaja). Iako obično dobroćudna i velikodušna, Imama Bibi je također mogla biti povremeno arogantna – siromašnija rođaka prestala ju je posjećivati nakon što je njezin sin nazvan inferiornijim u odnosu na Iqbalu. Uglavnom, Imam Bibin temperament čini se da je pribavio njeznom mlađem sinu toliko potrebnii balans protiv onosvjetskih tendencija koje je naslijedio od oca.

Iqbal je imao dvije starije sestre: Zalaj Bibi (1870.-1902.) i Fatimu Bibi; i dvije mlađe, Kerima Bibi (umrla 1958.) i Zejneba Bibi. Karim se rodila odmah iza njega i bila mu je najbliža pošto je dijelio njezin osjećaj za humor i ležerno stajalište prema životu. Zejneba je bila rezervirana i religiozno sujevjerna (Karima će je zajedljivo bockati kao 'Maulvi Sahib'). Fatima i Zejneba su doživjele stresove u braku u određenom trenutku.

Nausprot: Imama Bibi u poodmakloj dobi. Umetnuta slika: Iqbalove mlađe sestre, Karima Bibi (desno) i Zejneba Bibi (lijevo).

Ispod lijevo: Iqbal Manzil (pradjedovska kuća) u Sialkotu gdje postoji i sada. Mjesto je prvo kupio pradjed šejh Refik, a kasnije proširio i ponovno izgradio Iqbalov stariji brat, šejh Ata Muhammed. Umetnuta slika: pogled na balkon.

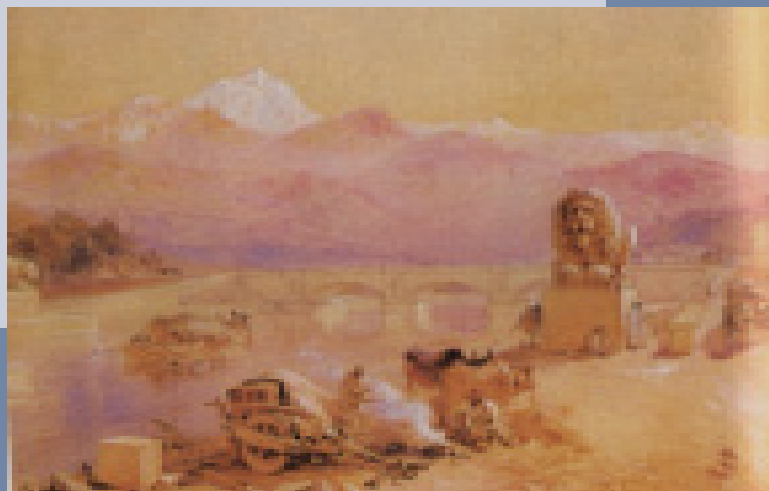
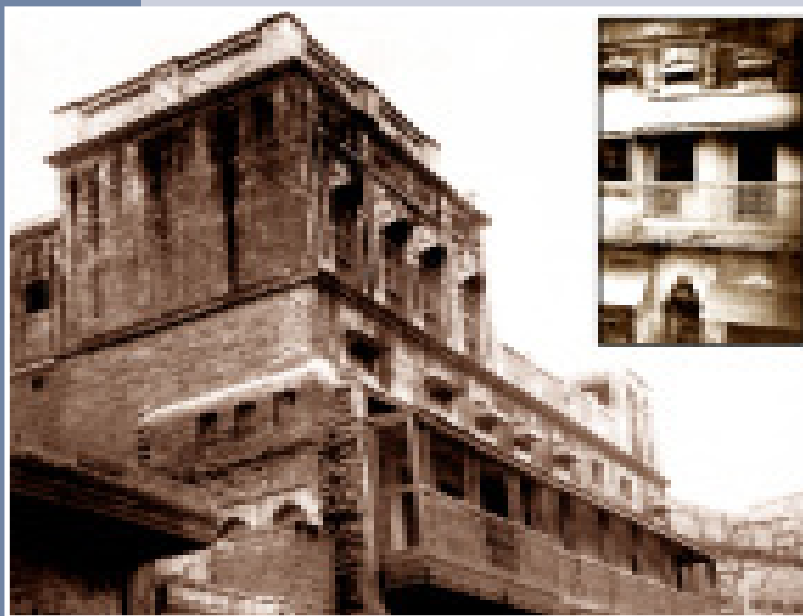
Ispod desno: *Rorki* ručni rad, pionirsko postignuće britanskog civilnog inžinjerstva u borbi protiv oskudice. Iqbalov brat šejh Ata Muhammed ovdje je neko vrijeme službovao.

Šejh Ata Muhammed je, zapravo, podigao svog mlađeg brata i sponzorirao njegovo obrazovanje u Lahoreu (1895.-1899.) i Europi (1905.-1908.). Iqbal se osjećao moralno dužnim i normalno bi se mirio sa dominirajućim stajalištem i vatrenim temperamentom – iako je potihio provodio vlastita stajališta.

Ata je imao veliku obitelj (rastao se od svoje prve supruge kada je Iqbal imao 8 ili 9 godina i ponovo oženio), a povukao se u mirovinu 1912. Zabrinutost zbog vraćanja usluga kroz staranje o Ataove tri kćerke i tri sina bila je jedan od razloga zašto Iqbal nije mogao stalno da se preseli u Evropu, što je jako puno želio u to vrijeme.

Ataov najstariji sin Ijaz je postao ahmedija i, prema njemu, Ata je imao isto povjerenje. Druge obiteljske tradicije i učenost u suprotnosti je s ovom izjavom.

Lijevo: Iqbalova prva supruga Karim Bibi u poznijoj dobi.

Ispod: Bračni ugovor između Iqbala i Karim Bibi datiran na 4. maj 1893., kojeg je između ostalih svjedoka potpisao Iqbalov mentor, Syed Mir Hasan. Mehr je bio 2000 rs., što je pretjerano veliki iznos novca za to vrijeme.

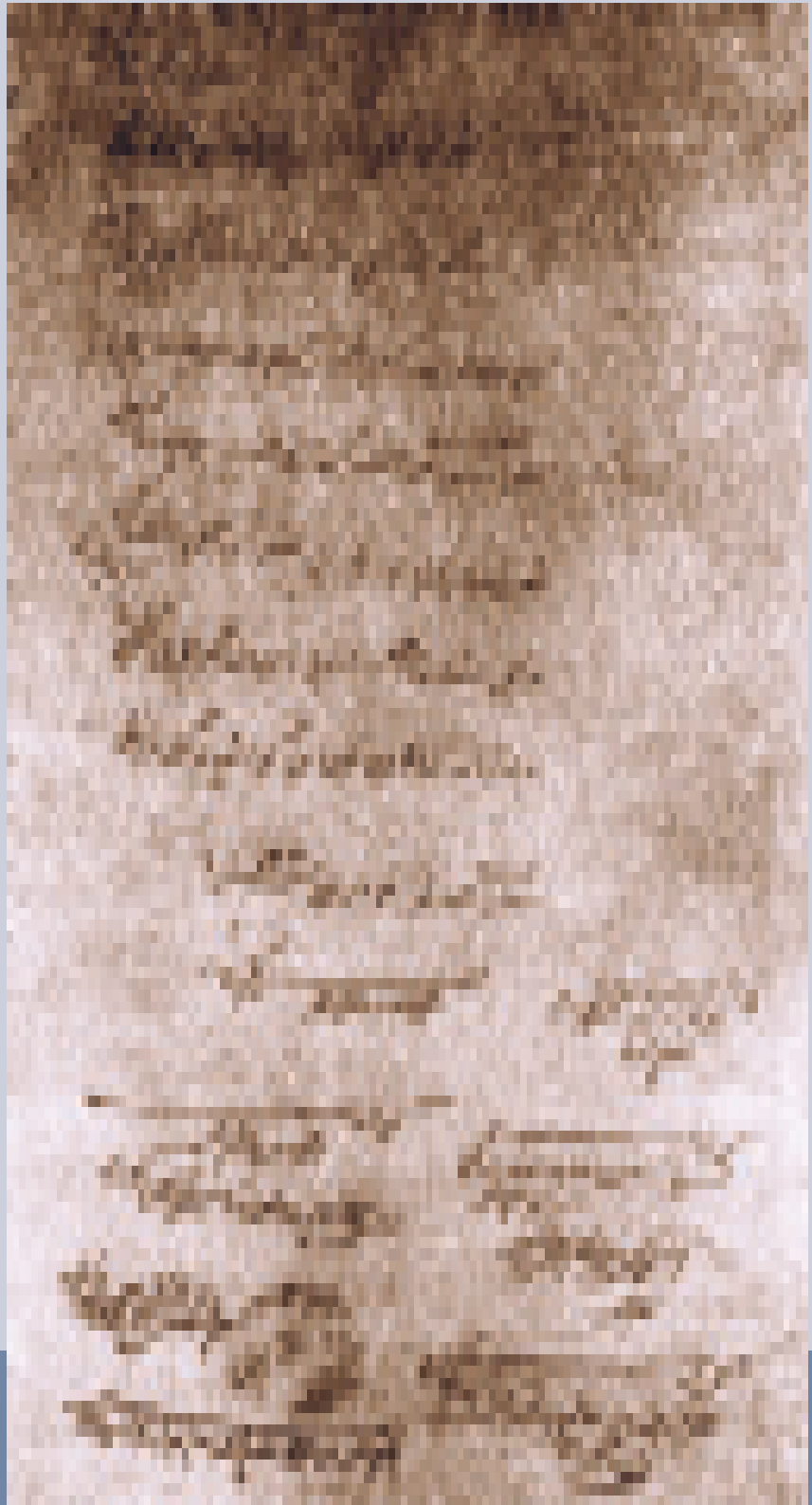
Desno: Aftab Iqbal u svojoj mladosti. Umetnuta slika: fotografija iz njegovog djetinjstva.

Skroz desno: Miradž Bano.

Iqbalova prva supruga Karima Bibi (oko 1874.-1947.) došla je iz imućne obitelji u Gudžaratu (Pendžab). Njezin otac, šejh Ata Muhammed (1850.-1922.), dobio je titulu 'Khan Bahadur' od britanske vlade 1887. za službovanje kao ljekar, a bio je honorarni hirurg kraljevskom namjesniku. Također, bio je Kašmirac sa dubokim zanimanjem za duhovnost, i ovi su afiniteti pretpostavljani da potaknu njegovo odobrenje za ženika za njegovu kćerku, koja je inače bila ispod njegovog statusa.

Karim Bibin brak sa Iqbalom je sklopljen 4. maja 1893. (isti dan kada su Iqbalovi rezultati prijemnog ispita bili objavljeni). Iqbal se opirao ranom stupanju u brak, ali je popustio hiru svojih starijih. Vjenčanje nije bilo vrlo uspješno i par je formalno bio razdvojen između 1910. i 1913. (Karim Bibi je zahtijevala da bude pošteđena ljage razvoda.) Iqbal joj je nastavio davati plaću sve do svoje smrti. Praktički, ništa nije poznato u vezi s njezinim karakternim crtama i tome da li je moralna pokvarenost neobjektivno zasnovana, niti će ona dokazati svoj slučaj protiv Iqbala ili na neki drugi način.

Karim Bibi je imala starijeg brata i četiri mlađe sestre, od kojih je jedna rodila poznatog muzičkog kompozitora Khwadža Khurshid Anwera.

Miradż Bano (1895.-1914.) bila je prvo Iqbalovo dijete i umrla je mlada. Bila je omiljena u porodici.

Aftab Iqbal (1898.-1979.) obrazovanje je stekao u Sialkotu, Lahoreu i Delhiju prije nego što je prešao u London na magisterij iz filozofije i odvjetništva na pravu (sponzoriran od strane majčinog djeda). Njegov mu je otac bio stranski u vrijeme kada se Aftab vratio u Lahore na pravničku praksu 1931. Sukladno njegovom mlađem polubratu Džavidu, „Aftab je počeo da vjeruje da se s njegovom majkom opodilo nekorektno, te se stoga okrenuo protiv svog oca“. Iqbal se suočio s puno neprilika zahvaljujući navici svoga sina da pristupi slavnim ličnostima i traži pomoć dijeleći svoje nevolje. „O njegovom siromaštvu se puno govorilo među muslimanskim krugovima (Londona)“, a premijer Hajderabada (Deccana), Sir Akbar Hajderi obavijestio je Iqbala jednom prilikom spominjući da se Iqbal kritizira tamo zbog nepravednog postupanja spram svojeg sina.

Aftab je predavao na Londonskom sveučilištu i Islamia koledžu (Lahore) prije nego što je postao advokat višeg stupnja s pravom istupa na sudu redom u Lahoreu, Karachiju i Londonu.

Njegovo jadanje na svoga oca je jenjalo nakon što je potonji umro; osim pokroviteljstva neprijateljske knjige kojom brani svoju rođenu majku. On je također javno govorio o filozofiji svoga oca, ali je naginjao protiv Fatime Džinnah podržavajući generala Ajuba Khana tokom izbora iz 1964., te protiv interpretacije Iqbalovih stihova kako bi se suprotstavio naslijeđu ženske vladavine, što je došlo kao neprijatno iznenađenje.

Iznad: F.S. Džamaluddin medalja dodijeljena Iqbalu 1897. za prvo mjesto u poznavanju arapskog na stupnju bakalaura; dobio je još jednu medalju za prvo mjesto u arapskom jeziku.

Iznad desno: Khan Bahadur Nawab Bakhsh medalja dodijeljena za magisterij iz filozofije (on je osigurao treću podjelu, međutim, bio je jedini kandidat).

Skroz desno: Thomas Walker Arnold. Skroz lijevo: Syed Mir Hasan (iznad) i Škotska misionarska škola (ispod).

Lijevo: Ispitni papir iz engleskog za prijemni ispit iz 1893., kada ga je Iqbal polagao. Ispitivač je bio Mian Shahdin Humayun, kasnije prijatelj i poštovatelj; također, bio je pravičan na Vrhovnom sudu kada je Iqbal dobio praksu tamo kao advokat, i Često je primjećivao da je Iqbalov talenat traćen u pravu. Iqbalova elegija o njemu uključena je u *Bang-i-Dara*.

Ispod lijevo: Iqbalov certifikat o upisu. Ispod: Vladin koledž koncem XIX. st.

Iqbal je studirao na Vladinom koledžu u Lahoreu u periodu 1895.-1899. i kasnije je ovdje predavao u različitim intervalima. Koledž je bio afilliran Sveučilištu u Pendžabu (koje je ustanovljeno 1882.), i smatrano je prestižnom institucijom. Mjesečna Članarina za F.A. (Visoku školu), profesore i magistre bila je 7, 8, odnosno 10 rijala, ali je mogla biti depozitirana prije ispita budući da prisustvo nije bilo obavezno. Magistrirati se moglo u bilo koje vrijeme nakon diplomiranja. Zgrada koledža je također bila dom za druge dvije obrazovne institucije: Orijentalni koledž i Pravni fakultet (gdje je Iqbal studirao pravo negdje između svog diplomiranja i magisterija).

Studentski dom je bio dostupan i Iqbal se tamo preselio nakon prve godine.

Thomas Walker Arnold (1864.-1930.) studirao je na Magdalene Colege u Cambridgeu, gdje je njegovo slabo poznavanje klasičnih ispita na Cambridgeu bilo pripisivano opsežnom iščitavanju u drugim područjima, uključujući sanskrit. Dok je predavao filozofiju u Aligarhu postao je poznat preko svog inovatorskog djela, *The Preaching of Islam* („Širenje islama“), dovršeno pod pokroviteljstvom Sir Syeda Ahmeda Khana kako bi se pobila tvrdnja da je islam proširen mačem. On je bio poznat po povremenom nošenju muslimanske odjeće i postao je dobar prijatelj Shibli Nomanija prije nego što je napustio Aligarh 1898. prelazeći na Vladin koledž u Lahoreu, gdje ga je Iqbal upoznao kao jedini kandidat za magisterij iz filozofije u tom semestru. „Učenik poput njega preokreće učitelja u istraživača i istraživača u gorljivijeg istraživača“, kazao je Arnold kako bi dao svoj komentar o ovom mladom geniju.

On je izvršio glavni utjecaj na Iqbala u formativnoj fazi i vodio je mladog pjesnika u sticanje modernog tona (Arnold je posjedovao duboko zanimanje za urdu poeziju) i, inspiriran njime, on će se uputiti na daljnje školovanje u Cambridge, a osigurat će mu u međuvremenu i poslove na Orijentalnom koledžu i Vladinom koledžu u Lahoreu. Njegova naročita preporuka Iqbalove doktorske disertacije (koja je posvećena njemu) na Sveučilištu u Minhenu omogućila je mladom učenjaku da osigura doktorat za kratko vrijeme koje je imao na raspolaganju.

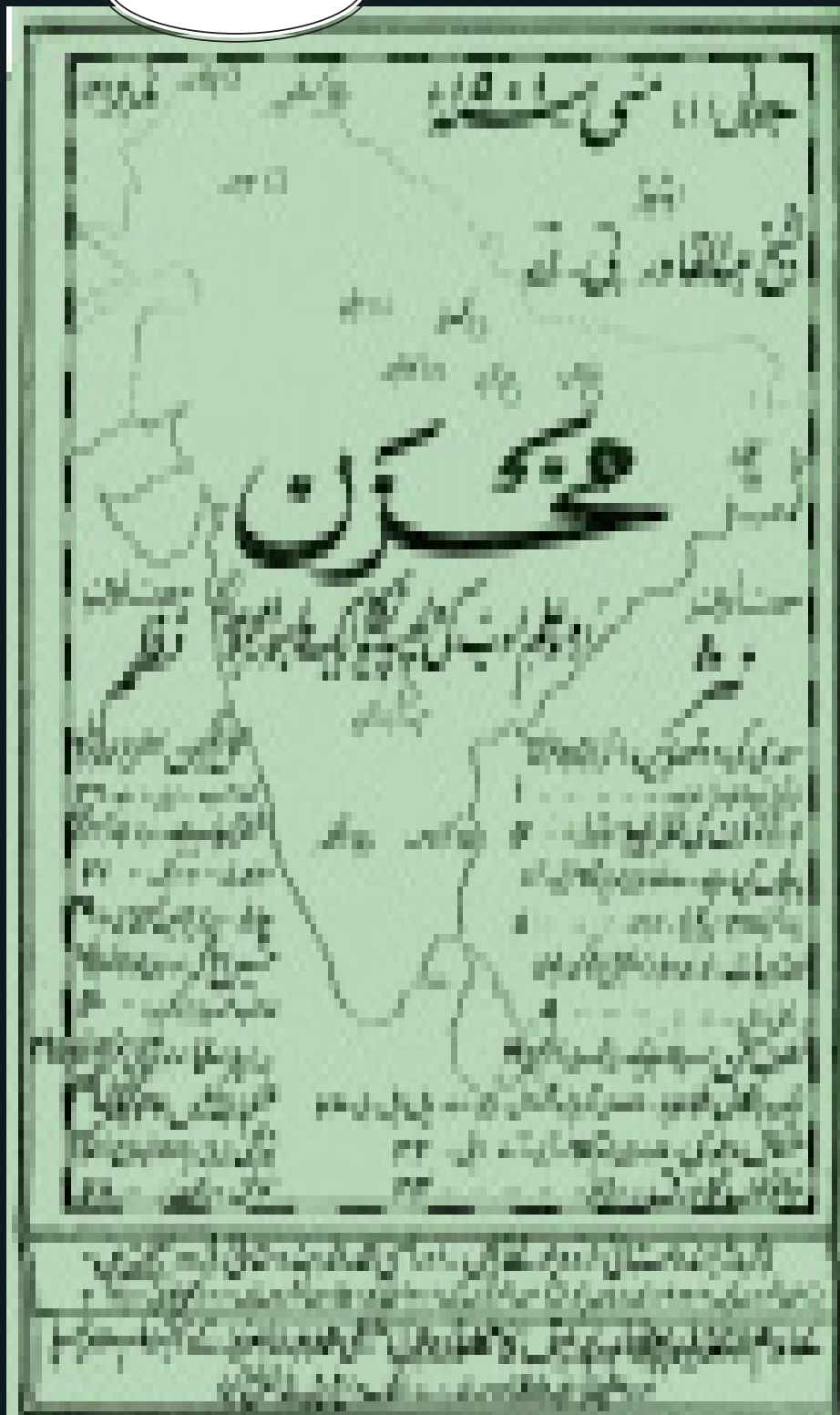

NOS- TALGIJA

Iqbal je započeo pisati poeziju vrlo mlad i svoje pjesme je slao Dagh Dehlaviju na ispravku na početku studija (najranije objavljeni gazeli potiču s kraja 1893. iz izdanja Časopisa za poeziju). Prvi visoki stupanj je bio poetski recital na *Bazar-i-Hakeem*-u, Lahore, 1896. godine gdje je dobio velikodušne pohvale od Arshada Gurganija, starog pjesnika mogulskog porijekla. Iqbal je postao barem regionalno dobro poznat kroza svoje recitale na velikim skupovima godišnjih sjednica muslimanske društvene organizacije u Lahoreu, Andžuman Himajat-i-Islam iz 1900. god. Svrha ovih okupljanja je uglavnom bila skupljanje sredstava za utočišta i obrazovne institucije, a Iqbal je bio iznimno uspješan u izmamljivanju velikih prinosa od publike koja je bila očarana njegovim dirljivim stihovima i dražesnim glasom (često je i pjevao svoje pjesme).

Iqbal je dugovao svoju veću slavu pomodnom mjesečnom književnom časopisu *Makhsan*, koji je počeo izlaziti u aprilu 1901. Objavljivanje pjesme „Himalaja” u ovom izdanju rezultirao je u prekononoćnom priznanju gotovo cjelokupnog urdu čitateljstva Indije, a suvremenici su ga oslovljavali prijateljem i vodičem u svojim pjesmama puno prije toga. Godine 1904. ustoličio je sebe kao strastvenog patriotskog uglednika sa pjesmom ‘Our Homeland’ („Naša domovina“, tj. ‘Hamara Des’, koja započinje ‘*Saray džaban say achha Hindustan hamara*’), koja nam je poznatija po svome promijenjenom naslovu, ‘Tarana-i-Hindi’, i ostala je popularna nacionalna pjesma čak i u modernoj Indiji usprkos pjesnikovoj kasnijoj promjeni srca.

Iznad: Naslovnica *Makhsan*-a, maj 1901. (drugo izdanje). Iznad desno: Unutrašnja naslovnica istog izdanja.

Na vrhu lijevo: *Bazar-i-Hakeem*, Stari Grad, Lahore. Iqbal je reicitirao svoje rane *gazele* na pjesničkim okupljanjima koja su održavana na govorničkim tribinama koja su vidljiva na ovoj slici i unutar radnji.

مقالات کی چند تحریکیں

مقالات کی چند تحریکیں

Sir Abdul Qadir (1874.-1950.) rođen je u Ludhiani, a diplomirao je na Forman kršćanskom koledžu u Lahoreu 1893. prije nego što će se zaposliti kao pomoćnik urednika u *The Observer*-u, renomiranim engleskim dnevnim novinama. On je počeo izdavati *Makbzan* od aprila 1901., sakupljajući priloge od najboljih književnih umova tog doba, mladih i starih.

Makbzan je mogao bio reakcija na utilitarističke književne ideale pokreta iz Aligarha; on je otvorio ustave romantične imaginacije, ukusne inovacije i stilskih eksperimenata u urdu jeziku kroz promoviranje tako mladih autora kao što su Iqbal (koga je Abdul Qadir osobno poznao sa Bazar-i-Hakeeman recitala), Khushi Muhammed Nazir, Sajjad Hyder Yaldrem, Shatir Banarsi i brojni drugi.

Sir Abdul Qadir je stekao advokatsko zvanje na pravu u Londonu 1907. i imao je odvjetnički ured u Delhiju, a kasnije u Lahoreu, prije nego što je počeo raditi za državu Layallpur (koja se nalazila u sadašnjem Faisalabadu, Pakistan). Imenovan je sucem na Višem sudu u Lahoreu 1921., predsjedavao je Pendžabskim zakonodavnim vijećem 1922. i obnašao je dužnost ministra za obrazovanje 1924.; predstavljao je Indiju u Ženevi i predsjedavao je Muslimanskom ligom 1926. i preselio je u London 1934. prije nego što će se vratiti kao vrhovni sudac, na Bahawalpur vrhovni sud u periodu 1942.-1945. Svoje posljednje godine proveo je u Lahoreu.

ambiciozan za njegovo vlastito dobro. Naučio je šest jezika: pendžabski, urdu, perzijski, arapski, engleski i sanskrit (njemački će pridodati kasnije), uz sposobnost da piše svjetsku književnost barem na tri od ovih. Posve moguće, morao je čitati sve u bibliotekama Lahorea o filozofiji, književnosti i ekonomiji. Najvjerovatnije, morao je poznavati historiju, klasičnu muziku (indijsku, kao i perzijsku) i teoriju lijepih umjetnosti. Također, izbacivao je nekoliko dobrih pjesama svakog mjeseca i barem jedno duže djelo svake godine pored učestvovanja u aktivnostima dva (ili više) društveno korisnih organizacija u gradu. K tome još, to sve i njegov plaćeni posao na različitim koledžima u Lahoreu bili su tek razbibriga i *apsolutno* nepovezani sa profesijom koju je kanio da izabere, tj. da postane pravnik, ili, ne uspjevši to, barem da dobije posao u civilnoj službi. Uz to je morao da nauči temeljnu lekciju: sposobnosti vašeg uma mogu biti neograničene, ali vrijeme koje imate na raspolaganju je uvijek izmjerljivo.

Za razliku od mladog advokata iz Bombaja, Muhammeda Ali Džinnaha (o kome će Iqbal slušati u narednih nekoliko godina), on se nije mogao prvo posvetiti izgradnji karijere i, kasnije, politici dok isključuje sva druga moguća mjesta zanimanja. Da se više potrudio, mogao je uspjeti u odustajanju od nekih svojih drugih zanimanja, ali ne i poezije. Za njega, poezija nije stvar izbora; on je bio pjesnik po prirodi. Nemajući dovoljno vremena (primjerice, bio je zauzet provjeravajući odgovore na aracima papira) nije mogao sebe zaustaviti od diktiranja preko dvije stotine kupleta (rimovanih dvostih) izvanredne vrijednosti za vrijeme jednog sjedenja (što je upravo način kako je pjesma „The Pearl-laden Cloud” / „Biserom prekriveni oblak” / nastala). Rođen prije više od stotinu godina, ili stotinu godina kasnije, mogao je biti ponosan na ovu izvanrednu sposobnost, međutim, ovdje je postojala ironija: živio je u razdoblju koje je s prezirom gledalo na pjesnike kao nužno zlo. U vrijeme Mogula oni su živjeli od plaća koje su primali od prinčeva i plemića zadovoljavajući ih bombastičnim uveličavanjima. Veliki Sir Syed prokazao je takve prakse kao prosjačenje i njegov učenik Hali, i sam najveći pjesnik svoje generacije, naslikao je odvratnu sliku o njima na svojoj besmrtnoj *Musaddas*: svijet bi postao nesnosan ukoliko bi pometaći štrajkovali, ali bi postao puno Čišći ukoliko bi svi pjesnici nestali; kulminacija njihovog životnog postignuća jeste ta da njihove pjesme pjevaju prostitutke. Iqbal je želio da bude poznat po bilo čemu drugom izuzev kao pjesnik. „Ja nisam pjesnik”, insistirao je sve do svoga posljednjeg daha, „i ja nisam ni studirao ovaj zanat kako treba” (što je bio iskaz samoulaganja ispod stvarnog stanja budući da je njegovo vladanje klasičnim sredstvima urdu i perzijske poezije bilo usporedivo sa majstorima iz prošlosti sa mogulskog dvora). Ali, kako je objašnjavao svoje pisanje stihova ukoliko nije pjesnik? Naravno, bio je učeni mislilac koji izražava svoje ideje u stihu radije nego u prozi - objasnio bi (Čudna logika koja će poteći od učitelja filozofije?)

Za ipak, bio je učeni mislilac, čak i u tim početnim godinama. „Učenje o Apsolutnom Jedinstvu kako ga je izložio Abdul Karim al-Džili”, Iqbalova prva poznata teza (dovršena u martu 1900. i objavljena u jednom istraživačkom časopisu šest mjeseci kasnije) bila je nešto na što bi Nietzsche trebao svratiti pozornost (Usput, njemački rušitelj usvojenih ideala bio je živ svega nekoliko dana do pred objavljivanje njegovog rada, međutim, Iqbal nije bio čuo za njega.)

Ispod: Pjevačice poput ove iz Lucknowa koju je naslikao britanski umjetnik krajem XVIII. st. bile su još u modi u važnijim gradovima u Iqbalovim danima. Prije gramofona (koji su se po prvi puta pojavili u Indiji sa sirovim zapisima početkom XX. st.), ove su žene bili glavni izvor za muzičku zabavu i bile su često dobro verzirane u perzijskoj i urdu poeziji.

Prije nego što nadalje zavirimo u Al-Džilijeve teze, trebali bismo postaviti nekoliko temeljnih pravila za proučavanje Iqbalovog mišljenja.

Prva stvar je da napravimo razliku između tri sredstva izražavanja koja je on upotrebljavao za izražavanje svoje misli: a) proza; b) kratka pjesma (koja među njima uključuje i one duže); i c) *mathnavi* (mesneviya) I dok proza može biti najpouzdaniji medij za racionalno mišljenje, *mesneviya* će jednako tako biti pouzdan za artikuliranje izraza – tamo je postojala barem hiljadu godina stara tradicija perzijske književnosti u kojoj su veliki majstori, uključujući Sana'ija, Attara i Rumija, usavršili ovaj žanr kao medij za suvisao diskurs bilo koje željene dužine. *Mesneviya* je, Čak, preferirana nad prozom gdje je potisak bio mješavina logike i emocije.

Slučaj sa kratkom pjesmom je bio različit. I *gazel* i moderna pjesma koja je prilagođena iz zapadnjačke književnosti fokusirani su na jezgrovitost prije nego na logiku i dok je u *gazelu* moguće biti zamišljen (poput Urfija i Ghaliba), ili u pjesmi (poput Donne i Browninga), sama se obzirnost morala prilagoditi prvo ruhu umjentičkog dojma; Čak i naše razumijevanje 'metafizičkog' značenja Donneove poezije je direktno proporcionalno našem uživanju u njegovoj vještini.

Zanimljiv primjer jeste skupina pjesama na nacionalne teme u prvom dijelu *Bang-i-Dara* (kojima ćemo se iznova vratiti u ovom poglavlju). Ove pjesme su napisane 1904.-1905., otprilike u isto vrijeme kada je Iqbal jednako tako napisao podroban esej „Nacionalni život”. Pitanja koja su smatrana krucijalnim u tom eseju i tamo podrobno raspravljana u pjesmama uopće nisu ni dotaknuta. Zašto? Zato što je tema pjesme „A new Temple” („Novi hram”) bila tek novi hram; „National Song of Indian Children” („Nacionalna pjesma indijske djece”) je bila tek pjesma; *Saray džahan acbha* tek o dobrom osjećaju zbog pripadanja svojoj zemlji. Tačno je da je pjesnik morao željeti da kaže stvari koje je kazao u svakoj od ovih pjesama, međutim, što je još morao kazati, i koliko? Gdje postoje 'ako' i 'međutim' u njegovom umu? Pjesme nam to ne kazuju. One će biti loše pjesme ukoliko to kažu.

Isto se ne može kazati za *mesneviye*. Ukoliko usporedimo *Asrar-i-Khudi* s brojnim esejima koje je Iqbal napisao o ovom predmetu otprilike u isto vrijeme, pronalazimo da je gotovo svaki važan aspekt ovog argumenta predložen u prozi jednako tako suštinski pokriven u *mesneviyi*. Na isti način, *Džavidnama* sadrži skoro sve što je morao kazati o ovom svijetu, i ona to kazuje do u detalje, gotovo do opsega navođenja referenci. Ovo ne bi bilo moguće u nekom drugom žanru.

Dok je često raspravljano o tome zašto je Iqbal prešao na pisanje poezije na perzijskom u kasnijem životu, teško je previdjeti da se on nije samo prebacio na perzijski, već u biti na perzijsku *mesneviyu*, i to jedino onda kada je želio da predloži cjelovita tumačenja svoje filozofije. Kraće pjesme na perzijskom su bile uzgredne, ili popratni porizvodi njegovih *mesneviya* i bile su tek nekolicina u usporedbi sa velikom masom takvih pjesama u njegovom na urdu napisanom djelu *Kulliyat*. (U nekoliko prilika je također pokušao da podupre filozofski argument u urdu pjesmama – kao što su „In the Memory of My Late Mother“ („Uspomeni na moju rahmetli majku”) (1914.), „The Khizr of the Way” („Hidr puta”) (1921.), „Saqinama“ (1935.) i nekim drugim pjesmama, međutim, Čak su i ove bile sažeti prikazi u usporedbi s njegovim *mesneviyama*.

Iznad: Orijentalni koledž u XCIX. st. - Iqbal je predavao tamo kada je napisao svoj prvi istraživački rad, izlaganje o djelu srednjovjekovnog muslimanskog mislioca al-Džilija.

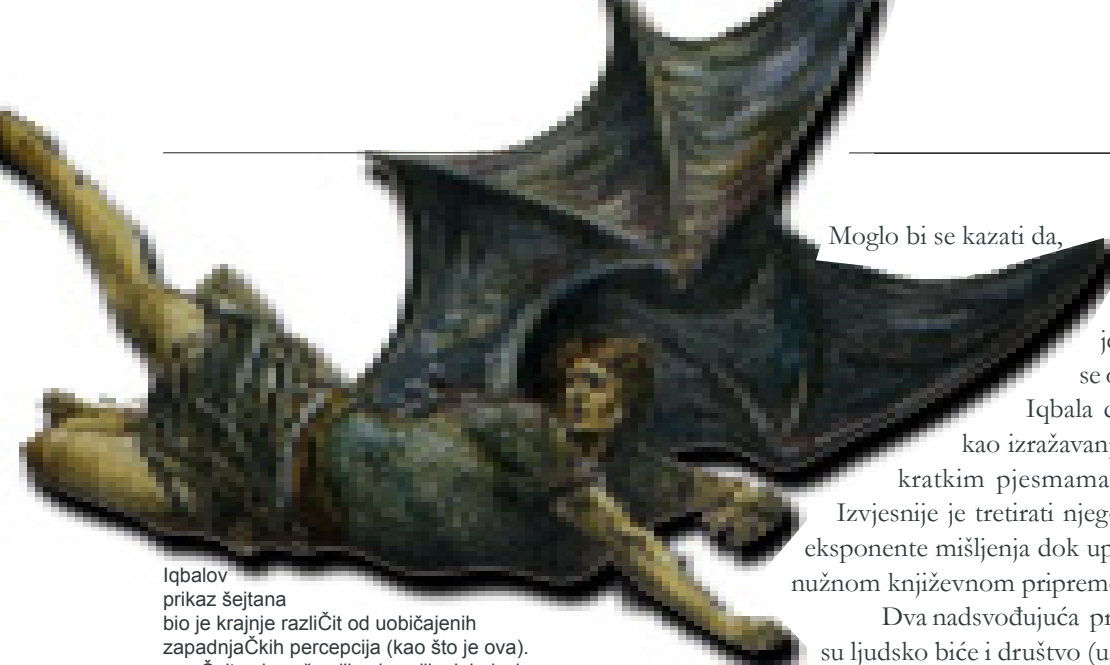
„The Doctrine of Absolute Unity as Expounded by Abdul Karim al-Jili” („Učenje o Apsolutnom Jedinstvu kako ga je izložio Abdul Karim Al-Jili”) u Indijskoj antikvarnici, Bombaj, septembar 1900., sumiralo je islamski metafizički misticizam kako je predstavljen u djelu *Al-Insan al-Kamil* što ga je napisao Al-Džili (767.– 811. po Hidri) i povuklo je usporedbe sa modernim misliocima, uglavnom Nijemcima (ali isključujući Nietzschea, s kojim Iqbal nije bio srodan).

Al-Džilijevo djelo obuhvata dva sveska: kritički prikaz i rječnik. Sukladno njemu, postojeća je esencija dvovrna: 1) Apsolut, i 2) stvoreno-priroda (egzistencija povezana sa nepostojanjem).

Apsolutno Biće (koje je ponad imenovanja, razumijevanja ili bilo kojeg drugog odnosa) napušta svoju Apsolutnost i prolazi kroz tri faze: Jedinstva (predstavljenog u Njegovom pravom imenu); Onstva (predstavljenog u Njegovim atributima); i Ja-stva (predstavljenog u stvaranju ili prirodi).

Ljudsko biće koje se uspinje prema Bogu mora poduzeti tri obrnuta koraka i mora se maknuti nagore iz Ja-stva. Takovrsni Savršeni Čovjek postaje bogolik tokom sjedinjenja s Bogom (u koji se ni vrijeme, niti udaljenost ne mogu umiješati, budući da su oboje stvorenja), već se on vraća, jer bi inače „velika moralna snaga mogla biti izgubljena i društvo srušeno”.

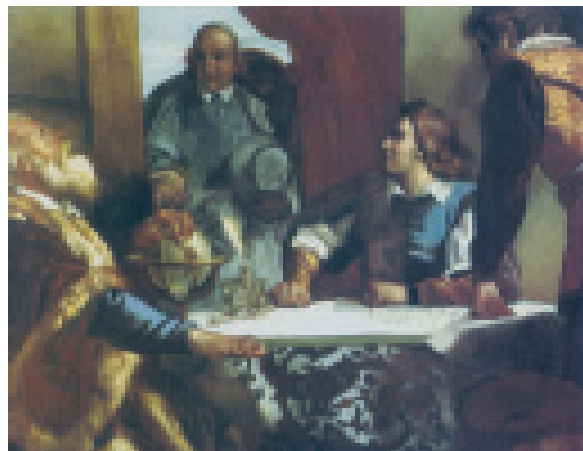
Za razliku od Hindusa (Čija je filozofska pronicavost doduše superiorna), Al-Džili ne smatra da je ovaj svijet *maya* ili iluzija – priroda je kristalizirana ideja, uglavnom Božija, i on je svjetlo-st kroz koju Bog vidi Sebe (Ova se posljednja ideja ponovo javlja na vrhuncu djela *Javidnama*, gdje Bog vidi Sebe kroz pjesnikove oči upravo kao što pjesnik vidi Njega.)

Iqbalov prikaz šejtana bio je krajnje različit od uobičajenih zapadnjačkih percepcija (kao što je ova).

Šejtan je važan lik u kasnijim Iqbalovim pjesmama, međutim, on je bio bio upoznat sa književnim tretmanom ovog lika kroz Miltonov *Paradise Lost* („Izgubljeni raj“) i sufijske klasike u studentskim danima (uz Aeschylusov *Prometheus Bound* („Prometejeva granica“), Marlowov *Faust*, i posve moguće Shelleyev *Prometheus Unbound* („Prometej nevezan“), iako on nije pročitao Goetheovog *Fausta* sve do svog boravka u Njemačkoj (1907.). „Nadam se da neću naljutiti Čitaoca kada kažem da imam stanovito divljenje za đavla“, napisao je Iqbal u svome pismu „Islam as a Moral and Political Ideal“ („Islam kao moral i politički ideal“) (1909.) i izjavio da je đavo pokazao visok stupanj samopoštovanja odbijanjem da učini sedždu Ademumu „za kojeg je iskreno vjerovao da je lošiji od njega“, te da nije kažnjen zbog ovog odbijanja, već zbog nijekanja apsolutne poslušnosti Božijoj volji.

U *Džavidnami* (1932.) on je uveden kao „Lider odvojenih“, pažljiv stariji gospodin s prodornim pogledom („on je mogao vidjeti dušu u tijelu jednim pogledom“) lutajući okolo nebeskim svodom Jupitera. Drugi portreti uključuju „Džibrila i Iblisa“ u *Bal-i-Gibreel* (1935.) i „Šejtanski parlament“ (1936.) u *Armaghan-i-Hidžaz* (1938.).

Moglo bi se kazati da,

ako je pjesma nalik slici, onda je *mesneviya* nalik umjetničkom filmu. Razlika po doseg i svrsi je očita, međutim, neuspjivanje da se ovo shvati odvela je proučavateljce

Iqbala da nemaju povjerenja u poeziju kao izražavanje njegove misli, ili da pristupaju kratkim pjesmama na isti način kao *mesneviyama*.

Izvjesniji je tretirati njegovu prozu i *mesneviye* kao glavne eksponente mišljenja dok upotrebljava svoje kratke pjesme s nužnom književnom pripremom.

Dva nadsvođujuća predmeta u njegovoj prozi i poeziji su ljudsko biće i društvo (uz šejtana kao drugoplasiranog za treći glavni predmet). Nijedan od ovih predmeta ne može biti odvojen od njihove pozicije prema Bogu.

Al-Džili je vjerojatno zarobio Iqbalovu pažnju kao komentator Ibn ‘Arabija (iako nepouzdan komentator, kao što to sada znamo) i neobično je da, dok je srednjovjekovni mistik naslovio svoju knjigu *Al-Insan al-Kamil* („Savršeni Čovjek“), Iqbal ukazuje na Boga radije nego na Čovjeka u imenovanju svoga rada. Očito da ga je ovo vodilo prema razumljivijoj studiji o „razvoju metafizičkog mišljenja u Perziji“, koju je napisao u Cambridgeu nekoliko godina kasnije.

Apsolutna Zbilja ne može biti Čak ni imenovana, a kamoli shvaćena, budući da je ona odsustvo svih atributa, a ime je atribut dok je razumijevanje odnos; Čak je i „Jedno-st“ korak dalje od onog što se opisuje kao „Jedno“ - Iqbal je predočio Al-Džilijev argument. Uz to, Esencija i atributi su identični, ili, u drugom slučaju, jedno ne može predstavljati drugo, a velo je maknuto kada shvatamo ovo: „Savršeni Čovjek je ključna tačka oko koje se okreću sva ‘nebesa’ egzistencije, te suma zbiljnosti materijalne egzistencije koja korespondira njegovom jedinstvu“ - mladi se učenjak zaputio da izjavi da Prijestolje Božije, Podnožnik, Lotosovo Drvo, Pero te Pomno Čuvana Ploča korespondiraju srcu, Ja-stvu, duhovnoj stanici, intelektu, te razumu savršenog ljudskog bića. Isto tako, elementi prirode, materije, zraka, Neba i nebesa korespondiraju temperamentu, sposobnosti percepcije, zauzetom prostoru, imaginaciji i inteligenciji ovog idealnog Čovjeka – popis se nastavlja. Ovdje je, u začetnom obliku, bit skoro polovice Iqbalove kasnije poezije, Čija je metafizička pozadina mogla potjecati iz Al-Džilijevog opisa ‘zbiljnosti’. Bog je bit postojanja i ne može se pojmiti ljudskim umom; shvatanje je zarobljavanje, a Bog, ili Apsolutna Zbiljnost, jeste ponad toga. Uz to, ljudsko biće može pristupiti Božanskoj Prisutnosti, ako ne kroz spoznaju, onda kroz postajanje.

Dva mita potamnjuju naše razumijevanje razvitka Iqbalovih ideja. Prva je pretpostavljena promjena srca pomoću koje je - pretpostavlja se - odustao od svih svojih ranijih vjerovanja

dok se javljala nova ideja za vrijeme njegovog boravka u Evropi, koju je on predstavio nekoliko godina kasnije kao tajne jastva. Ovaj mit se jednako tako pothranjuje na kasnijim Iqbalovim iskazima protiv misticizma, koji se Često uzimaju odvojeni od ostatka

Lijevo: Mladi John Milton posjeđuje rušitelja usvojenih ideala Galileja u Firenci. Iqbal ne samo da je bio inspiriran „Izgubljenim rajem“, već je u vrijeme studentskih dana također želio da upotrijebi pripovijest o Husejinovom mučeništvu na Kerbeli za pisanje kao odgovor na raj ponovo zadobijen.

njegovih radova. Primjerice, u tekstu koji je objavljen 1917. god., on priznaje da više ne vjeruje u Al-Džilijevu teoriju o Apsolutnoj Zbilji povlačeći se sa njezina podija kako bi postao stvorenje prirode. Ipak, u nacrtu prekinute historije sufizma, koga je napisao na urdu, u isto vrijeme čitamo: „Ne bi bilo štetno ukoliko bi se ovi različiti stupnjevi egzistencije posmatrali kao manifestacije Božije svemoći, ali, nažalost, one su predočene u panteističkom svjetlu“. Ovi neobjavljeni iskazi daju nam bolji uvid u funkcioniranje Iqbalovog uma: on je zadržao najveći dio svoga ranijeg znanja, ali je promijenio naglasak. Evolucija mišljenja nije mehanički proces i organska nas paradigma može privesti bliže istini: sjeme je posijano i ono je prokljalo. I dok su svježije ruže stalno cvjetale, biljka je ostala ista.

Zauzimajući ovaj pristup, najveći broj onih koji su pisali o Iqbalu nije uspio da uđe u trag porijeklu njegovih ideja. „U ruhu misticizma [Al-Džili] je ispuštio opaske koje su mogle biti razvijane tako da rezultiraju u filozofski sistem“, izjavio je Iqbal na kraju svoje teze. „Međutim, za žaljenje je da ova vrsta idealističke spekulacije nije pronašla veću zaštitu s kasnijim islamskim misliocima“. Ovo je upravo zadaća koju je Iqbal preuzeo na sebe: da razvije ovu ideju.

Druga stupica jeste da se precijeni utjecaj zapadnjačkih filozofa. U periodu komparativnih studija i intelektualne dominacije Zapada, on je morao da uspoređuje ideje svojih omiljenih muslimanskih mislilaca (kao i svog vlastitog) sa dobro poznatim zapadnjačkim misliteljima ukoliko je želio da bude shvaćen od strane svoga evropskog čitateljstva ili, pak, obrazovane mladeži u njegovoj vlastitoj domovini. Međutim, apologetski pristup je imao svoje prirodne opasnosti, i ono što se desilo Iqbalu jeste sljedeći primjer: započinjanje sa njegovim prevodiocem Nicholsonom i prijezirno gledanje na naše vlastito doba jeste beskrajna linija učenjaka koji nisu uspjeli da shvate razlikovnost između usporedbe i adaptacije. Ako je, npr., Iqbal kazao da se Bergsonove ideje također pronalaze u poeziji Bedila (koji je prethodio Bergsonu), onda bi ovo trebao biti razlog za ulaženje u trag sličnih ideja u Iqbalovoj vlastitoj poeziji prema Bedilu više nego prema Bergsonu. Iqbal je pokušao da ovo razjasni u pismu Nicholsonu iz 1921.: „Tvrđim da je filozofija djela *Asrar[-i-Khudi]* izravan razvitak iz iskustva i spekulacije starih muslimanskih sufija i mislilaca. Čak ni Bergsonova ideja vremena nije posve strana sufijama“. On je objasnio da kur'anska stajališta o ljudskom životu i sudbini počivaju na metafizičkim propozicijama i on nije „sipao novo vino (tj. zapadnjačke ideje) u stare boce“, već je, umjesto toga, njegovo djelo bilo „samo preformuliranje starog u svjetlu novog“.

Iznad: Kraljica Viktorija sa indijskim Čuvarem.

Kraljica Viktorija postala je izravnim vladar Indije kada je ona došla pod vlast Britanskog parlamanta 1858. god. Njezin poznati proglas je garantirao amnestiju i, najznačajnije, slobodu rada narodima Indije. Godine 1877., ona je preuzela naslov „Kraljica Indija“ (prevedeno kao *Kaisara-i-Hind* za svoje južnoazijske podanike).

Viktorijin zlatni jubilej bio je oduševljeno proslavljan u Indiji 1897. god. Iqbalov mentor, Mir Hasan, bio je također među onima koji su se obratili svojim zemljacima na lokalnom skupu održanom u Sialkotu. On je ponudio opravdanje za britansku vlast iz Kur'ana i hadisa, kao što je bilo uobičajeno tih dana.

Iqbal je napisao elegiju o njezinoj smrti – posve graciozno remek-djelo za mladog pjesnika, iako to nikad nije pronašlo svoj put u njegovu antologiju. Ono je također prevedeno na engleski – vjerovatno je to učinio sam Iqbal – i tiskano je kao knjižica (on je bio vladin činovnik pod upravom Ministarstva obrazovanja u to vrijeme).

„Vidjeti je - ne vidjeti“, Iqbal je napisao u jednom od svojih *gazela* (uzgred, od vremena sklonosti za Ameer Begum). Iqbalovo iskustvo Boga u ovoj fazi nastoji da bude vođeno kroz *wahdat al nudžud* - rođen je u velikoj mističkoj tradiciji, a tvrdio je da je formalno uveden u kadirijški derviški red preko svoga oca.

Iznad: Ibn 'Arabijev mezar blizu Damaska.

Sufija Abu Bekr Muhammed ibn 'Arabi (1165.-1240.) nazvan Muhjuddin (oživotvoritelj vjere) i Šejhul-Ekber (Najveći učitelj) u ezoteričkim krugovima islama.

Pripadao je arapskom plemenu Hatim at-Tai'i. Rođen je u Murciji u Andaluziji (muslimanskoj Španiji), a umro je u Damasku nakon što je puno proputovao i ostavio iza sebe brojne knjige i rasprave, od kojih se Čini da je većina definitivno izgubljena. Njegova glavna doktrirana djela koja su preživjela nameću se svojom sintezom, kao i svojim ukazivanjem na najuzvišenije aspekte sufizma kroz inkluzivni oblik određenih formulacija. Najpoznatija njegova djela su: *Futuh al-Makkijeh* ili „Mekkanska otkrovenja“, koje se sastoji od neke vrste sume ezoteričkih znanosti; te *Fusus al-hikem* ili „Mudrosti poslanika“ (na engleski prevedeno kao „Bezels of Wisdom“), koje je sastavljeno 1220. u Damasku i Često se smatra duhovnim testamentom ovog učitelja.

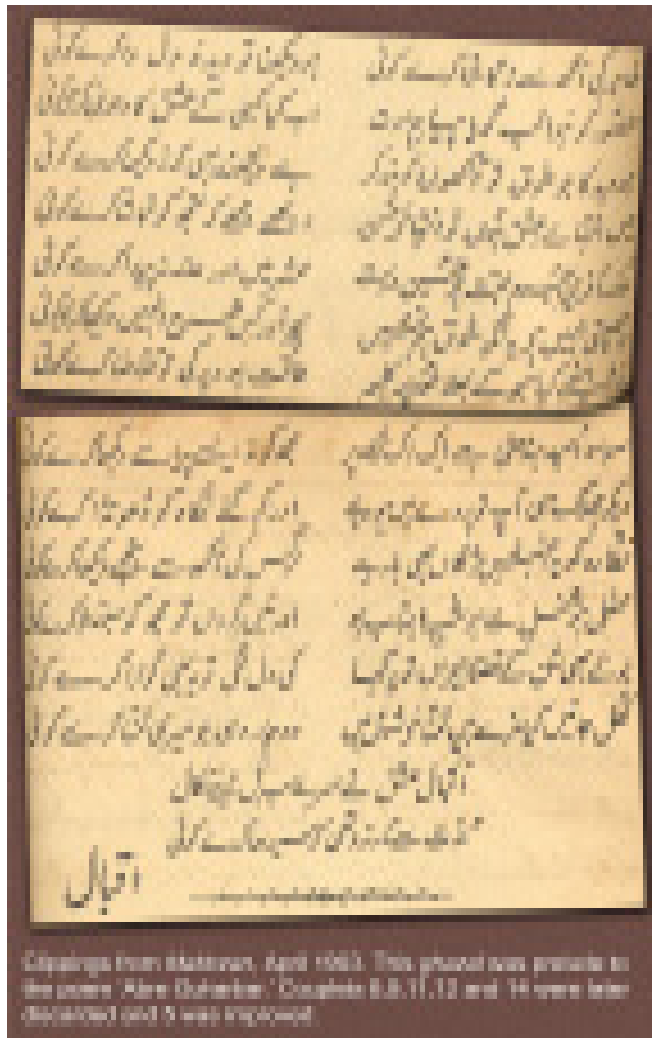
Iqbalovo stajalište prema Ibn 'Arabiju je nametnulo problem, međutim, Čini se da njegova odanost prema velikom šejhu nikad nije umrla uprkos nastojanju da se bori protiv određenih altruističkih ogranaka njegovih ideja (i prijelaznoj i vremenitoj provali gnjeva protiv samog šejha oko 1915.-1918.). Ibn 'Arabi zadobiva poštovanje u djelu *The Reconstruction of Religious Thought* („Obnova vjerske misli u islamu“) i izvanredno suptilnu Iqbalovu parabolu koja ilustrira slobodu volje koja je prevedena u *Zarb-i-Kaleem* (1936.).

Njegova rana poezija (posebno n e s a b r a n e pjesme) otkrivaju snažno nagnjanje prema učenjima k l a s i č n o g španskog mistika Ibn 'Arabija, iz Čijeg su djela *Dragulji mudrosti* (*Bezels of Wisdom*) korišteni odlomci da bi se predavali na okupljanjima u šejh Nur Muhammedovoj kući dok je odrastao. Među p o v r a t n i m temama u ovim pjesmama su m e đ u s o b n o povezane prirode profane ljubavi i ljubavi za Boga (jamačno utjecaj Ibn 'Arabija), sličnost svih religija, poštivanje

Poslanika kao prizme za Božije Svjetlo (i pokatkad uzvišeni status za halifu Aliju).

Misao koja obuhvata njegov duhovni život u ovoj fazi jeste ta da je Bog odvojeni Voljeni koga ljudsko biće mora da pronađe u svemu lijepom, uključujući njegovo vlastito srce. Hljade oblika u ovom svijetu nalik su hiljadama velova kroz lice jedne Zbiljnosti. Istinski tražitelji uče kako da odbace vanjštinu (*madžaz*) svega što vide, te da se, umjesto toga, koncentriraju na nevidljivo, Zbiljnost (*haqiqat*). Drugim riječima, Bog postoji posvuda i oni koji mogu vidjeti preko pojavnog vide Ga manifestiranog u stvarima malopomalo kao krijesnicu i sve više kao Himalaje.

„Biserom prekriveni oblak“ (1903.) izvanredna je pjesma zbog načina na koji ona odjednom veliča žudnju punu ljubavnog žara (*madžaz*), odanost Poslaniku i ljubavi Božijoj. Naizgled raznolike ljubavi pomiješane su u tipično mističko jedinstvo pošto je mistik uvijek spreman da percipira Boga kao Ljepotu. Velika vizija ljudske duše u Božanskom kontekstu Čini se da potcrtava Iqbalovu evoluciju ka preferiranju odvojenosti nad jedinstvom (spomenutu iznad). Pojedinaac je otkrivao svoj vlastiti značaj u gomili – tvoj ego korespondira Božijem Prijestolju, te kako ga onda možeš iznevjeriti?

Copyright from Wikitext, April 1983. This phrase was printed in the poem 'Ain-e-Duhayb'. Couplet 8, 9, 11, 12 and 14 were later deleted and 9 was improved.

Njegovo se zanimanje za ekonomiju djelomice izvodilo iz Činjenice da se od njega očekuje da predaje ovaj predmet i djelomice iz njegove želje da balansira svoje sanjarenje sa nečim praktičnim (ili barem nečim praktičnim „u teoriji“). Rezultat je bilo njegovo prvo urdu izdanje, priručnik za studente pod naslovom *Ilmul Iqtisad* (1904.). Iz dobrih razloga je ovo nazvao zastarjelim nekih dvadeset i pet godina kasnije. Nažalost, mnogi poznavaoци i proučavatelji Iqbala svratili su razgovor na ispriku za nečitanje ove knjige pozorno, ili pokatkada nikad općenito. Htijenje da se uradi na drugi način nagrađeno je portretom pjesnika kao mladog mislioca, budući da je knjiga obilno istaknula komentare o moralu, političkom i filozofskom njegovom značenju. Suština ovih opservacija može biti predočena kako slijedi:

- balans između individualne slobode i općeg dobra zajednice je važan predmet;
- ljudi teže bogatstvu i prosperitetu i vjerovatno bi to postigli da ih pogrešni ideali ne lišavaju same težnje; Nihilističke religijske filozofije su glavni među takovrsnim lišavateljima;
- ekonomska revolucija u Indiji je poželjna (ova ideja prožima Čitavu knjigu);
- ekonomija se ne bi trebala posmatrati kao normativna znanost; ispravno i pogrešno bi se trebali posmatrati na moralnoj osnovi. Međutim, ono što je korisno za zajednicu u jednom trenutku može postati štetno u nekom drugom te stoga običaji treba da se prevrednuju i reformiraju. (Naspram kojega kriterija? On ovdje ne postavlja pitanje, međutim, odgovor koji pribavlja kasnije bio je sljedeći: Božanska Objava i pragmatična provjera tvog vlastitog razumijevanja te Objave);
- „sloboda“, u svome političko-ekonomskom smislu također je naglašena. „Vi znate da rad robova ne može pristajati radu samostalnih radnika. Zašto je to tako? Zašto je rad robova lišen vrijednosti izvođenja?“ Odgovor pribavljen ovdje glasi: „Bič ne može pribaviti motivaciju koja jedino dolazi iz želje za bogatstvom i nastojanja za samopoštovanjem“. (Očito, ovo je preteča takovrsnih diskursa kao što je „The Book of Slaves“ / „Knjiga o robovima“ u: *Zuboor-i-Adžam*).

Osobiti optimizam predgovora pribavlja nam najbolji ključ za Iqbalov cjelokupni svjetonazor: „Pitanje koje se pojavilo u ovom dobu, kao razvidno, jeste to da li je siromaštvo neizbježni element u shemi stvari?“ On nastoji da skriva Činjenicu da već posjeduje odgovor u svome šeširu: „Zar se nije moglo desiti da bolni jecaji ljudskog roda u pozadini naših ulica nestanu zauvijek te da se grozne slike uništavajućeg siromaštva zatru sa lica zemlje? Ekonomija sama ne može dati odgovor, jer odgovor leži u većem opsegu moralnih sposobnosti ljudske prirode...“. Dejlo *Džavidnama*, njegov *magnum opus*, koje je napisano nekih dvadeset i osam godina kasnije, evidentno je bilo njegov osobni odgovor na ovo pitanje, a cjelokupan korpus njegovog djela jeste cjeloživotni napor da se prošire te „moralne sposobnosti ljudske prirode“.

Iqbal je napisao tri eseja na urdu za *Makhzan* 1902. To su: „Training and Education of Children“ – „Odgoj i obrazovanje djece“, januar, općeniti prikaz dječije psihologije; „Urdu Language“ („Urdu jezik“, septembar), prijevod rada o razvitku urdu jezika; i „Urdu language in Punjab“ („Urdu jezik u Pendžabu“, oktobar), protuodgovor na neprijateljsku kritiku Hasrata Mohanija (koji je koristio pseudonim „Hamdard“, ili Čestitar). Mohani je tvrdio da bi bilo bolje za urdu jezik ukoliko se ne bi govorio u Pendžabu, jer se onda barem ne bi govorilo nekorektno.

„Što je standard ispravnog ili neispravnog?“ odgovorio je Iqbal s obzirom na Činjenicu da je urdu, sukladno njemu, još uvijek jezik u nastajanju.

On je također branio većinu svojih kritikovanih stihova navodeći prethodnike od klasičnih urdu pjesnika, ali je prihvatio jednu pogrešku s iskrenom isprikom.

Ilmul Iqtisad (1904.)

Ilmul Iqtisad (Politička ekonomija) bilo je Iqbalovo prvo objavljeno djelo. Napisano je u jednostavnoj urdu prozi, i to je uglavnom bila kompilacija tada aktualnih ideja o ovom predmetu i kao takva postala je zastarjela još za autorovog života. Međutim, danas ona ima historijski značaj kao što se i brojne druge njegove ideje mogu vidjeti u svome začetnom obliku između redaka ovdje.

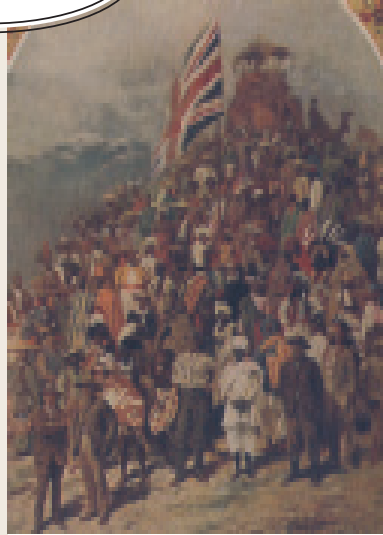
Predgovor opisuje siromaštvo kao opasnost koja treba da bude iskorijenjena, i dok nam politička ekonomija ne kazuje o tome da li to može biti učinjeno (pošto ova mogućnost ovisi poprilično od moralnih sposobnosti ljudske prirode), proučavanje dohotka i izdataka prosvjetljuje nas u vezi sa događajima i posljedicama koji su povezani sa idealom univerzalnog prosperiteta.

Prvi dio definira političku ekonomiju i prikazuje djelokrug ovog predmeta. Iqbal ne shvata ovaj predmet kao normativnu disciplinu, već odbacuje argument da proučavanje ovog predmeta vodi materijalističkoj gramzivosti.

Drugi dio bavi se proizvodnjem bogatstva i raspravlja o zemlji, radu, kapitalu i nacionalnoj sposobnosti kao njezinom izvoru. Iqbal iskazuje sklonost za balansom između individualne slobode i kolektivnog dobra zajednice, ali nije sklon sindikalizmu, niti industrijskoj demokraciji: vođenje poslova je specifična vještina i ne može biti prepuštena radnicima.

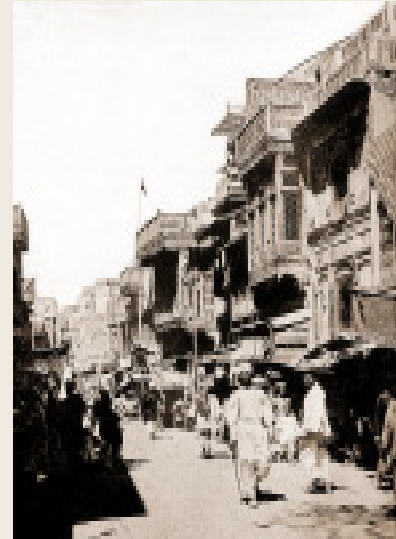
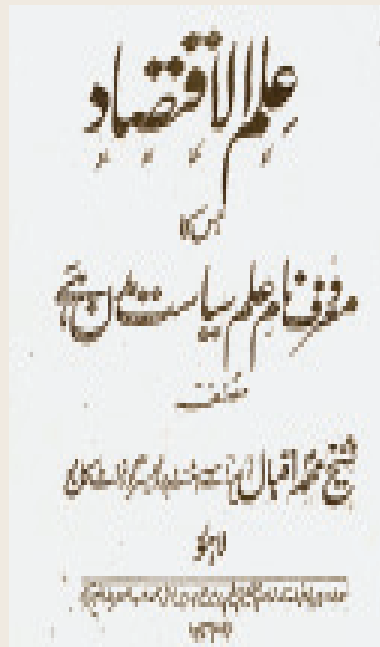
Treći dio bavi se različitim faktorima povezanim sa razmjenom dobara: pitanjem evaluacije, međunarodne trgovine, sastavljanja i evaluacije valute, prava na kovanje novca, papirnatog novca te kredita i njegove ugovorene svote. Vrijednost robe se određuje korisnošću i nestašicom, a ne kroz iznos rada koji je utrošen na njezinu proizvodnju.

Četvrti dio razmatra partnere u proizvodnji dobara: porez, kamatu, profit, nadnice, nesavršeno natjecanje i poreze koji su ovdje raspravljani. Komunistički napad protiv prava na privatno vlasništvo je spomenut, bez njegovog raspravljanja, dok je privatno

opisano kao nužni faktor u sadašnjem civilizacijskom stanju, a „proizvod rada, ili bogatstva, distribuirati se sukladno ovom samom faktoru”.

Peti dio raspravlja o stanovništvu, potražnji i običajnom pravu. Iqbal je sklon kontroli kod povećanja stanovništva. „Možete jako dobro zamisliti šta se zahtijeva od nas s obzirom na sadašnje stanje stvari u Indiji”, piše on dok zaključuje poglavlje o potražnji; „izvori sredstava za život su rijetki u našoj zemlji, a stanovništvo se povećava svakim danom. Priroda ovo liječi nestašicom i epidemijama, međutim, mi se jednako

tako moramo osloboditi udaje i ženjenja djece i poligamije, trošiti naš kapital puno mudrije, povećati nadnice u našoj zemlji kroz obraćanje veće pozornosti na industriju, te više koristiti dalekovidnost u promišljanju o konačnom cilju, tako da naša zemlja bude spašena od strašnih posljedica siromaštva i da postignemo te visoke stupnjeve u civilizaciji na kojima počiva naš zbiljski prosperitet“.

Gore lijevo: Naslovnica brošure koju je izdala britanska Vlada 1906. god. kako bi prikazala slikom prosperitet;

Gore desno: Scena sa *bazara* u Lahoreu sa zemaljske razglednice.

Lijevo: *Ilmul Iqtisad* je objavljen u novembru 1904. (a ne 1903., kako se pokatkad pretpostavlja), Munshi Abdul Aziz je nadgledao tiskanje u *Khadima Taleem Press*-u *Paisa Dailyja*. Shibli Nomani je revidirao tekst – vjerojatno na zahtjev svog prijatelja i Iqbalovog učitelja Thomasa Arnolda (Čije je zanimanje razvidno iz njegovog dobitka rukopisa za njegovu osobnu zbirku od Atiyye Fyzee, kojoj ga je poklonio autor 1907. god.).

Očito je nusproizvod *Ilmul Iqtisad*-a bio njegov esej „National Life” („Nacionalni život”, 1904.-1905.). Ako je u svojoj tezi o al-Džiliju izložio opis ljudskog bića u odnosu prema Bogu, onda je „Nacionalni život“ definirao odnos ljudskog bića sa njegovim ili njezinim okruženjima.

Prve stranice iskazuju iste stvari koje su kasnije jezgrovitije sumirane na početku „The New Year Broadcast” („Novogodišnje emisije”) u posljednjoj godini njegovog života. Otuda možemo citirati bez rizikovanja anahronizma: „Moderno doba ponosi se svojim progresom u znanju i svojim jedinstvenim znanstvenim razviciima. Nesumnjivo, ponos je opravdan. Danas su prostor i vrijeme poništeni i Čovjek ostvaruje zadivljujuće uspjehe u raskrivanju tajni prirode i uprežanju njezinih snaga za svoje vlastite potrebe“. Očito je, iako on to nije rekao u „Nacionalnom životu”, da je bilo kakvo pozitivno postignuće za njega manifestacija tog Božanskog elementa u ljudskom biću, kojeg je on detaljno obrazložio u prethodnoj tezi.

Međutim, ljudsko biće ne živi u izolaciji. Ljudi žive u grupama i ovo nas dovodi do narednog zaglavnog kamena u Iqbalovom svjetonazoru: njegovog koncepta društva. Društvo kao dobrovoljno udruživanje ljudi u političkom smislu ne pojavljuje se u ovom eseju. Umjesto toga, ono što imamo ovdje jeste koncept društva kao organizma – živog organizma koji gotovo da izvire iz zemlje poput biljaka, životinja i ljudi. Društvo bi se moglo organizirati prema teritoriji, kao u slučaju nacionalnih država poput Italije (Čiji je reformator Mazzini bio Iqbalov heroj u to vrijeme), ili bi se moglo organizirati na rasnom principu, kao u slučaju Jevreja, ili bi, pak, mogla biti zajednica ljudi iste religije, kao u slučaju muslimana (te će nekoliko godina kasnije opisati islam kao društvo Čije je Članstvo otvoreno za bilo kojeg istomišljeničkog pojedinca). Pa ipak, bez obzira kako definirali samo društvo, ono mora da se suoči sa stalnom borbu za postojanje u prirodi, a preživljavaju samo ona društva koja su bila u stanju da se prilagode promjeni – i baš kao što su veliki organizmi ledenog doba izumrli zbog toga što nisu mogli održati tempo s izmjenljivom klimom, jednako tako društva zbilja propadaju ukoliko ne uspiju da rastu s pulsom vremena – „Grčka, Egipat, Rim, svi su nestali sa lica zemlje, međutim, mi, Indijci, još uvijek imamo naše ime i slavu; mora postojati nešto u vezi s nama što nas je podržavalo protiv višestoljetnih neprijateljskih promjena“, kazao je u svojoj Čuvenoj *Saray džahan acbha Hindustan bamara*, koja je objavljena u istom izdanju *Makbzan*-a. Ova vizija života može izgledati krajnje dužnom Darwinu, pa ipak, Iqbalov svjetonazor nije suštinski darvinizam, budući da je on utemeljen na prepoznavanju Boga u svakom ljudskom biću, Čak i u onima koji su zaostali iza u borbi za egzistenciju (kasnije je kritikovao Darwina kao jedan od razloga zašto je Nietzsche ostao biti posve slijep za svoju vlastitu viziju). Pojedince se može pozvati da se žrtvuju za svoju zajednicu, sugerira Iqbal u svome eseju.

Opravdanje koje je ovdje pribavljeno puno je jednostavnije od onoga kojeg će predočiti u „The Muslim Community – a Sociological Study“ („Muslimanska zajednica – sociološka studija“) šest godina kasnije. On baš kaže da

religija dolazi kako bi pripomogla društvu na način uspostavljanja žrtve kao duhovnog principa (U kasnijem predavanju on će protegnuti ovu Čitavu teoriju na impresivnu kosmološku skalu, kao što ćemo to vidjeti u narednom poglavlju.

Esej „Nacionalni život” (na urdu pojavio se u dva nastavka u *Makbzanu*, u oktobru 1904. i početkom 1905. Barem je prvi dio bio utemeljen na predavanju koje je Iqbal održao dok je bio u posjeti svom starijem bratu Ata Muhammedu u Abbotabadu u ljeto 1904. (Kontrasti između uvodnog dijela prvog i završetka drugog dijela Čini se da ukazuju na neku promjenu mišljenja između pisanja ova dva nastavka.)

Izjavljujući da se život drastično promijenio ljudskom supremacijom nad prirodom preko znanosti, Iqbal je primijenio Darwinovu teoriju „borbe za opstanak” na živote nacija: nacije mogu preživjeti samo ukoliko se uhvate ukoštac sa promjenama i stoga moraju misliti futuristički, dok pojedinci mogu djelovati za veće dobro zajednice. Religija, uzimajući u obzir njezinu snagu iz „duhovnih opservacija koje su polučene kroz izvanredne sposobnosti poslanika”, jeste inspiracija za takovrsno žrtvovanje (i ona jednako tako uči žrtvovanju slobode, što je najznačajnije za nacionalni karakter); naš nas racionalni um oprema za preživljavanje kroz prilagođavanje na promjene.

Jedino su Kinezi, Hindusi, Izraelci i Perzijanci među drevnim narodima preživjeli do modernog doba, dok je Italijanima i Japancima pošlo za rukom da se nacionalno preporode. Tajna preživljavanja Izraelaca i Perzijanaca leži u njihovoj oštroumnosti za trgovinu, a isto je slučaj sa Japanom, zahvaljujući njegovim obrazovnim reformama (Otuda je ovo zemlja koju Iqbal predočava kao model koga trebaju slijediti indijski muslimani, Čije se natražnjaštvo uglavnom ima zahvaliti „besmislenom povjerenju u Boga“, koje ih sprječava da budu praktični.)

Područja gdje je reformacija najhitnije potrebna uključuju: 1) religijsko pravo; 2) ženska prava – posebno ona koja se odnose na poligamija (koju Iqbal smatra zastarjelom i opasnom), *pardah* i osnovno obrazovanje; 3) rasipni običaji i tradicije; 4) univerzalno obrazovanje i najvažnije od svega, 5) promocija trgovine i industrije, budući da poljoprivreda ne može voditi ekonomskoj neovisnosti.

Ispod: Gravura iz 19. stoljeća sa fotografije Abbotabada.

NOSTALGIJA

Altaf
Husain

Hali (1837.-1914.), iznad, bio je Ghalibov učenik, a kasnije se

povezao sa Sir Syed Ahmedom Khanom (o obojici ovih divova Hali je napisao najznačajnije biografije). Sir Syed je također bio inspiriran Hali jevom *Musaddas* (1879.), dugaćkim

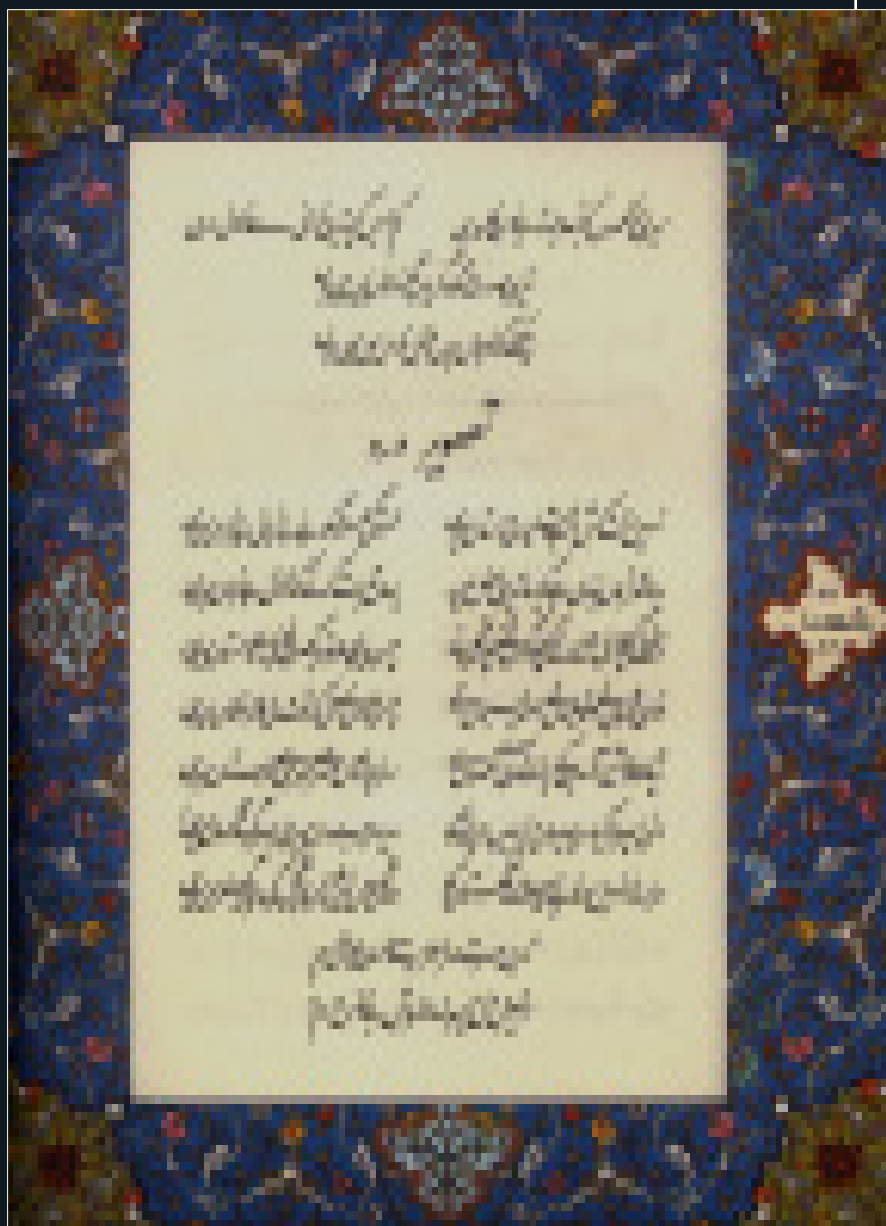
osvrtnom na uspon i pad muslimanske civilizacije, što je ostala biti životna omiljena Iqbalova tema. Za vrijeme kratkog boravka u Lahoreu 1870-ih, Hali je pomogao dr. Leitneru, britanskom edukatoru koji je pokušavao da nagovori urdu pjesnike da pišu modernu poeziju. Pjesme koje je napisao Hali općenito se smatraju kao pinirska remek-djela modernog urdu pjesništva.

Hali je nagrađen prestižnim naslovom „Šamsul-ulema” 1904. Iste godine je prisustvovao godišnjoj sjednici Andžuman Himayat-i-Islam u Lahoreu gdje je njegovu pjesmu ponovo pročitao Iqbal, budući da je glas starog pjesnika bio odveć slab da bi ga slušatelji mogli čuti (Također, Iqbal je pročitao i svoju vlastitu „Picture of Grief“ / „Slika žalosti“ na toj sesiji.)

Gore lijevo: Altaf Husain Hali.

Gore desno: Grupna fotografija iz 1904. god. sa zasjedanja Andžuman Himayat-i-Islam; Hali sjedi naprijed, dok Iqbal stoji četvrti sdesna u prvom redu).

Desno: Prva stranica „Slike žalosti” iz sabranih djela koja je objavila Iqbalova akademija u Pakistanu.

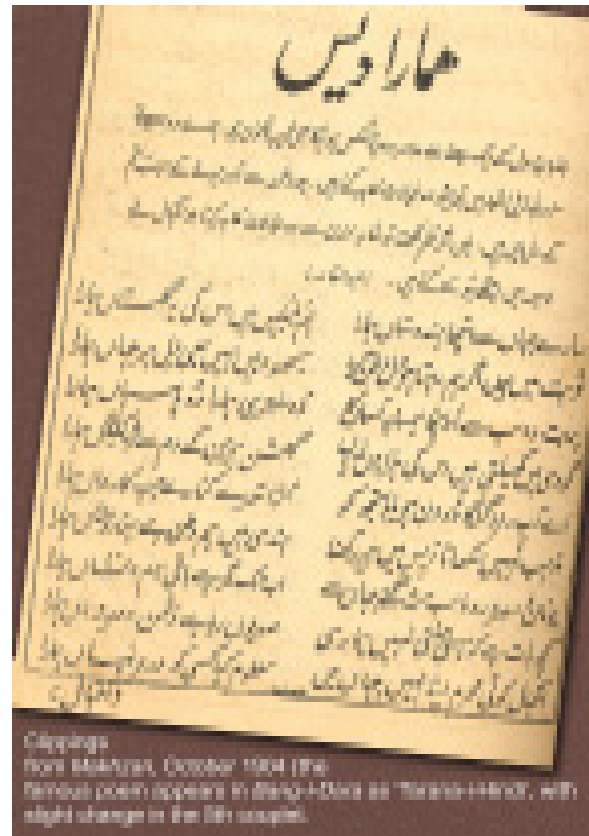
Lord Nathaniel Curzon (ispod), kraljev

Dovoljno zanimljivo Iqbal je upotrebljavao i riječ *qawm* (nacija) naizmjenično za društvo u ovom eseju i, još značajnije, naslov ne ukazuje na homogenu indijsku naciju, već na muslimansku zajednicu koja živi u njoj. Kao što ćemo nadalje vidjeti, Čini se krajnje nevjerovatnim da se on slagao sa idejom o indijskom nacionalizmu kako ju je iznio Kongres, te da nas ne bi trebalo iznenaditi pretpostavljeni utjecaj pokreta iz Aligarha na Iqbala u njegovoj mladosti. Uobičajena percepcija da je Iqbal jednom bio nepopustljivi nacionalist i da se kasnije okrenuo u drugom pravcu (poput njegovog suvremenika Džinnaha), Čini se da potječe iz izoliranih Čitanja urdu pjesama iz ovog perioda. Držeći ih u pravilnoj perspektivi uz njegova prozna djela, Čini se uvjerljivijim da je uprkos njegovom naginjanju Aligarhu, on ostao neovisan um. Samo pet godina kasnije kazao je na predavanju da se približavao islamskom vjerskom sistemu striktno kao kritički nastrojen proučavatelj (a pod vjerskim sistemom također je mogao označiti muslimansku zajednicu u njezinom konceptualnom pojmu) i objasnio je sljedeće: Stajalište uma koje karakterizira kritički nastrojenog proučavatelja temeljno se razlikuje od učitelja i izlagača. On pristupa predmetu svoga istraživanja slobodan od svih predrasuda i nastoji da shvati organsku strukturu vjerskog sistema, upravo kao što bi biolog proučavao oblik života, ili geolog komad minerala. Njegov je predmet da primijeni metode znanstvenog istraživanja na religiju, u cilju da otkrije kako različiti elementi u datoj strukturi pristaju jedan s drugim, kako svaki faktor funkcionira pojedinačno, te kako njihov odnos jednog s drugim određuje funkcionalnu vrijednost cjeline“. On je nastavio da pobraja historiju, geografiju i etiku kao neke od perspektiva kroz koje bi se sistem trebao proučavati.

Ovo nam daje korektnu sliku o Iqbalovom stajalištu prema stvarima u nekoj fazi života koja je trajala do 1913., kada je konačno osjetio da posjeduje dovoljno supstancije da formulira svoj vlastiti svjetonazor i da ga koristi kao osovinu za buduće mišljenje.

Njegova tzv. nacionalistička poezija koincidira sa agresivnim protestima od Indijskog nacionalnog kongresa do potkraljevom najavom predstojećeg otcjepljenja Bengala 1904. (Podjela je planirana da se desi naredne godine.) Pažljivo ispitivanje ovih pjesama pokazuje da one nisu upućene britanskoj vladi, već da su radije predstavljale njegovu muslimansku naciju hinduskim zemljacima. Mi, muslimani, odveć smo patriotski nastorjeni, Čini se da je sugerirano, i mi pripadamo Indiji jednako kao i drugi narodi koji žive ovdje; islam je jednako dio religijske i kulturne zajednice Indije kao što su i domaće religije. „O, brahmane, ti si se otuđio od svojih srodnika u ime idola; također, Bog je pokazao rat i sakaćenje propovjedniku islama“, kaže on u svojoj pjesmi „A New Temple“ („Novi hram“ iz 1905.), i nastavlja da konstruira novo božanstvo sačinjeno od zlata kome se klanjaju pripadnici iz svih religija (Ova unekoliko bizarna uobrazilja izbrisana je u kasnijoj reviziji ove pjesme prije uključanja u *Bang-i-Dara*.) „Hajde da stavimo etiketu dobra ‘Indija’, a njemu bismo se trebali moliti za ispunjenje svih naših dubokih želja“, kaže on.

Pitanje koje su zanemarili njegovi komentatori jeste ovo: šta su ove „duboke želje“, koje bi mogle biti oslovljene novim idolom Indije i koje ne mogu biti ispunjene bez njegovog blagoslova? Posigurno možemo pretpostaviti da Iqbal ukazuje na ekonomsku revoluciju u zemlji, ideja koja je prožeta kroz Čitav *Ilmul Iqtisad* nešto ranije. Čak i u svome predavanju iz 1910. o muslimanskoj zajednici

Callings from Mahatma, October 1904 (The revised poem appears in *Bang-i-Dara* as 'A New Temple', with slight change in the 1st couplet).

namještenik (1899.-1905.), objavio je podjelu Bengala 1904. god., ozakonjujući je naredne godine. Nastanak većinske muslimanske provincije, Istočnog Bengala, iritirao je nacionalističke političare i aktiviste Čiji su protesti potaknuli glavnu struju muslimanskih vođa da oforme Sveindijsku muslimansku ligu 1906. god. kako bi podržali Vladu protiv zahtjeva za opoziv; ovo se okrenulo protiv Radže i povezali su se sa indijskim radikalima kada je podjela proglašena nevažećom 1912. Iqbal je usporedio Curzona sa mogulskim carem Aurangzebom: obojica su iskusila bijes hindu ekstremista potaknut blagim prethodnicima - posebno carem Akbarom i lordom Ripponom.

Šejh Abdul Qadir napisao je u svom predgovoru *Bang-i-Dara* da, ukoliko bi on vjerovao u inkarnaciju, on bi shvatio Iqbalu kao ponovo rođenog Ghaliba (iznad). Postojale su sličnosti po temperamentu, a dikcija Iqbalove urdu poezije jednako duguje Ghalibu, kao što njegov perzijski stil duguje Hafizu i Urfiju.

Mirza Asadullah Ghalib (1797.-1869.) bio je među najranijim indijskim muslimanima koji će shvatiti zbiljski značaj moderne zapadnjačke civilizacije i usmjeriti svoje opservacije na budućeg reformatora Sir Syeda. U svijetu indijske književnosti on stoji kao jedna od najvećih figura koja je isklesala urdu jezik u sjajno sredstvo za prenošenje kompleksnih ideja. (Urdu je pokatkad smatran manje prestižnim jezikom prije njegovog vremena, uprkos nekim vrlo dobrim pjesnicima, a u svakom slučaju je Ghalib bio prva slavna ličnost koja će koristiti ovaj jezik za privatnu korespondenciju, koja je dotad uobičajeno vršena isključivo na perzijskom.)

Ghalib je predmet predivne poeme u *Bang-i-Dara*, pojavljuje se i u *Džavidnami* kao slobodna duša koja luta nebeskim svodom Jupitera nakon što mu je uskraćen raj, baš kao i mističnom Halladžu i perzijskom mučeniku Tahiru.

on je predložio da je, usprkos različitom nacionalnom identitetu ove zajednice, ona morala pristupiti ekonomskom pitanju „u širem nepristranom nesektaškom duhu”. Vjerovao je da ekonomske snage u regiji pogađaju sve zajednice jednako.

Bilo bi zanimljivo iscrtati mapu pjesnikovog uma u njegovoj mladosti od pjesama koje su preživjele od 1893. do 1905. god. Šest različitih predmeta sa pojavljuje: a) priroda, b) ličnosti, c) parabole i dijalog, d) autobiografske anegdote, e) monolozi, i f) *gazeli*.

Sastavni dijelovi njegovog mišljenja (iako već raspravljani u ovom poglavlju) presijecaju sve ove predmete. Predmeti u prirodi su rijetko opisivani unutar emocionalne podloge u okviru samog opisa (za razliku of njegovog prethodnika Halija, koji nije imao prednost Čitanja Wordswortha). Mašta je dinamična i redovito filozofska, često metafizička. „O, Himalajil! Ruke prirode su te stvorile kao igralište za elemente”, Iqbal kaže velikoj planini, „Molitva nam kazuje pripovijest iz tih danih dana kada su prvi ljudi pronašli boravište na tvojim rubovima; kazuj nam o tom jednostavnom životu neokaljanom rumenilom civiliziranih pretenzija”. Sve u prirodi predstavlja mističke tajne za njega: cvijeće, potoci, rijeke i livade možda su nijemi za druge slušaoce, ali nisu takvi za pjesnika. On istražuje njihovu misteriju, spaja vibracije Božanskog ritma koji emanira iz njih, i razvija valne dužine sa pticama, pčelama i životinjama. Ovo je Ibn ‘Arebi koji upotrebljava Wordsworthov um za pisanje stihova na urdu. Naravno, utjecaj vedantinske poezije je također posve vidljiv (a moramo se prisjetiti da je Iqbal bio upoznat sa snaskritom te da nikada nije prestao navoditi velike pjesnike tog jezika u svojoj poeziji.

Međutim, i ovo je Iqbal, i to jednako tako vrlo različit: „Ti ne znaš kako trn neriješenog problema probada srce”, kaže on „Šarenom cvijetu”. Ni Ibn ‘Arebi, niti Wordsworth ne bi se prisjetili da iznesu pitanja uma za vrijeme blaženog sjedinjenja sa prirodom. Iqbalov cvijet je također potpuno razvijen sa senzualnim diskretnim bojama: „O, šareni svijetu, vjerovatno ne nosiš srce u svojim grudima” to je stih kojim bi se također mogla osloviti nemilosrdna dama.

Poput predmeta prirode, ličnosti u njegovim pjesmama jednako tako služe kao glasnogovornici za različite misli i razmišljenja. Pjesnikovo pozvanje jeste da vidi i da kaže („Ghalib“), učenje je rad ljubavi pod vrijednim mentorom („Jadikovka o odvojenosti“, napisana po Arnoldovom odlasku iz Indije), blagoslovljeni su oni koji pate zbog ljubavi („Bilal“), itd. Elegija o Daghu započinje Iqbalovom životnom borbom da dokaže životnu premoć nad smrću. Simfonija o besmrtnosti, koja doseže svoj zbornski vrhunac u epskoj *Džavidnami* dvadeset i sedam godina kasnije, započinje tihim cviljenjem u ovoj prvoj od Iqbalovih odobrenih elegija: „Boje jeseni su također razlog za ostajanje u vrtu“, piše on na kraju ove pjesme (a stih bi također mogao biti preveden tako da znači da su boje jeseni jednako tako „dio onog što je stvorilo vrt“, ili Čak „izvor trajnosti za vrt“). „Isti univerzalni zakon ravna svime: nošenjem mirisa slatkog svijeta ponad vrtnih vrata, i skupljačem cvijeća ponad ovog svijeta“. Ova vrsta optimizma Čini se da će biti teoretizirajuća aktivnost razboritog uma pod poraznim pritiscima opažene ili zbiljske tuge.

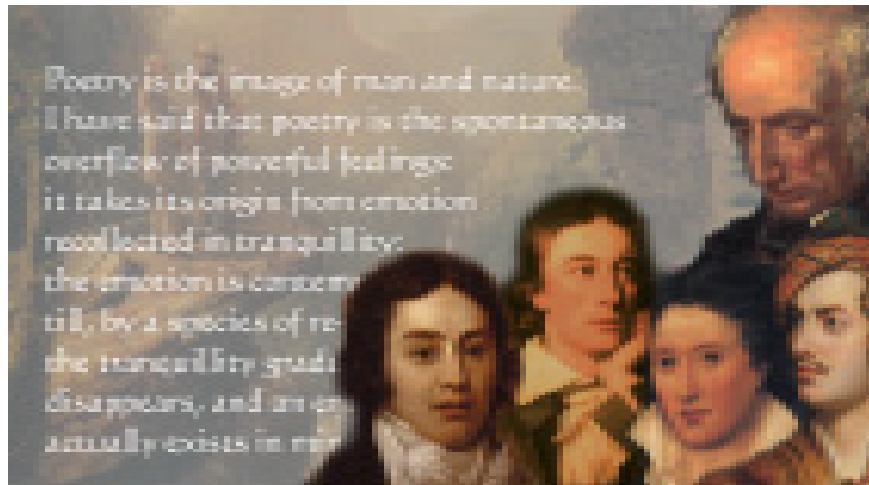
Njegove *kaside* ili euologije mogle bi se jednako tako pobrojati među pjesme usredsređene na ličnosti, ali on kasnije nije uključio nijednu od njih u svoju antologiju. Ovdje je slijedio arogantnog, ali simpatičnog perzijskog pjesnika Urfija, koji je bio zloglasan zbog pokazivanja kićenosti. Čak i dok je hvalio pretpostavljene.

Parabole i dijalog, koje započinju poznatom adaptacijom „The Spider and Fly” („Pauka i muhe“) odveć su ograničeni na veće inspiracije iz engleske poezije, međutim, to je bio žanr koji bi konačno došao do velikog završnog dijela u „The Satan’s Parliament“ („Satanin parlament“) dvije godine prije Iqbalove smrti.

Autobiografske anegdote javljaju se u većoj proporciji i one su osvježavajuće slobodne od egoizma kod pjesnika koji bi inače postao prorok ega. U zbiljskom životu, kao i u poeziji, on je posve uživao u dobroj šali o sebi, i nijedan od njegovih kritičara nije došao s boljom satirama o njemu od onog što je on sam pribavljao u takvim pjesmama kao što je „Piety and Sinfulness“ („Pobožnost i grješnost“). Pjesma je inspirirana susjedovom kritikom kontradikcija u Iqbalovoj ličnosti: „Čujem da je Iqbal toliko pod utjecajem filozofije da on više hinduse ne ubraja u nevjernike“, navodi susjed u ovoj pjesmi. „Niti je on nesklon ženama niske profesije, ali oh onome što se očekuje od naših pjesnika; i, ipak, ne uspijevam da razumijem mudrost slušanja pjevačice u noći prije učenja Časnoga Kur’ana ujutro...“ Pobožni kritičar nastavlja da iskazuje strah da je možda ovaj ljudi mladi filozof dokrajčio izum nove religije. Iqbalov odgovor, koji se javlja na kraju pjesme, sada je postao poznat: *Iqbal bhi Iqbal say agab nahin hai...* („Iqbal također nije svjestan Iqbala; a ovo nije šala, bogami nije!“). U drugim autobiografskim anegdotama, kao što je ona o njegovom malom nećaku koji je navikao da beskonačno pilji u svijeću, pjesnik se zaviruje duboko ispod površine svakidašnjeg promatranja. „Zašto si tako začuđen, o, dijete nalik majci?“ Otuda započinje pjesma „A Child and the Candle“ („Dijete i svijeća“) i nastavlja da kazuje da djetetova fascinacija svjetlošću proističe iz nekog praiskonskog poznanstva; svijeća je ogoljeni plamen dok je ljudsko biće svjetlost koja je sadržana u velikom klasičnom lusteru neprozirne prašine.

Iqbalovi monolozi i dramatski monolozi pokrivaju široko područje, i ovaj način poezije (očito inspiriran Robertom Browningom) i njegovim brojnim molitvama također može biti uključen u ovu kategoriju (Čak „The Complaint“ / „Jadanje“ koja je napisana kasnije mogla bi biti, ironično, „molitva“; međutim, to će biti raspravljano u narednom poglavlju). Dramatski monolozi uključeni su kroz imaginarni mezar Sir Syed Ahmed Khana; otvaranje je krajnje ponosno i optimistično: „O, živ! Pogledaj oporavak ovog nekad opustošenoga grada! Ovo je zbilja društvo za koje sam navikao da se brinem, otuda pogledaj plodove moje strpljivosti i ustrajnosti! Moj je kabur postao zaluden riječima, stoga pročitaj njegov natpis svojim unutarnjim okom“. Zapovijedi nevidljivo uklesane na nišanu nalažu da ne okrećeš leđa svijetu, niti da koristiš svoje pero i govor za stvaranje nesloge“ i td.

Gazel je upotrebljavan tako da će postati dominantni žanr urdu poezije prije Halija; drugim riječima, do Iqbalove mladosti. On je još uvijek bio popularan, međutim, Iqbal nije bio pisac *gazela* po temperamentu, iako nije bio nesklon

Sukladno odrednici u Iqbalovoj privatnoj bilježnici, Wordsworth ga je sačuvao od ateizma u studentskim danima. Urednička bilješka za „Himalaje“ u prvom izdanju *Makhzan-a* također uvodi Iqbala kao „indijskog Wordswortha“.

Dok je njegovo stajalište prema zapadnjačkim filozofima ostalo pokroviteljsko kada nisu izravno kritički nastrojeni, on je jamačno imao nježnije kutove za njihove pjesnike i može ga se vidjeti kao dalekog baštinika romantičarskog pokreta koji je promoviran od strane pet velikana naslikanih iznad (zdesna nalijevo): William Wordsworth (1770.-1850.), Lord Byron (1788.-1824.), Percy Bysshe Shelley (1792.-1822.), koji je vjerovatno nadahnuo to iskušanje iz kojeg se vjeruje da je Wordsworth izbavio Iqbala, John Keats (1795.-1821.) i Samuel Taylor Coleridge (1772.-1834.).

tom žanru. Napisao je manje *gazela* nego *nazma* („poema“) i oni slijede Ghalibov način podržavanja ideje kroz različite dvostihe, iako žanr dopušta pjesniku da bude raskinut, budući da se pretpostavlja da svaki dvostih bude samostalna jedinica.

Iqbal uoči svoga odlaska na studij u inozemstvo bio je daleko od naivnog, smetenog studenta kako je portretiran u nekim biografijama. Svakako, on je bio svestrano obrazovan intelektualac, svjestan onog što je želio da uradi i koji pravac želi da slijedi. Od toga on se nikada nije udaljio, iako je uvijek bio hitar da prihvati svoju skromnost prije bilo kakve nove manifestacije istine.

POGLAVLJE'
2
DVA

TAMNA NOĆ
DUŠE

1905.
-1913.

Iqbal je boravio u Europi u periodu 1905.-1908. god. Ova fotografija je snimljena u vrijeme tog perioda.

Sliku koja je korištena na str. 42 naslikao je učitelj Iqbal (Faisalabad) sa ove fotografije.

Iqbal se pridružio „Honorable Society of Lincoln's Inn“ (ispod) 6. novembra 1905., i bio je pozvan pred sud 1. jula 1908.

„Vjerujem da ljudi koji cijene svoju slobodu ne mogu biti zavidni slobodi drugih, i pronalazim puno dokaza o ovome u onome što vidim od britanskog društva ovdje“, napisao je Iqbal uredniku nacionalnih novina Lucknowa nekoliko mjeseci po svome dolasku u Englesku. On je komentirao *Sawdeshi* pokret (pokret za ekonomsku samostalnost koji su pokrenuli antibritanski protestanti u Indiji). „Međutim, moramo razviti sposobnost (da vladamo sobom), a to može uglavnom doći kroz fokusiranje ekonomskih normi, na koje je naš narod sada srećom počeo obraćati pozornost“. Iqbalovo povjerenje u korektnost Evropljana uskoro je bila uzdrmana, međutim, njegov temeljni pristup posmatranja svega u njegovoj široj slici će ostati zauvijek.

Što je Evropa značila Iqbalu u dobi od 28 godina, kada je prvi puta zakoračio na njezino tlo? Ona je bila riznica znanja, mjesto univerzalnog zakona i dom carskih graditelja. Iqbal, genije koji je mislio da je znao sve, bio je nepokolebljiv da otkrije Evropu u svim njezinim dimenzijama. Velike zbirke antičkih i modernih djela, koje uključuju rijetke rukopise klasične muslimanske misli, on bi pronalazio po engleskim bibliotekama i muzejima kako bi rekonstruirao suvislu historiju metafizičkog mišljenja u Perziji – predmet o kome niko nije pisao. Drugo, on je namjeravao da proučava izvor evropske moći, njezino univerzalno primjenljivo pravo, i veličao je svoju umješnost u tome uz odvetništvo i pravo sa prestižnog Lincoln's Inn-a (s nadom, kao što je mogao pretpostavljati u to vrijeme, da će certifikat utrti put materijalnog prosperiteta). Ipak, cjelokupno pravo je beskorisno ukoliko ne postoji kompetentan autoritet da ga provodi, a provođenje britanskog zakona diljem imperije gdje sunce nikada ne zalazi te politička supremacija europske civilizacije nad svim ostalima u to vrijeme ukazivala je na dublje tajne uspješnosti politike: tajnu izgradnje carstva koja je jednom bila poznata muslimanima, ali koju su sada mogli naučiti jedino od Zapada. Vrlo malo je znao o tome da bi uskoro mogao odbaciti sve troje – znanje, postojeće pravo i tadašnju politiku – i da će, ne znajući, postati dio te kritične mase mislilaca i aktivista koji su promijenili vrijednosti ljudskog roda u toj prvoj polovici dvadesetog stoljeća.

Suštinska prekretnica je bila godina i po po njegovom dolasku. „Mart 1907.“ je datum koji nije želio da prevede bilo koji budući biograf njegovog uma; on je napisao taj datum na vrhu *gazeta* kome ne treba nikakav naslov, i on je pobrojao unazad svoju intelektualnu reinkarnaciju do ove godine u brojnim pismima, govorima i izjavama. Dostatno zanimljivo (ali vrlo tipično) on nam ništa drugo ne kazuje o tome. Šta se precizno desilo u tome mjesecu? On nam to nije kazao, ali je očito želio da to saznamo. Molim da ne pretpostavimo da je to bila neka prekrasna žena koju je upoznao – on nije vidio Attiyu Fyzee sve do mjesec dana kasnije, a Emma Wegnast mu se nije pojavila do tog ljeta. Nazovite ga šovinistom ukoliko želite, međutim, on baš nije bio tip kod koga je žena mogla uzrokovati promjenu životnog kursa (mnogo manje promjenu pravca mišljenja, koji mu je očito bio važniji od života). Pažljiva studija o njegovom životu i djelima Čini vjerovatnim da je velika stvar u vezi sa martom 1907. bilo njegovo otkriće odgovora na pitanje koje je on potaknuo nekoliko godina ranije: u svome *Ilmul Iqtisad*-u upitao se o tome da li siromaštvo i potreba mogu biti izbrisani; također, sugerirao je da je odgovor ležao u moralnim sposobnostima ljudske rase. Sada, otkrio je formulu za unaprjeđenje tih moralnih sposobnosti: razumijevanje islama ne kao iracionalnog insistiranja na očuvanju prošlosti, već kao sredstva za gigantski skok u budućnost. Kako je dospio do svijesti o ovome je zanimljiva odiseja uma!

„Divimo se supriornosti hindusa u pogledu filozofske pronicavosti“, napisao je u uvodniku svojoj tezi o al-Džilaniju sedam godina ranije, a „postislamska historija Arapa je dugi niz blistavih vojnih podviga, koji su ih prisilili da usvoje način života ostavljajući vrlo malo vremena za finija osvajanja u velikom polju

nauke i filozofije. Oni nisu - niti su to mogli učiniti - proizvesti ljude poput Kapile i Sankaracharye, ali su revnosno ponovo izgradili tinjajuću građevinu znanosti, te su joj čak pokušali pridodati svježije pripovijesti“. Ova inferiornost kompleksa ne izranja nigdje u njegovoj tezi *The Development of Metaphysics in Persia* („Razvoj metafizike u Perziji“, koja je dovršena u februaru 1907. i podnesena na Trinity College 7. marta). Osamnaest mjeseci izravnog doticaja sa djelima velikih muslimanskih filozofa i znanstvenika učinili su ga svjesnim da su muslimani također bili veliki mislioci! Odonda doprinos muslimanskih znanstvenika modernim znanostima ne samo da nije bio priznat, već je u muslimanskom svijetu pokatkad čak i precijenjen na načine koji su likvidirali svježinu tih velikih genija iz prošlosti, te nam je stoga jako teško da razumijemo Iqbalov osjećaj otkrića kada je prvi pronašao dokaz onog što su sudac Ameer Ali u drugom svesku svoga djela *Spirit of Islam* („Duh islama“) i Shibli Nomani u nekim svojim radovima tek sugerirali. Nijedan od ove dvojice velikih historičara nije imao formalno obrazovanje u zapadnjačkoj filozofiji, te je stoga Iqbalu ostalo da shvati puni značaj klasične muslimanske misli. Iqbal je sada otkrio da muslimanski mislioci nisu ponovo izgradili već postojeći korpus znanosti i filozofije; oni su morali konstruirati novu, grandioznu i veličanstvenu građevinu mišljenja. Antičke grčke ideje, lišene empiričkog duha kakve su bile, nisu mogle pribaviti osnovu za modernu evropsku civilizaciju bez unošenja podataka iz velikog muslimanskog uma. Islam se prirodno suprotstavljao dvojnosti između materije i duha – ili je to barem onako kako ga je Iqbal shvatao – te su stoga muslimanski mislioci bili u stanju da pokrenu dosad nepoznate sposobnosti ljudskog mišljenja. Ova propozicija o veličini ljudskog mišljenja sadrži, kao što to možemo vidjeti, vlastitu antitezu unutar sebe. Ukoliko ljudski um može jedino shvatiti svoj istinski potencijal kroz angažiranje uz Božansku Objavu, onda mišljenje jednako tako mora biti transcendirano kako bi se sakupili plodovi mišljenja. Mistik u Iqbalu mu je kazao da je ovo zbilja bio takav slučaj.

Iqbalovo obnovljeno povjerenje u intelektualne darove islamske Objave moralo ga je jednako tako odvesti da vjeruje da je pravni sistem bolji od onog modernog bio moguć – i zbilja je takva rekonstrukcija postala njegov središnji fokus u kasnijem dijelu njegovog života. Njegovo proučavanje britanskog prava čak u to vrijeme moralo je biti moderirano snažnim naginjanjem prema superiornosti islamskog zakona – ne zakona koji je postojao u drevnim knjigama filozofije prava koju su mijenjali hiroviti monarsi medijevalnog razdoblja, već neotkrivenog zakona Čije su sjemenke sadržane u Kur'anu („Istinski potencijal islama još nije raskriven“, kasnije će izjaviti u više prilika). Ovaj neotkriveni islamski zakon bio je jedan od brojnih alternativnih svjetova koje je sveta Knjiga mogla ponuditi, a ideja je bila potpuna uzbudljiva (koncept alternativnog svijeta – bilo kojeg alternativnog svijeta – mogao je potaknuti najdublje emocije kod Iqbala u bilo kojem datom trenutku u njegovom životu.)

I na kraju, ali ne manje vrijedno, postojao je izazov zapadnjačke političke superiornosti. Komparativno je bilo lahko da se postupa budući da je on čak i u svojim al-Džili danima, bio ponosan na vojna i imperijalistička postignuća srednjovjekovnih muslimana. Sada je, međutim, uvidio krhkost koja je inherentna u snazi same zapadnjačke civilizacije; ona nije marila za duhovno u svojoj revnosti da prevlada materijalne aspekte egzistencije. „O, stanovnici Zapada! Grad Božiji nije tržnica“, on je istresao svoja osjećanja u *gazetu* naslovljenom kao „Mart 1907.“. „Ono što sada držite kao valutu bit će preokrenuto u falsifikat“. U istom duhu on nastavlja kazivati da lav koji je jednom izišao iz pustinje i proždrio veliko Rimsko carstvo uskoro će, sukladno onome što je pjesnik upravo Čuo od meleka,

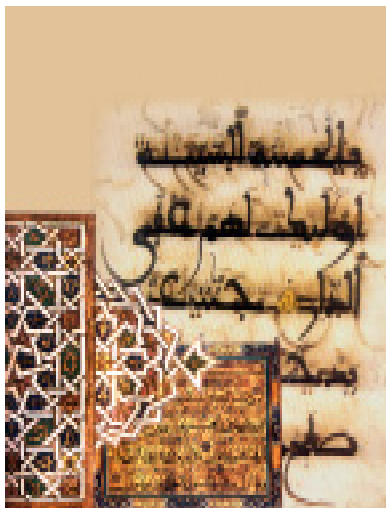
Iznad: Syed Ameer Ali

U sagi o muslimanima s početka modernog razdoblja, Syed Ameer Ali (1849.-1928.) stoji kao putokaz puta kojim se nije putovalo. Njegova reputacija počiva na djelu *The Spirit of Islam* („Duh islama“, 1891.-1922.), uvjerljivo najobjektivnija analiza Poslanikovog života i kasnijih kultura muslimanskog svijeta koja je napisana iz apologetskog miljea. Njegovo drugo originalno poznato djelo, *A Short History of the Saracens* („Kratka historija Saracena“, 1899.-1927.) bilo je osvježavajući original i jedva apologetsko.

Ameer Ali je također utemeljio Londonsku muslimansku ligu 6. maja 1908., a Iqbal je odmah postao član – iako utjecaj Ameer Alija na Iqbala za vrijeme boravka potonjeg u Londonu nije dobro dokumentiran osim ove suradnje. Odlučni zagovornik muslimanske participacije u politici čak i u to doba kada se stari Sir Syed suprotstavljao takvim idejama, Ameer Ali je zagovarao suštinski parlamentarni pristup. On je također predsjedavao u odsustvu godišnjom sjednicom Muslimanske lige 1910. god.

Njegov racionalizam u historiografiji kao i u politici bio je eliminiran Shiblijevim sentimentalizmom u oba polja. On nije mogao popustiti agitatorskoj politici Muhammeda Alija (Dževhera) i Wazira Hasana, što je bila sveobuhvatna scena koja je slijedila Shiblijevo političko vodstvo nakon 1911. Oni su na kraju prisilili Ameer Alija da se povuče 27. oktobra 1913. i ugasili su Londonsku muslimansku ligu uskoro nakon toga.

Ameer Ali je potjecao iz elitističke obitelji u Bengaluu i u različitim periodima je služio kao član Zakonodavnog vijeća i Potkraljevog vijeća, sudija bengalskog Visokog suda i – nakon njegovog stalnog nastanjenja u Londonu gdje se oženio sa Britankom Isabelloom – kao prvi indijski član Pravnog komiteta Državnog vijeća.

Casni Kur'an je ostao izvor inspiracije tokom Čitavog Iqbalovog života. Njegov je osobni odgovor na Božiju Knjigu bio emocionalan kao i intelektualan. Iako je ovo bila riječ Božija u svakom smislu (Iqbal je vjerovao da je ona doslovno objavljena Poslaniku), ona je jednako tako bila živi izraz poslaničke slave najvećeg ljudskog bića, bića za koga Iqbalova privrženost nije znala za granice. Kur'anski su ideali tek djelomice bili otkriveni u poznatoj historiji budući da je knjiga bila nepostiziva, a Iqbal je bio ushićen mišlju o otkrivanju novih svjetova, čak novih sudbina moćnih i bespriječnih redaka posljednjeg saveza između Boga i ljudskog roda. Iqbal je dugovao mističku vezanost sa Časnim Kur'anom svome ocu, dok je neovisni pristup razumijevanju ovog teksta mogao proizlaziti iz Sir Syedovog poznatog izričaja da bi Kur'an mogao podnijeti svaki test znanosti ili razuma, jer je bio Božija riječ, dok je svijet prirode bio djelo Božije te ne bi smjela postojati kontradikcija između ovog dvoga. Ipak je, oprečno Sir Syedovom savremeniku, Džemaluddin Afghaniju, Iqbal uključio podrobnu egzegezu o značaju Kur'ana za moderna vremena u *Džavidnami*.

Na vrhu: Ilustracija Tabassuma Khalida za Tajne i misterije u: The Junior Edition Series koju je objavila Iqbalova akademija u Pakistanu.

ponovo da se probudi.

Ova kritika zapadnjačke civilizacije i protest protiv eksploatiranja slabijih nacija bila je na prijelazu na drugu stranu - samo godinu dana ranije on je imao Čvrstu vjeru u korektnost britanskih vladara tako da je riskirao braneći ih protiv neprijateljskog lijevog krila indijskih aktivista. Odustajanje od tako snažnih uvjerenja Često koincidira sa oslobađanjem silno golemih emocionalnih energija i ekstatičkog iskustva osjećaja slobode. Za nekoga ko je rođen u Sialkotu na vrhuncu stranog imperijalizma ovo je također značilo oporavak političkog ponosa na načine koji bi bili neshvatljivi čak i za velikog Sir Syed Ahmed Khana (koji se tada već devet godina bio mrtav). Ovo je bilo Iqbalovo otkriće samog sebe, a ne susret sa nekom drugom osobom, koji je obilježio značaj marta 1907. i započeo proces njegove psihološke rekonstrukcije.

Iqbalova akademska zanimanja u Europi i utjecaj zapadnjačkih filozofa općenito se smatraju uzajamno povezanim, međutim, ona to ne moraju biti. Iqbalovo područje istraživanja u Cambridgeu ne uključuje zapadnjačku filozofiju, izuzev kroz usporedbu. Njegov doktorat iz filozofije koji je odbranio u Njemačkoj (polučin na istoj disertaciji), nije čak ni izdan u području filozofije (iako je on aplicirao za to), već je to bio tehnički doktorat iz arapskog jezika. Iqbalova upoznatost sa zapadnjačkim filozofima – odvojeno od onoga što je on naučio o njima tokom početka studija u Lahoreu, ili kasnije predavajući tamo – uglavnom je bila izvanškolska aktivnost, te ne možemo precizno datirati njegova predavanja. Njegov mentor, dr. McTeggart ipak je bio ekspert za Kanta i Hegela, i Iqbal je pohađao predavanja o ovoj dvojici filozofa – kasnije ih odbacujući obojicu kao zastranjajući put. Bilo bi pogrešno kazati da su granice Iqbalove metafizike bile unaprijed određene Kantom; ili da to postavimo poprilično otvoreno; neki poznavatelji Iqbalovog djela su napravili odveć puno takovrskih sličnosti kako bi izložili svoju vlastitu upoznatost sa filozofskom jezgrom. Kantov argument protiv logičkih dokaza o postojanju Boga je bio koristan (i Iqbal ga je dobro iskoristio), međutim, on je jednako tako zadržao gotovo pokroviteljsko stajalište prema kritičaru čistog razuma kome nije pošlo za rukom da shvati da je samo mišljenje bilo dio zbiljnosti koju je pokušalo da shvati i obuhvati; a temeljna razlika između Kanta i Iqbala bila je ta što se, prema Kantu, postojanje Boga ne može dokazati već da bismo trebali djelovati kao da On postoji, dok je, prema Iqbalu, „filozofski test religijskog iskustva“ bio moguć.

O prvaku antiteza Iqbal je kasnije napisao da je “Hegelova ravnodušnost za osobnu besmrtnost manje ili više pogodila sve one koji su dobili inspiraciju od njega”, i jamačno Iqbal nije bio među njima – njegova preopširna usporedba hegelijanstva sa Akbar Allahabadijem ne bi se trebala interpretirati kao pokoravanje ovom njemačkom filozofu; Iqbalova ljubav za raznolikost mogla bi provaljivati iz velikodušne procjene ideja koje su dijametralno oprečne njegovim vlastitim vjerovanjima, a njegova Česta procjena pokreta ahmedija sve do tridesetih godina 20. st. jeste slučaj o kojem je riječ. Uprkos početnoj hvali

za Hegela on ga je konačno nemilosrdno kritikovao u djelu *Payam-i-Mashriq* i drugdje, Čak do te mjere da kaže da je njegov filozofski sistem bio puka iluzija i nalik praznoj školjci.

Ipak, postojal je jedno glavno uvjerenje koje je držao u kasnijim godinama i koje je zvučalo poput muslimanskog kompromisa sa hegelijanskom "indiferentnošću za osobnu besmrtnost". Iqbal je ustvrdio (u najmanjem već 1910. god.), da se osobna besmrtnost ne bi mogla uzimati kao gotova činjenica; ljudsko biće je tek kandidat za nju. Drugim riječima, ljudska duša bi mogla biti ili ne biti proživljena nakon smrti, ovisno o snazi ili slabosti njezina ega. Iznova, mogli bismo primijetiti da je šejh Ahmad Sirhindi (Mudžaddid Alf Sanī) jednako tako govorio o mogućnosti ukinuća nekih duša, iako u vrlo različitom kontekstu.

Ovo je bilo temeljno različito od stajališta samog McTeggarta. Iqbalov ateistički mentor je vjerovao u apsolutnu besmrtnost pojedinačnog ega; smatrao je vrijeme i prostor nezbiljskim i bio je poprilično zburjen između moći akcije i ljubavi. Iqbalovo emocionalna privrženost njemu mogla bi se ocjenjivati iz činjenice da je on poderao rukopis disertacije o zbiljnosti vremena kada ga je McTeggart ogorčeno kritikovao. Prema Iqbalu, Čisto vrijeme je bilo različito od serijskog vremena; naše shvatljivo jastvo postoji u Čistom vremenu iako naše efikasno jastvo postoji u serijskom vremenu. Naravno, McTeggart se beskrajno ispričao kada su kasnije iste ideje bile općeprihvaćene u Engleskoj kroz francuskog savremenika Bergsona.

Iqbalovi pokušaji približavanja prema zapadnjačkoj filozofiji bili su poput metamorfoza ljubavnika koji je prvo udivljen veličanstvom lijepom lica, ali ubrzo nakon toga postaje sit ženom iza njega (upravo ovu vrstu seksualne hemije on priznaje u svome "The Inconstant Lover"/"Nepostojanom ljubavniku"). Izvor njegove kreativne misli nije ni na Istoku, ni na Zapadu već je ležao u neiscrpnim bogatstvima njegovog vlastitog ega.

Doprinos zapadnjačke filozofije Iqbalovoj misli je preuveličan, a Immanuel Kant (1724.-1804.), Friedrich Hegel (1770.-1831.), Friedrich Nietzsche (1844.-1900.) i Henri Bergson (1859.-1941.) – koji se vide ispod slijeva nadesno – Često se navode kao oni koji su izvršili utjecaj. Ovo je nerazumijevanje započelo sa prijevodom Iqbalove *Asrar-i-Khudi*, koju je preveo R. Nicholson 1920. god. i ona je prikazana u zapadnjačkoj štampi, uključujući manjkav prikaz romanopisca E. M. Fostera. Iqbal je ubrzo odbacio ovu sugestiju u pismu Nicholsonu.

Njegovo stajalište prema zapadnjačkim filozofima je bilo Često s visine. On je sugerirao da je Kant bio inferioran za Ghazalija; Hegelova fascinantna misao je bila „školjka bez bisera, puka iluzija“; a Nietzsche je mogao učiti metafiziku od Iqbala. Bergson je zadobio manje pažnje, možda zbog toga što je još bio živ, međutim, to je bilo drugarstvo a ne pokoravanje koje je Iqbal dodijelio francuskom filozofu koga je konačno upoznao u Parizu 1932. god. (i prodiskutirao s njim, između ostalih stvari, i o islamskom stajalištu o vremenu). Kada se ne obraća zapadnjačkoj publici Iqbal bi svoje ideje objašnjavao "u svjetlu Kur'ana, sufija i muslimanskih mislilaca, tj. (Ibn 'Arabija i Iraqija (panteizam), al-Džilija (ideja o savršenom Čovjeku) i Mudžaddida Sarhindija (ljudska osoba u odnosu prema Božanskoj Osobi)", kazao je u pismu Nicholsonu, te dodao da "Čak ni Bergsonova ideja o vremenu nije posve strana sufijama."

SINOPSIS

Razvoj metafizike u Perziji (1908.)

Razvoj metafizike u Perziji je bio Iqbalov diplomski rad (kojim je kasnije također polučio doktorat).

Posvećeno profesoru T.W. Arnoldu

Uvodnik

“Najistaknutije obilježje karaktera perzijskog naroda jeste njihova ljubav za metafizičku spekulaciju”, međutim, perzijski mislioci se suzdržavaju od bilo kakvog shvatljivog sistema mišljenja, očito zbog toga što perzijski um ne trpi detalje. Perzijanac također shvata unutarnje jedinstvo stvari poput brahmina, ali ga nakon toga radije istražuje u svim aspektima ljudskog iskustva, i on se “pomalja zadovoljan samom univerzalnošću”.

Na vrhu desno: krilata okrugla ploča Aburamazde sa sfingom sa antičkog perzijskog uzorka

Na vrhu desno: krilata okrugla ploča Ahuramazde sa sfingom sa antičkog perzijskog uzorka

Ispod: Avicenna (Abu Ali Sina), slavni muslimanski znanstvenik, filozof, pjesnik i muzičar iz 11. st., čiji je veliki utjecaj na Iqbala obično zanemaran

Ispod: Avicenna (Abu Ali Sina), slavni muslimanski znanstvenik, filozof, pjesnik i muzičar iz 11. st., čiji je veliki utjecaj na Iqbala obično zanemaran

Dio I: Predislamska perzijska filozofija

Zoroaster je sačeo pravne i proturječne principe u dualnim zbiljnostima Aburamazde, ili dobrog duba, i Durj-Abrimana, ili zlog duba. Mani (3. st.) i Mazdak (6. st.) razvili su kosmologiju gdje su dobro i zlo suštinski odvojeni entiteti, a za univerzum se pretpostavljalo da je nastao iz žalosnog miješanja ovog dvoga. Čisti rezultat ovog razdoblja perzijskog umovanja nije ništa drugo do materijalistički dualizam.”

Poglavlje II: Perzijski neoplatonički aristotelijanci

Ibn Maskawaih i Avicenna (Abu Ali Sina) bili su među “glasovitim proučavaocima grčke filozofije”. Pitanja koja je oslovio Ibn Maskawayh uključuju: postojanje vrhovnog principa, znanje onog skrajnjeg, kako jedno stvara mnoštvo, te dušu. Avicenna je definirao ljubav kao procjenu ljepote, dok je ljepota savršenstvo; stvari koje nisu na najvišem stupnju savršenstva bore se da dosegnu tamo i ovo je “kretanje ljubavi prema ljepoti”.

Poglavlje III: Islamski racionalizam

Podržan mu'tazilitskim misliocima, ovo je bilo

uskrsnuće drevne perzijske tendencije za subjektivnošću, koja odbacuje “izvanjske standarde istine”. Poglavlje pokriva materijalizam kao metafiziku racionalizma, savremenu misao (skepticiizam, sufizam i obnovu autoriteta, ili ismailitstvo), te as'aritsku reakciju (“prijenos dijalektičke metode na odbranu autoriteta Božije Objave”).

Poglavlje IV: Polemika između realizma i idealizma

“As'aritsko pobijanje Prve Materije i njihovih stajališta koja se tiču prirode prostora, vremena i kauzalnosti” potaknula su nesavladiv dub ove kontroverzge. Suštinska pitanja po kojima su se realisti razlikovali od as'arita, kao i drugi idealistički mislioci, bila su priroda esencije, priroda spoznaje i priroda nepostojanja.

Poglavlje V: Sufizam

Porijeklo i kur'ansko opravdanje sufizma prikazani su u svjetlu preegzistentnih intelektualnih, političkih i društvenih uvjeta, koji sami tvore postojanje bilo kojeg “fenomena u intelektualnoj evoluciji mogućeg naroda”. Stupnjevi na duhovnom putovanju prema jedinstvu ili identitetu s krajnjim izvorom svih

Razvoj metafizike u Perziji, prvo izdanje: Luzac & Company (London), juli 1908.

Teza (revidirana verzija Iqbalovog podneska za diplomski rad na Trinity Collegen, Cambridge), kojom je polučio doktorat iz arapskoga jezika na Sveučilištu u Munchenu u novembru prethodne godine.

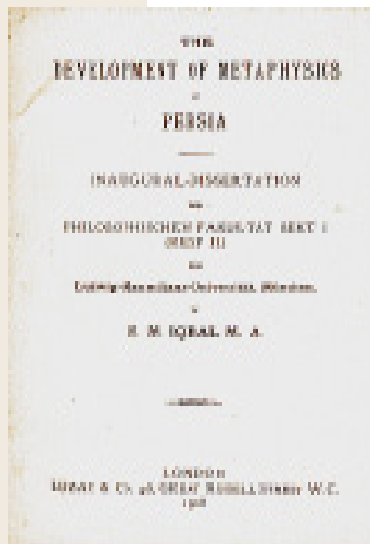
Iznad: Fakhrudin Razi

stvari, sukladno sufjskim bratstvima, su sljedeći: 1) vjera u Nevidljivo, 2) potraga za njim, 3) njegova spoznaja i 4) razvijanje. Aspekti sufjske misli su: 1) Zbiljnost kao samostijesna Volja (koju su izlagali Shaiq Balkhi, Ibrahim Adham, Rabia Basri i drugi); 2) Zbiljnost kao Ljepota (koju su tumačili Ma'ruf Karkhi, Al-Qushairi, Mir Sayyid Sharif, Husain Mansur Halladži, Nasafi i Rumi; određenim su se implikacijama suprotstavili Umar Khayyam, Ibn Taimiyya, Wabim Mahmud i moguće Hafiz Shirazi); Zbiljnost kao Stijetlost (koju je izložio Al-Isbraqi, čija je ontologija, kosmologija i psihologija raspravljana ovdje), ili Misao (koju je tumačio al-Džili, čiji je "Savršeni Čovjek" povezujući link između prirode i Boga, u kojem se iznova pojavljuju svi Božanski atributi).

Poglavlje VI: Kasnija perzijska misao

"Pod ostrim upadima Tatara u Perziju, koji nisu imali razumijevanja za nezavisno mišljenje, nije moglo biti progressa ideja". Filozofi kasnijeg razdoblja uključuju, između ostalih, Mulla Sadru i behaitske reformatore.

Skroz desno: T.W. Arnold (lijevo) u istočnjačkoj odjeći; Razvoj metafizike u Perziji posvećen je njemu.

Sveučilište u Cambridgeu je osnovano 1284. god. Među poznatim studentima koji su ovdje studirali bili su: Milton, Wordsworth, Byron i Tennyson od pjesnika; Newton i Rutherford Maxwell među znanstvenicima; Wittgenstein i Russell među filozofima; William Pitt i Džawaharlal Nehru među političarima (Nehru se upisao 1907., upravo kad je Iqbal otišao). Do 1920. god., Sveučilište nije imalo regulative za stjecanje doktorata iz filozofije i bio je običaj jedino da se stekne potpuni doktorat (doktor znanosti i doktor književnosti). Kandidati za doktorat iz filozofije obično su aplicirali na njemačkim sveučilištima.

Henry VIII je osnovao Trinity College 1564.; Christopher Wren je konstruirao biblioteku 1676.-1690. Iqbal je primljen 1. oktobra 1905. (registar u koji se upisao otvoren je 1820. i zatvoren 1913. god.). On je bio korisnik podrške (student koji se sam financira) pod skrbištvom profesora Adama Sedgewicka (1854.-1913.). Učenjaci koji su bili pridruženi Sveučilištu uključivali su: Georgea Moorea, A.N. Whiteheada, Sorleya (1855.-1935.) i R.A. Nicholsona (1868.-1945.)

Iqbal je pripremao svoju tezu pod mentorstvom McTaggarta i predao ju je Fakultetu 7. marta 1907. Stekao je bakalaureat za nju 13. juna iste godine, ali nije aplicirao za magisterij, koji se mogao steći za honorar nakon pet godina uz dodatne ispite. Vjerojatno mu nije trebao nakon što je polučio doktorat iz filozofije iz Minhena (Njemačka) na revidiranoj verziji ove teze početkom novembra iste godine.

Razvoj metafizike u Perziji, prvo izdanje: Luzac & Company (London), juli 1908. Teza (revidirana verzija Iqbalovog podneska za diplomski rad na Trinity Collegeu, Cambridge), kojom je polučio doktorat iz arapskoga jezika na Sveučilištu u Munchenu u novembru prethodne godine.

Atiya Fayzee (1881.-1967.) potjecala je iz liberalne aristokratske obitelji iz Bombaya. Njezina sestra, Nazli Begum, bila je udata za Nawaba iz susjednog Janjiraha.

Atiya se zanimala za indijsku muziku i perzijsko pjesništvo, zbog čega joj se uvelike divio Shibli Nomani, koji je bio prijatelj ove obitelji. Međutim, Shiblijeva ukazivanja na nju kao muzu za njegovu romantičnu perzijsku poeziju izazvala su njezinu ogorčenost kada je zapazila da je objavljena njegova privatna prepiska s drugim prijateljima.

Atiya je posjetila Evropu 1907. i 1908. god. (otprilike u isto vrijeme kada je Shibli razvio zanimanje za nju) i srela je Iqbalu u Londonu, Cambridgeu i Hiedelbergu. Bili su u vezi kroz prepisku, napose sve do 1911. i povremeno nakon toga. Iqbal ju je posjetio u njezinom domu u Bombayu prije i poslije puta za London na konferenciju 1931. i 1932.-1933.

Udala se za perzijskog slikara Fyzeeja Rahamina 1912. god. Kasnije se preselila u Pakistan gdje je osnovala Islamsku akademiju.

Bila je autorica nekoliko knjiga o indijskoj muzici uključujući *Indian Music* ("Indijska muzika" u dva sveska) i *Sangeet of India*, međutim, danas njezina slava kao autorice počiva na Iqbalovim iskrenim uspomnama iz dana njihove mladosti. Knjiga, naslovljena kao *Iqbal* i objavljena 1947. god., uključivala je privatna pisma ovog pjesnika koja joj je adresirao.

Ispod desno: Atiya Fyzee i Iqbal 1907.; manja umetnuta slika je kopija izblijedjelog originala.

Susret koji je dugo vremena osvajao imaginaciju nekih biografa (i obmanuo tek nekoliko njih) desio se 1. aprila 1907. god. u Londonu. Atiya Fyzeen prikaz njezinog prvog susreta sa Iqbalom nudi neke tragove bezazelenog društvenog probijanja koje je vrlo brzo iščezlo i koje je otvorilo put dugotrajnom stalozenom prijateljstvu.

“Gospođica Beck [domaćica zabave gdje se ovaj susret dogodio] ostavila je utisak na mene Činjenicom da je prije nego što je Iqbal došao želio posebno mene da vidi i bio je otvoren i bez dlake na jeziku, te sam ga upitala za razlog”, Fyzee piše u svojoj knjizi *Iqbal*, koja je prvi put objavljena devet godina nakon pjesnikove smrti. “Njegov duboki par očiju nije otkrivao da li je namjeravao da bude sarkastičan ili laskav kada je kazao: Postala si vrlo poznata u Indiji i Londonu kroz svoj putopisni dnevnik te sam zbog toga bio željan da te upoznam”. Kazala sam: “Nisam spremna vjerovati da da ti nije predstavljalo problem da dođeš iz Cambridgea kako bi mi udijelio ovaj kompliment, međutim, mimo ove šale, šta je stvarna zamisao iza ove stvari?” Pomalo je bio iznenađen mojim iznenadnim govorom bez uvijanja i kazao je: “Došao sam da te pozovem u Cambridge u ime gospodina i gospođe Syed Ali Bilgrami kao njihovu gošću, a moja je misija da te dovedem do njih. Ukoliko odbiješ, navući ćeš ljagu na mene zbog neuspjeha, što nikad neću prihvatiti, a ukoliko prihvatiš poziv, učinit ćeš Čast domaćinima”.

Iqbalovom zahtjevu je udovoljeno i gospođa Fyzee mu se pridružila na večeri u Cambridgeu i Čajnoj ceremoniji kasnije – a večera je bila ona na kojoj je Atiyina procjena obzirnog i delikatnog aranžmana utjecala na iskaz koji je sada postao dobro poznat o Iqbalu: “Ja sam dvije osobe u jednoj; izvanjska je praktična i poslovna, a unutarnja je sanjar, filozof i mistik”.

Međutim, večera nije bila krajnje privatna, jer su i neki drugi gosti bili pozvani, kojima je Iqbal predstavio Fyzee kao “njemačku znanstvenicu”. Zbog svega što znamo, oni su bili bjelci s lošim naglascima, budući da je Iqbal uvijek bio poznat po tome da zbija obijesne šale i po svemu sudeći je izveo neke praktične šale i sa Atiyom: njezini prikazi Iqbalovih akademskih aktivnosti kao i njezinih autobiografskih nesuvislosti izraženi su s takvim netačnostima da iziskuju namjerno pogrešne iskaze na njegovoj ili pak osobito lošu memoriju na njezinu strani.

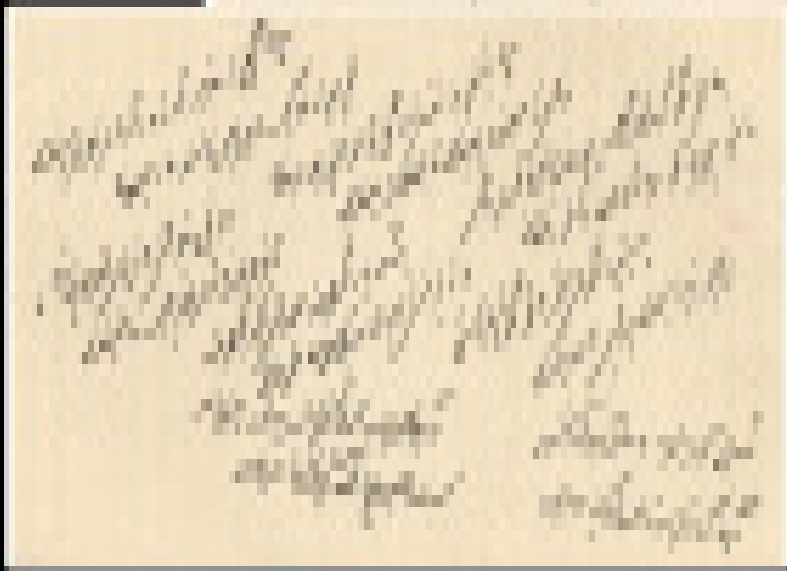
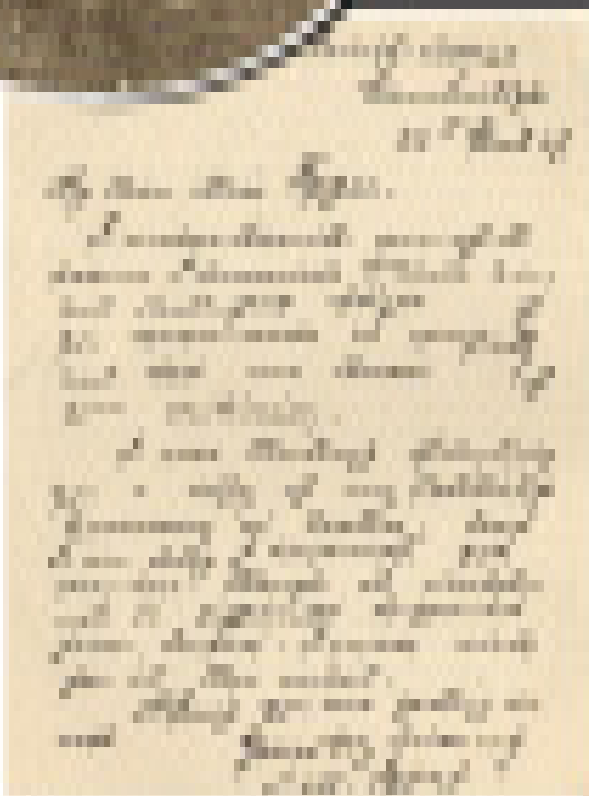
NOSTALGIJA

Uspomene na nezaboravni izlet u Cambridgeu, april 1909.

Iznad: Iqbal sjedini u sredini sa Atiyom Fayzee na njegovoj desnoj strani; Abdul Qadir je drugi zdesna na slici.

Desno: Pismo koje je Iqbal poslao Atiyi Fayzee dva dana nakon toga i (ispod) priloženi gazeli.

“Draga moja gospođice Fayzee, prilažem ovdje jednu od pjesama koju sam obećao da ću ti poslati, i učinila bi mi uslugu ukoliko je razmotriš pažljivo i prosljediš mi svoje kritike...” Iqbal je napisao Atiyi Fayzee 24. aprila 1907. – dva dana nakon izleta u Cambridgeu gdje je bila specijalna gošćica na njegov zahtjev.

Ovo je vjerovatno bila ta prilika o kojoj je šejh Abdul Qadir (kasnije Sir) eufemistički pisao u svojem predgovoru na *Bang-i-Dara* (1924.). Dok je spominjao da je Iqbalova inklinacija prema pisanju pjesama na perzijskome jeziku mogla rezultirati iz opsežnog Čitanja koje je morao poduzimati kao dio svoga istraživanja u Cambridgeu, on je također pisao i o zabavi koja je to, očito, započela. Bio je upitan o tome da li je pisao na perzijskom i morao je priznati da je napisao tek nekoliko stihova na tome jeziku dosad. “To je bio takav trenutak, i zahtjev ga je inspirirao na takav način da je nastavio sastavljati stihove na perzijskom dok je ležao u svome krevetu nakon povratka otuda i recitirao je dva nova *gazela* kada smo se sreli, prvu stvar ujutro”.

Iqbal je sam kasnije kazivao o svome perzijskom pjesništvu kako mu ono “dolazi na perzijskom”. U drugoj prilici je kazao da se vratio na perzijski jer nije želio da njegovu misao dosegne odveć puno ljudi u Indiji.

Emma Wegenast (16. august 1879. - 16. oktobar 1964.) bila je četvrto dijete malog poduzetnika iz Heilbronna (Njemačka), a susrela je Iqbalu u Heilderbergu gdje je vjerovatno bila instruktorka za jezik stranim studentima. Usputno je spomenuta u Atiya Fyzeenom *Iqbalu* (1947.), međutim, Iqbalova pisma Emmi (koja je objavio pakistanski istraživač Saeed Akhtar Durrani osamdesetih godina 20. st.) sugeriraju jaku emocionalnu umiješanost koja je potvrđena usmenim tradicijama koje su optičaju u Wegenast obitelji sve do danas.

Emma je bila lijepa, elegantna i visoka (oko 180 cm). Imala je crnu kosu, plave oči i atraktivan izgled. Nije uopće studirala na bilo kojem sveučilištu budući da ovaj privilegij nije bio dostupan ženama sve do Prvog svjetskog rata. Skupa sa svojim najmlađim bratom Karlom ona je smatrana "mozgom" obitelji i glavnim njezinim hraniocem. Čini se da je željela da se preseli u Indiju oko 1907. ili 1908., ali ju je on odvratio.

Emma je služila kao sestra u Crvenom križu tokom Prvog svjetskog rata, te kao tehnički asistent na Sveučilišnoj farmaciji od 1920. do 1958. god. Nikad se nije udala.

Njezina sestra Sophie je iznijela sjećanja za njemačke novine 1966. god. da je Emma "imala običaj da sreće profesora Iqbalu svaki dan u Heilderbergu i da je ojećala radost u njegovanju razgovora o Goetheu, koji je bio Iqbalov omiljeni pjesnik."

Dva zlatna indijska broša Čine dio tog ceremonijalnog dijela obiteljske dragocjenosti koja joj je vjerovatno poklonio Iqbal.

Po svoj prilici, Atiya je mogla biti prijateljica koju je neimenovano spomenuo šejh Abdul Qadir u predgovoru *Bang-i-Dara* koja pita Iqbalu da napiše nešto na perzijskom. On nije poslao Atiyi nekoliko *gazela* sutradan nakon njezinog putovanja u Cambridge, međutim, ona, niti bilo koji drugi prijatelj iz Cambridgea nije mogao biti razlog zašto se vratio da na perzijskom piše kasnija majstorska djela; on je pisao na perzijskom i ranije, i zbog svega što znamo, on ništa nije napisao na perzijskom četiri godine nakon pjesama koje je poslao Atiyi tom prilikom.

O jednoj stvari smo sigurni: ako je nezadovoljstvo njegovim prvim brakom nagnalo Iqbalu da traga okolo za drugom ženom, ili ako je Atiya u tom trenutku razmišljala da se smiri, onda su oni bili daleko od toga da budu savršena prilika jedno za drugo i oboje su to znali. Iqbal je, uprkos svom briljantnom osjećaju za humor, bio u stanju da izivcira Atiyu samim svojim prisustvom. "On je bio toliko opsjednut samim sobom prvenstveno kao Čovjek – i tek potom kao velikim znanstvenikom. Nije bilo izlaska iz toga", napisala je Atiya u Članku koji će biti objavljen tek nakon njezine smrti 1967. "Moj prvi utisak o 'Iqbalu' bio je taj da je on 'kompleksan' – spoj dobra i zla, krajnje nepristupačan i zaljubljen u svoje vlastito mišljenje. Loš znak, kazala sam sama sebi!" Drugdje, ona ga je ocijenila kao muškog šovinistu koji je posmatrao žene kao neku vrstu nužnog zla. Za njega, s druge strane, emancipirana žena iz Bombaya mora da je izglednih ivisina. Ukoliko se Iqbalov prvi brak koprcalo po blatu zbog visokih duhova njegove supruge i njezinog superiornijeg društvenog statusa, onda bi ga stupanje u brak sa bilo kakvom sličnom ženom iole viših duhovnih visina i vjerovatno aristokratkog porijekla moglo iritirati i smetati u jednakoj mjeri kao i njegova sklonost za "njegovo vlastito mišljenje" koje ga je odjeljivalo od nje. Pravodobno su postali dobri prijatelji koji dobro razumiju jedno drugog.

Emma Wegenast je bila drukčiji slučaj. "Njemačke žene neusporedivo više vole domaće vezivanje od svojih engleskih kolegica", govorio je kasnije Iqbal na svojim večernjim posijelima, a Emma je zbilja bila Njemica.

Iqbal ju je upoznao tokom svog kratkog boravka u Heilderbergu u ljeto 1907. god. Ona je bila neka vrsta instruktorka za njemački jezik (a ne sveučilišni profesor kako je naivno vjerovala Atiya Fyze, koja je posjetila Heilderberg u tom periodu). Ona je imala mali značaj za Iqbalove biografe sve do kraja osamdesetih godina 20. st. kada su izronila pjesnikova pisma koja joj je slao i to preko pakistanskog istraživača koji je također sabrao informacije o njezinoj obitelji. (Sama Emma je predala originalna pisma Pakistansko-njemačkom forumu nekako pred svoju smrt početkom šezdesetih godina, ali o tome se ništa nije više znalo). Emmi odgovori Iqbalu možda su izgubljeni za nas skupa sa nekim drugim privatnim pismima koja je navodno uništio pred kraj svoga života.

Iz onog što sada možemo sabrati iz sačuvane jednostrane korespondencije, on je bio emocionalno vezan za nju. Usmena tradicija koja se prenosi u njezinoj obitelji kazuje o njezinoj želji da otputuje za Indiju negdje oko 1907. i da ju je brat spriječio u tome. "Zaboravio sam njemački", Iqbal joj je napisao nakon nekog vremena po povratku u Indiju, "izuzimajući jednu riječ: Emma!"

*Iznad: Emma Wegenast
(16. august 1879.-16. oktobar 1964.)*

NOSTALGIA

Lahore (Indija)
11. januar 1909.

Draga moja gospođice Emma,
Hvala ti za tvoje ljubazno pismo. Vrlo je lijepo od tebe što si mi pisala iako sam ja tako daleko od Njemačke. Nisam primio nijedno pismo od tebe iz Heildelberga. Ono je vjerovatno izgubljeno i tužan sam što znam da je i moje zagubljeno na putu.

Narod moje domovine mi je iskazao velike počasti po povratku u Indiju. Jedva da ti to mogu opisati riječima. Oko Četrdesetak pjesama mi je poslato iz Čitave zemlje kao dobrodošica od strane prijatelja i drugih ljudi. Po dolasku u Lahore dali su mi zlatni vijenac, i to su mi okačili oko glave. Hiljade ljudi se okupilo na svakoj željezničkoj stanici od Bombaya do Lahorea i Sialkota, na kojima sam vidio puno dječaka i odraslih kako pjevaju moje pjesme na peronima.

Bio sam sretan što sam zatekao roditelje u dobrom zdravlju kada sam došao kući. Moje sestre i majka su jako sretne što sam sada s njima.

Sada sam u Lahoreu i radim kao advokat. Nikad neću moći da zaboravim tvoju predivnu zemlju, gdje sam toliko toga naučio. I... molim te nastavi mi uvijek pisati. Vjerovatno se ponovo vidimo u Njemačkoj ili Indiji. U dogledno vrijeme, dok sakupim dovoljno novaca sagradit ću sebi kuću u Evropi. Ovo je moj ideal, te se nadam da ću ga ispuniti.

Bio sam ojađen kada sam čuo za smrt gospodina Chaubala. Vjerovatno ćeš se prisjetiti da sam ga upozoravao na njegovo zdravlje toliko puta.

Molim te da ne zaboraviš svoga prijatelja koji te uvijek čuva u svome srcu i koji te nikad neće zaboraviti. Sjećam se svoga boravka u Heidelbergu kao prekrasnog sna, sna kojeg bih želio opet da sanjam. Je li to moguće? Ti ćeš znati bolje.

Od srca najbolje želje,

Tvoj

S.M. Iqbal

Bar-at-Law

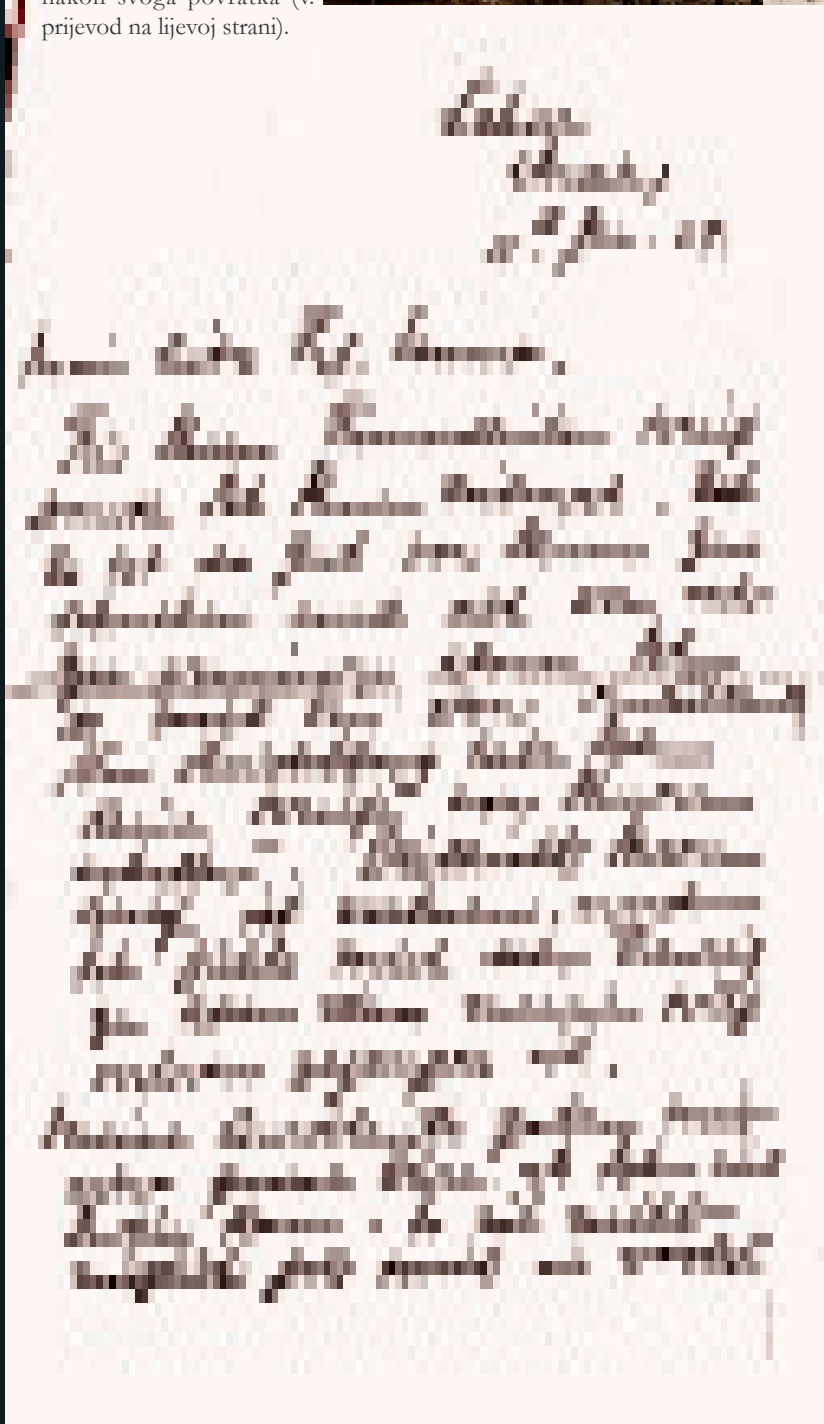
Lahore (Indija)

Lahore (India)

Prijevod sa njemačkog (vidjeti faksimil na desnoj strani)

Desno: "Pansion Sherrer" (ili Sherrer gostionica) u Heidelbergu, gdje je Iqbal bio 1907. god.

Ispod: Prva stranica pisma koje je Iqbal napisao Emmi Wegenast u Njemačkoj nakon svoga povratka (v. prijevod na lijevoj strani).

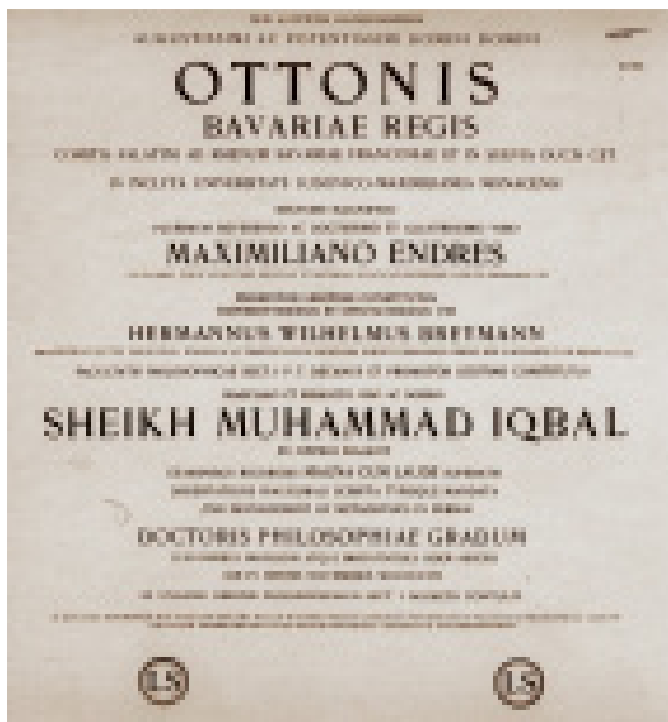
Neki posao u Parizu, o kojem ništa ne znamo, spriječio ga je da ponovo posjeti Njemačku na svome putu nazad u Indiju i, uprkos još dva putovanja u Evropu tridesetih godina, nikada nije bio u stanju ponovo da posjeti Njemačku, niti da vidi Emmu nakon tih nekoliko presretnih dana u Heidelbergu. Očito da je ona bila muza za te dirljive romantične pjesme sa Iqbalovog boravka u Evropi, koje su jednom pogrešno pretpostavljene da su posvećene Atiyi Fyze. Ipak, utjecaj njemačkih romantičara prije stotinu godina ne bi trebao biti previđen kao jednako tako značajan

izvor: Iqbal se upoznao sa njihovom mišlju tokom svoga boravka u Njemačkoj. "Naša duša pronalazi samu sebe kada dolazimo u dosluh s velikim umom", Iqbal će zapisati tri godine kasnije. "Sve dok nisam sagledao beskrajnost Goetheove imaginacije, nisam otkrio svoju vlastitu ograničenost pogleda".

Opća ogluha za pjesnika od strane društva koje je voljelo poeziju ne može biti bolje ilustrirana činjenicom da je na jednoj tački njegov najveći pjesnik ovog razdoblja odlučio da napusti svoj zanat za dobro, te čak da obuzda svoj Česti, nesavladivo spontani višak emocije koja je sabrana u spokoju. Srećom, ova se promjena desila izvan društva čija bi stajališta mogla progledati ovo kroz prste, i ova stvar je privukla pozornost Thomasa Arnolda, koji je u Londonu rezimirao svoju krinku zašto je bio Iqbalov mentor. Sabirući voljnu privremenu odgodu zaprepaštenja koja je zahtijevana da se prihvati bilo kakva mogućnost Iqbalovog napuštanja poezije, počeo je da uvjerava nevoljkog umjetnika u to da je njegova sposobnost bila blagodat za njegovu naciju te da njegovi stihovi mogu učiniti čuda.

Ozbiljnost koju je ovom incidentu pridao njegov pripovjedač, Sir Abdul Qadir, zahtijeva da ga uzmemo kao drugu prekretnicu u Iqbalovoj mentalnoj odiseji. On je postao više svjestan svoje uloge kao mislioca i obaveze da koristi svoj stih uglavnom za kazivanje drugima onoga što je vidio kao rješenje za njihove probleme. Nakon gotovo dvije i po godine po svome povratku iz Evrope, on još nije bio spreman da bude shvaćen kao pjesnik bilo koje vrste iako nije pomoglo što je mogao sastaviti dobru pjesmu svaki drugi mjesec – uobičajeno izražavajući

Iqbal je polučio svoj doktorat (lijevo) sa Sveučilišta Ludwig Maximilian u Munchenu u novembru 1908. god. Sveučilište nije imalo kompetencije za perzijsku metafiziku, ali je napravljena neuobičajena odredba, očito zahvaljujući Iqbalovoj vlastitoj zasluzi, kao i snažnim preporukama od Thomasa Arnolda (Čije je mišljenje o Iqbalovoj tezi preneseno u pismu glavnom ispitivaču i ono je odigralo presudnu ulogu). Glavni predmet je bila arapska filologija u kojoj je Iqbal osigurao 1. stupanj, dok su dopunski predmeti bili engleska filologija i filozofija u kojoj je osigurao 2., odnosno 3. stupanj (što tvori skupa 2. stupanj), ali je dodijeljen stupanj "Magnum Cum Laude", ili: uz velike pohvale.

Teza je bila popravljena verzija *Razvoja metafizike u Perziji*, kojom je ranije polučio stupanj bakalaureata iz Cambridgea (Sveučilište u Cambridgeu je tek 1920.

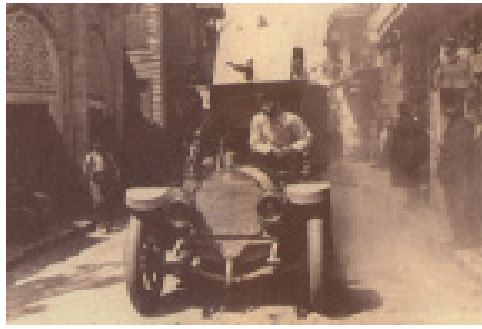
god. počelo da dodjeljuje doktorate iz filozofije.) Disertacija je predata njemačkom sveučilištu na engleskom, ali je Iqbal ovladao njemačkim razgovornim jezikom (viva voce), premda više iz praktičnog nego iz formalnog uvjeta.

Predao je svoju aplikaciju, i vjerovatno tezu, u julu i potom se povukao u Heidelberg gdje je odsjeo u "Pansionu Sherrer" (ili Sherrer gostionici), koja sada nosi spomen-ploču, dok je obližnji put nazvan po njemu.

Ispod: Iqbal i grupa studenata u Sherrer gostionici sa vlasnicom pansiona

Desno: Aktivisti koji patroliraju na ulicama u Turskoj nakon prisiljavanja halife da odobri demokratske reforme 1908. god.

Rad "Politička misao u islamu" objavljen je u Časopisu *The Sociological Review* u Londonu, 1908. god. On sumira političke teorije o hilafetu nakon uspostave dva temeljna principa: 1) muslimanska država se temelji na psihološkom "istomišljeništvu" ili jedinstvu religijskih i političkih ideala (otuda su svi muslimani jednaki), i 2) nema razlike između crkve i države (otuda nema svećenstva).

Rane teorije o hilafetu su razvijene iz predislamskih običaja političkog nasljeđivanja u Arabiji i tačno prema tim običajima Poslanika koji nije ostavio instrukcije u svezi sa svojim nasljednikom, dok iskazi drugog halife Omera impliciraju politički suverenitet koji počiva na narodu.

Tri odvojena stajališta u pogledu hilafeta među kasnijim vodećim pravicima bila su sljedeća: 1) sunnitsko stajalište o izbornoj monarhiji (odnos između halife i naroda, uloge ministara i drugih zvaničnika ovdje su raspravljani); po teoriji svi muslimani posjeduju pravo glasanja, međutim, žene i robovi ga nikad nisu upražnjavali; 2) ši'itsko stajalište o božanski izabranom nasljednom hilafetu (odsustvo 12. imama, dok je njegov autoritet još obavezivao kroz svećenike, bilo je domišljato odvajanje crkve od države; i 3) razne teorije o haridžitskom republikanizmu.

Temeljni princip koji je postavljen u Kur'anu bio je onaj o izboru, međutim, on nije mogao biti zabiljen zahvaljujući antidemokratskom temperamentu Perzijanaca i Mongola, te imperijalističkim ambicijama Arapa ("politička ekspanzija... služi kao nesvjesni ručni rad despotizma", Iqbal upozorava svoje evropske čitaoc).

neku islamsku ideju na svoj jedinstveno snažan način. Ipak, njegovo glavno zanimanje je bila njegova advokatura, koja ostaje najslabije istraženo područje njegovog života. Međutim, zbilja se Čini da je i u ovoj neprikladnoj profesiji polučio određeni uspjeh zahvaljujući sklonosti za napornim radom koju je jedino Viktorijanac mogao posjedovati (a Iqbal je bio Viktorijanac u stanovitim vidovima te nasuprot negativnom dojmu koji su širili njegovi protivnici i koji je utjelovljen u sudskom shadilalskom diskvalificirajućem komentaru na njegovu kandidaturu za suca na Vrhovnom sudu u

Lahoreu dvadesetih godina: "mi ga poznajemo kao pjesnika, ali ne i kao pravnika"). U međuvremenu, otišao je predaleko okrenuvši se prozi.

Period od 1908. do 1913. god. svi biografi smatraju mračnom fazom njegovog života za njegov vlastiti autoritet. Skicirajući agoniju za njegovu odluku da se razvede od svoje prve supruge, početno odbijanje njegove obitelji u pogledu ove ideje, ili povremena nerazumijevanja nakon braka sa Sindar Begum, samo je djelomično otkrivanje ove istine. Drugi dijelovi moraju biti pridodani ovoj slici.

Humanizam je mogao označavati eliminaciju Božanskog iz ljudskog života, u onom smislu kako ga je Iqbal osuđivao. Na drugi način, ovaj termin je mogao označavati pomjeranje fokusa na ljudska zanimanja i u tom smislu je pozdravljao njegov nastanak ili, kako ga je nazvao, "ponovno rađanje" humanizma u muslimanskom svijetu. "Ličnost koja je najdragocjeniji Čovjekov posjed mora se posmatrati kao najviše dobro", napisao je u privatnoj bilježnici *Stray Reflections* ("Usamljene refleksije"), koju je pisao neko vrijeme 1910. god. "Ona mora funkcionirati kao standard za prosuđivanje vrijednosti naših djela. Dobro je ono što ima tendenciju da nam podari smisao ličnosti, a loše je ono što ima tendenciju da uguši i naposljetku da likvidira ličnost".

U tom grmu je ležao zec! Svako putovanje započinje uzimanjem u obzir ne samo važnosti odredišta, već jednako tako njegove udaljenosti od polazišta. Oni koji planiraju da otkriju Boga zavirujući unutar svojih vlastitih duša pokatkad moraju prvo da razumiju kako je ljudsko biće *različito* od Boga kako bi se spasili od zapadanja u pogrešku da shvate svoje vlastite umove kao vrhovnu zbiljnost. Rezultat je prolazni cinizam. "Moji me prijatelji pitaju: Vjeruješ li u postojanje Boga?" Iqbal piše u istoj bilježnici. "Smatram da imam pravo da znam značenje termina koji su upotrijebljeni u ovom pitanju prije nego što odgovorim na njega. Moji prijatelji trebaju da mi objasne što označavaju pod 'vjerovati', 'postojanje' i 'Bog', posebno posljednjih dvoje, ukoliko žele da im odgovorim. Priznajem da ne razumijem ove termine; i svaki put kad ih unakrsno ispitujem pronalazim da ih i oni jednako tako ne razumiju".

U tri prozna dijela iz ovog razdoblja njegovog mišljenja on govori o islamu, Poslaniku, Božijem zakonu, muslimanskoj zajednici i potrebi za velikom ličnošću, međutim, nigdje nam doista ne kaže koju ulogu, ako ijednu, Svevišnji igra u ovom poretku stvari. Ovo nas ne bi smjelo iznenaditi, jer je

tradicionalna uloga Boga bila prebačena na zajednicu u svjetonazoru koji je Iqbal počeo predstavljati u ovim radovima. Greška je ispravljena tri godine kasnije kada se spremio da piše *Asrar-i-Khudi* (djelo koje će biti raspravljano u narednom poglavlju).

U radu pod naslovom “The Muslim Community – a Sociological Study” (“Muslimanska zajednica – sociološka studija”), društvu su dati mnogi atributi koji su rezervirani za Božije postojanje u tradicionalnome muslimanskom misticizmu. Na primjer, društvo se ovdje opisuje kao zbiljski organizam, a pojedinci su gotovo nalik tim mikro-organizmima koji počivaju unutar tijela, ali ne mogu postojati sami po sebi. On je spomenuo neko “nedavno biološko istraživanje” koje je dokazalo da su životni vijekovi pojedinaca određeni potrebama grupe-organizma. On ne navodi izvor svoje informacije, ukoliko ga je uopće bilo, međutim, kasnije, tokom godine, ova misao je ponovo izronila na površinu u poznatim stihovima u “The Candle and the Poet” (“Svijeća i pjesnik”) gdje kaže: “Pojedinac se održava kroz naciju, a ne nikako sam po sebi; val je sve ono što je on u okeanu, a ne izvan njega” (*Jard qayim rabt i millat sai hai*, itd.). Nijedan muslimanski mistik iz prošlosti nije pripisao takvu svemoć društvu, a svi su je *pripisali* Bogu.

U istom je radu proglasio da “društvo ima, ili nastoji da ima svijest, volju i vlastiti intelekt”, a da je pojedinčev razum bio ništavan, izuzev kao kanal kroz koji protječe “mentalna struja” društva, te da shodno tome, “pojedinčev razum nikada nije u cijelosti svjestan svojih vlastitih stanja svijesti”. Iznova, ovo je bilo gotovo izjednačenje koje je postojalo između ograničene ljudske svijesti i apsolutne spoznaje Boga. (Naravno, Iqbal je napravio blagu razliku kazavši da je određenim mislima koje prolaze kroz umove pojedinaca bilo dopušteno da ostanu ispod praga društvene senzibilitnosti).

Isto ovo neidentificirano “nedavno biološko istraživanje” pretpostavlja se da je otkrilo da je “u uspješnom životu grupe budućnost ta koja uvijek mora kontrolirati sadašnjost; za vrste uzete kao cjelina, njezini nerođeni Članovi su vjerovatno zbiljskiji od postojećih Članova Čiji su izravni interesi podređeni te Čak žrtvovani budućim interesima te nerođene beskonačnosti koja se polahko razotkriva iz generacije u generaciju”. Vjerovatno mu je ovo bilo na pameti kada je kazao u svojoj Čuvenoj “Molitvi” (“Prayer”, 1911.): “Daj nam da vidimo znakove predstojeće nesreće; daj nam da razmišljamo o sutra usred

Predavanje “Islam as a Moral and Political Ideal” održano je na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam 1909. god., a objavljeno je u *The Observer*, Lahore, i *The Hindustan Review*, Deccan, u aprilu i decembru te iste godine.

Vječita tvrdanja koja regulira strukturu islama jeste ta da postoji strah u prirodi te da ljudsko biće mora biti oslobođeno od straha te, stoga, postati svjesno sebe kao izvora moći; ne postoji posrednik, budući da je Bog “pravo prvorođstvo” svakog ljudskog bića.

“Jaka volja u jakom tijelu” etički je ideal islama, posve nedostajući kod indijskih muslimana; velika ličnost je potrebna za etičku obnovu ljudi. Obrazovni sistem koji reflektira njegove nacionalne ideale naredna je najbolja opcija.

Demokracija je najznačajnija politička vrijednost u islamu, dok su dva temeljna principa koji reguliraju njegovu političku strukturu: 1) Božiji zakon je vrhovni, jer je autoritet ljudskog bića, izuzev kao interpretatora zakona, “štetan za razvijanje ljudske individualnosti”, i 2) sva su ljudska bića jednaka.

Historijski, muslimanska demokracija je potrajala svega trideset godina i nestala je s njihovom političkom ekspanzijom; zadaća oslobođenja Azije od despotizma je, prema tome, ostala britanskoj imperiji – koja je “najveće muhammedansko carstvo u Svijetu” ne zbog toga što toliki broj muslimana živi u njemu, već jednako tako zbog njegovog vlastitog duha.

Nažalost, muslimani u Indiji posjeduju “izvanhinduiziranog hindusa” u pristajanju na kaste i podkaste. Religijsko i društveno sektaštvo mora biti osuđeno ukoliko islamska zajednica želi da ispuni misiju oslobađanja ljudskog roda od praznovjerja.

Lijevo: Zajednička fotografija iz Iqbalovog života, bez datuma.

“The Muslim Community – a Sociological Study” (“Muslimanska zajednica – sociološka tudija” bilo je predavanje koje je Iqbal održao u the Stratchy Hall-u (desno) na Aligarh Collegeu u martu 1911.

Zajednica je postojanje po sebi i jedino zbiljsko zanimanje jeste da se osigura “kontinuiran nacionalni život”. Otuda, životi pojedinaca kao i aktivnosti i vrijednosti zajednice moraju biti podvrgnuti ovoj futurističkoj potrebi.

Uvodna mjesta u proučavanje muslimanske zajednice su: 1) njezina općenita struktura koja transcendirala regionalne granice i okuplja oko “Čisto subjektivno slaganje u pogledu određenog stajališta o svijetu”; 2) Članovi muslimanske zajednice moraju također asimilirati jedinstvenu islamsku kulturu (iako je, historijski, ona mješavina semitskih i arijevskih ideja), kako bi proizveli jedinstven mentalni nazor; 3) samokontrolirani karakter kojim dominira ozbiljno stajalište o životu (koje je nagoviješteno mogulskim carem Aurangzebom) temeljno je za život muslimanske zajednice u Indiji, a pronašlo je izraz u kadijanijskoj sekti (ovaj posljednji komentar je često navođen u kontroverzama koje su se razbježnule oko Iqbalove kasnije promjene pozicije u pogledu ahmedija).

Ono što je urađeno jeste 1) obrazovanje i 2) oplemenjivanje masa u posljednjih pedeset godina prisutne loše situacije.

Predloženo muslimansko sveučilište bi trebalo objediniti raznolike energije Nadve, Aligarha i teološkog seminara u Deobandu.

Visoko obrazovanje žena je nepoželjno pošto je njihova prvenstvena zadaća majčinstvo.

Ekonomska pitanja pogađaju sve zajednice podjednako i stoga zahtijevaju “širok, nepristran i nesektaški” duh.

Lijevo: Predavanje je preveo na urdu Iqbalov prijatelj i novinar Zafar Ali Khan (lijevo).

Desno: Nawab Mohsinul Mulk na Islamia visokoj školi, Hoshiarpur, 1908. god. Iqbal je u drugom redu zdesna i gleda u kameru.

današnje konfuzije”.

“Društvo je daleko veće od njegovih postojećih pojedinaca”, napisao je. “Po svojoj prirodi ono je beskonačno”. Da li je to ono kako su mistici opisali Boga u svjetlu *nahdat al-wudžūd-a*? Oni su tvrdili da pojedinčev ego mora biti odbačen u jedinstvu sa Božanskim i ne bi nas trebalo iznenaditi da ga je njegovo

mišljenje naposljetku odvelo *Rumuz-i-Bekbudi* (1917.), gdje je iskazano da pojedinčev ego mora biti odbačen ne u Apsolutnom Egu, već u egu zajednice.

“Čini se da sile prirode ne respektiraju ni pojedince ni nacije”, također je napisao. “Njezini neumoljivi zakoni nastavljaju da djeluju kao da ona posjeduje svoju vlastitu daleku svrhu ne u bilo kojemu smislu povezanu sa onim što može biti izravni interes ili konačna sudbina Čovjeka”. Zbilja, ovo je bila tmurna slika univerzuma. Istina, ona je iluminirana uveličavajućim opisom ljudskih sposobnosti. (“Čovjek je naročito stvorenje. Usred najviše destimulirajućih okolnosti, njegova imaginacija, koja funkcioniše pod kontrolom njegovog razumijevanja, daje mu savršenu viziju o njemu samom i potiče ga da otkrije sredstva koja bi mogla transformirati njegov briljantni san o idealiziranom jastvu u postojećoj aktualnosti”). Međutim, ovaj opis ljudskog bića manjka eksplicitnim iskazom o njegovom Božanskom porijeklu koji je utemeljen u al-Džilijevoj tezi, koja je kasnije opet uspostavljena u djelu *Asrar-i-Khudi*.

Nije iznenađujuće da je u ovoj prolaznoj fazi njegovo opažanje muslimanske kulture više utemeljeno u ovostranosti nego li drugdje. Muslimanska kultura – a ne samo islamsko vjerovanje – mora biti usvojena iako on priznaje da je ova kultura bila u osnovi pod utjecajem predislamskog perzijskog naslijeđa. K tomu još, “za kraljevsku perzijsku obitelj, gubitak političke neovisnosti može označavati samo teritorijalni gubitak; za muslimansku kulturu takav događaj može biti nesreća puno ozbiljnija od invazije Tatara iz 13. stoljeća.

Različitost mišljenja bila je nepodnošljiva u ovom svjetonazoru, jer je nesuglasje moglo razvodniti “organsko jedinstvo” grupe-organizma, nečega što je tako vitalno za njegov opstanak (a pojedinci ne mogu postojati neovisno od njihovih zajednica). “Islam je jedan i nedjeljiv; on ne trpi distinkcije u sebi”, Iqbal je stavio na dnevni red svojih slušalaca na zasjedanju *Andžuman Himayat-i-Islama* iz 1909. god. i osudio je religijsko i društveno sektaštvo u ime Boga, ljudskog roda, Mojsija, Isusa Krista i posljednjeg Poslanika: “Ne borite se za interpretacijulistine, kada je sama Istina u opasnosti”.

Može li Istina ikad biti u opasnosti? Dvije godine nakon toga Iqbal je odbacio svoja strahovanja kazavši da islam ne može propasti padom Perzije. Međutim, svemir je predočavao depresivniju sliku s onog mjesta gdje je stajao u tom trenutku, a da

ovo nije bilo tako, njegovi bi mu problemi jednako tako bili podnošljiviji. “Kao ljudsko biće, imam pravo na sreću”, napisao je Atiya Fyzee 1909. god. dok je nesuvislo pisao o svojoj želji da se oslobodi svoje prve žene. “Ukoliko mi društvo, ili priroda, ovo odriče, ja se opirem oboma. Jedini lijek jeste taj da bih trebao napustiti ovu nesretnu zemlju zauvijek, ili pribjeći tekućini koja Čini samoubistvo lakšim. Ovi posve jalovi oproštaji od knjiga ne mogu donijeti sreću; imam dostatnu vatru u svojoj duši da ih spali te jednako tako sve društvene konvencije. Dobri Bog je sve ovo stvorio, reći Češ. Možda, ali Činjenice ovog života smjeraju ka drukčijem zaključku. Intelktualno je lakše vjerovati u vječnu svemoć Sotone nego dobrotivog Boga”.

U perzijskom *gazelu* kojeg je napisao otprilike u isto vrijeme (ali koji je objavljen dosta kasnije u *Payam-i-Mashriq-u*), on je oslovio svoga Stvoritelja: “Stotine svjetova cvjeta iz moje imaginacije, poput cvjetova; Ti si stvorio samo jedan, a i taj jedan jednako tako sa krvlju naše Čežnje”.

Za razliku od Kanta, Iqbal nije mogao smatrati dostatnim da vjeruje u Boga, budući da je to svrsishodno. Poput povrijeđenog ljubavnika, on je tražio od svoga Stvoritelja da mu odgovori na neka pitanja, a ta su zbilja bila teška pitanja koje je on zabilježio u toj sezoni svojih nezadovoljstava, u zimu 1910.-1911.

Lijevo:
viktorski pjesnik Robert Browning (1812.-1889.)

Godine 1909.-1910. Iqbal je privremeno prekinuo da predaje na Government Collegeu u

Lahoreu, na molbu obrazovnih vlasti. Njegovo oproštajno predavanje u decembru 1910. bilo je o poeziji Roberta Browninga. Sadržaj predavanja nije zabilježen.

Browning je smatran profetskim pjesnikom u to vrijeme i smatralo se da on ima poruku nade za bolesno Čovječanstvo. Njegov utjecaj može objasniti Iqbalovo preferiranje dramatskog monologa.

Također, on smatra vrlo povoljnim ukazivanje u *Payam-i-Mashriq-u* (1923.), gdje je prikazan u društvu sa Byrom, Ghalibom i Rumijem. “Smatrao sam da životna tekućina gubi svoj kvalitet, tako da sam uzeo malo vode od Khizra i nasuo je u pehar”, kazuje Browning u toj poemi. (Khizr je legendarni lik iz istočnjačkog folklor, koji je je pronašao vodu života.)

Browningov utjecaj na Iqbala mora da je uobičen viktorskim pjesničkim nepoštivanjem uobičajene estetike jezika. Čvrstoća izraza, Browningova oznaka, posve je odsutna kod Iqbala koji je preferirao da dotjeruje svoje stihove do klasične perfekcije.

Lijevo: Iqbal sa nekim studentima oko 1910. god. On sjedi u sredini oslanjajući se na svoj štapić, koji je još u modi.

Ispod: Vrhovni sud (kasnije High Court), Lahore, gdje je Iqbal radio kao advokat od 1908. god.

Desno: Detalj sa turske minijature koji označava pobjedu Sulejmana Večičanstvenog nad Mađarima. "Naš poziv na namaz mogao bi se čuti u zapadnjačkim dolinama", napisao je Iqbal u nacionalnoj himni (Tarana-i-Milli). "Niko ne bi mogao zaustaviti bujicu koja smo bili".

Dva tipa mašte dominiraju Iqbalovom poezijom i prva se tiče političke moći, dok druga evocira kontemplaciju i introspekciju.

"Jadikovka", "Nacionalna himna" i druge takve pjesme koje su napisane uskoro nakon 1910. obilnije su po zamišljanju moći, dok se mašta kontemplacije, značajna po golemom opsegu sufijskog vokabulara, kao što je *džazb*, *zauq*, pojavljuje kroz njegovu poeziju.

Očaj, bijes i nada katalizirani su političkim razočaranjima u svijet islama (posebno u Iran i Tursku) i sažeti su pod takvim pritiskom u njegovom inače optimističnom umu tako da su oni pronašli katarzu kroz njegovu najveću poemu dotada (najpoznatiju ikada napisanu), "Jadikovku" (*Shikwah*): "Vaš je svijet predočio Čudan pogled kada smo mi stupili na scenu", Iqbal se usudio da podsjeti svoga Stvoritelja, i nastavio sa jezgrovitim opisom paganskih religija

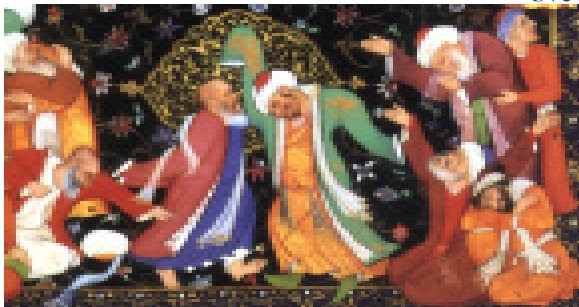
i kako su ih islamske armije istisnule. Međutim, danas je Božija darežljivost ekskluzivno iskazana nevjernicima dok su muslimani u neimaštini i poniženi. "Mijenjaš svoju privrženost između nas i naših protivnika tu i tamo?" Iqbal je gazio blizu nepoštovanja: "Ne usuđujem se to kazati, međutim, i Ti si, također, zbilja nepostojan ljubavnik!"

Ono što sprječava da pjesma bude neuljudna jeste duboka emocionalna veza između ljudske duše i njezinog Stvoritelja te značajno odsustvo osobne drskosti. Strogo govoreći, "Jadikovka" je molitva: "Dopusti pjesmi ovog usamljenog slavuja da probode srca slušalaca", Iqbal konačno dolazi do ovog stupnja nakon svoga dugog zaobilazanja kosina i zajedljivosti. "Neka ovaj zvuk karavane probudi srca iz dubokog drijemeža da se osvježe novim savezom, žedni nakon pijenja starog vina! Oh, šta ako je moja Čaša perzijskog porijekla, vino koje imam da ponudim je baš arapsko! Oh, šta ako je pjesma koju pjevam indijska, melodija koju sviram je upravo arapska!"

Poetski pejzaž "Jadikovke" je varav ukoliko se proučava odijeljen od proznih djela. Stupanje naprijed hvalisavih arapskih ratnika može poslužiti kao djelotvorna pjesnička mašta, međutim, ono se kosi sa Iqbalovom vlastitom tvrdnjom da teritorijalna ekspanzija služi kao pomagatičica tiraniji te da je arapski imperijalizam bio medvjeda usluga islamu – nešto što je snažno zagovarao u svojim predavanjima koja je održao otprilike u isto vrijeme, i ovo je iznova potcrtao u svome predsjedničkom nastupnom govoru 1930. god., gdje je jedan od razloga zašto je predložio modernu muslimansku državu u Indiji bio taj da bi muslimanska politika mogla imati izgleda u razvijanju na linijama koje su različite od onih koje su usvojene u prošlosti. Međutim, Čitav argument nije se mogao pojaviti u "Jadikovki" bez prekidanja jedinstva misli koje je toliko bitno za pjesmu. Uz to, odgovor koji je napisao na svoju vlastitu pjesmu u ovoj godini pod naslovom "The Candle and the Poet" ("Svijeća i pjesnik") sugerira da uzroci političkog propadanja među muslimanima nisu ti što oni nisu bili voljni da se bore, već to što su oni prestali da budu okrenuti prema unutra. Druga posljedica naslova "Odgovor" ("The Answer", *Džawab-i-Shikwah*), koji je uslijedi kasnije, izbalansirao je maštu "Jadikovke" sa zamišljanjem racionalizma i kontemplacije: muslimanski je svijet u lošem stanju jer u njemu nema Ghazalija.

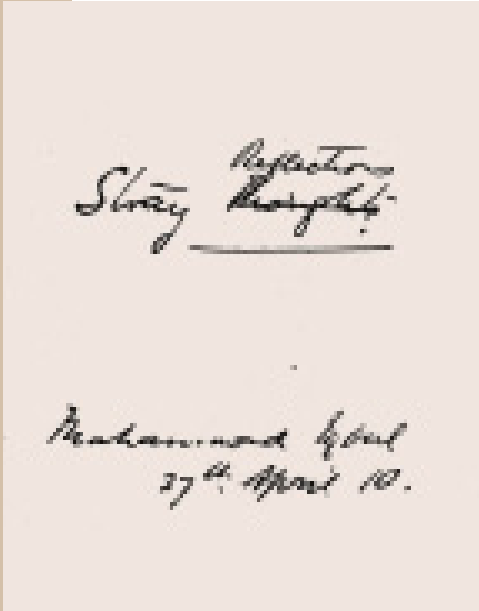
Sve je kazano i učinjeno: "Jadikovka" se pretjerano odmiče od konvencionalne pobožnosti otvaranjem diskursa o Bogu sa ljudskog stajališta; dualizma između našeg stajališta prema svijetu i našeg stajališta prema Bogu, koji odumire kako se približavamo Prijestolju bez krinke ljudskih osjećanja i temeljnih instikata.

Ispod: Sufije u ekstazi. Detalj sa minijature iz 17. st.

Usamljene refleksije

Godine 1910. Iqbal je počeo bilježiti svoja osobna razmišljanja u bilježnicu koja je nazvana *Stray Reflections* ("Usamljene refleksije"), a koju je uredio i objavio Džavid Iqbal 1962. god.

On je prekinuo ovu praksu nakon nekoliko mjeseci, međutim, bilješke su mu mogle poslužiti za duži period. Neke su odrednice revidirane i objavljene 1917. god. dok su mnoge ideje koje su ovdje pribilježene pronašle refleksije u njegovoj prozi i poeziji kasnije.

Ono što slijedi je cjelovit transkript ove bilježnice. Tipografske greške su ispravljene (uglavnom 'Goethe', što je bilo Iqbalovo uporno pogrešno pisanje Goethea).

Umjetnost je sveta varka.

Naša se duša otkriva kada ulazimo u dosluh s velikim umom: tek kad sam uvidio beskrajnost Goetheove imaginacije, otkrio sam vlastitu slabost daha.

Ljudski intelekt je prirodni pokušaj u samokritici.

Dobrohotan Čovjek zbilja pomaže nedobrohotnom, ne siromašnom. Jer, ono što se daje siromašnom zapravo se poklanja onima koji ne daju ništa siromašnom. Prema tome, nedobrohotni se drže u stanju nedobrohotnosti, a dobrohotni Čovjek im plaća. Ovo je ekonomija dobrohotnosti.

Moj me prijatelj Često pita: "Vjeruješ li u postojanje Boga?" Mislim da imam pravo znati značenje termina koji su korišteni u ovom pitanju prije nego što odgovorim na njega. Moj prijatelj treba da mi objasni šta oni smatraju pod "vjerovati", "postojanje" i "Bog", posebno sa posljednja dva, ukoliko žele odgovor na njihovo pitanje. Priznajem da ne razumijem ove termine; i svaki put kada unakrsno propitujem ove pojmove, pronalazim da ih oni jednako tako ne razumiju.

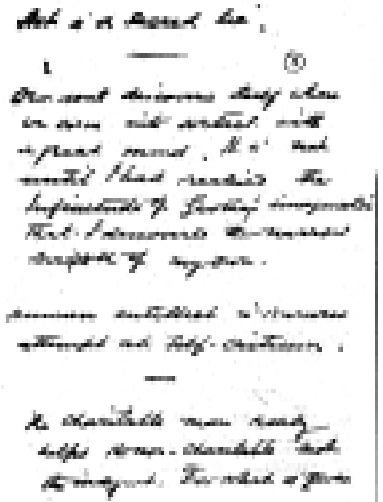
Srce: "Apsolutno je očito da Bog zbilja postoji". Glava: "Ali, dragi dječaće! Egzistencija je jedna od mojih kategorija i ti nemaš pravo da je koristiš". Srce: "Utoliko bolje, moj Aristotele!"

Zadovoljenje taštine posjeduje ekonomsku vrijednost sa nama. Nazovite me podasistentom hirurga umjesto bolničkim asistentom i ja sam posve zadovoljan Čak i ako Vi ne povećavate moju plaću.

Ispričajte me zbog pomalo okrutne psihologije! Niste uspjeli u Vašem poduhvatu, i sada želite da napustite Vaš dom te da iskušate svoju sreću u drugim krajevima. Ne zbog Vaše ambicije primili ste svjež poticaj iz Vašeg neuspjeha; i uglavnom zbog toga što želite da sakrijete Vaše lice od onih koji su bili svjedoci Vašeg neuspjeha.

Vjerovanje je velika moć. Kada vidim da mome prijedlogu vjeruje drugi um, moje vlastito uvjerenje u njegovu istinitost je time silno povećano.

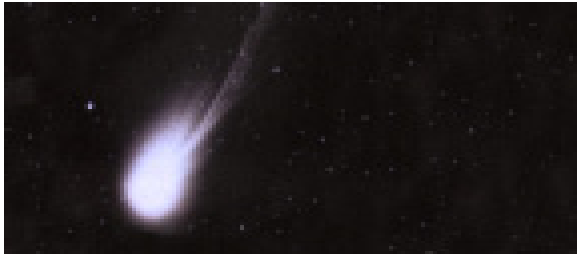
Kršćanstvo opisuje Boga kao ljubav, islam kao moć. Kako ćemo odlučiti između ove dvije koncepcije? Mislim da historija Čovječanstva i univerzuma kao cjelina mora da nam kaže koja je od ove dvije koncepcije tačnija. Držim da se Bog otkriva u historiji više kao moć nego kao ljubav. Ja ne poričem Božiju ljubav; smatram da je, na temelju našeg historijskog iskustva, Bog bolje opisan kao moć.

Heglov filozofski sistem je epska poema u prozi.

"Neka se budale bore za oblike vladanja", kaže Alexander Pope. Ja se ne mogu složiti s ovom političkom filozofijom. Prema mome sudu, vlada, ma kakvog oblika, jedna je od određujućih sila ljudskog karaktera. Gubitak političke

15. maj 1910.:
Jučer ujutro oko
Četiri sahata, vidio
sam tog blistavog
p o s j e t i o c a
naše hemisfere
koji je poznat
kao Halleyeva
kometa. Jednom u

sedamdeset i pet godina ova izvanredna plivačica beskrajnog prostora pojavljuje se na našem nebu! Ponovo će je vidjeti tek naši unuci! Stanje uma mi je bilo posve jedinstveno. Osjećao sam kao da je neka stvar, neopisivo golema zatvorena unutar uskih granica moje ilovače: k tome još, pomisao da ponovo neću moću vidjeti ovog putnika donijela mi je kući bolnu činjenicu moje ograničenosti: na trenutak je svaka ambicija bila ubijena u meni.

moći je jednako poguban za nacionalni karakter. Još od svoga političkog pada, indijski su muslimani u Svijetu pretrpjeli rapidno etičko izopačenje. Od svih muslimanskih zajednica u Svijetu, oni su vjerovatno najosredniji u pogledu karaktera. Ne kanim da oplakujem našu raniju veličinu u ovoj zemlji, jer, priznajem, gotovo sam fatalist u pogledu različitih sila koje konačno odlučuju o sudbini naroda. Kao politička snaga, mi se, možda, više ne pozivamo, ali smo, vjerujem, još prijeko potrebni kao jedino svjedočanstvo apsolutnoj jedinstvi Božijoj. Dakle, naša vrijednost među narodima posvema je bjelodana.

Suvišno je tražiti logičku istinu u poeziji. Ideal imaginacije je ljepota, a ne istina. Zato ne pokušavaj da pokažeš pjesnikovu veličinu navođenjem pasaja iz njegovih djela koja, prema tvome mišljenju, utjelovljuju znanstvenu istinu.

Osobna besmrtnost nije stanje; to je proces. Smatram da je distinkcija između duha i tijela nanijela puno štete. Nekoliko je religijskih sistema utemeljeno na pogrešnoj distinkciji. Čovjek je u biti energija, snaga ili, radije, kombinacija moći koje dopuštaju različite aranžmane. Jedan od jasnih aranžmana ovih moći jeste personalnost; da li je to Čisto

slučajan aranžman, ovdje me se ne tiče. Prihvatam ga kao Činjenicu između ostalih Činjenica prirode, i pokušavam da saznam da li se ovaj aranžman snaga – koji nam je toliko drag – može nastaviti takvim kakav jeste. Da li je, onda, moguće da ove sile nastave djelovati u istom pravcu kao što djeluju u živoj, zdravoj ličnosti? Mislim da mogu. Hajde da predstavmo ljudsku osobnost krugom – što je samo drugi način kazivanja da ove sile rezultiraju u opisivanju konačnoga kruga koji može biti izbrisan poremećajem aranžmana sila koje ga konstituiraju. Kako nam, onda, može poći za rukom da osiguramo kontinuitet ovoga kruga? Očito kroz aktiviranje na način koji je sračunat da pomogne konstitutivnim snagama u njihovoj regularnoj rutini djelovanja. Morate napustiti sve ove načine aktivnosti koja ima tendenciju da rastopi personalnost, tj. skromnost, zadovoljstvo, ropsku ovisnost, načine ljudskog djelovanja koji su pogrešno odlikovani imenom vrline. S druge strane, visoka ambicija, plemenitost, dobrohotnost i sami ponos u našim tradicijama i snazi pojačava osjećaj osobnosti.

Personalnost koja je najdraže Čovjekovo vlasništvo mora se posmatrati kao krajnje dobro. Ona mora djelovati kao standard za testiranje vrijednosti naših djela. To je dobro koje ima tendenciju da nam da osjećaj osobnosti te da je loše ono što ima tendenciju da uguši i konačno rastopi osobnost. Kroz usvajanje načina života koji je

namjeravan tako da snaži personalnost, mi se zbilja borimo protiv smrti – šok koji može rastopiti aranžman sila koje nazivamo personalnošću. Dakle, osobna besmrtnost leži u našim rukama. Ona zahtijeva napor da se osigura besmrtnost osobe. Ideja koju sam ispustio ovdje posjeduje dalekosežne posljedice. Volio bih da sam imao vremena da raspravim komparativnu vrijednost islama, budizma i kršćanstva sa stajališta ove ideje no, nažalost, odveć sam zauzet da bih izradio detalje.

Historija je neka vrsta primijenjene etike. Ukoliko treba da bude eksperimentalna znanost poput drugih znanosti, ona se mora temeljiti na objavama ljudskog iskustva. Javna deklaracija ovog stajališta jamačno će potresti osjetljivosti Čak i onih koji tvrde da su ortodoksni u moralu, ali Čije je javno ponašanje određeno učenjima historije.

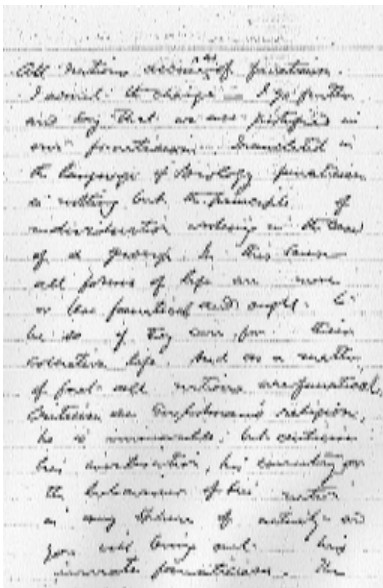

Priznajem da sam pomalo umoran od metafizike. Međutim, kad god se desilo da raspravljam s ljudima, nalazim da se njihovi argumenti temelje na određenim propozicijama koje oni preuzimaju bez kritike. Dakle, prisiljen sam da propitam vrijednost ovih propozicija. Praktično, u svim svojim oblicima, Čini mi se da će

biti nemoguće osloboditi se potpuno metafizike.

Sve nas nacije optužuju za fanatizam. Dopuštam optužbu – i idem dalje i kažem da smo opravdani u našem fanatizmu. Preveden u jezik biologije, fanatizam nije ništa drugo doli princip individualizacije koji djeluje u slučaju grupe. U ovom smislu, svi oblici života su više ili manje fanatični i trebaju biti takvima ukoliko se brinu za kolektivni život. Zapravo, sve su nacije fanatične. Kritizirajte religiju Engleza, on je nepokolebljiv; međutim, kritizirajte njegovu civilizaciju, njegovu zemlju ili ponašanje njegove nacije, i iznijeti ćete na vidjelo njegov unutarnji fanatizam. Razlog je taj što njegova nacionalnost ne ovisi o religiji; ona posjeduje geografsku osnovu – njegovu zemlju. Potom, njegov fanatizam je ispravno podboden kada kritizirate njegovu zemlju. Međutim, naša je pozicija bitno različita. Kod nas je nacionalnost Čista ideja; ona ne posjeduje materijalno utemeljenje. Naše jedino zborište je neka vrsta mentalnog slaganja u određenom stajalištu o svijetu. Dakle, ako je naš fanatizam podboden kada se kritizira naša religija, smatram da smo puno više opravdani u našem fanatizmu nego kao Englez kada se optužuje njegova civilizacija. Osjećanje

je u oba slučaja isto iako povezano s različitim predmetima. Fanatizam je patriotizam za religiju; patriotizam, fanatizam za zemlju.

Islam se pojavio kao protest protiv idolatrije. I šta je patriotizam ako ne suptilni oblik idolatrije, deifikacija materijalnog predmeta? Patriotske pjesme različitih nacija će me opravdati u moje nazivanju patriotizma deificiranjem materijalnog predmeta. Islam ne smije tolerirati idolatriju ni u jednom njezinom obliku. Ono što je islam trebao uništiti ne može biti učinjeno samim principom njegove strukture kao političke zajednice. Činjenica da je Poslanik uspio i umro ne u svome rodnome mjestu vjerovatno je mistička aluzija istog učinka.

Pravičnost je neprocjenljivo blago; međutim, moramo je štiti od kradljivaca milosti.

Iz onoga što sam kazao iznad o islamu i patriotizmu slijedi da naša solidarnost kao zajednice počiva na našem ustrajavanju na religijskom principu; u ovom Času ovo se smatra popustljivim i mi smo nigdje. Vjerovatno će nas zadesiti sudbina jevreja! I šta možemo učiniti da pooštrimo ovo pravo? Ko je principijelno taj kome je povjerena religija u nekoj zajednici? To je žena, muslimanska žena koja treba da primi temeljito obrazovanje, jer je ona praktički oblikovatelj zajednice, ne vjerujem u apsolutnom sistemu obrazovanja. Obrazovanje je, poput drugih stvari, određeno potrebama zajednice. Za naše svrhe religijsko je obrazovanje posve dostatno za muslimansku djevojku. Svi predmeti koji imaju za cilj da je razženstvene i demuslimaniziraju moraju biti pažljivo isključeni iz njezinog obrazovanja. Međutim, naši prosvjetni stručnjaci još tapkaju u mraku; oni još nisu u stanju da propišu smjer studiranja za naše djevojke. Vjerovatno, oni

su odveć ošamućeni glamurnošću zapadnjačkih ideala da bi shvatili razliku islamizma koji konstruira nacionalnost iz Čisto apstraktne ideje, tj. religije, i “vesternizma” same životne (pokretačke) snage Čiji koncept nacionalnosti je konkretna stvar, tj. zemlja.

U ekonomiji prirode svaka nacija posjeduje zadaću koja joj je dodijeljena. Funkcija njemačke nacije je organizacija ljudskog znanja. Međutim, oni su otnedavno započeli komercijalni poduhvat koji im može dati carstvo, ali će morati da propate premještanje višeg ideala sveupijajućeg duha trgovine.

Krajnje je zanimljivo posmotriti rađanje i nastanak novog ideala među ljudima. Iz ushita on inspirira i snage s kojom privlači sve energije ljudi jednom zajedničkom centru! Moderni hindus je potpuni fenomen. Za mene je njegovo ponašanje više za psihološko negoli za političko proučavanje. Čini se da je ideal političke slobode, koji je apsolutno novo iskustvo za njega, potpuno osvojio njegovu dušu preokrećući različite tokove njegove energije iz njihovih željenih kanala i odvođeci obilno dalje njihovu Čitavu snagu u novi kanal aktivnosti. Kada prođe kroz ovo iskustvo, shvatit će

svoj gubitak. On će biti transformiran u apsolutno novi narod – novi u smislu što neće pronaći da njime dominiraju etički ideali njegovih predaka Čije su

krajnje kompliciranosti bile izvor stalne utjehe mnogim unesrećenim umovima. Nacije su majke ideala, u u određenom vremenu postaju sadržajne i porađaju

Politički genij Aurangzeba bio je krajnje razgranat. Jedan od njegovih ciljeva života bio je, takorekuć, da supsumira različite zajednice ove zemlje pod pojam univerzalnog carstva. Međutim, u osiguravanju ovog jedinstva carstva pogrešno je slušao diktate svoje neslomive hrabrosti koja nije imala dostatno zaleđe političkog iskustva iza sebe. Ignorirajući faktor vremena u političkoj evoluciji svoga kontempliranog carstva, on je otpočeo beskrajnu borbu u nadi da će moći da ujedini neskladne političke jedinice Indije tijekom svoga života. On nije uspio da islamizira (ne u religijskom smislu) Indiju kao što Aleksandar nije uspio da helenizira Aziju. Međutim, Englez je potpuno opremljen političkim iskustvima drevnih naroda – i njegova upornost i postojanost poput kornjačinog oklopa uspjela je tamo gdje nepromišljeni genij Aurangzeba nije uspio. Zauzimanje ne znači nužno jedinstvo. Štaviše, historije prijašnjih muslimanskih dinastija podučile su Aurangzeba da snaga u islamu u Indiji nije ovisila, kao što je njegov predek Akbar naučavao, u tolikoj mjeri o dobroj volji ljudi ove zemlje kao o snazi vladajuće rase. Međutim, uza svu svoju oštru političku percepciju, on nije mogao da ne čini isto što i njegovi preci. Sevadžee nije bio proizvod Aurangzebove vladavine; Mahratta je dugovao svoje postojanje društvenim i političkim snagama koje su dozvale u postojanje Akbarovom politikom. Aurangzebova politička percepcija, iako istinita, bila je odveć zakašnjela. Uz to, razmatrajući značaj ove koncepcije, on je morao posmatrati utemeljivača muslimanske nacionalnosti u Indiji. Siguran sam da će kasniji naraštaji jednog dana prepoznati istinu o onome što kazujem. Među engleskim administratorima u Indiji, hindu nacionalizam je pogrešno pripisan njezinoj politici. Vjerujem da će vrijeme pokazati da on duguje svoje postojanje politici lorda Ripona. Dakle, jasno je da se u svome političkom cilju i percepciji Moguli i Englezi slažu. Ne vidim zašto osuđivati Aurangzeba čiji su imperijalni ideal slijedili njegovi zemljaci i čiju su političku percepciju potvrdili. Aurangzebov politički metod jamačno nije bio vrlo grub; međutim, etička vrijednost njegovog metoda treba da se prosuđuje sa stajališta vremena u kojemu je radio i djelovao.

Iznad: Car Aurangzeb – detalj sa slike A.R. Chughtajja

nove nacije.

Filozofija je logika prava, historija logike moći. Kanoni ove kasnije logike će se pojaviti snažnijima od onih njezine sestrinske logike.

Historijski je zaključak da tampon države nisu nikad bile u stanju da se oblikuju u velike političke jedinice. Takav je bio slučaj sa Sirijom – tampon državom između Rimskog i Perzijskog carstva. Čini se teškim predvidjeti budućnost Afganistana

Matthew Arnold definira poeziju kao kritiku života. To da je život kritika poezije jednako je tačno

U sferi ljudske misli Muhammed, Buddha i Kant su bili vjerovatno najveći revolucionari. U sferi djelovanja, Napoleon stoji bez premca. Ne uključujem Krista među svjetske revolucionare budući da je pokret koji je on uveo uskoro apsorbiran pretkršćanskim paganizmom. Evropsko kršćanstvo mi se čini tek traljavim prijevodom drevnog paganizma u jezik semitske teologije.

Jevrejska je rasa podarila samo dva velika Čovjeka: Krista i Spinozu. Prvi je bio inkarnirani Bog u Sinu, a potonji u univerzumu. Spinoza je bio samo upotpunjenje najvećeg učitelja svoje rase.

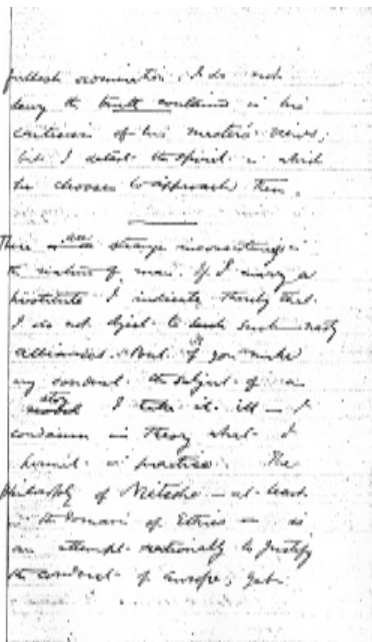

Imam najveće poštovanje za Aristotela ne samo zbog toga što ga ja (koji živim u 20. st.) poznajem mnogo bolje od starijih generacija moje zajednice, nego i zbog njegovog silno golemog utjecaja na mišljenje mog naroda. Međutim, prizvuk nezahvalnosti koja se otkriva u njegovoj kritici Platonovog učenja o idejama zadržala me da mu poklonim najpotpunije divljenje. Ne niječem istinu koja je sadržana u njegovoj kritici stajališta njegovog učitelja; ali osjećam odvratnost prema duhu u kojem izabire da im pristupa.

Postoje snažne nekonzistentnosti u prirodi Čovjeka. Ukoliko se oženim sa prostitutkom time ukazujem da ne osuđujem takve odvratne saveze. Međutim, ukoliko uzimate moje ponašanje kao predmet neke priče, smatrat ću bolesnim: osuđujem u teoriji ono što dopuštam u praksi.

Nietzscheova filozofija – barem u području etike – racionalni je pokušaj da se opravda evropsko ponašanje, iako je ovaj veliki prorok aristokracije univerzalno osuđen u Evropi; tek je

nekolicina shvatila značenje njegove ludosti.

Ukoliko me pitate koji je najznačajniji događaj u historiji islama, bez imalo oklijevanja kazati ću: osvajanje Perzije. Nehavandska bitka dala je Arapima ne samo prelijepu zemlju, već jednako tako drevnu civilizaciju, ili još tačnije: narod koji je mogao izgraditi novu civilizaciju sa semitskim i arijevskim materijalom. Naša je muslimanska civilizacija proizvod uzajamne oplodnje semitskih i arijevskih ideja. Ona je dijete koje je naslijedilo nježnost i rafiniranost svoje arijevske majke i Čvrst karakter svoga semitskog oca. Međutim, bez zauzimanja Perzije, islamska civilizacija bi mogla biti jednostrana: osvajanje Perzije podarilo nam je ono što je osvajanje Grčke podarilo Rimljanima.

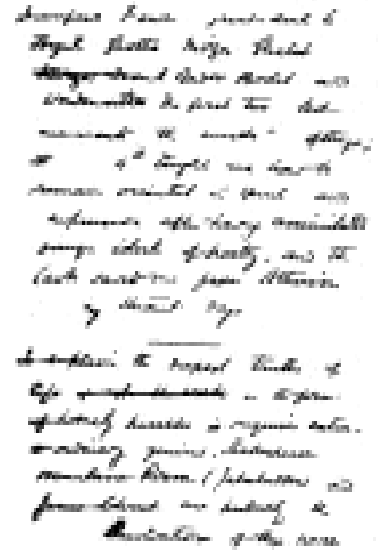
Koliko mogu shvatiti, Mirza Ghalib – perzijski pjesnik – vjerovatno je jedini stalni doprinositelj onoga što smo mi – indijski muslimani – doprinijeli općenito muslimanskoj literaturi. Zbilja, on je jedan od onih pjesnika Čija ga imaginacija i intelekt smještaju iznad uskih ograničenja vjerovanja i nacionalnosti. Njegovo priznavanje će tek uslijediti.

Materijalno nemotivirana strana uprava je nemogućnost. Uz to, šticieništvo naroda je nužnost. Cijena koja je plaćena za ovo tutorstvo pokatkad je narodni svakodnevni kruh. Meksikanci su morali da pretrpe žestok trening pod Španjalcima prije nego što su mogli poduzeti da sami vode svoje poslove.

Popularnost pjesme ne ovisi o količini logičke istine koja je otkrivena u njoj. Goldsmithova pjesma “Deserted Village”

(“Napušteno selo”) krajnje je popularna; uz to, pjesma je prepuna znanstvenih netačnosti i lošeg ekonomskog zaključivanja.

Priznajem da uvelike dugujem Hegelu, Goetheu, Mirzi Ghalibu, Mirzi Abdul Qadir Bedilu i Wordsworthu. Prva dvojica su me vodila u “unutrašnjost” stvari; treći i Četvrti su me naučili kako da ostanem orijentalan po duhu i izrazu nakon što sam asimilirao strane pjesničke ideale, a posljednji me spasio od ateizma u mojim studentskim danima.

Da bi se objasnile najdublje životne istine u obliku priprostih parabola, zahtijeva se izvanredni genij. Shakespeare, Mawlana Rumi (Džalaluddin) i Isus Krist su vjerovatno jedine ilustracije ovog rijetkog tipa genija.

U razvitku univerzalne civilizacije jevrejski faktor ne može biti posmatran kao neznatan kvantitet; jevreji su vjerovatno prvi sastavljači principa

Handwritten text in German, likely a letter or manuscript, discussing political or philosophical ideas.

Handwritten text in German, likely a letter or manuscript, discussing political or philosophical ideas.

poslovne moralnosti koja je sumirana u ideji Čestitosti.

Istinska sfera Mazzinija bila je literatura, a ne politika. Dobitak Italije nije uvelike usporediv s gubitkom koga je Svijet pretrpio njegovom posvećenošću politici.

Moderna znanost ne smije da se ismijava metafizičari, jer je metafizičar – Leibniz – bio taj koji je podario znanosti radnu ideju materije. “Supstancija”, kazao je on, “jeste u biti ‘snaga’, ‘otpor’”. Pozajmljujući ovaj pojam iz metafizike, znanost se posvećuje proučavanju ponašanja ove sile. Jasno je da je ne bi mogla otkriti sama po sebi.

Ideje djeluju i reagiraju jedna na drugu.

Narastajući duh individualizma u politici nije bez svoga utjecaja na savremenu znanstvenu misao. Moderna misao smatra univerzum demokracijom živih atoma.

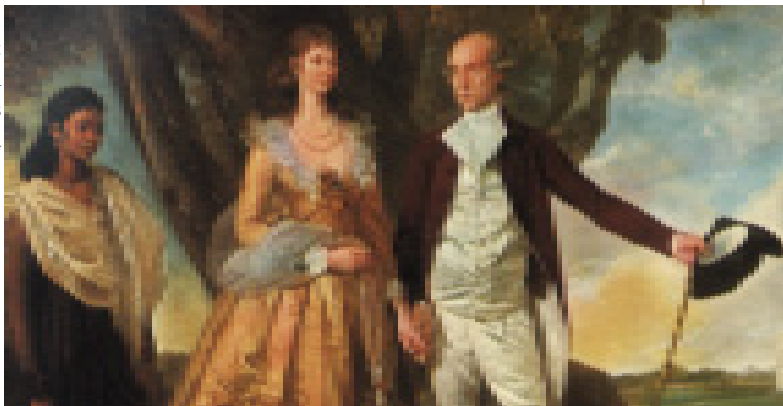

Proces mišljenja ne može biti razdružen od drugih faza ljudske aktivnosti. Naše historije filozofije kazuju nam šta su razni narodi mislili, ali nam ne daju informaciju kao što su različiti uzroci – društveni i politički – koji su odredili karakter ljudskog mišljenja. Napisati cjelovitu historiju filozofije jamačno bi bila ogromna zadaća. Puki teolog ne može potpuno otkriti svojim Čitetaocima bogati sadržaj Lutherovih reformi. Skloni smo da izoliramo velike ideje od glavne struje ljudske intelektualne aktivnosti.

Raspikuća je priroda našeg djeteta. Ono ne voli akumuliranje velike količine bogatstva nekoliko pojedinaca. Kada neko u porodici uspije u gomilanju velikog imetka, počesto se dešava da se u trećoj ili često u drugoj generaciji pojavi rasipnik i rasprši čitav imetak. Međutim, za ovog uzročnika prirode kruženje bogatstva bi bilo sputano. Ono što je istina za pojedince jednako tako je istinito i za nacije. Kada nacija, kroz industiju ili neki drugi način, nagomila i stvori zalihe bogatstva – na taj način sputavajući kotač svjetske industrije, djelovanje koje ovisi o kontinuiranom kolanju novca – pljačkaška nacija se pojavljuje na sceni i pušta zatočeno bogatstvo na slobodu. Warren Hastings, Clive i Mahmud su predstavnici tipova takvih nacija koje su nesvjesni zastupnici prirode u unaprjeđenju svjetske industrije. Pljačka Warrena Hastingsa pronalazi svoje pravo objašnjenje u historiji evropskog novca u optjecaju u 17. i 18. st.

Desno: Warren Hastings

Institucija poligamije nikada nije namjeravana tako da bude univerzalna institucija. Njezino je postojanje dopušteno kako bi se savladale određene poteškoće koje nisu svojstvene samo muslimanskom društvu. Sukladno islamu, najgora od dopuštenih stvari jeste “razvod braka”. Ovo je bilo djelomice i zbog toga da bi se izbjegao “razvod braka” koji postaje zajednički društveni fenomen koji je poligamija tolerirala. Od dva društvena zla – razvoda i poligamije – (zala ukoliko se univerzaliziraju), potonji je jamačno manji. Međutim, izbjegavanje razvoda vjerovatno nije jedino opravdanje za ovu instituciju; ona je djelomice ustupak prirodi muškarca kome se, sukladno ovoj instituciji, dopušta da udovolji svome inkliniranju za raznolikošću – bez izbjegavanja nekažnjavanja od odgovornosti koja nastaje iz ovog udovoljavanja. U Engleskoj se pojedinac, zbilja u nekim slučajevima, prepušta takovim inklinacijama, međutim, zakon ga ostavlja potpuno slobodnim od odgovornosti koje mogu proizići iz njegove seksualne

slobode. On nije odgovoran za obrazovanje djece koju pravi. Također, takva djecu ne mogu naslijediti svoga oca. U nekim slučajevima posljedice su grozne. Francuska je bila prisiljena da prizna prostituciju kao društvenu instituciju, što je odvratna dužnost Države kako bi sačuvala povoljan utjecaj. Međutim, možda najveća kritika monogamije jeste postojanje prevelikog broja žena u nekoliko evropskih zemalja gdje raznolike sile društvene i političke prirode nastoje da povećaju broj žena koje ne mogu osigurati supruga. One ne mogu postati majke i posljedično tome nagnane su da traže zanimanja koja nisu podizanje djece. One su prisiljene da "koncipiraju" ideje umjesto djece. Nedavno su koncipirali ideju "glasanja za žene". Ovo je zbilja pokušaj na strani prevelikog broja žena ili, ukoliko želite pokušaj u njezino ime da se stvore "zanimanja" za nju u sferi politike. Ukoliko društvo ne može dopustiti svojim ženama da rode i odgoje djecu, ono im mora dati nešto drugo da se zanimaju. Pokret pobornica za žensko pravo glasa u Evropi je u osnovi vapaj za muževima umjesto za glasovima. Za mene je to tek izgred neuposlenih.

Goetheov *Faust* – a ne knjige za koje se pretpostavlja da ih je napisao Galilean Fishermen – je taj koji potkriva duhovne ideale njemačke nacije, i Nijemci su posve svjesni toga.

Ljubav je više od eliksira. Od potonjeg se očekuje da niže metale pretvori u zlato, a ljubav preokreće sve niže strasti u sebe. Krist i Buddha su bili posve u pravu u svojoj percepciji naravi ljubavi, ali u svojoj strasti za etičkim idealizmom ignorirali su Činjenice života. Odviše je puno očekivati od Čovjeka da voli svoje neprijatelje. Neki zbilja izvanredni ljudi mogu zazbiljiti ovu maksimu u svojim životima; međutim, kao princip nacionalnog morala, maksima jasno propada. Rezultati rusko-japanskog rata bili bi drugačiji da su Japanci bili na principima moralnosti koji su povezani s njihovom religijom.

Pojedinci i nacije umiru; međutim, njihova djeca, tj. ideje, nikada ne umiru.

Jednom mi je jedan engleski gospodin kazao da je mrzio jevreje jer su vjerovali da su izabrani Božiji narod – vjerovanje koje implicira i vjerovatno opravdava prezir drugih naroda. On se nije sjetio da fraza da je dužnost bijele rase da pomaže razvoj drugih rasa prešućuje isto jevrejsko vjerovanje u različitom ruhu.

Goethe je pokupio izvarednu legendu i ispunio je cjelokupnim iskustvom devetnaestog stoljeća, štaviše - cjelokupno iskustvo ljudskog roda; ova transformacija svakidašnje legende u

sustavni iskaz Čovjekovog najvišeg ideala nije ništa manje od Božije izradbe. Ona je jednako dobra kao stvaranje predivnog univerzuma iz haosa beozblične materije.

Puritanska Miltonova teologija ne može se pozivati na imaginaciju našeg doba. Vrlo malo ljudi ga je pročitalo. Voltaire je posve u pravu kada kaže da će Miltonova popularnost nastaviti da se povećava jer ga niko ne čita. Međutim, postoji jedna stvar kod Milтона. Nijedan pjesnik nije bio tako ozbiljan u vezi sa svojom zadaćom kao on. Njegov stil – gigantska arhitektura koja je koncentrirana na lažna božanstva – uvijek će ostati netaknuta paraliziranom rukom vremena.

Duša Oscara Wilde je više perzijska negoli engleska

Sjećanje Čovjeka je općenito loše izuzev za uvrede koje prima od svoga 10sunarodnjaka.

Handwritten text in Arabic script, likely a quote or a passage from a book.

Handwritten text in Arabic script, likely a quote or a passage from a book.

Nema zabava u muslimanskim zemljama; nema pozorišta, muzike, dvorana, koncerata, i bolje je tako. Želja za zabavom jednom zadovoljena postaje nezasićena. Iskustvo u evropskim zemljama jasno dokazuje ovu žalosnu činjenicu. Odsustvo zabava u muslimanskim zemljama ne ukazuje na siromaštvo, mjere štednje, niti bezobzirnost osjećaja za užitak; ovo otkriva da ljudi ovih zemalja pronalaze obilne zabave i užitak u tihim krugovima svojih domova. Evropski kritičar ne bi smio biti tako nepromišljen u svome prokazivanju muslimanskog doma. Dopuštam da nezainteresiranost za izvanjsku zabavu nije nužno posljedica domaće sreće, niti da ljubav spram zabava nužno označava domaću nesreću.

Sudbina svijeta je principijelno određena manjinama. Historija Evrope nosi obilno svjedočanstvo za istinitost ove tvrdnje. Čini mi se da postoji psihološki razlog zašto bi manjine trebale biti snažan činilac u historiji Čovječanstva. Karakter je nevidljiva snaga koja određuje sudbine nacija, a intenzivni karakter nije moguć u

većini; on je snaga: što je više razdijeljena, postaje slabija.

Postoje neki ljudi koji su skeptični i uz to religijskog načina mišljenja. Francuski orijentalist Renan otkriva suštinski religijski karakter svoga uma uprkos svome skepticizmu. Moramo biti pažljivi u formiranju našeg mišljenja u vezi sa karakterom Čovjeka iz njegovih navika mišljenja.

“Sin mog amidže hoda ivicom ponora. Hoću li doći iza i gurnuti ga dolje u stjenovitu dolinu da umre ne dočekavši zoru? Razmatrajući njegov postupak, savršeno sam opravdan ako to uradim; međutim, nedostojno je i nečovječno da uradim takvu stvar”.

Tako kazuje arapski pjesnik u Hamasi. Ovaj pasaż se može uzeti kao tipični uzorak arapske poezije. Ne postoji poezija koja je tako izravna, tako otvorena i ljudska po duhu. Arap je intenzivno skopčan sa zbiljnošću; divota boje ga ne privlači. Međutim, pjesnik Mutanabbi može se smatrati izuzetkom; no, on je arapski pjesnik samo po jeziku; po duhu on je potpuno perzijski.

Čuđenje je, kaže Platon, majka svake znanosti. Bedil (Mirza Abdul Qadir) posmatra svaku emociju Čuđenja s različitog stajališta. On kaže:

تراکت با است در آغوش مینا خانه حیرت
مژه برهم مزون تا ننگی رنگ تماشا را

Za Platona, Čuđenje je vrijedno zbog toga što vodi našem propitivanju prirode; za Bedila ono ima svoju vlastitu vrijednost, bez obzira na njegove intelektualne posljedice. Nemoguće je izraziti ovu ideju ljepše od Bedila.

U onoj mjeri u kojoj se tiče evolucije

religijskih ideja postoje principijelno tri stupnja u razvitku zajednice:

- 1) stajališta spekticizma prema tradicionalnoj religiji – koja su volt protiv dogme;
- 2) međutim, religijska potreba kao društvena snaga velike vrijednosti barem se osjeća, i tada počinje druga faza – pokušaj da se religija pomiri s razumom.
- 3) ovaj pokušaj nužno nužno različiti mišljenja koja može imati užasne posljedice za samo postojanje zajednice. Razlika mišljenja, ukoliko nije poštena (a, nažalost, općenito nije Čestita), mora voditi krajnjoj dezintegraciji.

Indijski su muslimani sada u trećoj fazi ili, djelomice u drugoj, djelomice u trećoj. Period u životu naše zajednice Čini mi se krajnje kritičnim; međutim, zadovoljan sam da postoje snage različite naravi koje djeluju i koje imaju tendenciju da sačuvaju solidarnost zajednice iako će njihov utjecaj, plašim se, biti tek privremen.

Historija je samo interpretacija ljudskih motiva i, budući da smo izloženi da pogrešno interpretiramo motive naših savremenika te, Čak,

Handwritten text in Arabic script, likely a quote or a passage from a book.

Handwritten text in Arabic script, likely a quote or a passage from a book.

naših bliskih prijatelja i kolega u svakodnevnom životu, mora da je puno teže ispravno interpretirati motive onih koji su živjeli stoljećima prije nas. Dakle, historijski zapis bi se trebao prihvatati s velikim oprezom.

Radna snaga ideje zavisi o snazi osobnosti u koju se utjelovljuje. Muhammed, Buddha i Isus Krist su velika utjelovljenja ideja jednakosti; k tome još - islam je jedina snaga u Svijetu koja radi u pravcu jednakosti.

Bog je stvorio stvari; Čovjek je stvorio vrijednost stvari. Besmrtnost ljudi ovisi o njihovom neprestanom stvaranju "vrijednosti", kaže Nietzsche. Stvari jamačno nose biljeg Božije proizvodnje; međutim, njihovo je značenje skroz ljudsko.

Što je zakon stvari? Kontinuirana borba. Šta, onda, mora biti konačni cilj obrazovanja? Očito: priprema za borbu. Ljudi koji rade na intelektualnoj superiornosti otkrivaju time svoju

slabost.

Moć je božanskija od istine. Bog je moć. Onda - budite nalik svome ocu koji je na nebu!

Moćan Čovjek stvara okruženje; slabi moraju tome da se prilagode.

Moć je dotaknula laž i, pazi, transformirana je u istinu!

Civilizacija je mišljenje moćnog Čovjeka.

Prestanite iščekivati Mehdiju – personifikaciju moći! Idite i stvorite ga!

Ideja nacionalnosti je jamačno zdrav faktor u rastu zajednice. Međutim, ona je sklona pretjerivanju, a kada se preuveliča, ona ima tendenciju da ubije široke ljudske elemente u umjetnosti i literaturi.

Niko potpuno ne može razumjeti značaj Kantovog kategoričkog imperativa ko ne proučava političku historiju njemačkog naroda! Krutost Kantove koncepcije dužnosti pronalazi svoje potpuno objašnjenje ovdje.

Bolesni organizam pokatkad uspostavlja unutar sebe snage koje imaju tendenciju da sačuvaju zdravlje organizma, tj. rađanje velike osobnosti koja može revitalizirati umirući organizam kroz objavu novog ideala.

Samokontrola u pojedincima izgrađuje porodice; u zajednicama - ona izgrađuje carstva.

Islam i kršćanstvo su morali da se bave istim protivnikom, tj. idolatrijom. Međutim, razlika je ova: kršćanstvo je napravilo kompromis sa svojim neprijateljem, islam ga je potpuno uništio.

Što više razmišljate o historiji muslimanske zajednice, nadaće vam se izvanrednijom. Od dana svoga osnutka pa do početka 16. st. – oko hiljadu godina - ova energetska trka (kažem trka jer je islam funkcionirao kao snaga proizvodnja utrkivanja) kontinuirano je bila zauzeta sveapsorbirajućim zanimanjem političke ekspanzije. Uz to, u ovoj oluji kontinuirane aktivnosti ovi su divni ljudi pronašli dovoljno vremena da otkriju i sačuvaju blago drevnih znanosti, da im naprave materijalne dodatke i da proizvedu literaturu jedinstvenog karaktera te, iznad svega, da razviju cjelovit sistem zakona – najvrjednije naslijeđe koje su nam muslimanski pravnici ostavili.

*And, for me to stand for
the historical way, being
back to me, as if I
- the way to the past*

*"I wish you could be a
"historian". It's a "great" thing
of God.
The "historian" is a "great" thing
and it's a "great" thing of the
"historian" himself."*

*God! I think that every soul
in this world of many "historians"
flames into heaven, and that
for each "historian" the "historian" of
"history" is a "great" thing, and
the "historian" himself.*

Uzevši u obzir karakter i zdravu imaginaciju, moguće je rekonstruirati ovaj svijet grijeha i bijede u pravcati raj.

Patnja je dar od Boga kako bi Čovjek shvatio Čitav život.

Matematičar ne može, ali pjesnik može okružiti beskonačnost u stihu.

Svjetski duh krije razne faze svoga unutarnjeg života u simbolima. Univerzum nije ništa drugo do veliki simbol. Međutim, njemu nikada nije poteškoća da interpretira ove simbole za nas. Dužnost je pjesnika da ih interpretira i otkrije njihovo značenje Čovječanstvu. Dakle, može se učiniti da su pjesnik i svjetski duh suprotstavljeni jedan drugome - budući da prvi otkriva ono što potonji skriva.

Matthew Arnold je vrlo precizan pjesnik. Međutim, ja volim element opskurnosti i neodređenosti u poeziji jer se neodređenost i opskurnost Čine dubokim emocijama.

Historija je neka vrsta velikog gramofona u kome su Čuvaju glasovi nacija.

Barem u jednom pogledu grijeh je bolji od pobožnosti: postoji imaginativni element u prvom koji manjka u potonjem.

Grieh posjeduje svoju vlastitu edukativnu vrijednost; vrlji ljudi su počesto vrlo glupi.

Život, poput umjetnosti poezije i slikarstva, jeste potpuno izražavanje; kontemplacija bez djelovanja je smrt.

Odlučnost, ne mozgovi – to je ono što polazi za rukom u životu.

Ukoliko želite da postanete narodne vođa, treba da znate flertovati sa damom zvanom javnim mišljenjem. Zabavite je zadovoljstvima i, ukoliko je nužno, lažima. Prepoznajte svoje ograničenosti, cijenite svoje sposobnosti i vaš uspjeh u životu je osiguran.

Postoji neka biljka u lijenoj glavi; ona ne može plesati.

Nijedan religijski sistem ne može ignorirati moralne vrijednosti patnje. Greška utemeljivača kršćanstva bila je u tome što su utemeljili svoju religiju samo na Činjenici patnje, a ignorirali moralnu vrijednost drugih faktora. Uz to, takav

religijski sistem bio je nužno evropski duh kako bi pridonio predivnom, ali jednostranom helenskom idealu. Grčki san o životu bio je jamačno najbolji, ali to je bilo manjkavo u obojenom elementu patnje koju je kršćanstvo pružilo.

Ukoliko ste imali veliku biblioteku i znate sve knjige tamo, to samo pokazuje da ste bogat Čovjek, ne nužno da ste mislilac. Vaša velika biblioteka znači samo to da imate dovoljno novca da unajmite puno ljudi da misli za vas.

Pitanje nije da li su se Čuda desila ili nisu; ovo je samo pitanje o očitosti koja može biti interpretirana na razne načine. Pravo je pitanje da li je vjerovanje u Čudesa korisno za zjednicu. Kažem da jeste budući da takvo vjerovanje intenzivira osjećaj natprirodnog koji drži zajedno primitivna društva, kao i takva društva (npr. islam) Čija je nacionalnost idealna, a ne teritorijalna. Potom, posmatrano sa stajališta društvene evolucije, vjerovanje u Čuda se nadaje kao gotovo nužno.

Demokracija ima tendenciju da snaži duh zakonitosti. Ovo nije samo po sebi loše, ali, nažalost, ona nastoji da izmjesti Čisto moralno stajalište te da učini nezakonito i pogrešno identičnim po značenju.

Imperijalne ambicije različitih evropskih nacija ukazuju da su zapadnjaci umorni od demokracije. Reakcija protiv demokracije u Engleskoj i Francuskoj je vrlo značajan fenomen. Međutim, kako bismo shvatili značenje ovog fenomena, student političkih znanosti bi trebao da se zadovolji tek istraživanjem i otkrićem Čisto historijskih uzroka koje je taj fenomen prouzročio; on mora ići dublje i tražiti psihološke uzroke ove reakcije.

Drevni narodi su proizveli ličnosti; mi proizvodimo moralne Čitaoce.

Naši mladi proroci društvene reforme misle da će nekoliko obrazovnih mjera na zapadnjačkim linijama revitalizirati mrtvu muslimansku ženu i da će učiniti da ona raskine svoj drevni plašt. Ovo je vjerovanto tačno, ali ja se plašim, da će ona, pronalazeći se ogoljenom, još jednom da skrije svoje tijelo od očiju ovih mladih proroka.

Nacije su rođene u srcima proroka; oni uspijevaju i umiru u rukama političara.

Prorok je samo praktični pjesnik.

Filozofija je niz apstrakcija koje se razbijaju u hladnoj noći ljudskog razuma; pjesnik dolazi i grije ih u objektivnosti.

Bože, zahvaljujem Ti se za moje rađanje na ovom svijetu rumenih osvita, plamenom obloženih zalazaka i gustih šuma, gdje polumrak prirodno prošlih noći počiva u vječitom snu!

Ljepote prirode mogu biti shvaćene samo očima ljubavnika. Otuda značaj istinskog braka.

Priroda nije posve odlučila šta da napravi od Platona – pjesnika ili filozofa. Ista neodlučnost, koju ona, izgleda, posjeduje, osjetila se u slučaju Goethea.

Žena izvanredne ljepote s potpunim odsustvom bojažljivosti za mene je najšarmantnija stvar na Božijoj zemlji.

Stajalište tolerancije i Čak sklada – bez vjerovanja u dogme – vjerovatno je najnerazumljivija stvar neobrazovanoj glavi. Ukoliko je tvoje stajalište takvo, budi tih i nikad ne pokušavaj da braniš svoju poziciju.

Sve tvoje izvanredne knjige u tvojoj biblioteci nisu vrijedne jednog veličanstvenog zalaska sunca na obalama Rave.

Istinski politički život ne počinje sa zahtijevanjem prava, već sa činjenjem dužnosti.

Bože, zahvaljujem Ti se za moje rađanje na ovom svijetu rumenih osvita, plamenom obloženih zalazaka i gustih šuma, gdje polumrak prirodno prošlih noći počiva u vječitom snu!

I Bog i đavo daju Čovjeku samo mogućnosti - ostavljajući ga da ih upotrijebi na način koji smatra prikladnim.

Misli o sotoni, on će se sigurno pojaviti. Ovo je jednako tačno o Bogu.

Psiholog pliva, pjesnik roni.

U određenoj klasi indijskih porodica – uglavnom proizvodima britanske uprave – tendencija da se sakupljaju i tiskaju svjedodžbe od različitih činovnika izrasla je u neku vrstu instinkta, koja se pokatkad otkriva vrlo rano kod djece. Posmatrao sam to kao neku vrstu moralne slabosti koja je razvijena nezdravim okruženjem.

Ukoliko želite da studirate anatomiju ljudskog uma, možete otići Windu, Wardu, Jamesu ili Stoutu. Međutim, zbiljski uvid u ljudsku narav možete dobiti jedino od Goethea.

Kao biljka koja raste na obali parnog ognjišta i koja nije slatka, srebrena

muzika koja se podupire ispod, tako i Čovjek raste na rubu beskonačnosti ne slušajući Božiji prigušeni glas koji tvori život i harmoniju njegove duše.

Dođi, dragi prijatelju! Ti si me upoznao samo kao apstraktnog mislioca i sanjara velikih ideala. Vidi me u mome domu kako se igram sa djecom i kako im dopuštam da mi jašu na leđima iznova i iznova, kao da sam drveni konj! Ah, vidi me u porodičnom krugu kako ležim u krilu moje sjedokose majke, Čiji podmlađujući dodir ruke nudi da tok vremena teče unazad, i daje mi iznova osjećaj dječaka usprkos svim Kantima i Hegelima u mojoj glavi! Ovdje ćeš me upoznati kao ljudsko biće.

Filozofija stari, poezija podmlađuje.

Shakespeare i Goethe su iznova promišljali Božiju misao o stvaranju. Međutim, postoji jedna važna razlika među njima: realistični Englez iznova promišlja pojedinačnog-idealističnog Nijemca, univerzalno. Njegov je Faust privid samo individualnog. U zbiljnosti, on je individualizirano Čovječanstvo.

Prosudujem vrijednost svojih dana, mjeseci i godina iz iskustava koja su mi donijeli; pokatkad sam iznenađen kada nađem da je jedan trenutak vrjedniji od Čitave godine.

Svako iskustvo evocira nešto iz Čovjekove duše. Čak iskustvo grijeha će otkriti neki aspekt tvoje duše s kojim ranije nisi bio upoznat. Otuda je iskustvo dvostruki izvor spoznaje; ono ti daje uvid u ono što je izvan tebe, kao i uvid u ono što je unutar tebe.

Ništa nije običnije od Činjenica; ipak, Čovječanstvo je slijepo za njih sve dok Spasitelj ne otvori njihove oči.

“Tako smo iščupani, kao što je drvo prikazano. Drugim sredstvima svako može biti pokrenut”. Montaigne iznosi prigovor na gornje Horacijeve stihove: “Ne idemo, već smo nošeni, kao stvari koje plutaju, sada lagahno klizeći, sada ljušteći nasilno; sukladno tome da li je voda burna ili mirna”. Dok Čitam ovaj pasaž kod Montaignea, glavom mi prolazi stih našeg kasnijeg i oplakanog pjesnika Azada koji je dao puno ljepši izraz ovoj ideji i od Horacea i Montaignea. On kaže:

جہازِ عمرِ رواں پر سوار بیٹھے ہیں
سوار خاک ہیں بے اختیار بیٹھے ہیں

Književna kritika ne slijedi nužno književno stvaralaštvo: Lessinga ponalazimo na samom početku njemačke književnosti.

Nijedna nacija nije bila toliko sretna kao Nijemci: oni su porodili Heinea u vrijeme kada je Goethe pjevao u potpunoj neusiljenosti. Dva neprekinuta proljeća!

U riječima nalik komadima dragulja Hafiz stavlja slatku nesvjesnu duhovnost slavuja.

Ljubav je razigrano dijete: ona tvori našu individualnost i potom nam tiho šapuće u uši: “Okani se nje”.

Uvijek sam se igrao traganja za mudrošću; ona se uvijek skrivala iza stijene određenja.

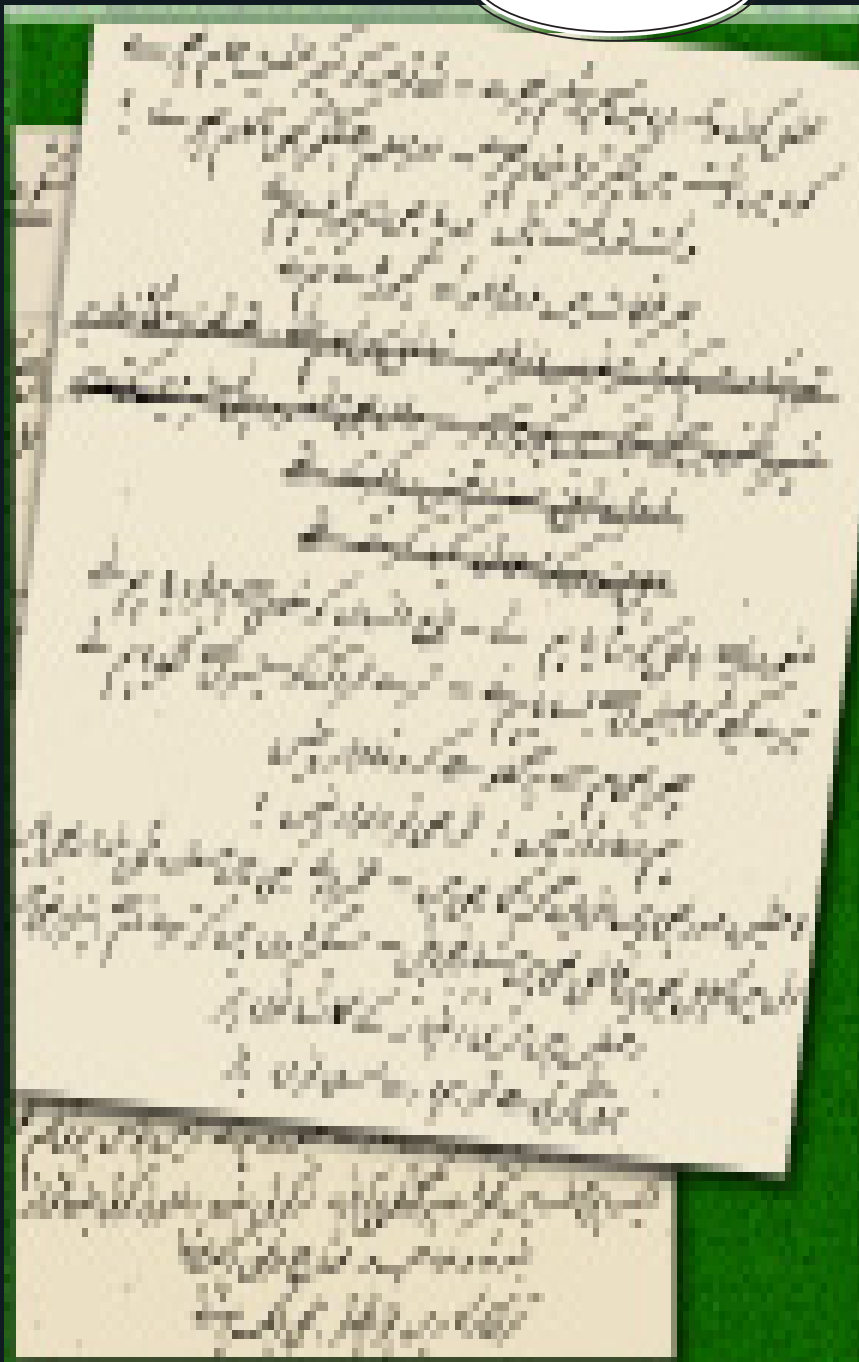
Ukoliko želiš da budeš saslušan u buci ovog svijeta, dopusti da tvojom dušom dominira jedna ideja. Čovjek s jednom idejom je taj koji stvara političke i društvene revolucije, uspostavlja carstva i podaruje zakone svijetu.

Znanost, filozofija, religija - sve posjeduju granice; jedino je umjetnost bezgranična.

Rezultat cjelokupnog filozofskog mišljenja jeste taj da je apsolutno znanje nemoguće. Pjesnik Browning preokreće ovu nemogućnost u etičku upotrebu kroz vrlo dosjetljiv argument. Neizvjesnost ljudske spoznaje, naučava pjesnik, nužan je uvjet moralnog rasta - budući da bi potpuna spoznaja uništila slobodu ljudskog izbora.

Laskanje je jedino pretjerano dobrim manirima.

NOSTALGIA

Iznad: Stranice iz ranog nacrtu pjesme koju je Iqbal napisao svojom rukom (njegove su pjesme do 1923. sabrane u tri zasebne bilježnice, a ovaj faksimil potječe iz druge, koja sadrži pjesme koje pripadaju periodu otprilike između 1911. i 1915. god).

Na vrhu desno: Uqbab Bin Nafe' trči da dođe do Atlantika u erupciji misionarskog žara – scena je učinjena besmrtnom za urdu govorno područje kroz poznate stihove u "The Complaint" ("Jadikovka").

"The Complaint" ("Jadikovka") recitirana je u aprilu 1911. na godišnjem zasjedanju Andžuman Humayat-i-Islam u studentskom domu Islamia koledža, Lahore. Ovo je bio Iqbalov prvi poetski recital od 1904. god. i nasuprot svojoj ranijoj praksi nije donio otupkane kopije pjesme da budu rasprodane za prikupljanje finansijskih sredstava, niti je otpjevao pjesmu.

Poema se sastoji od 31 kitice, svaka od 6 stihova i uključena je u *Bang-i-Dara* uz tek neznatne preinake na četiri mjesta. Međutim, početni nacrt pokazuje više preinaka prije prvog recitala.

Sadržaj ove poeme je obraćanje Bogu: jadikovanje na politički pad Njegovih najvjernijih sluga, muslimanske zajednice. Prošla slava islama se spominje u ovom kontekstu. Dugi diskurs kulminira u molitvi da poema probudi narod i potakne ga da zadobije milost Božiju koju su izgubili.

Poema je ostala silno popularna još od svoga prvog recitala. Objavljena je u nekoliko časopisa u to vrijeme, i uvijek tiskana kao zasebna brošura (nezvanično tiskana) skupa sa svojim drugim dijelom "The Answer" ("Odgovor"), koo je uslijedila nakon nešto više od godinu dana.

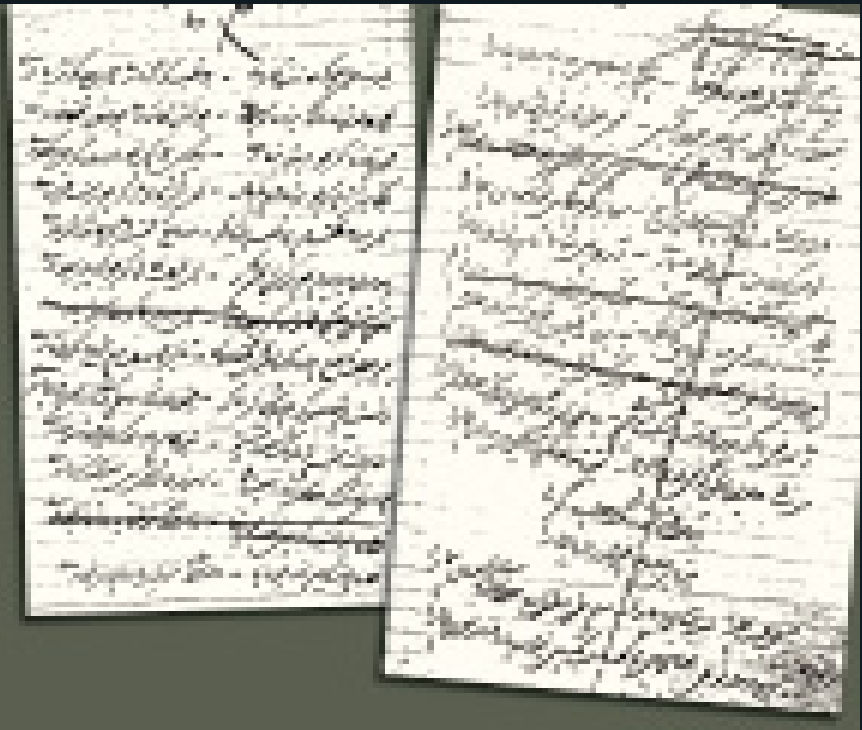
Optužbe da je poema bila neuljudna bile su minorne i beznačajne; Iqbal nije zaradio *fatvu* nepriznavanja zbog ove poeme (kao što se katkad vjeruje) iako se suočio s takvim opasnostima. Četrnaest godina kasnije zbog drugih stihova.

1911. je bila godina Iqbalovog povratka kao narodnog pjesnika (jer je posljednjih sedam godina objavljivao svoje pjesme u književnim časopisima, ali se sustežao od recitala i pokazivao je općenito pomanjkanje entuzijazma za poeziju).

Odvojeno od "The Complaint" ("Jadikovke"), tokom 1911. god. također su se pojavile dvije druge poeme za kojima su svi poludjeli: "National Anthem" ("Nacionalna himna", koju ne treba brkati sa sadašnjom himnom Pakistana) i "Prayer" ("Molitva"). Muhammad Ali Džauhar je zabilježio prvu na gramafonu i pokrenuo je na Četvrtini stranice reklame u svojim novinama *Comrade*.

Desno: Početna radna verzija "National Anthem" (*Tarana-i-Milli*) i "Prayer".

Ispod: Shibli Noman sa svojim turskim gostima u doba balkanske krize. Tada je izgubio desno stopalo i koristio je drvenu repliku.

Shibli Noman (1857.-1914.) najbolje je zapamćen po takvim biografijama kao što su *Al-Farooq* (1899.) i nedovršenoj biografiji Poslanika, *Seeratun Nabi*. Također, bio je pjesnik i politički aktivist iako je bio daleko ispred svog vremena kao religijski učenjak – godine 1905. istaknuo je one komentare Kur'ana

koje su napisali klasični učenjaci, a koji su interpretirali određene pasaje svete Knjige kako bi ustanovio da su žene također bili poslanici.

Shiblijev utjecaj na Iqbalu je bio golem i dubok iako nije bio posve očit u njihovom vlastitom vremenu. Shiblijeva historijska djela osigurala su strukturu historijske pozadine u Iqbalovoj poeziji (iako je analiza bila njegova vlastita), dok su Shiblijeve ideje o *idžtihad*-u i njegov nedosanjani san o rekonstrukciji nove metafizike za religijsku misao u islamu pronašli svoju kulminaciju u Iqbalovim predavanjima.

Shibli je bio odgovoran za reviziju jezika Iqbalovog jedinog proznog izdanja na urdu, *Ilmul Iqtisad* (1904.), što je on spomenuo u bilješkama djela *Development of Metaphysics in Persia* ("Razvoj metafizike u Perziji"), a kritična stranica od Shah Waliullaha je vjerovatno pronašla svoj put u Iqbalova predavanja *Reconstruction* ("Obnova vjerske misli u islamu") kroz Shiblijev *Ilmul Kalam*. Također, on je bio glavni gost na ceremoniji godišnjeg zasjedanja Muhammedanske obrazovne

konferencije u decembru 1911. u Delhiju gdje je Iqbal službeno darivao vijence u ime Muslimanske zajednice u Indiji.

Kao politički aktivist Shibli je bio pionir agitatorske politike među indijskim muslimanima, počevši od protesta protiv britanske uprave na poništenje podjele Bengala krajem 1911. god. U tome je on možda bio nepromišljen i djelomice vođen osjećanjima osobnog rivalstva protiv glavne struje lidera Aligarh pokreta, kao što je Nawab Mohsinul Mulik. Iqbalova poema kao što je "Patriotism" ("Patriotizam"), koja sadrži žučnu kritiku teritorijalnog nacionalizma, mogla je biti usmjerena protiv politike Shibli Nomanija i njegovih revnih učenika kakvi su bili Muhammed Ali (Džauhar) i Abul Kalam Azad.

Drugi istaknuti učenici Shiblija su bili: novinar Zafar Ali Khan i religijski učenjak Syed Sulaiman Nadvi, koji su bili Iqbalovi prijatelji.

“The Candle and the Poet” (“Svijeća i pjesnik”) recitirana je na godišnjem zasjedanju Andžuman Humayat-i-Islam u februaru 1912. god. Iqbal ju je opisao kao svoj vlastiti odgovor na “Complaint” (“Jadikovku”) koju je recitirao prethodne godine i stavio na raspravu publici, posebno onima koji su upoznati sa engleskom literaturom, da obrate pozornost na njegovo umijeće kao i na njegovu poruku – rijetka molba koja je došla od njega.

Prva poema se sastoji od jednaest kitica (uključujući uvodnu kiticu na perzijskom). Ona započinje pjesnikovim Čuđenjem svijeći u njegovom domu iako i on također sagorijeva poput nje. Svijeća odgovara kazujući mu da ona sagorijeva zbog unutarnjeg poziva dok pjesnik sagorijeva pretenciozno; svijeća sagorijeva tiho sve do svoje smrti, dok pjesnik izbacuje pjesmu sa svakim dahom. Ostatak poeme predočava analizu društvenih i nacionalnih problema kroz kazivanje svijeće i završava opaskom o optimizmu: zora nije tako daleko.

Iznad: Stranica iz početne radne verzije “The Candle and the Poet” (Svijeća i pjesnik”) iz Iqbalove druge bilježnice poezije

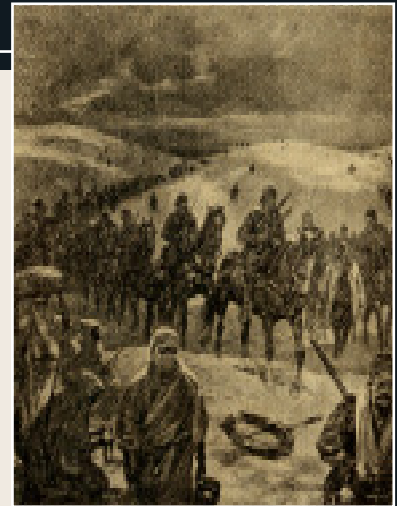
Italija je izvršila invaziju na otomanska uporišta u sjevernoj Africi 1911. god., započinjući sa Tripolijem 20. oktobra. Ben Ghazi je ubrzo bio osvojen i 5. novembra osvajači su objavili aneksiju Libije, Tripolitanije i Cyrenaice. Međutim, to je bio samo kraj početka.

Turski se garnizon povukao u pustinju i tamo je predobio podršku arapskih seljaka – regrutirajući muškarce i žene, te čak i djecu – kako bi potaknuli otpor protiv Italijana. Rat se završio tek godinu dana kasnije kada je bugarska invazija sa Balkana, bliža turskoj prijestolnici,

prisilila Otomane da odustanu od afričkih kolonija kako bi se koncentrirali na odbranu svoga vlastitog doma.

Pokret otpora u Tripoliju uvelike su podržavali muslimani širom Svijeta, uključujući Indiju, gdje su novine poput *Al-Hilal*-a obasipale Člancima podrške, slika i vijestima.

Desno: *Women volunteers leaving for the front* (“Žene dobrovoljci koje odlaze na front”) – fotos iz *Al-Hilal*-a

Fatima Binte Abdullah bila je jedanaestogodišnja arapska djevojčica koju su ubili dok je nosila vodu ranjenim turskim vojnicima na bojnopolju. Njezina slika (ispod) objavljena je u *Al-Hilal*-u 13. novembra 1912. skupa sa detaljnim popratnim Člankom.

Iqbal je bio duboko potresen i napisao je pjesmu koja je ostala vrlo popularna, posebno među studentima.

U pjesmi “Fatima Binte Abdullah” arapska djevojčica je pretvorena u simbol buduće regeneracije muslimanskog svijeta – postoji nada ukoliko su mladi nadahnuti poput nje.

Ispod: Slika Fatime Binte Abdullah iz *Al-Hilal*-a, Calcutta, 13. novembar 1912.

Šestog oktobra 1911. Iqbal je recitirao kratku pjesmu od 24 strofe koja je

polučila maksimalan efekat u Badshahi džamiji u Lahoreu, gdje su se ljudi okupili da sakupe sredstva potpore Otomanima u Tripoliju. Fotografija je snimljena ovom prilikom i jedini je preživjeli snimak Iqbala kako recitira poeziju.

Poema “The Arabian Nightingale’s Offering Before the Holy Prophet” (“Ponuda arapskog slavuja Poslaniku”, koja je uključena u *Bang-i-Dara* sa skraćenim naslovom) kazuje o pjesnikovom imaginarnom usponu na nebo gdje ga meleki vode Poslaniku islama. Bilo je teško sabrati prikladan poklon iz svijeta budući da je sve ovdje onečišćeno nemoralnošću i poganstvom, međutim, pjesnik je bio u stanju da ponudi opletenu bocu (simbolički bi se ovo moglo interpretirati također kao suza), koja je bila napunjena nečim što je bilo bez premca čak i u raju. “Čast vašeg slijeđenja se reflektira u njezinom sadržaju”, pjesnik kaže Poslaniku. “Ona sadrži krv mučenika

iz Tripolija”.
Iznad: Iqbal recitira svoju pjesmu u Mughal (“Badshahi”) džamiji u Lahoreu, 6. oktobra 1911.

Ispod: Zoom na Iqbalu sa iste fotografije

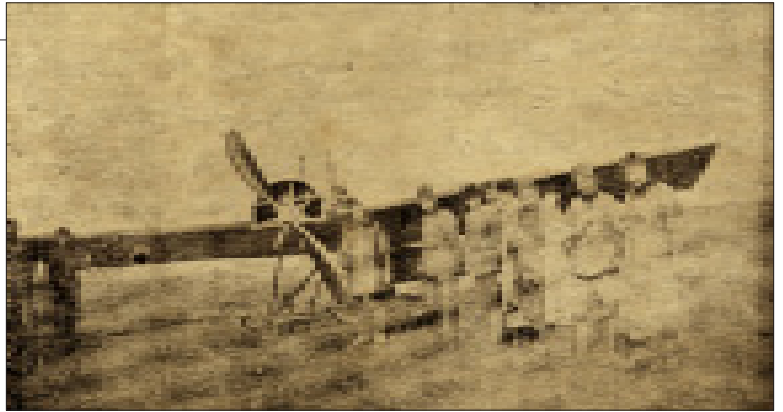
Na osobnoj razini poema mu je morala pribaviti toliko potrebnu katarzu, jer je nakon što ju je napisao, postao voljan da ga se iznova smatra pjesnikom. Potom, uskoro nakon toga, on se zaputio da ispuni svoj primordijalni san: da dovrši formulu za globalni prosperitet.

Prva zapreka na putu ljudske sreće bilo je fragmentiranje ljudskog roda na interesom vođene grupacije. Dešavalo se grupiranje, prema Iqbalu, koje nije na osnovi klasnog konflikta, kako je sugerirao Marx, već na osnovi reduciranih identiteta. U prošlosti su ovi lažni identiteti bili različiti idoli, koji, na sreću, nisu više bili duboko poštovani (on nije mogao ubrojati hindu božanstva među idole, ali ih je interpretirao kao unekoliko iskvarene pojmove meleka). Međutim, moderna su vremena predočila ljudskom rodu nove zapreke umjesto onih starih, a “glavni među ovim novim idolima je ‘zemlja’”; on je razmotao svoju zastavu u poemi ‘Patriotizam’ – ‘ili zemlji posmatranoj kao politički ideal’. Stoga je odlučio da njegov cilj bude “da otkrije univerzalnu društvenu rekonstrukciju”.

Religijsko vjerovanje može poslužiti kao protuotrov protiv parohijalnog grupiranja ljudskog roda kroz ujedinjavanje s Božanskim i stvaranjem univerzalne snažne i trajne emocionalne veze kroz Božiju jedinstvo. Sve religije vode istoj destinaciji, međutim, Iqbalu se čini da je islam bio podesno polazište u modernom dobu, pošto, za razliku od hinduizma i judaizma, on nije rasno vjerovanje, a za razliku od budizma i kršćanstva, islam se nije udaljio od materijalnog svijeta. Ideja da islam nudi model za univerzalno građanstvo nastanila se u njegovoj glavi dok je bio u Evropi gdje je ekstatički pjevao u *gazelu*: “Arapski arhitekt joj je dao jedinstvenu konstrukciju: tvrđava kakva je naša religija ne pronalazi se u jedinstvu domovine”.

Neki početni zaključci koji su izvučeni iz ovog inače snažnog principa bili su bizarni. U svome predavanju iz 1909. god. on je izjavio da, budući da je politički ideal islama bila demokracija, a Britanska imperija je demokratizirala Svijet, dakle, Britanska imperija je bila “muhammedanska imperija”! Srećom, nikada nije ponovio ovaj iskaz, ali odvojeno od “psihologičkog” olakšanja kojeg je on mogao pronaći u reinterpretiranju

Iznad: Avion kojeg su Otomani koristili za bombardiranje neprijatelja tijekom Balkanskog rata, 1912. god. Tekst ispod fotografije u *Al-Hilal*-u kazuje da je bombarder obavio nekoliko uspješnih borbenih letova iz Chatalja Fort-a.

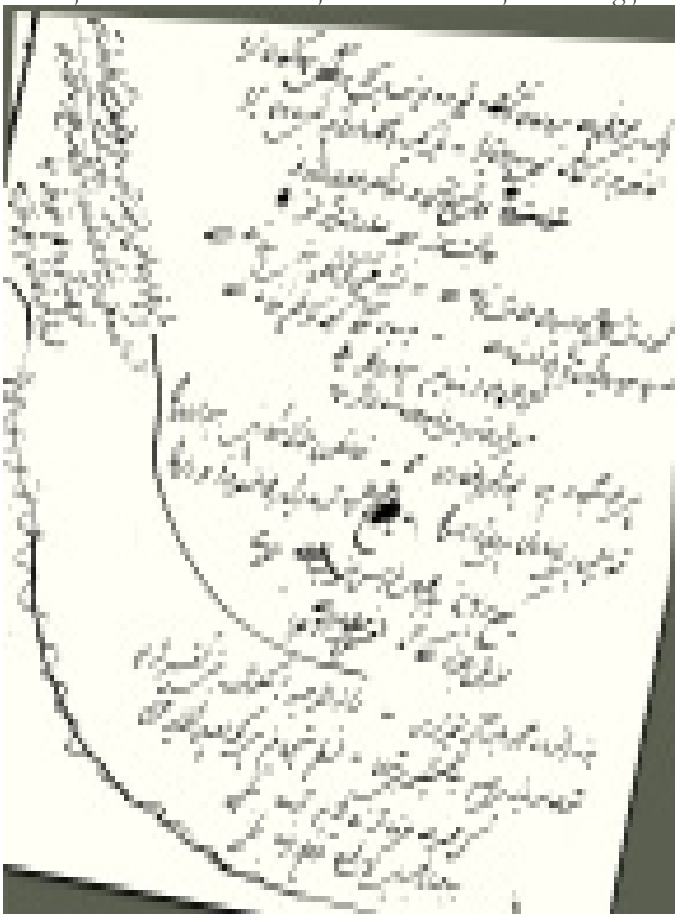
Grčka, Bugarska i Srbija formirale su savez 1912. god. kako bi oslobodile evropske teritorije od Otomana. Rat je počeo u oktobru i turska prijestolnica se našla u opasnosti kako su se turske armije suočile sa neprestanim porazom.

Muslimani diljem Svijetu shvatili su rat kao invaziju protiv islama. Halifa u Turskoj je to također shvatio kao napad protiv imperijalizma (on je ubrajaio svoje carstvo među evropske imperijaliste) i tražio je od drugih velikih sila da interveniraju prije nego što bude kasno. Bojalo se da bi pad Konstantinopolja mogao potaknuti svjetski rat i dezintegrirati Europu.

Prva žrtva je bila Libija, odakle su turski vojnici morali biti povučeni nazad za odbranu svojih domova. Mirovni sporazum je potpisan u roku jednog mjeseca: Albanija je postala neovisna i Otomansko carstvo je izgubilo značajne dijelove svojih grčkih i srbijanskih teritorija.

U Indiji, urdu novine *Zamindar* su vrlo uspješno izvještavale o balkanskoj krizi u Indiji. Iqbal je recitirao “The Answer” (“Odgovor”), poduži odgovor na “The Complaint” (“Jadikovku”) 30. novembra 1912. na okupljanju za prikupljanje sredstava koje je sazvao Zafar Ali Khan, urednik *Zamindar*-a.

Lijevo: Stranica iz početne verzije rukopisa “The Answer” (“Odgovor”), napisana Iqbalovom rukom

britanske uprave, vjerovatno se jednako tako pitao o tome da li su muslimani samo sljedbenici staze koju je islam postavio otvorenom: u poemi "The Answer" ("Odgovor", 1912.) Božija Pravda daje muslimanske nagrade poganima koji su postali muslimani po praksi iako ne i po imenu. Na isti način, do kraja svog života on izjavljuje u razgovorima da je potpuna istina interpretacija Kur'ana Čak ako ona dolazi i od nevjernika, ili Lenjina. Islam, u Iqbalovom umu, nije bio monopol pomoću koga bi neki ljudi koji se smatraju krjeposnima trebali sjesti i prosuđivati o duhovnosti drugih. "Bog je pravo prvorođstva svakog ljudskog bića", kazao je u jednom drugom radu.

Negdje usput on je prerastao svoje kasnije tjeskobe nad neugodnim položajem muslimanskog svijeta. "Nećete nestati padom Irana", Bog je obavijestio muslimanskog tužitelja u poemi "The Answer" ("Odgovor", 1912.). Učinak vina ne ovisi o peharu u kome se poslužuje".

Ovo je bila transformacija koja je famozno brkana kao njegovo pomicanje od "nacionalizma" ka "islamizmu". Njegovo zanimanje uvijek je ostalo Čovječanstvo. Također, njegovo zanimanje za islam je bilo uvijek snažno fokusirano na Činjenje nečeg za ljudski rod kroz neotkrivenu mudrost ove religije. "Svjetske nacije ostaju nesvjesne vaše zbiljnosti", Bog kazuje muslimanima u poemi "Odgovor". "Svijet vas još treba pošto ste toplina koja ga drži na životu, i vaš je ogrtač prethodnik izvedivosti sudbine. Nije vrijeme da se odmarate i relaksirate, jer preostalo je još puno posla; ono još ostaje da kulminira svjetlost Jedinstva". Ironično, bilo je to baš vrijeme kada su muslimanske mase u Indiji bile po prvi put potaknute Shiblijem i njegovim učenicima da se združe sa kongresnim patriotima kako bi konstruirali regionalni identitet. Iqbal ih nije otvoreno kritikovao; takva bi kritika porazila svoj cilj i bila bi pobrkana kao služenje politici kolonijalnih vladara. Međutim, Činjenica da je napisao svoju najbritikiju kritiku regionalnog patriotizma u tim danima dostatan je pokazatelj njegovih stajališta.

Godine 1913. Iqbal se oženio. Njegov je porodični život zadobio presretan karakter nakon razvoda od kobne prve žene i konzumacije još dva braka (iako je mogao biti zadovoljan jednim, da ga Čudno naginjanje okolnosti nije prisililo da se dvaput oženi – napisao je u privatnom pismu). Također, bila je to godina kada mu je ponuđena velikodušna stipendija od strane krajnje kultiviranog pokrovitelja – maharadže Kishan Prashad, premijera Hyderabad (Deccan). Ponuda, koju bi prihvatio svaki pjesnik stare škole kao prirodni poredak stvari i kupio sebi beskrajno vrijeme za pisanje remek-djela, bila je puna poštovanja, ali ju je Iqbal odbio. On je bio pjesnik novog poretka, koji je vjerovatno pripadao dobu koje će tek doći.

Ovu je odluku donio otprilike u isto vrijeme kada je počeo da piše dugu perzijsku poemu o najvažnijem pitanju u ljudskom životu: *The Secrets of the Self* ("Tajne jastva").

Slika iz profila lijevo i lice: Sirdar Begum (oko 1892.-1935.), Iqbalova treća supruga i Džavidova (rođen 1924.) i Munirina majka (rođena 1930.).

Sirdar Begum je bila siročić sa Kashmira koje je živjelo u Lahoreu kada se Iqbal oženio s njom u zimu 1910. god. Jedini *nikah* je obavljen ovom prilikom, dok je *rukhsati* trebao biti kasnije, ali je odgođen do daljnjeg kada je mladoženja primio prevarantsko pismo koje baca sumnje u vezi sa nevjestinim karakterom. Tek u ljeto 1913. (nakon što se Iqbal oženio sa drugom ženom, Mukhtar, posve odustavši od Sirdar) saznao je da pismo nije sadržavalo nikakvu istinu i da ga je napisao neko ko je želio Sirdar za svog sina.

Sama Sirdar je pisala Iqbalu kazavši da se neće nikada ponovo udati i da ga smatra odgovornim za svoju tugu: Pisanje takovrsnog pisma je bio smion korak prema standardima tog vremena i Iqbal ju je, uz dopuštenje svoje druge žene, vratio kući.

Ona je ostala biti njegova omiljena supruga. "To je Čudna ljubavna priča. Volio bih da sam znao istinu prije uzimanja druge žene", napisao je u pismu prijatelju. Drugi su prijatelji osjećali promjenu u njegovom životnom stilu: sada je provodio sve svoje vrijeme kod kuće. Očito je njegova nova rutina pospješila dovršenje *Asrar-i-Khudi*, njegove prve duge perzijske poeme i egzegeze njegove filozofije.

Sirdar je umrla od dugotrajne bolesti u maju 1935., svega nekoliko dana nakon što su prešli u njihov vlastiti dom, *Džavid manzil*, koji je kupljen i sagrađen djelomice iz njezine ušteđevine i dragocjenosti.

Iqbal je nikada nije zaboravio; osjećao je da je njezina duša bila u kontaktu s njim Čak i nakon njezine smrti. "Često mi je govorila da je bila ispitivana i da je prošla Čistilište", imao je običaj da kaže.

PORODICA

Mukhtar Begum (umrla 1924.) bila je druga Ibalova žena i umrla je prilikom prvog poroda 1924., a iza sebe nije ostavila potomstvo.

Iqbalov brak sa Mukhtar je bio slučaj pogrešnog identiteta, kazao nam je njegov prijatelj Mirza Džalaluddin. Iqbal i njegova porodica su bili pod dojmom da su zaprosili kćer imućne osobe u Ludhiani (Pendžabu), ali su tek nakon sklapanja braka sa Mukhtar saznali da je Mukhtar bila sirota bratična ovoga gospodina. Međutim, to je jedva moglo biti sporno i Iqbal je bio posve sretan s njom.

Mukhtar je imala prijaznu narav i voljela je da drži domaće ljubimce, posebno mačku.

Mukhtar i Sirdar su zatrudnjele otprilike u isto vrijeme i kažu da su srdačno odlučile da zamijene svoju djecu.

Iqbal je pratio Mukhtar u njezinu roditeljsku kuću zbog poroda i bio je jako ganut njezinom smrću. "Kada sam je pitao nekoliko minuta prije njezine smrti kako je, samo je odgovorila: 'Dobro sam', iako je bila skoro na samrti i znala je to", pisao je svome bratu Ata Muhammedu. "Kako bi rodila obično ljudsko biće na ovom svijetu gdje ono neće živjeti više od pedeset ili šezdeset godina, priroda zadaje toliko bola slabšnoj ženi!"

Desno: Fotos Mukhtar Begum iz Iqbalova muzeja (Džavid manzil), Lahore

ILUMINACIJA

1914
to 1922

Kopije ovog portreta su dobro znane, međutim, original (iznad) je sada oštećen. Nema datuma. Sliku koja se nalazi na str. 79 naslikao je Adžab Khan sa ove fotografije.

Mislilac iz 13. st., Rumi, predavao je svojim učenicima kada ga je prekinuo lutajući derviš Shams Tabrizi, koji je pokazao na knjige i pitao šta je u njima. Naišao je na sarkazam iziritiranog učenjaka: “Nešto što ti ne bi mogao shvatiti”. Nešto kasnije, Tabrizi je bacio knjige u obližnji ribnjak, i kada je Rumi bio frapiran njihovim gubitkom, on ih je izvadio, suhe i neoštećene ili, sukladno drugoj varijanti ove parable derviš je zapalio knjige i kasnije ih izvadio iz pepela. U svakom slučaju, Rumi ga je u nevjerici pitao o tome šta je to bilo što je uradio, a derviš mu je uzvratio njegovim riječima: “Nešto što ti ne bi mogao shvatiti”. Rumi se onesvijestio i shvatio da je promijenjen Čovjek kada se nakon nekoliko dana oporavio.

Ova historijski nepotvrđena anegdota sadrži otvorenu metaforičku približnu vrijednost onoga što se desilo kada je Rumi susreo Tabrizija koji će postati njegov učitelj. Prolaženje od znanja ka svjedočenju je zbilja ništa manje doli Čudo i zahtijeva učitelja koji će ga izvesti učeniku. Učitelj koji je postao Iqbalova podrška bio je, osobito, niko drugi doli sam Rumi. Kaže se da je Iqbal sanjao da je učitelj Rumi tražio od njega da napiše mesneviju. “Zahtijevaš od nas da negiramo jastvo kad god se pojavi meni kome bi jastvo trebalo biti pojačano”, protestirao je Iqbal u snu. “Značenje onoga što kažem nije različito od onoga što ti razumiješ”, kazao je tajanstveni učitelj Rumi prije nego što se Iqbal probudio i shvatio da je nadahnut za pisanje svoje mesneviije.

On je namjeravao napisati tri sveska. Prvi bi definirao izvor sveg dobra u praktičnom svijetu: ljudski ego, ili jastvo, primajući svoju iluminaciju od Apsolutne Zbilje i zauzvrat iluminirajući sva područja ljudske egzistencije; drugi dio bi ustanovio odnos između individualnog ega i društva te kako bi idealna nacija mogla nastati iz kolektivne volje prosvijetljenih pojedinaca; treći i zaključni svezak bi predskazao moguće sudbine takve nacije i šta bi ona mogla postići u terminima ljudske historije.

Ljudske mogućnosti, smatrao je Iqbal, još su bile neistražene i on je istinski vjerovao da je njegova poruka izvedena iz tih značenja Kur’ana koja su Čekala moderna vremena da budu u potpunosti shvaćena. Malo je, zbilja, onoga što je zamislio što bi moglo biti optuženo za pogrešno interpretiranje Božije Knjige i brkanje struje religijskog mišljenja sa pohlepom i egoizmom.

Osjećaj bivanja usamljenim i jedinstvenim olakšao je Iqbalu da se shvati kao pjesnik iz nekog drugog vremena i prostora: pjesnik sutrašnjice. To ga je oslobodilo iz njegovog svijeta tako da se mogao otvoriti za ono što će često opisivati, na različite načine, kao izvor samog života. Ono što je kasnije kazao za neke suvremenike bilo je jednako tako tačno za njega samog: “Takvi su ljudi izloženi greškama. Međutim, historija naroda pokazuje da su čak i njihove greške podarile dobre rezultate. U njima nije logika, već sami život koji se zabrinuto bori da razriješi svoje vlastite probleme”. Ovo je ta ‘povezanost’ (u smislu New Age-a) koja čini Iqbala tako savremenim u 21. stoljeću.

“Život je manifestacija jastva”, započeo je prvo poglavlje svoje knjige nakon uvoda: “Sve što vidiš ubraja se u tajne jastva”. Jastvo (ili ego) je kreator svojih vlastitih suprotnosti, i ono se manifestira kroz snagu, sukob, ljubav i smrt; otuda u jednom snažnom zamahu Iqbal leti kroz neznane aluzije na Hegelovu filozofiju i Nietzscheovu volju za moć. Međutim, jastvo nije nijedno od ovih i k tome još; ukazivanja na ove atribute su čisto poetska ukazivanja na figure izražavanja koje su shvatljive čitateljstvu. Poenta koju je Iqbal htio da iznese jeste ta da sve što znamo o životu i univerzumu, bilo da to znamo kroz znanost,

religiju ili metafiziku, na kraju se svodi na jednu temeljnu Činjenicu: kroz jačanje ega - živite; kroz njegovo odbacivanje - propadate. Istinsko i trajno širenje ne dolazi iz posezanja u tuđe prostore već kroz jačanje u vama samima. Princip rasta je nutarnji-vanjski, a ne vanjski i vanjski. Sjeme u sebi sadrži deblo, i jednako tako na temelju razrastanja izvora unutar, a ne kroz zavist moći drugih, ljudsko biće postaje jačim.

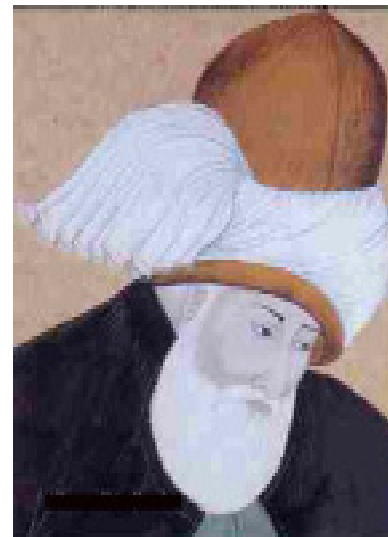
Mislioni koji teže da predoče koherentnu sliku o svijetu Često se otiskuju kroz fokusiranje na jedno pitanje kao polazište i središnji problem za Iqbalu, u životu i jednako tako mišljenju, koje je ostalo priroda ljubavi. Na ovome mjestu, on je pokušao dati smisao krajnjoj ludosti, tj. ljubavi. Ukoliko ne postoje "drugi" u svijetu i ukoliko nema udaljenosti, duševnih boli neuzvraćenih osjećanja (i odbijanja), onda tamo ne bi mogla postajati Čežnja; a Čežnja je za ego ono što je gorivo za mašinu i voda za svakog živog stvora; Čežnja je pokretačka snaga ega. Rumi je započeo svoju mesneviu kroz kazivanje da je muzika naja tek njegov plač zbog boli razdvajanja od njegovog izvora. Iqbal je riskirao da pokaže, poprilično smiono, drugu stranu naličja: naj je postao ono što jeste kroz odvajanje od svoga izvora. Istina, odvajanje je virtualno radije negoli zbiljsko (a Rumi je već istaknuo da muzika dolazi iz daha svirača te stoga ne postoji udaljenost između dva konačna cilja naja). Iqbal je prihvatio Rumijevu percepciju Božanskog izvora, ali je otišao dalje kazavši da je stanje odvojenosti posjedovalo vlastite vrline: u savršenom jedinstvu stvari bi se preokrenule u ništavilo.

Anatomija Čežnje se uobičajeno posmatra kao obuhvatanje ljubavi i prosjačenje. Iqbal je bio vjerovatno u pravu tvrdeći da je odgonetao tajne koje se niko drugi nije usuđivao da otkrije na Istoku prije njega: bio je prvi istočnjački mislilac koji je kazao da su ljubav i prosjačenje bili suprotstavljeni jedno drugom i ne možete odabrati samo jedno od ovog dvoga. Ljubav je, u svojoj biti, sredstvo kroz koje se ego uzdiže ponad zapreka fizičkog svijeta; ljubav može učiti pobuni najponiznija bića. "Najtvrdje stijene se razbijaju na komadiće pogledom ljubavi", kazao je Iqbal. "Ljubav Božija konačno postaje posve Bog". Međutim, ispitivanje je razdružilo ego od njegovog Božanskog izvora iluminacije.

Dovoljno nedotjerano on je osuđivao istočnjačku literaturu zbog slijeđenja konvencija samonegiranja i produžavanja izobličienog izgleda ljubavi koja je izjednačavala Čežnju sa prosjaštvom. (Ovo je bila Iqbalova kritika Hafiza u prvom izdanju *Asrar-i-Khudi* koja je potaknula nemirne proteste 1915.) Iqbal je također kritikovao Platona, kao što bi se moglo očekivati od nekoga Čija je pozicija o zbiljnosti fizičkog svijeta i značaja 'svrhe' u definiranju stvari bila u izravnoj liniji naslijeđa od Čovjeka koji je kazao da je A jednako A. (Iqbalova odbojnost za etiketiranje bi ga spriječila od želje da bude posmatran Čak i kao aristotelijanac; u svojoj bilježnici on je pribilježio razlikovnost s ovim grčkim filozofom u pogledu nerješena prijepornog pitanja nakon dopuštanja slaganja u osnovi.)

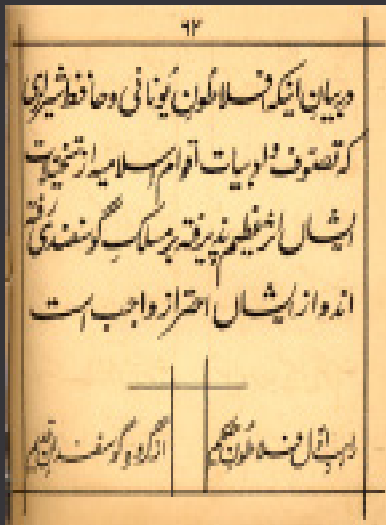
U svome karakterističnom duhu okrutne objektivnosti Iqbal je veličao Vrijeme, koje za njega nije bilo slijed ni dana ni noći, niti tek druga dimenzija prostora, ništa drugo izuzev Božije manifestacije. "Ne klevetajte

Vrijeme, jer Bog kaže: "Ja sam Vrijeme", kazao je Poslanik svojim drugovima. Uz ovaj izvredni hadith, Iqbal je jednako tako naveo citat Imama Shafi'ije na način dodatnog pojašnjenja: "Vrijeme je mač". Onaj ko Čita znakove Vremena umjesto pronalaženja njegovih grešaka je onaj koji svladava sve poteškoće. Bijeg od Vremena je smrtonosan - i ovdje možemo pridodati da nostalgija za

Džalaluddin Rumi (1207.-1273.), najpoznatiji po svojoj višetomnoj *Mesnevi* (koju je započeo pisati 1260. god.) rođen je u porodici glasovitog pravnik i mističara, koga je naslijedio u dobi od dvadeset i četiri godine. Daljnje obrazovanje je dobio od Burhanuddina Tirmizija, međutim, slučajni susret sa zagonetnim Shamsom Tabrizijem u dobi od 37 godina "poizvanjštio je njegova kontemplativna stanja u obliku poezije i pokrenuo je okean njegovog bića koji je rezultirao golemim valovima koji su transformirali historiju perzijske književnosti" (kao što to moderni biograf prikladno komentira).

Iqbal je duboko poštovao Rumija u svakoj knjizi nakon 1913. god. – Rumijev duh se javlja pred njim Čak da ga vodi kroz nebesko putovanje u njegovom najvećem remek-djelu *Džavidnama* (1932.). Međutim, upravo kao što utjecaj Shamasa Tabrizija na Rumija ne bi smio biti precijenjen, tako ni utjecaj Runija na Iqbala treba pažljivo definirati. Rumi je bio uzor i Iqbal je Čak pokušao da reinterpretira učitelja modernom svijetu (njegovo proricanje da je moderni svijet u potrebi za Rumijevom porukom, koja je najprikladnija zbog svojih emocionalnih i duhovnih potreba Čini se da postaje istinit barem danas u Sjevernoj Americi). Uz to, Iqbalova poezija nije serija podnožnih bilježaka na Rumija; tačke odstupanja uključuju inzistiranje na odvajanju umjesto jedinstvu te je Čak i učenje o jastva (*khudi*) poprilično smiona reinterpretacija učitelja, koju bi se tek nekolicina usudila pokušati napraviti.

Iznad: Prva stranica poglavlja iz prvog izdanja *Asrar-i-Khudi* koja optužuje Platona i Hafiza Shirazija, dok oslobađa Urfi Shirazija. Poglavlje je bilo glavni razlog ogorčenja protiv knjige i izbačeno je iz kasnijih izdanja.

Stil Iqbalovog perzijskog *gazela* je posuđen od dvojice pjesnika iz Shiraza (Iran) više od bilo koga drugog: Hafiza (1326.-1391.) i Urfija (oko 1555.-1591.). U pojmovima literarnih ideala obojica su bili dijametralno suprotstavljeni jedan drugom, kao što je Iqbal iznio u prvom izdanju djela *Asrar-i-Khudi*.

Hafiz je poznat kao mistik i estet koji preferira unutarnji mir nad borbom. Iqbal ga je prokazao kao onoga koji bježi od stvarnosti iako nikada nije prestao da uzima inspiraciju iz literarnoga kvaliteta njegovih poema.

Urfi je bio romantičar kratkog vijeka koji je došao u Indiju, navodno opit od strane mugalskog princa Salima (kasnijeg cara Džehangira) i vjerovatno je bio jedini klasični pjesnik koji će proslaviti ponos i neprestane borbe. Sukladno Shibli Nomaniju, on je također bio jedini perzijski pjesnik kome je pošlo za rukom da prevede kompleksne filozofske ideje u prorodnu emociju i da ih postavi u podesne stihove. Ukratko, on je bio Iqbal koji je rođen u mugalskom razdoblju.

Uz to što hvali Urfiu u prvom izdanju djela *Asrar-i-Khudi*, Iqbal mu je jednako tako odao blistavo priznanje u urdu poemi 'Urfi', koja je otprilike napisana u isto vrijeme i sada je uključena u *Bang-i-Dara*. Poema hvali plodove njegove imaginacije kao nadmoćne Avicenninom i al-Farabijevom stakleniku.

prošlim i nerealističnim željama za budućnost tvori dva glavna primjera. Ego treba da otkrije simbiotski odnos sa uzvišenom energijom koja je Vrijeme.

Krećući se od općeg ka specifičnom, Iqbal ističe ljubav koju nose njegovi muslimanski Čitaoci za Poslanika i i pokazuje im da obrazovanje Jastva ima tri stupnja: a) poslušnost, b) samokontrolu i c) Božije namjesništvo. Svrha muslimanskog života je da veliča riječ Božiju. Džihad, ukoliko je potaknut glađu za zemljom, nezakonit je u islamskoj religiji.

Iqbal se morao pomjeriti sa veličanja individualnog ega ka glorifikaciji društva, budući da je dolazio iz filozofske pozicije gdje je individualno bilo organska komponenta šireg društvenog organizma. Društvo je jednako tako bilo ego, izložio je u Rumooz-i-Bekhudi, drugom dijelu mesnevice. Individualno pronalazi trajnu snagu kroz podvrgavanje svoga ega u ego nacije. Muslimanska nacija je bila neovisna o vremenu i prostoru i njezina je trajnost obećana (za razliku od individualnog, Čija je besmrtnost bila tek uvjetna). Dva temeljna principa ove nacije bili su monoteizam (koji je liječio strah i očaj, dvije fatalne bolesti za ego), i poslanstvo (koje ima za cilj da osigura slobodu, jednakost i bratstvo ljudskom rodu). Nasreću, islamska nacija bila je utemeljena na principu jednakosti i slobode (u dokaz Čega je Shibli ostavio dostatan anegdota iz historije prije svoje smrti u novembru 1914., dok je Iqbal još radio na prvom dijelu mesnevice). Ono što je još značajnije jeste da je Iqbal osigurao alternativnu poziciju o odnosu između pojedinca i društva, koji je ukorijenjen u ljubavi i jednakom mišljenju radije negoli u hirovitim ili rasističkim principima.

Zamisao individualnog ega koji se stapa u širi ego zajednice bila je kretanje napretka: ne možmo postići ono što mnogi mogu postići zajedno, kao što sada uvidemo kroz takve koncepte kao što su sinergija i timski rad u vještinama upravljanja. Što ne bi moglo biti postignuto u svijetu ukoliko bi se Čitav ljudski rod mogao preokrenuti u istomišljeničku kreativnu cjelinu?

Iznova, 1910. godine napravio je intelektualnu zabilješku o promjeni fokusa istočnjačke metafizike od Božijeg postojanja na postojanje ljudskog bića. Anatomija ljudskog ega koja je predočena u djelu *Asrar-i-Khudi* blistala je svjedošću Božije Egzistencije. "Zamislio sam krajnju Zbiljnost kao Ego", kasnije je napisao. "Iz Vrhovnog Ega samo ega proizlaze". Individualnost implicira konačnost, te iako nije potaknuo ovo pitanje *Asrar-i-Khudi*, smiono ga je oslovio puno godina kasnije u djelu *The Reconstruction of Religious Thought in Islam / Rekonstrukcija islamske misli u islamu*. "Vrhovni Ego... nije ni beskonačan u smislu prostorne beskonačnosti, niti konačan u smislu prostorom omeđenog ljudskog ega Čije ga tijelo zatvara u odnosu na druga ega. Beskonačnost Vrhovnog Ega sastoji se u beskrajnim unutarnjim mogućnostima Njegove stvaralačke aktivnosti od koje je univerzum, kako nam je poznat, tek djelomični izraz. Jednom riječi, Božija je beskonačnost intenzivna, a ne ekstenzivna.

Drugi važni elementi u njegovoj koncepciji Boga, iz intelektualne perspektive, mogli bi se imenovati kao Kreativnost, Spoznaja, Svemoć i Vječnost. U svakom od ovih Bog je superioran i elementarno različit od ljudskih bića budući da univerzum i zbilja Njemu nisu 'drugi'. "Apsolutni Ego... je cjelokupna Zbiljnost", Iqbal bi kazao u *Obnovi vjerske misli u islamu (The Reconstruction)*. "Savršenost Stvaralačkog Jastva sastoji se... u prostranijoj osnovi Njegovog stvaralačkog djelovanja i beskrajnom okviru Njegove stvaralačke vizije".

Iqbalova pozicija o sufizmu dugo vremena je uzrokovala problem u proučavanju njegovog mišljenja, započinjući sa djelom *Asrar-i-Khudi*. Predgovor prvog izdanja je žigosao *wahdat al-wudžūd* (koji je kasnije preveden kao panteizam u engleskim radovima). Poput njegovog prethodnika, šejha Ahmada

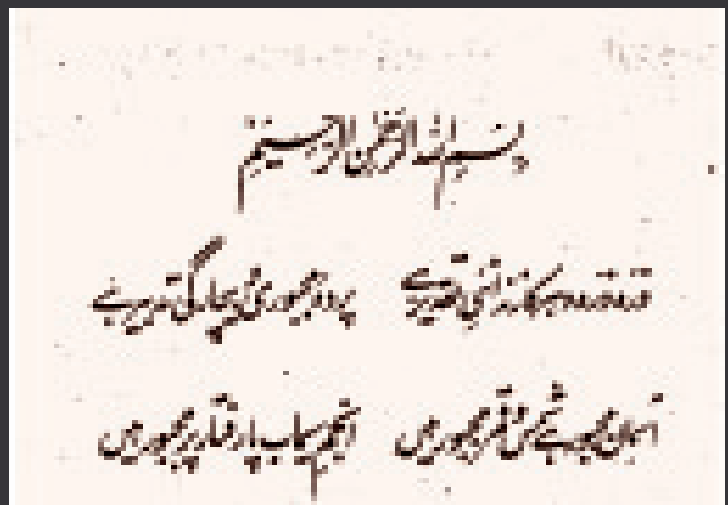
Iznad: Imam Bibin kabur u Sialkotu.

Desno: Detalj sa stranice kopije koju je Iqbal poslao svome ocu Shaykhu Nur Muhammedu. Nju je kaligrafski ispisao neki profesionalni pisar.

Iqbal je bio ojačen poput malog djeteta nakon što mu je umrla majka Imam Bibi (9. novembra 1914.). "Moja zanimanja za svjetovne stvari i moja revnost da budem uspješan u životu imaju zahvaliti njoj", napisao je nekom prijatelju. "Sada upravo čekam svoju smrt..." Čak iako je to bilo pretjerivanje, ovo nije bilo neutemeljeno, jer "In the Memory of My Late Mother" ("U sjećanje na moju rahmetli majku") strši među njegovim poemama zbog svoga smekšanog tona, blagog ritma i ganutljivih osjećanja osobne žalosti, što sve ne liči na Iqbalu.

Argument poeme se kreće iz sabiranja majčinske ljubavi, univerzalnosti smrti te, čak, većeg obilja životnog instinkta u svijetu. Iz toga slijedi da postojanje, a ne potiranje, jeste prirodni favorit i stoga mora postojati nada za život nakon smrti. Poema završava kratkom molitvom, koja je postala vjerojatno najuobičajeniji epitaf na nišanima nakon kur'anskog ispisa u urdu govornom području: "Aasman teri lebed per shabnam afsbani karay..." "Neka Nebo prospje kapi rose na tvoj kabur; neka ovo boravište bude Čuvano stalno razrastajućim cvjetovima".

Poema je također poslana njegovom ocu Shaykh Nur Muhammedu u prikladnoj kopiji uz sažetak ispisan Iqbalovom rukom (sada Čuvan u Iqbalovom muzeju).

SINOPSIS

Tajne i misterije

Asrar-o-Rumooz, sabrano izdanje *Asrar-e-Khudi* (1915.) i *Rumooz-e-Bekhudi* (1918.), nije najdetaljnije pobijanje Iqbalove filozofije o *khudi*, ili jastvu. Individualnost – usrdno naglašena u prvom dijelu – mora biti podvrgnuta učenjima Poslanika kako bi se promoviralo društvo ravnopravnosti islamskog naroda.

Tajne jastva (1915.)

Uvodnik:

Otvarajući knjigu sa Rumijevim i Nazirijevim stihovima, Iqbal nastavlja naglašavati da se knjiga fokusira na poruku i da ne smije biti tretirana kao puka poezija.

Uobičajeno podrobni naslovi kasnijih poglavlja (koje je preveo R.A. Nicholson) u velikoj mjeri su samorazjašnjavajući.

* Pokazujući da sistem univerzuma ima porijeklo u jastvu, te da nastavak života svih pojedinaca ovisi o osnaživanju jastva

* Pokazujući da život jastva potječe iz formiranja želja i njihovog iznošenja

* Pokazujući da je jastvo pojačano kroz Ljubav

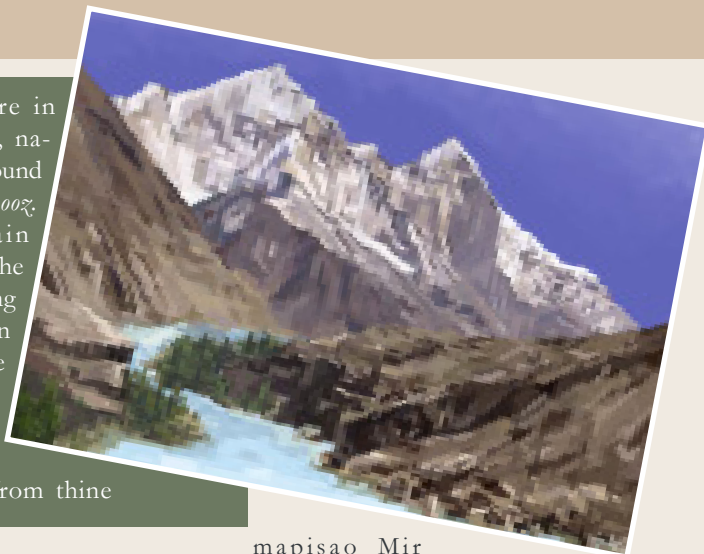
* Pokazujući da se sopstvo slabi ispitivanjem

* Pokazujući da, kada je jastvo ojačano Ljubavlju, ono zadobiva dominaciju nad izvanjskim i unutarnjim snagama univerzuma

* Priča po kojoj je moral negiranje jastva - učenje koje su izmislili podanici rasa ljudskog roda kako bi pomoću ovoga mogli iscrpiti i oslabiti karakter svojih vladara

* Do učinka da je Platon, čija je misao duboko izvršila utjecaj na islamski misticizam i literaturu, slijedio učenje stada, te da se moramo zaštititi od njegovih teorija

Like elsewhere in Iqbal's poetry, nature images abound in *Asrar-o-Rumooz*. The mountain here rebukes the river for making its existence an offering to the ocean, "To live is to grow in thyself/and gather roses from thine

* U pogledu istinske naravi poezije i reforme islamske literature

* Pokazujući da obrazovanje jastva ima tri stupnja: pokornost, samokontrolu i Božije namjesništvo

* Pokazujući unutrašnja značenja Alijevih imena

* Priča o mladiću iz Merva koji je došao bogougodniku Aliju Hajveriju – Bog mu se smilovao – i požalio se da su ga neprijatelji ugnjetavali

* Priča o ptici koja je pala u nesvijest zbog žeđi

* Priča o dijamantu i ugljenu

* Priča o šejhu i brahminu, nakon koje je uslijedila konverzacija između Gangesa i Himalaja do učinka da nastavak društvenog života ovisi o čvrstom pristajanju na karakteristične tradicije zajednice

* Pokazujući da je svrha muslimanskog života da veliča Riječ Božiju i džihad, te ukoliko je džihad potaknut željom za osvajanjem, onda je nezakonit u islamskoj religiji

* Propisi koje je za muslimane Indije

mapisao Mir Nadžat Naqshbandi, koji je općenito poznat kao Baba Sahrai

* Vrijeme je mač

* Zazivanje (zikr)

Misterije nesebičnosti (1918.)

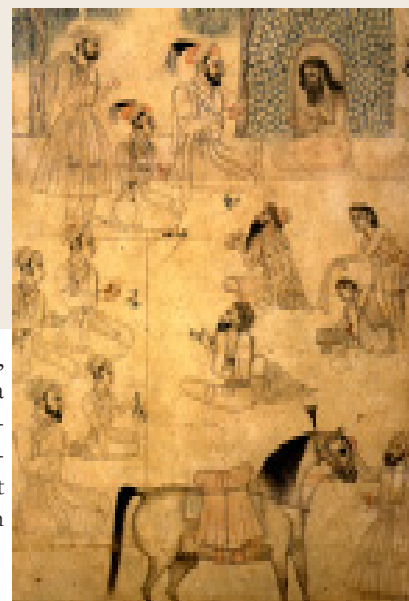
Ovaj dio se otvara Rumijevim i Urfiyevim kupletima i posvetom islamskom millatu. Naslovi poglavlja su kako slijedi:

* Predgovor, o povezanosti između pojedinca i nacije

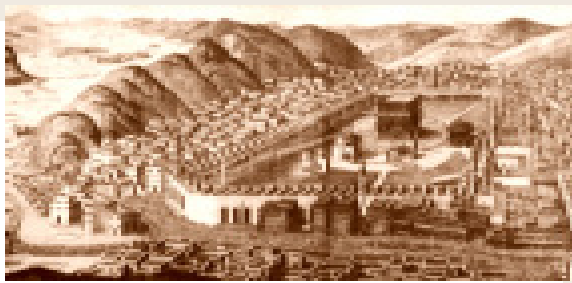
* Pokazujući da se nacija rađa u miješanju pojedinaca i da seže do doba poslanstva

* Temeljni principi islamske nacije; prvi

"This money aught to be given to our Sultan, /Who is a beggar wearing the raiment of a king," the pious Mian Mir admonishes the ambitious Shahjehan in Iqbal's poem. The conversation is probably fictitious and might not have occurred during the king's meeting with the saint depicted in this Mughal miniature.

“Nacionalni život zahtijeva fizički centar, a Časna Ka’ba je središte islamske nacije”, kazao je Iqbal u *Rumooz-i-Bekbudi* (1918.). Međutim, on je spomenuo da je zbiljsko jedinstvo došlo “iz shvatanja nacionalnog ideala”

budući da je islam bio suštinski zajednica istomišljenika. Ideal islamske nacije je da eliminiira strah kroz Čuvanje i propagiranje monoteizma.

a ideal islamske nacije je čuvanje i propagiranje monoteizma

* Pokazujući da se nacionalni život proteže kroz zadobivanje supremacije nad fizičkim svijetom

* Pokazujući da je savršenstvo nacionalnog života onda kada nacija zadobiva svijest o Jastva poput jednog pojedinca, i da je ova svijest moguća kroz disciplinu nacionalnih tradicija

* Pokazujući da je očuvanje vrste od majčinstva; islam čuva i respektira majčinstvo

* Pokazujući da je hazreti Fatima ideal savršenstva za žene islamske nacije

* Obraćanje muslimankama

* Sumirajući mesneviju kroz komentar sure Ikhlaṣ

* Blagosiljanje Poslanika

princip - monoteizam

* Pokazujući da su očaj, žalost i strah izvori svakog zla i neprijatelji života, a da monoteizam liječi ove opake bolesti

* Dijalog između strijele i mača

* Pripovijest o lavu i caru Aurangzebu (Bog mu se smilovao)

* Drugi temeljni princip: poslanstvo

* Pokazujući da je sloboda, jednakost i bratstvo ljudskog roda svrha Muhammedovog poslanstva (Bog mu se smilovao)

* Pripovijest o Abu Ubaidi i Džabanu, pokazujući značenje bratstva u islamu

* Pripovijest o sultanu Muradu i arhitekt, koja pokazuje značenje jednakosti u islamu

* Pokazujući značenje slobode u islamu i tajne kerbelske tragedije

* Pokazujući da, pošto je islamska nacija utemeljena na monoteizmu i poslanstvu, ona je stoga slobodna od regionalnih granica

* Pokazujući da nacionalnost nije utemeljena na državi

* Pokazujući da je islamska nacija također slobodna od periodičnih granica, jer je njezina vječnost obećana

* Pokazujući da je ustav suštinski za organiziranje nacije te da je Kur’an ustav islamske nacije

* Pokazujući da je taqlid bolji od idžtihād-a u ovo doba degeneracije

* Pokazujući da se nacionalni karakter osnažuje kroz slijeđenje Božanskog

ustava

* Pokazujući da je ljepota nacionalnog karaktera iz poštovanja prema Poslanikovom običaju

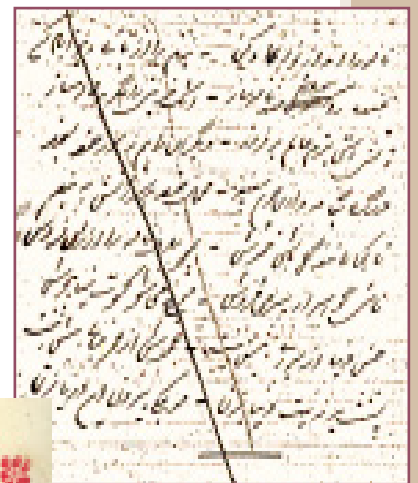
* Pokazujući da nacionalni život zahtijeva fizički centar, a Časni Kur’an je centar islamske nacije

* Pokazujući da zbiljsko jedinstvo potječe iz shvatanja nacionalnog ideala,

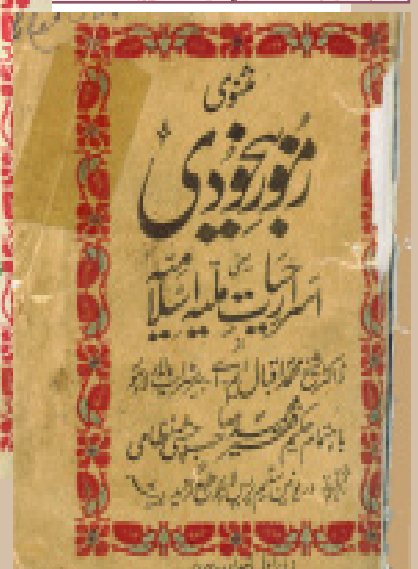
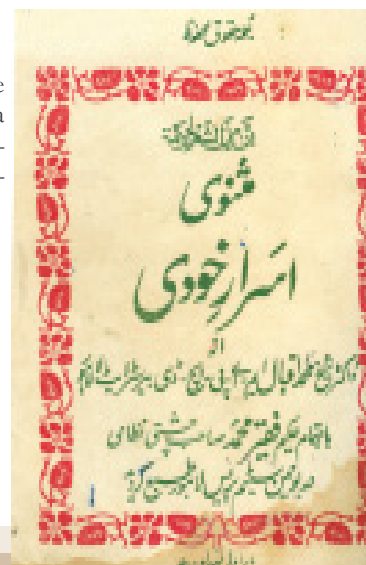
Asrar-e-Khudi je bila prva tiskana 12. septembra 1915. Pisar je bio Munshi Fazl Ilahi; Hakeem Faqir Muhammed Chisti Nizami je platio račun nadgledanog tiskanja. Tiskano je samo 500 primjeraka, koji su rasprodani prije nego što je poema postala kontroverzna.

Prema tome, neki dijelovi su izostavljeni iz narednog izdanja, a tekst je pretrpio više izmjena kada je ponovo tiskan u sabranom izdanju s drugim svojim dijelom *Rumooz-e-Bekbudi* (prvi dio objavljen zasebno 1918.). Sabrano izdanje, *Asrar-o-Rumooz*, pojavilo se vjerovatno 1923.

Desno: Stranica na kojoj je sve započelo. Ona potječe iz Iqbalove najstarije sačuvane poetske bilježnice. Stihovi su napisani 1911. god. i kasnije su prekriveni u *Asrar-i-Khudi* 1913. god. uz brojne preinake.

Desno i s krajnje desno: prva izdanja *Asrar-i-Khudi* i *Rumooz-i-Bekbudi*

Pokazujući da sistem univerzuma potječe u jastvu, te da nastavak života svih pojedinaca ovisi o jačanju jastva

-Oblik egzistencije je učinak jastva, Sve što vidiš u tajni jastva, Kada se jastvo probudilo za svijest Ono je otkrilo univerzum Mišljenja. Stotine svjetova su skriveni u njegovoj biti:

Samopotvrđivanje iznosi ne-jastvo na svjetlost.

Na temelju jastva je začetak oprečnosti zasijan u svijetu:

Ono sebe zamišlja drugim osim samog sebe;

Ono pravi od sebe oblike drugih Kako bi multipliciralo zadovoljstvo sukoba.

Ono se ubija snagom vlastite ruke Da bi postalo svjesno svoje vlastite snage.

Njegova samozavaravanja su suština Života;

Poput ruže, ono živi kupajući se u krvi.

U ime jedne pojedinačne ruže ono uništava stotine ružičnjaka i pravi stotinu ružikovki u potrazi za jednom melodijom. Za jedno nebo ono proizvodi stotinu novih mjeseca, a za jednu riječ stotinu diskursa. Isprika za ovo rasipništvo i okrutnost Jeste oblikovanje i usavršavanje duhovne ljepote.

Shirina ljupkost opravdava Farhadovo strahovanje. Jedan miomirisni pupoljak opravdava stotinu jelena mošutnjaka. Sudbina je noćnog leptira da bude spaljen u plamenu: Patnja noćnih leptira se opravdava svijećom.

Pero jastva je oslabilo stotinu dana kako bi postiglo zoru jednog jutra. Njegovi su plamenovi spalili stotinu Ibrahima kako bi lampa jednog Muhammeda mogla zasjati.

Subjekt, objekt, sredstva i uzroci sve su ovo oblici koji ono pretpostavlja za svrhu djelovanja. Jastvo

buja, nadahnjuje, pada, plamti, diše, gori, sija, hoda i leti. Prostranost Vremena je njegova arena.

Nebesa su golemi val prašine na putu.

Iz svoje plantaže ruža svijet vrvi u ružama; Noć je stvorena iz njegovog sna, dan izvire iz njegovog buđenja. On je podijelio svoj plamen na iskre i naučen je shvatanju i štovanju pojedinačnosti.

on se rastopio i stvorio atome, On se nakratko raspršio i i stvorio pješčane prudine.

Potom se izmorio od disperzije i kroz ponovno ujedinjenje postao planine.

Ovo je narav jastva koja će se manifestirati u svakom atomu koji uspavljuje moć jastva.

Moć koja se iskazuje i tromost prikiva sposobnosti koje vode djelovanju.

Budući da život univerzuma potiče iz moći jastva, Život je u srazmjeru sa ovom moći.

Kada kap vode prima lekciju jastva napamet, ona čini bezvrijednim biser. Vino je bezoblično budući da je njegovo jastvo slabo; ono dobiva oblik zahvaljujući peharu.

Iako pehar vina pretpostavlja oblik, on nam je zahvalan zbog svoga kretanja.

Kada planina gubi svoje jastvo, ona se pretvara u pijesak i jada se da more nadire nad nju; Val, toliko dug da ostane val u morskoj dubini, čini sebe jahačem na morskim leđima.

Svjetlost se transformirala u oko i pokrenula u potrazi za ljepotom; kada je trava pronašla načine rasta u svome jastvu, njezina težnja je raskolila srčiku vrta. Svijeća se jednako tako ulančila i izgradila iz atoma; potom je ustalila praksu taljenja sebe i bježanja od svoga jastva sve dok se napokon nije iskapala iz svojih vlastitih očiju, nalik suzama.

Da je dragulj bio više jastvo koje je po prirodi sigurno, on ne bi bio ranjiv, ali, budući da on izvodi svoju vrijednost iz natpisa, njegovo je rame iritirano teretom drugog imena.

Zbog toga što je Zemlja čvrsto utemeljena na samoj sebi, zarobljeni Mjesec trajno kruži oko nje.

Bitak Sunca je jači od onog Zemljinog stoga je zemlja fascinirana sunčevim okom.

Blistavost crvene plaže fiksira naš pogled.

Planine su obogaćene svojom uzvišeñošću, njihova odjeća je istkana od vatre, njihov je izvor jedna samosvjesna klica.

Kada život sakuplja snagu iz jastva, rijeka Života se proteže u okean.

Asrar-i-Khudi je preveo R.A. Nicholson kao Secrets of the Self ("Tajne jastva") i objavio u Londonu 1920.

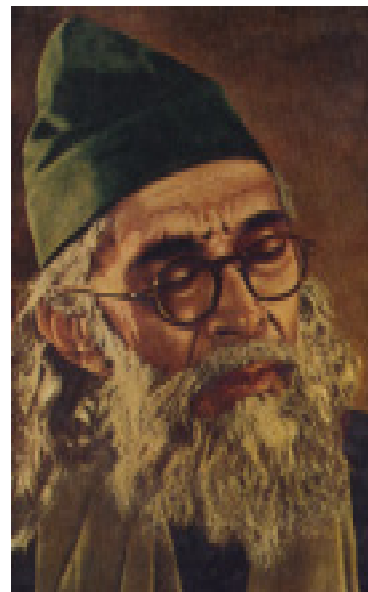

koji je učinio isto početkom 17. st., Iqbal nije mogao imati izravan pristup Ibn 'Arabijevim izvornim djelima kojem je popularno stajalište pripisivalo porijeklo *wahdat al-wudžūd*. (Iqbalova upoznatost još iz djetinjstva sa *Draguljima mudrosti* bila je daleko od idealnog polazišta za razumijevanje Ibn 'Arabija.) Iqbal je poput orijentalista zanemarivao činjenicu da *wudžūd* u arapskom jeziku posjeduje isti korijen kao i *wadždan* (intuicija) te da nosi drugo značenje 'nalaženja'. Ove su konotacije tragično izgubljene kroz prijevod kao što je 'jedinstvo bića' ili 'jedinstvo postojanja'. Izjednačiti ga sa panteizmom (kao što je Iqbal uradio) bila je čak i veća nepromišljenost.

Iskrivljena upotreba ovog pojma, općenito prihvaćena posebno u Indiji još od vremena Sirhindija, bila je daleko udaljena od izvora. Na ovom mjestu, nekolicina vladajuće muslimanske elite razumljivo je trebala nekakvo filozofsko opravdanje za svoju uzrujanost (koja je bila neizbježna posljedica života u neprestanom tegljenju rata uz gomile nevoljnih hindu podanika). *Wahdat al-wudžūd* je postao podesna varijabla koja će biti zamijenjena vrijednošću bilo čega što bi moglo braniti odlaganje, pomanjkanje determinacije ili neaktivnost u bilo kojoj datoj prilici. Otuda rimovani distih o patanskom pjesniku (Patanac, pripadnik dominantne etničke skupine u Afganistanu - N.K.), koji je Iqbal prikladno naveo u neprijateljskom eseju: "Navikao sam da okrenem glavu od armija na bojnopolju, ali sve odonda sam postao upoznat sa *wahdat al-wudžūd*-om i ja se krzمام čak da zgazim i slamku, jer bi i to moglo povrijediti Boga (pošto se pretpostavlja da Uzvišeni postoji u svemu sukladno izopačenoj upotrebi ovog učenja)". Ibn 'Arabi bi bio šokiran ovom blasfemijom, međutim, zahvaljujući silnom nerazumijevanju, Iqbal je bio zaveden da vjeruje da je španski mistik bio izvorni krivac za takva stajališta. Dakle, iako je Ibn 'Arabi pošteđen ovih naginjanja u samoj pjesmi, nije mu neko vrijeme pokazano duboko poštovanje u razgovoru za stolom i korespondenciji. "Djelo *Dragulji mudrosti* je izučavano u kući mog oca dok sam odrastao", napisao je Iqbal u pismu. "Iz onog što znam, ono sadržava samo ateizam i bezbožnost". Kasnije je ovo stajalište promijenjeno i duboko poštovanje je vraćeno prema Ibn 'Arabiju. Otuda nas ne bi trebalo iznenaditi to što je Iqbal s jedne strane žigosao *wahdat al-wudžūd* i jednako tako bio najelokventiniji predstavnik nekih njegovih aspekata. Mir Dard je uključio čitav repertoar mističke poezije na urdu koji ne može pribaviti jedan primjer koji bi usporedio sa ovim izvanrednim rimovanim distihom iz *Bal-i-Gabriel* (1935.): "Stoga gnoza može biti sumirana na sljedeći način: Život je potrošena strijela koja još nikad nije maknuta iz luka". Drugi distih iz perzijskog *gazela* daje nam ova analogija sa distance (ili bliskosti) između ljudskog bića i njegovog Stvoritelja: "Između mene i Njega je izjednačenje oka i pogleda, jer je jedno s drugim čak i na najvećim udaljenostima".

Kritičari su smatrali teškim pomirenje takvih izraza s njegovim dobro poznatim stajalištem protiv *wahdat al-wudžūd*-a, a najprikladniji alibi, svakako, jeste da je Iqbal imao još jednu promjenu stava neko vrijeme nakon pisanja *Asrar-i-Khudi*. Možemo izbjeći takva melanholična objašnjenja ukoliko jednostavno shvatimo da je Iqbal, poput najvećeg broja svojih savremenika, brkao dva različita koncepta: *wahdat al-wudžūd* kako su ga iskusili Ibn 'Arabi i velike sufije, i *wahdat al-wudžūd* kako su ga razumijevala dekadentna muslimanska društva kasnijeg razdoblja. Budući da je Iqbal vjerovao da su ovo dvoje jedno te isto, on je kritikovao oboje. Međutim, njegov unutarnji život otkriva i još zadržava dosluh sa Božanskom iluminacijom koja je, bez obzira da li je on to znao ili ne, bila izravno u skladu sa izvornim sufijskim konotacijama *wudžūd*-a.

Sve kazano i učinjeno tamo je bilo jedno nepomirljivo polazište. Svi

Iznad: Khwazda Hasan Nizami, najbolji prijatelj koji je privremeno postao ogorčeni neprijatelj po objavljivanju *Asrar-i-Khudi*

Iqbalovi radovi i intervjui o misticizmu iz ovog razdoblja uključuju: 1) Intervju u *Tareeqat-u*, urdu sedmičniku iz Lahorea, august 1914. (dok *Asrar-i-Khudi* još nije bio objavljen); 2) "Asrar-i-Khudi and Mysticism" (urdu) u: *Wakil*, Amritsar, 15. januar 1916.; 3) 'Islam and Mysticism' (engleski) u: *The New Era*, Lucknow, 28. juli 1917.; i 4) 'Our Prophet's Criticism of Contemporary Poetry' (engleski) u istom časopisu tog istog mjeseca.

I dok prvi intervjui hvali rane bogougodnike, drugi radovi izravni napadaju kasnije mistike. Intelektualna dekadencija muslimanskog svijeta pripisvana je: a) magijskom duhu s njegovim tendencijama prema bijegu i fatalizmu, koji uvijek iščekuje učitelja s nadnaravnim moćima; te b) *wahdat al-wudžūd*-u, kojeg je Iqbal pogrešno interpretirao kao panteizam. Dominantna škola istočnjačke literature je kritikovana kao antiteza zdravim idealima koje je Poslanik preporučivao.

U međuvremenu je *Tarikh-i-Tasawwuf* ("Historija sufizma") napisana, ali je uskoro odbačena zahvaljujući pomanjkanju primarnih izvora. Nepotpune bilješke opisuju intelektualnu poziciju s koje se Iqbal uskoro odmakao: mistik Mansur Halladž, koji je ovdje žigosan, kasnije je bio heroj. Otuda bi Iqbalovim radovima o misticizmu iz ovog perioda trebalo pristupiti obazrivo, a njegova pozicija o ovom pitanju je određena iz kasnijih djela, posebno *Obnovom vjerske misli u islamu (The Reconstruction of Religious Thought in Islam)* i *Džavidnamom* (1932.).

Akbar Allahabadi (1846.-1921.) - stariji prijatelj i uzor za Iqbalovih nekoliko pokušaja u satiričkoj poeziji. Ovdje ga vidimo kao mladog činovnika Radž sudstva. Ova rijetka fotografija je sačinjena u *Makhzanu* 1907. god.

'Touch of Hegelianism in Lisanul 'Asr Akbar' (Dodir hegelijanizma) je bio kratki prikaz na engleskom koji se pojavio u *The New Era*, Lucknow, 18. augusta 1917. Iqbal je interpretirao distih od Akbara kako bi pokazao da je on "u nekoliko jednostavnih i dobro izabranih riječi" otkrio metafizičku zbiljnost o prirodi konflikta koji je inherentan u fizičkoj egzistenciji.

Akbarova izvanredna igra riječi, oštroumni napad na zapadnjačku kulturu i neustrašiva odbrana istočnjačke civilizacije učinili su ga posve privlačnim Iqbalu, koji ga je smatrao mentorom i posjetio triput u njegovom domu u Allahbadu, prvi put 1913. god. (a počeli su razmjenjivati prepisku nekoliko godina prije toga).

Iqbalove satirične poeme jednako su tako bile priznanje velikom učitelju (prva je objavljena kao brošura, *Akbari Iqbal*, 1914. godine, iz koje su neke kasnije uključene u *Bang-i-Dara* skupa sa nekoliko novih).

Akbar je posredovao između Iqbala i Hasana Nizamija u njihovom sporu o misticizmu, međutim, on je osobno bio nesklon Iqbalovom pristupu te iako mu se nije u javnosti suprotstavio, on je o tome ogorčeno pisao u svojoj privatnoj korespondenciji drugim prijateljima.

su mistici, uključujući Rumija (*posebno* Rumija), favorizirali jedinstvo nad razdvajanjem. Jedinstvo je bilo blagoslov dok je razdvajanje bilo prokletstvo: kapljica postaje sami okean kroz postajanje njegovim dijelom. Međutim, sukladno Iqbalu, kapljica bi se trebala nastaniti u kamenici i postati biser.

"Val u onoj mjeri u kojoj ostaje biti val na morskoj pučini Čini se jahačem na morskoj površini", izjavio je u *Asrar-i-Khudi* (ista stilska figura ranije je upotrijebljena u "The Candle and the Poet" / "Svijeca i pjesnik", 1912., kako bi ilustrirao neovisnost vala o okeanu). Na ovome mjestu, naglasak je pridano značaju vala koji ne mijenja svoj oblik i identitet u oceanu.

Iz tradicionalno mističke pozicije ovo zvuči kao uvreda ljubavi. Međutim, ovo je još jedno pitanje kojim se Iqbal Čini u dosluhu sa bilom našeg vremena Čak i više nego sa svojim vlastitim vremenom. Danas se Čini da samo društvo nameće pobrkani blagoslov osobnog prostora pojedincima; veliki procent razvrnutih brakova i sve veći broj ljudi, uključujući i žene, koji se odlučuju da žive sami neki promatrači interpretiraju kao promjenu u osobnom napretku u modernom svijetu.

Misticizam je imao jedinstvenu ulogu na Istoku gdje je tradicionalno društvo polarizirano između dvora i svetišta. U odsustvu političkih pokreta svetište je osiguravalo katarzu socijalno potlačenim klasama (te svakom nekonformističkom otpadniku iz elitnih krugova, kao što su aristokrati Ameer Khusro i mogulski princ Dara Shikoh). Očito, ovo je također bio sigurnosni ventil koji je sprječavao mase u postavljanju pitanja o korijenima ugnjetavanja. Iqbal se pojavio u vrijeme kada se neupitni karakter istočnjačkog društva mijenjao zahvaljujući dosluhu sa zapadnjačkim političkim mišljenjem i otuda je bilo neizbježno da njegova interpretacija tradicije, bez obzira kako mističkog karaktera bila, nije mogla biti u potpunosti suglasnosti s prošlošću. Nasreću, u tome nije bio u tolikoj mjeri vođen logikom koliko onim što je nazvao "unutarnjom životnom sintezom".

Izvan svoga vremena, Iqbala je kritikovao tako istaknut pisac kao što je S.H. Nasr. To da Iqbal nije bio darvinist postaje očito u svjetlu onoga što je napisano u ovom svesku do ovog mjesta. Druga optužba o tome da se Iqbal udaljio od tradicionalnog muslimanskog mišljenja (što je implicirano u Narovom komentaru) trebala bi se posmatrati u svjetlu Nasove pozicije u pogledu pitanja o tradiciji.

Nasr i njegova škola su odigrali glavnu ulogu u obnovi izvornoga konteksta klasične muslimanske misli po prvi put nakon medijevalnog razdoblja – postignuće koje je mjerljivo u historijskim pojmovima. Nikoga ne bi trebalo da iznenadi ukoliko energija za takvu monumentalnu zadaću nosi argument i protuargument koji je unekoliko odveć dalek. Izoliranje klasičnih autora od bilo kojeg drugog konteksta izuzev istinskog konteksta njihovog vlastitog mišljenja iznova vraća njihovu originalnost, međutim, ugađanje ovom pristupu vodi nas bliže samoograničavanju izoliranja po kojem je Spengler bio poznat u Iqbalovo vrijeme. I dok je Iqbal imao duboko poštovanje za tradiciju, on se gotovo fanatično opredjeljivao za princip ljudskog razvoja. Za njega, Čovječanstvo je bilo jedno, a razlike među kulturama su korištene za ovlaštivanje ljudi, a ne da budu izolirani kao pseudoidentiteti: "Ne odriči se Istoka, niti izbjegavaj Zapad kada ti sama Priroda signalizira da preokreneš svaku noć u blještavo jutro", bila je njegova poruka.

Značajan dio *Asrar-i-Khudi* je bio posvećen filozofiji umjetnosti, posebne književnosti, i ova se tema iznova javlja u mnogim kasnijim radovima naročito u "The Book of Slaves" ("Knjizi robova") u *Zuboor-i-Adžam* (1927.) i *Zarb-i-Kaleem* (1937.). Sva takva stajališta uzeta zajedno formiraju neku vrstu Iqbalove poetike, i može im se prići sa dva aspekta: psihologije stvaranja i svrhe umjetnosti i književnosti.

Toliko je toga napisano o Iqbalovim vrlo visokim idealima u umjetnosti da se vrlo često zaboravlja koliki je značaj pridavao temeljnim stvarima. Sam Iqbal je ovladao klasičnim poetskim umijećima još dok je bio učenik. Ove su uključivale metriku, numerologiju alfabetu i pravila koja vladaju različitim žanrovima. Srednjovjekovna tradicija naukovanja je smatrala ova pravila nepovrjedivim i tamo je postojao stupanj istine u tom vjerovanju: pravila bilo koje umjetnosti nisu napravili umjetnici, već su ih samo otkrili. Ona su poput prirodnih zakona: potrebno je da otkrijete zakone koji vladaju gravitacijom ukoliko želite da napravite avion. Isto tako, morate shvatiti utjecaj jezika na slušaoca ukoliko želite da ih pokrenete svojom pjesmom. Istina je da pjesnik može biti inspiriran idejom koju je teško izraziti konvencionalnim načinom pisanja. Međutim, sudbina je istinskog umjetnika da se bori protiv znanstvenih zakona svoje umjetnosti, tako da velika ideja postaje više od ideje: ona postaje dio umjetnosti koja se obraća ne samo razumu, već Čitavom biću slušateljstva. Uz ukazivanje na ovaj mučan posao i krutost Iqbal je kasnije kazao u djelu *Zarb-i-Kaleem*. "Iako je izmišljanje značenja prirodna blagodan, uprkos tome, naprezanje i borba umjetnika ne prestaje. Kroz užarenost u zidarevoj krvi ona zbilja poprima život: bilo u Hafizovoj krčmi ili hramu Behzada! Bez istrajnog rada nijedan se talent ne raskriva, jer Farhadova kuća je osvjetljena iskrama njegovog ašova".

Dakle, prvi kriterij za bilo koje umjetničko djelo jeste perfekcija. Ono bi trebalo biti lijepo, veliko i privlačno; ono mora da podari užitek. Međutim, pošto je ego najomiljenija vrlina u životu, dio umjetnosti mora jednako tako da ima za cilj snaženje ega, a ne da ga slabi. "Otuda nam ideja personalnosti podaruje standard vrijednosti", napisao je u svojoj objašnjavajućoj bilješci Nicholsonu kada mu je potonji predložio da prevede *Asrar-i-Khudi* nekoliko godina kasnije. "Ono što učvršćuje ličnost je dobro, ono što je slabi je loše. Umjetnost, religija i etika se moraju procjenjivati sa osobnog stajališta. Moja kritika Platona je usmjerena protiv onih filozofskih sistema koji radije zagovaraju smrt nego život kao svoj ideal, sistema koji ignoriraju najveće zapreke životu, tj. materiju, i uče nas da pobjegnemo od nje umjesto da je apsorbiramo".

Ovdje, u svojoj teoriji umjetnosti, Iqbal je najbliži Aristotelu (pitanje koje je često ignorirano). Njegov koncept umjetnosti uglavnom počiva na takvim tvrdnjama kao što je 'A je jednako A'; kontradikacije ne postoje; svrha definira predmet; a rast je središnja vrijednost u životu – temeljnim aristotelijanskim tvrdnjama. Vrlo je vjerovatno, iako je bio jednako tako upoznat sa Aristotelovim radovima, da je on strastvenije apsorbirao ove ideje kroz tradiciju muslimanskih mislilaca medijevalnog razdoblja koji su interpretirali Aristotela. Sličnosti između Iqbala i američke autorice Ayne Rand (1905.-1982.) predstavljaju vrstu laboratorijskog testa o tome koliko su Iqbalova književna stajališta bila

Sheikh Ghulam
Qadir Girami
(oko 1856.-
1927.)

vjerovatno
je bio
posljednji
perzijski
pjesnik
klasičnog
poretka u
Indiji.

Girami je
bio blizak
prijatelj još s
početka stoljeća

i
Iqbal se obično konsultirao sa njim o
svojim pjesmama na perzijskom jeziku.
Na Giramijev prijedlog je poznati stih o
Platonu "*rahib-i-awwal fatoon-i-hakeem*"
(vidjeti ilustraciju na str. 84) promijenjen
u semantički elegantniji "*rahib-i-dirina
aflatoon hakeem*" nakon drugog izdanja
Asrar-i-Khudi.

Girami je bio dvorski pjesnik sa
Nizamom iz Hayderabada od 1890.
do 1917. god., ali je ostao lahkoveran
Čovjek do kraja svoga života. U poznijim
godinama imao je običaj da ostane sa
Iqbalom u Lahoreu i mnoge pošalice u
svezi s njegovim zaboravom su dobro
poznate.

Tonga (konjska kočija na dva
točka) jednom je uzeta da ga odveze
do željezničke stanice na povratku
kući. Udubljen u nekakav razgovor o
književnosti sa Iqbalom, Girami koji je
dopustio kočiji da Čeka sahatima na
jarkom suncu i potom uvidi da je njegovo
sjedište odveć vrelo, poslao je poruku
kući: "*Tonga* je postala vrelo, a ja Ču se
vratiti kući zimi".

Jednom je zapovijedio Aliju Bakhshu
da kuha kupus za večeru, kazavši da
ga nije jeo dugo vremena, ali ga je
izgrdio temeljito kada je jelo posluženo:
"Sve vrijeme mi daješ kupus. Želiš li da
ubiješ starca želučanim problemima?"
Bezuspješno je začuđeni sluga
pokušavao da ga podsjeti da je po prvi
put ovo povrće skuhanu tokom njegove
posjeta i da ga je on poručio. Iqbal se
nasmijao na ovo i kazao slugi: "Pošto je
od tebe tražio da ovo jutros skuhaš, on
ga je jeo u svojoj imaginaciji toliko puta,
otuda ste obojica upravu!"

Njegova užasna amnezija (gubitak
pamćenja) bila je ograničena na njegov
svakodnevni život, a bio je poznat po
pamćenju nevjerojatnog reportoara
perzijskih stihova napamet.

Platon i njegov učenik Aristotel (koje je iznad prikazao renesansni slikar Rafael u 'Atenskoj školi'), predstavljaju suprotstavljene svjetonazore koji jedva mogu biti pomireni (Al-Farabijev pokušaj da to učini nije uspio, kao što je to Iqbal sugerirao u bilješki u djelu *Asrar-i-Khudi*).

Sukladno Platonu, predmeti u ovom svijetu su uglavnom odrazi arhetipova. I kao što se Iqbal jadao u *Asrar-i-Khudi*, ova pozicija vodi falsificiranju zemaljskog postojanja, posmatrajući je radije kao virtualnu negoli zbiljsku.

Platon je predstavljao svoja stajališta kao dijalog svog učitelja Sokrata (Čije je suđenje zabilježeno istančanom dramskom snagom u *Apologiji/Odbrani Sokratovoj*). Međutim, moderna znanost dvojbi o tome koliko argument koji je predložen u knjigama kao što su *Država* i *Zakoni* može pouzdano biti pripisan samome Sokratu; drugi historijski materijali koje posjedujemo o njemu, kao što je Ksenofonova *Memorabilia*, daju nam drukčiju sliku.

Aristotel je pridao veći značaj zbiljnosti naglasivši da kontradikcije ne postoje: 'A je A' (tj. svaki se identitet razlikuje od onog drugog) i stvari su definirane ne samo na temelju njihovih fizičkih svojstava, već jednako tako na temelju njihovih svrha – nešto što posjeduje četiri noge i stolicu, ali na čemu ne možete sjediti, može izgledati poput stola bez naslona, međutim, tehnički govoreći to ne može biti stolac. To mora biti nešto drugo i jedino na temelju iznalaženja onoga što označava možemo otkriti šta je to.

Aristotel je napisao preko 170 knjiga. Sve su izgubljene, a njegova reputacija kod kasnijih generacija počiva na nekih 40 zabilješki predavanja o različitim predmetima – dovoljno da ga se ustanovi kao čovjeka koji je organizirao gotovo svaki predmet klasičnog znanja i praktički utemeljio mnoga od njih. *Poetika*, *Etika* i *Politika* mogu se smatrati najutjecajnijim njegovim 'zabilješkama'.

I Platon i Aristotel su izvršili utjecaj na tokove muslimanskom mišljenja kroz prijevode njihovih djela na arapski, iako se može kazati da najveći broj djela koja su Arapi pripisivali Platonu zapravo pripada 'neoplatoničkim' interpretatorima kasnije Aleksandrije.

obogaćena aristotelijanskom tradicijom u muslimanskom mišljenju, kao i zapadnjački romantički period. Iqbal i Ayna Rand nikad nisu čuli jedno za drugo te, iako su njihova stajališta bila dijametralno suprotstavljena u pogledu nekih drugih pitanja, njihovi su radovi gotovo doslovni prijevodi jedno drugog kada počinju da definiraju svrhu umjetnosti. Randova opisuje umjetnost kao "tehniku duše" i sredstva za ljudsko "psihološko preživljavanje". Odjelci iz *Romantičnog Manifesta*, koji je ona objavila 1971., mogli bi vrlo jednostavno biti smatrani Iqbalovim vlatitim riječima ukoliko ih ne bismo bolje poznavali: "Pošto je Čovjekova ambicija neograničena, pošto su vršenje i postignuća vrijednosti životni proces – i što se više trudi, teža je borba – Čovjeku treba trenutak, Časak ili neki period vremena u kojem će iskusiti osjećaj svoje upotpunjene zadaće, osjećaj življenja u univerzumu gdje su njegove vrijednosti uspješno postignute. Ovo je nalik trenutku odmora, trenutku da se zadobije poticaj da se krene dalje. Umjetnost mu daje taj poticaj. Umjetnost mu daje iskustvo viđenja potpune, izravne, konkretne zbiljnosti njegovih dalekih ciljeva".

Zanimljivo je primijetiti da je Randova osuđivala Platonov utjecaj na intelektualni zapadnjački život, dok je Iqbal osuđivao taj utjecaj na Istoku. Zajednička nit bila je aristotelijanska, koja je ukorijenjena u temeljnoj alternativni, "postojanju ili ne-postojanju".

Treći dio *mesneviye*, koji općenito opisuje ljudski rod, mogao je polučiti iz slijedenja ove filozofije, koja je odgođena zbog nekog razloga. Kada je to pokušao mnogo godina kasnije, njegova se poetska inspiracija okončala nečim posve različitim – puno liričnijim i prema tome jednako tako dvosmislenim *Zuboor-e-Adžam* (koju Čemo prodiskutirati u narednom poglavlju). Međutim, čini se da on nikada nije u potpunosti odustao od ove niti mišljenja, i njegova posljednja perzijska *mesneviya*, *Pas Cheb Bayad Kerd* (1936.), opširno odgovara na pitanja koja bismo mogli postaviti na kraju *Rumooz*-a.

"Znate dobro", kaže on u *Pas Cheb Bayad Kerd*-u, "monarhija se bavi upotrebom brutalne sile. Ova brutalna sila, u našem dobu, jeste trgovina. Prodavnica je sada produženje trona: oni ostvaruju zaradu preko trgovine, a takse kroz kraljevstvo". On savjetuje istočnjačkim narodima da snaže svoje samopoštovanje kroz primicanje zdravim tradicijama prošlosti te kroz zadobijanje ekonomske neovisnosti. On insistira na tome da se zdrave ličnosti ne mogu razvijati bez političke neovisnosti i objašnjava da je politička mudrost ili Božanski inspirirana ili đavolska. Božanski inspirirana politička mudrost oslobađa, poput Mojsija; dijabolička politička mudrost porobljava - poput faraona.

"Predmet mojih perzijskih pjesama nije da iznesem neki slučaj za islam", izjavio je zapadnjačkoj publici na jednome mjestu. "Moj cilj je da jednostavno otkrijem univerzalnu društvenu rekonstrukciju", i objasnio je zašto filozofski nije bilo moguće ignorirati društveni sistem koji je susreo ovaj ideal objedinjavanja materije s duhom. On je vjerovatno jednako tako smatrao religijsko vjerovanje latentno korisnim izvorom za mobiliziranje ljudi. Ukoliko su željeli da umru u ime vjere, onda nije moglo biti granice Čudima koje su mogli postići

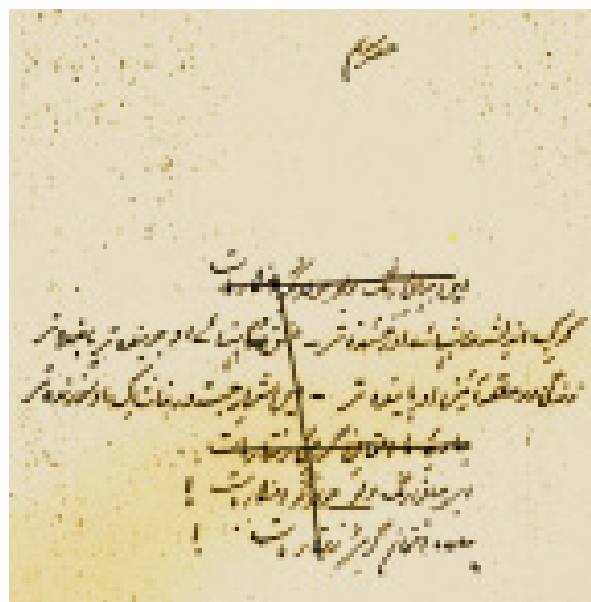
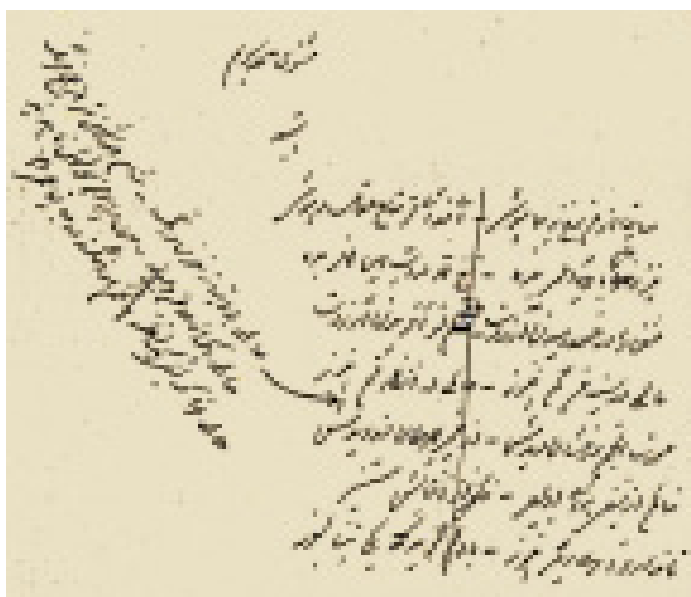
ukoliko je njihova vjera reinterpetirana kao formula ‘univerzalne društvene rekonstrukcije’.

Međutim, ovaj pristup nije bio bez svoje fatalne manjkavosti, i uz naše znanje o tome šta se desilo njegovoj poruci nakon njegove smrti, jasnije možemo vidjeti ironiju više nego što ju je on anticipirao u svome dobu. Ukoliko je očekivao da bi narodne mase mogle skakati prijatno iznenađene kod pronalaska liberalnije interpretacije njihovih drevnih vjerovanja, onda je on očito zanemarivao te bezbrojne kojima religija nije nužno bila sredstvo za samoaktualiziranje, već radije prikladan bijeg od kritičkog mišljenja.

Ovo je bilo očito u reakciji na njegove pjesme. Prvo pojavljivanje djela *Asrari-i-Khudi* naišlo je naširoko na opći bijes, ali je kritika bila ograničena na autorovo nepoštivanje Hafiza i njegovu posvetu pjesme kontroverznoj osobi. Praktički, niko nije dovodio u pitanje glavni argument knjige, niti postavljao pitanje autoru o tome da li je njegova filozofija bila praktična ili ne, da li se ona temeljila na Činjenici ili iluziji; ljudi se nisu zanimali za istinu onoga o čemu je kazivao, oni su jednostavno bili zainteresirani za njezinu korektnost. Kada se jednom oluja stišala, prisjetili su se njegove ranije reputacije kao pjesnika islama i zapravo, nove su boje pridodate tome. Potom je balans uperen prema drugom pravcu s jednakim lelujanjem emocija: njegova djela su ispitivana kako bi se pokupila ukazivanja na muslimanske kraljeve i ratnike sve do onih nekoliko raštrkanih stihova u kojima je veličao prošlost, a koji su postali njegovi najpoznatiji stihovi. Okrutno izvađeni iz svoga konteksta, oni su tiskani na kalendarima i transparentima još za njegovog života i od tada naovamo, i oni služe kao poticaj za bilo koji pravac koji masovna histerija poprima u bilo kojem trenutku. Holističko stajalište Iqbalove poruke je bilo rijetko dok zbiljska vrijednost njegovih pjesama i dalje leži neotkrivena – kao što je to on sam preokao na početku djela *Asrar-i-Khudi*: “Moje vlastito doba ne zna moje tajne; ovo nije tržnica za ono što moram prodati... Puno je pjesnika koji su rođeni nakon što su umrli, otvarajući naše oči dok su sklapali svoje; poput cvjetova, oni su nicali iz svojih mezara”.

Politička korektnost je jedno pitanje koje se ovdje čini relevantnim. Zbilja, Iqbala se toliko duboko poštuje u njegovoj domovini da je zamisao njegove odbrane shvatljivo uvredljiva za mnoge. Međutim, moramo se

Iqbal je načinio barem dva neuspjela pokušaja da napiše treći dio svoje *mesnevije*, ali je završio sa metafizičkim gazelima. Dvije stranice bilježnice prikazane ispod bile su precrtane, dok je dio koji je napisan iza njih otišao u *Zuboor-i-Adžam*.

Desno: Sir Ali Imam, muslimanski političar iz Pendžaba, kome je *Asrar-i-Khudi* bio posvećen u prvom izdanju.

Sir Syed Ali Imam (1869.-1931.) bio je vodeći advokat i prvi muslimanski kandidat za Potkraljevsku izvršnu konferenciju, prvi Indijac koji će predstavljati Indiju u Ženevi i ujedno premijer za Nizam od Hyderabada.

On je predsjedavao godišnjim zasjedanjem Muslimanske obrazovne konferencije u Amritsaru, ali je morao demisionirati zbog iznenadne bolesti svoga brata.

Učestvovao je u radu Drugog okruglog stola konferencije (putujući istim brodom skupa sa Iqbalom), međutim, razbolio se zbog londonske klime i brzo se vratio. Uskoro nakon toga je i umro.

Iqbal je posvetio *Asrar-i-Khudi* njemu 1915. god. i bio je kritikovan zbog laskanja viteškom dostojanstveniku. Posveta je izbačena iz drugog izdanja.

prisjetiti da je on bio brži od većine mislilaca u odgovoru na sve novije manifestacije zbiljnosti, te Čak i kad je morao da se povuče od ranije iskazanih tvrdnji, Činio je to ne sa kivnjom ili malodušnošću, već sa gotovo djetinjastom fascinacijom pronalaženja mogućnosti nove pozicije. Ovo je ono što je Činio tokom svoga života i ovo je ono što je, možda, želio da se Čini Čak i nakon njegove smrti: on je, Čak, anticipirao razvoj u kaburu kada spominje da poput cvjetova neki pjesnici niču iz svojih mezara. Kako bi on mogao modificirati svoje mišljenje da je živio u 21. stoljeću? Ovo pitanje ne može biti nebitno za naslijeđe nekog živog filozofa i na njega se može odgovoriti barem u nekim dijelovima ukoliko razlikujemo njegovu misao od analogije, princip od primjera.

Jedno takvo pitanje jeste Iqbalova pozicija o ulozi žena u društvu. *Rumooz-i-Bekbudi* ne završava 'Obraćanjem muslimanskim djevojkama', u kojem pjesnik naglašava značaj majčinstva na način koji danas zvuči poput poricanja žene kao individue u njezinim pravima. Zbilja, moglo bi biti tako, međutim, moramo se prisjetiti da ni Engleska ni Amerika nisu dopuštale u to vrijeme svojim ženama pravo glasanja. U iskazivanju stajališta koje je on iskazao u svojim radovima, Iqbal nije bio natražan već je samo zauzimao stranu s velikim brojem muškaraca i žena diljem Svijeta koji su se bojali da ženska jednakost s muškarcima ne bi mogla biti pretočena u praksu. To da Svijet nije okončao kada je žena počela da participira u političkom životu je toliko očita Činjenica da je teško vjerovati da bi Iqbalu izmakla iz vida da živi u naše doba. To da je on zagovarao mnoga društvena prava za žene u svome kasnijem životu (što Čemo prodiskutirati na prikladnome mjestu), umirujuće je za ovo, ukoliko je uopće potrebno.

Prvi svjetski rat (1914.-1918.) započeo je kada je Iqbal pisao prvi dio svoje poeme, a okončao nakon objavljivanja druge. U međuvremenu je izbila Ruska revolucija te nakon toga Gandhijeva taktika nesuradnje (uključujući veliki Khilafat pokret indijskih muslimana). Iqbal se dvaput obveselio prvoj te, vjerovatno, jednoj drugoj revoluciji. Očito je bio oduševljen da vidi ustanak potlačenih protiv tlačiteljskog sistema u Rusiji, međutim, komunizam je bio stran njegovim temeljnim tezama da je priroda zbiljnosti suštinski duhovna te da ljudska sposobnost organski izrasta iznutra kako bi ovladala fizičkim svijetom. Iqbal je bio dirnu, ne ideologijom boljševika, već zemljom koja je uzdrmana vapajem za slobodom koji je došao iz grla miliona u velikom skladu tokom Crvenog oktobra.

Gandijevski herojski prkos britanskom imperijalizmu također je stekao određenu stihovanu pohvalu od Iqbala (koja ostaje poluzaboravljena danas, budući da je to kasnije isključeno iz sabranog izdanja urdu pjesama). Međutim, baš kao što su boljševici zanijekali duhovni princip u ime moderne tehnike, Ghandi je očito zanijekao modernost u ime nekog duhovnog principa koji mu je samo djelomice bio otkriven, a njegovim sljedbenicima je bilo obećano da će biti informirani periodično kada i pošto, ako, guruovo unutarnje svjetlo bude ga iluminiralo. Iqbal se priključio Khilafat pokretu napočetku, ali ga je napustio nakon neslaganja oko zakonskih procedura; Khilafat vođe su bile dobro poznate

po tome što su se povodili osobnom korišću plemića koja ih je Često Činila nesposobnim da udovolje racionalnim zahtjevima, a zanimljivo se prisjetiti da je Džinnah također zastupao manjinsko mišljenje od Indijskog nacionalnog kongresa otprilike u isto vrijeme oko sličnih neslaganja sa Ghandijem.

'Khizr of the Way' ("Hizr puta"), urdu poema koju je Iqbal recitirao 1921. god., zarobila je njegovu procjenu aktualnih pitanja i na neki način sumirala sadržaje trećeg dijela njegove perzijske poeme, koja je uvelike odražavala njegovo stanje duha u tom trenutku, ali je on odgađao njezino pisanje (a sastavljanje iscrpne urdu poeme bi mogao biti jedan razlog što nije bio pripravan da se ponovo vrati ovome predmetu Čak ni na perzijskome jeziku u dogledno vrijeme).

Hizr, tradicionalno uvijek mladi vodič islamskog folklor, daje brzu rekapitulaciju principa djelovanja i postojanja – kao da je pisan u korist onih koji su propustili Iqbalove duže perzijske rasprave o ovom predmetu – i onda dolazi do tri suštinska pitanja: imperijalizma, kapitala nasuprot rada i muslimanskog svijeta.

"Imperijalizam je Čarolija dominantnih nacija", stari mudrac govori kroz Iqbala, te eufemistički kritizira nedavne ustavne reforme britanske Vlade kao puko zavaravanje.

Kroz Hizrov pozdrav ruskom narodu, Iqbal se deklarira kao najvelikodušniji; on ide donekle u odbrani boljševičke filozofije protiv svoga vlastitog duhovnog principa. "Ljudski duh se oslobodio svih okova", kaže Hizr. "Nakon svega, koliko dugo bi Adem, oplakivao gubitak raja?"

Ukazivanja na aktualnu situaciju muslimanskog svijeta u ovoj su poemi, jednostavno, poetski izrazi u najboljem smislu. "Sinovi Trojstva su oduzeli Abrahamovo naslijeđe; prašina Arabije se preokrenula u opeku u zidu Crkve", Hizr komentira taktično britansko podjarmljivanje Srednjeg Istoka kroz konfrontiranje Arapa protiv Turaka. "Kapa obojena u boju tulipana [ukazivanje na tradicionalni turski *fej*] zadobila je lošu reputaciju u Svijetu, a oni koji su upotrijebljeni da budu bojažljivi i tašti sada su prisiljeni da mole i posuđuju [očito ukazivanje na pregovore između otomanskog sultana i savezničkih okupatora oko ponižavajućeg ugovora]. Iran kupuje sa Zapada alkoholno piće koje će rastaliti sadržaj s njegovim žarom [aludiranje na trgovinu između Irana i zapadnjačkih imperijalista]; zapadnjačka lukavština je učinila muslimanskom narodu ono što hrđa Čini zlatu pretvarajući ga u djeliće. Muslimanska krv je prosuta zbog vode; međutim, vaša se tjeskoba temelji na neznanju. Rumi je još davno kazao: kad god se stari temelj treba opet uspostaviti, znate li koja je drevna građevina prva srušena?"

Iqbalov savjet muslimanskom svijetu bio je potpuno različit za dominantne trendove tih dana, koji su bili predstavljeni vođama Khilafat pokreta, koji je, s jedne strane, kovao savezništva sa hindu zajednicom bez ikakve ustavne osnove, a s druge strane, slao deputacije tim samim kolonijalistima protiv kojih su se borili na drugim frontovima.

"Neka država isklizne iz vaših ruku ukoliko klizi", kazao je Iqbal dvije godine prije u poemi koja je naslovljena kao "The Beggars of the Caliphate" ("Prosjaci halifata"). "Ne smijete se udaljiti od zapovijedanja Istine!" Potom, Iqbal je savjetovao kroz Hizra da se muslimanske zemlje moraju ujediniti, bez obzira na njihove političke situacije, a poruka je došla u stihovima koji su odonda postali poslovični: "Muslimani se moraju ujediniti kako bi odbranili

Desno:
Pendžab je
svjedočio
dodatnom
naglasku
na vojnom
regrutiranju
tokom
Četiri krute
godine Prvog
svjetskog rata
('evropskog rata', sukladno Iqbalu).

Iqbal je prisustvovao dvama poetskim recitalima 1918. god. koji su bili vezani za rat, uglavnom zbog toga što ga je guverner kontaktirao preko jednog od njegovih bliskih prijatelja, Sir Zulfiqar Ali Khana. Prvi je bio namjeravan da stimulira regrutacijske napore Britanaca i Iqbal je recitirao manju poemu, 'The Answer of Punjab' ("Odgovor Pendžaba"), koja je otvorena eulogijom/veličanjem guvernera i koja je kulminirala obraćanjem duha Pendžaba svojim sinovima, podstičući ih da se uključe u borbu. Nepotrebno da kažemo, ona nije uključena u njegovu antologiju.

Drugom prilikom je recitirao dvije poeme – neimenovani fragment na perzijskom i predivnu poemu 'A Ray of the Sun' ("Zraka sunca") na urdu (potonja je uključena u *Bang-i-Dara*). Perzijski fragment, kasnije odbačen, bio je iskreni iskaz o ulozi koja je pripisana različitim narodima u shemi stvari (temi koja je blisko povezana sa Iqbalovom percepcijom zajednice kao ega):

"Znaš li da je Stvoritelj Života dao Francuskoj slikovitu imaginaciju, toplo srce i crveno vino. Rusiji je dao spremu da poveže narode zajedno tako da planine mogu strepiti od njihove jedinstvene moći. Vlada, lukavština i trgovina su dodijeljeni Britaniji, dok je Njemačkoj dato radoznalo oko i Čeznutljivo srce. Kako bi harfa Svijeta mogla zauvijek svirati pjesmu slobode, trzalica je data američkom predsjedniku.

Otuda, sve je uzeto i Stvoritelj nije ostavio ništa za nas [tj. muslimane], i On je Samog Sebe dao nama!"

Postratne trzavice između britanskih gospodara i njihovih podanika rezultirala je brutalnim masakrom protestanata u Džallianwala Baghu, Amritsaru, kroz upravnika izvarednim stanjem brigadir R.E. Dyeru u aprilu 1910. god. Incident je izmamio od Iqbala jednu drugu kratku poemu, koja nije uključena u antologiji:

"Sveto tlo [Džallianwala Bagha] traži od svih posjetilaca da se Čuvaju lakavština sudbine. Budući da je ono prokljalo na krvi mučenika, ne šteti suza koje možeš prosuti na ovu biljku!"

Palestina (posebno njezin glavni grad Jerusalem) imala je dvostruki značaj za muslimanski svijet. To je bila zemlja poslanika, a Čak je i poslanik Muhammed (a.s.) uzdignut otuda na svome nebeskom putovanju *mi'radž*. Također, to je bilo domište preko 450.000 Arapa koji su tvorili 95 % ukupne populacije osamdesetih godina 19. st. kada su jevrejski imigranti počeli da prispijevaju sa svojim ulaganjima.

Palestinom su, poput ostatka Srednjeg Istoka, vladali Otomani u vrijeme Prvog svjetskog rata. Arapi su se pobunili protiv njih kada su Britanci obećali Hussainu od Mekke (u njihovoj prepisci 1915.-1916.) neovisnost arapskih zemalja nakon rata. Međutim, u tajnom Sykes-Picot ugovoru (1916.) Britanci obećali Francuskoj i Rusiji da će podijeliti Srednji Istok i vladati njime sa njima. Drugog novembra 1917. god., Jevrejima je također obećana domovina u srcu Palestine kroz Balfoursku deklaraciju (imenovanu prema britanskom državniku Arthuru Jamesu Balfouru), koja je kasnije inkorporirana pod mandat Lige naroda nad Palestinom 14. jula 1922. Ustanovljujući cionističku državu pod njihovom zaštitom na Srednjem Istoku, Britanci su se nadali da će kontrolirati stanice naftovoda naftom bogatih naroda te važne kontrolne stanice na trgovačkoj ruti za Indiju.

Palestinici su odbacili pravo Britanaca da trguju njihovom zemljom sa trećom stranom i bojali su se lišenja posjeda.

Iqbal je prvog pozvala britanska Vlada da učestvuje na jednoj od njezinih konferencija o palestinskom problemu 1919., međutim, on nije mogao putovati zbog financijskih razloga (što se Čini opravdanim, pošto su se njegova putovanja u inozemstvo tokom desetak godina pokazala fatalnim za njegovu advokatsku praksu). Posjetio je Palestinu 1931. god. na putu nazad sa Drugog okruglog stola Konferencije u Londonu.

U svojoj poeziji on je podržao palestinsku stvar i kritikovao je britansku politiku: "evropska žila kucavica je u vlasti Jevreja".

Desno: Savezničke snage ulaze u Jerualim nakon poraza otomanskog garnizona uz arapsku podršku. Iqbal je izrazio žaljenje zbog arapskog 'dezerterstva' nazivajući ga sramotom.

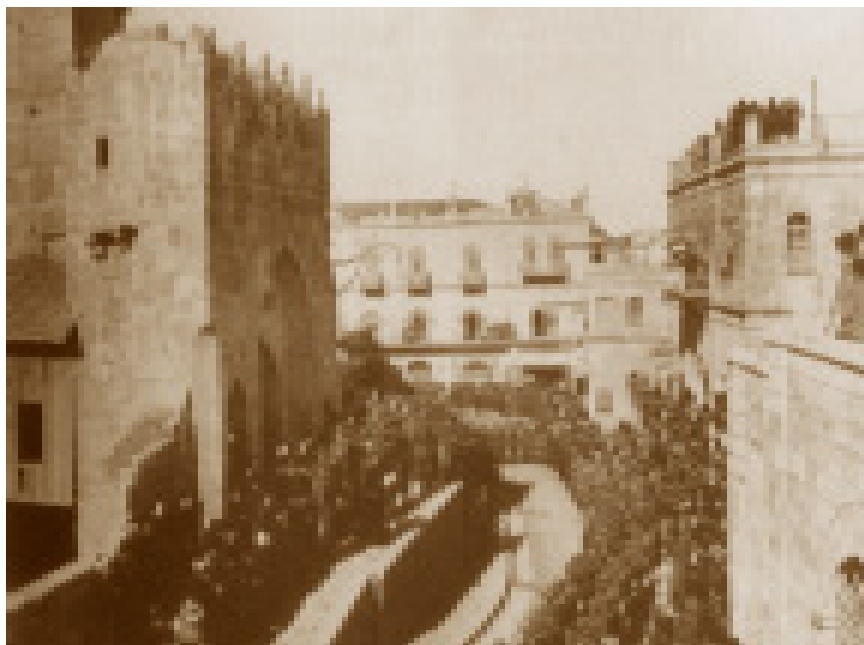
Ispod: Iqbal učestvuje na inauguralnoj sesiji Mutamar al-Alam al-Islami u Palestini 1931. (sjedi Četvrti zdesna).

svoje Svetište; od obala Nila do zemlje Kashghar" (*Eik houn Muslim harem ki pasbani kay liye / Neil kay sabil say lay ker tabakhak-i-Kashghar*). On je savjetovao muslimanskom svijetu da ostane miran i da pogled uperi u pravcu dugoročnije vizije, zanemarujući nove mogućnosti koje su izgledale osobito atraktivnima, ali koje su poremetile krajnje ciljeve.

Događaji kasnijih godina dokazali su da je Iqbal, navodni sanjar, bio u pravu u svakoj procjeni, a da je herojski Čovjek akcije bio u krivome u svim njihovim neslaganjima sa ovim poetom-filozofom.

Djelo *Asrar-i-Khudi* je preveo R.A. Nicholson 1920., godinu dana prije nego što je Iqbal recitirao 'Khizr of the Way' ("Hizra puta"). Engleski govorni svijet je to odmah primijetio, i dvije godine nakon toga je 'Lieutenant Governor of Punjab' (zamjenik guvernera Pendžaba, Rdžj žargon za guvernera Pendžaba),

nakon što je Čuo za ime Iqbal od stranog novinara, postao svjestan odnosa podizanja domaćeg pjesnika na status indijskog viteza. U međuvremenu, glavna zapadnjačka književna struja postala je ogorčena spram Iqbalove filozofije. Bez obzira što svijet mogao misliti u to vrijeme nedavno Čitanje tih prikaza podjaruju našu simpatiju za Iqbala kao diva koji je nasukan među patuljke.

Kao prvo, dobronamjerni plemić Nicholson imao je nesretan dar za shvaćanje detalja s prodornim razumijevanjem ispuštajući iz vida širu sliku Čak iako mu je ona bila pred nosom. Prije objavljivanja svoga prijevoda, pitao je Iqbala za sažetak, koji je poeta-filozof brzo sačinio.

“Ideja ličnosti daje nam standard vrijednosti: ona postavlja problem dobra i zla”, Iqbal je napisao u svojim bilješkama za Nicholsona. “Ono što ojačava ličnost je dobro, a ono što je slabi je loše. Umjetnost, religija i etika se moraju prosuđivati sa ličnog stajališta...” Nicholson, uprkos koristi od Iqbalovog Čitavog iskaza (koji se protezao na nekoliko stranica), imao je nepokolebljivu sposobnost predstavljanja njega kao “religijskog zanesenjaka, koji je inspiriran vizijom Nove Mekke [sic. Makkah], općepoznate, teokratske, utopijske države u kojoj bi svi muslimani, ne više podijeljeni barijerama rase i zemlje, trebali biti ujedinjeni... Moramo primijetiti da kada on govori o religiji uvijek označava islam. Nemuslimani su jednostavno nevjernici, a (u teoriji, barem) *džihad* je opravdan, pod uvjetom da je izvršen ‘jedino u ime Boga’”. Sretna je okolnost da je Iqbal nakon toga pozvao Guverner s ponudom viteštva, a ne generalni inspektor CID-a (kriminalističkog odjeljenja – op. prev.) zbog daljnje istrage.

Leslie Dickinson, poznanik iz Cambridgea, koji je nastojao da povuče sličnosti između Williama Blakea i istočnjačkih mudraca, za Iqbalovo dobro u tim danima, bio je brz da se uznemiri. “Posve jasno, gospodin Iqbal želi i s veseljem očekuje sveti rat, te jednako tako rat armija”, napisao je Dickinson u listu *The Nation*, u Londonu, i jadao se da, sit velikog rata, Zapad sada pogleda na Istok tragajući za novom zvijezdom, ali ono što pronalazi jeste da ne postoji “zvijezda Bethlehem, već ovaj krvavo crveni planet” (Dickinson je vjerovatno pročitao Yeatsovu najnoviju pjesmu, ‘The Second Coming’ (“Drugi dolazak”). “Istok, ako se naoruža, zbilja može okončati zauzimanjem Zapada, ali ako to uradi, on neće osvojiti spasenje za ljudski rod”, zaključio je on. “Stari krvavi duel će se zavlati natrag i naprijed kroz izbezumljeni i izmučeni svijet... Je li ovo zbilja posljednja riječ gospodina Iqbala?

Maulana Muhammed Ali (1876.-1931.), poznatiji nakon svoje smrti pod svojim pseudonimom “Džauhar”, i njegov brat Shaukat Ali Često su se nalazili u rasparu sa britanskom vlašću još od svoga uključenja u političku agitaciju negdje 1912. god. Džauhar je izdavao novine na engleskom, *Comrade*, iz Calcutte i kasnije njezin urdu parnjak *Hamdard* iz Delhija, od kojih su obje hvalile Iqbala kao muslimanskog nadahnutog pjesnika. Oni su ostali bliski prijatelji uprkos suprotstavljenim mišljenjima.

Iqbal je pokazivao manjak entuzijazma za Khilafat pokret koji su pokrenuli braća Ali i iskazivao je neslaganje sa Ghandijevim programom civilnog neposlušta. Džauhar ga je optuživao za ‘nedjelovanje’ jadajući se da je poet letargičan i nesklon da radi ono što propovijeda, što je rašireno pogrešno razumijevanje koje je izazvano Iqbalovim vlastitim frivolnim opaskama, kao što su: “ti plešeš dok ja pjevam”.

Džauharov aktivizam je bio potaknut njegovom strašću za internacionalnom solidarnošću muslimana (za njega označenu otomanskim halifatom) i njegovim nepovjerenjem spram evropskih sila kao zavjerenika protiv ove solidarnosti. U svojoj gorljivosti on je previdio pritužbe Arapa protiv njihovih turskih gospodara, kao i demokratsku borbu turskog naroda protiv otomanskog despota. Sa Iqbalovog stajališta, on je jednako tako previđao odvojiti nacionalni identitet muslimanske zajednice u Indiji i potrebu za njezinim prihvatanjem od strane hindusa.

Džauhar je bio vatreni govornik, neustrašivi novinar i nagli vođa, koji je morao da promijeni svoju poziciju u nekoliko prilika, naročito koncem dvadesetih godina kada je izmiren sa Iqbalom i Džinnahom. Njegova dramatična smrt samo nekoliko dana nakon što je kazao Britancima u Londonu da se on ne bi vratio u podjarmljenu domovinu zaslužila je konačno priznanje od Iqbala.

Krajnje lijevo: Muhammed Ali “Džauhar”

Desno: Shaukat Ali, stariji Jauharov brat, koji se ukrcava u policijski auto tokom internacije (zatočeništva) od strane britanske Vlade.

Dickinsonovo 'et tu Brutus, zatim Caesarov pad' osjećanje dolazilo je iz činjenice da su optimisti u Europi na kraju velikog rata započeli da se nadaju da više neće biti ratova, posebno nakon osnivanja Lige naroda. Iqbal, iako je vjerojatno priželjkivao mir, nije bio pod iluzijama; Liga naroda je bila sastanak kradljivaca mrtvačkih kovčega za distribuciju grobova. On je pisao Nicholsonu pitajući ga da prosljedi poruku: "Gospodin Dickinson... je posve u pravu kada kaže da je rat razaralački, bilo da je pokrenut u ime istine i pravde, ili u interesu zauzimanja i eksploatiranja. On se mora okončati u svakom slučaju! Međutim, vidjeli smo da ga sporazumi, lige, arbitraže i konferencije ne mogu okončati. Čak ukoliko ovo i osiguramo na efikasniji način nego ranije, ambiciozne nacije će nadomjestiti više mirovne oblike eksploatiranja rasa za koje se pretpostavlja da su manje favorizirane ili manje civilizirane. Istina je da nam treba savremena ličnost koja će razriješiti naše društvene probleme, izgladiti naše nesporazume te uspostaviti internacionalni moral na sigurnoj osnovi..."

Iqbal se unaprijed radovao mogućnosti da evolucija civilizacije može jednoga dana prerasti rat i konflikt, međutim, dodao je: "Priznajem, nisam idealist u ovoj stvari i vjerujem da će ovo vrijeme biti vrlo daleko. Bojim se da Čovječanstvo neće još zadugo početi da uči lekciju o tome da ih je veliki evropski rat podučio".

Prikazivač se također žalio da je Iqbal primijenio svoju univerzalnu filozofiju samo na određenu naciju, dok su nemuslimani izuzeti iz obećanoga kraljevstva. Odgovarajući na to, on je istaknuo da univerzalni ljudski ideali trebaju započeti sa grupacijom istomišljeničkog naroda kada ih se primjenjuje u akciji. Iako to uopće nije bila njegova nakana da iznese slučaj islama, on ga je morao izabrati kako bi započeo s muslimanskim društvom, jer "ono se dokazalo uspješnim oponentom ideji rase, koja je vjerojatno najteža zapreka na putu ljudskog ideala... Plemenske ili nacionalne organizacije na linijama rase ili teritorija tek su vremenske faze u razvitku kolektivnog života, i kao takav ja nemam prepirke s njima; međutim, ja ih osuđujem najstrožim izrazima kada se posmatraju kao krajnji izraz života ljudskog roda". Vjerojatno je bilo jako teško za pojmiti potpuni značaj njegovog iskaza tih dana, međutim, možda je lakše to učiniti danas kada nam je prirodni smjer ljudskog razvitka predstavljen riječju 'globalno selo'.

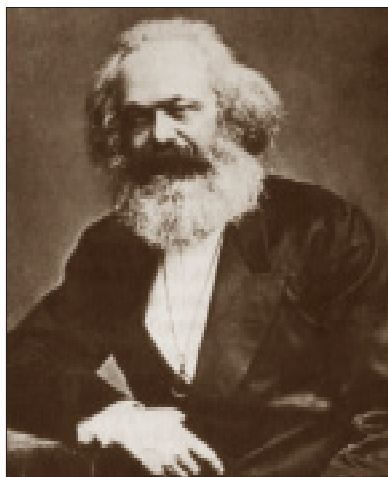
Najneljubazniji odgovor od svih došao je upravo od romanopisca E.M. Forstera (Čiji je roman *Passage to India / Putovanje u Indiju* još bilo u nastanku i pojaviti će se dvije godine kasnije). Prikazujući Nicholsonov prijevod u *The Athenaeum*, jadao se da Iqbal nije bio preveden ranije, za razliku od Tagorea; usporedio ga je sa Tagoreom u povoljnijem svjetlu: "Tagore je bio malo zapažen izvan Bengala sve dok nije otišao u Evropu i dobio Nobelovu nagradu, dok je Iqbal osvojio svoje golemo kraljevstvo [među svojim vlastitim narodom] bez pomoći sa Zapada". Ovaj kompliment je bio istinitiji za karakteristiku samopoštovanja Iqbala od bilo koga iz njegovog vlastitog naroda. Međutim, Forster je bio slijep vizionar i on je anahronistički smjestio tzv. 'nacionalističke' pjesme Bhati gate razdoblja kao Iqbalove najnovije; njegovo je razmišljanje bilo to da je pjesnik, nakon pisanja islamske poezije, promijenio svoju poziciju kako bi se pridružio glavnoj struji indijskih oslobodilačkih pokreta i sada je bio bliži viziji homogene indijske nacije!

Kroz isti ovaj fatalni prikaz, ljubazni i dobronamjerni, ali jednako tako i kratkovidni i neuki Forster je osnažio nerazumijevanje što ga je izvorno proizveo Nicholson i koje je kasnije pokupio svaki prikazivač: Nietzscheov navodni

Reference na Karla Marxa, socijalizam ili neke povezane teme prisutne su u svakom poetskom Iqbalovom djelu nakon 1917. god. Vjerojatno najnezaboravnija od ovih jeste trilogija pjesama u *Baal-i-Gabriel* (1936.): 'Lenin in the Divine Presence' / 'Lenjin u Božanskoj prisutnosti', 'The Song of the Angels' / 'Pjesma meleka' i 'The Divine Will' / 'Božanska volja'. Drugdje je slavio Marxa kao "Mojsija bez Sinaja, Mesiju bez križa".

Međutim, marksizam nije dobro pristajao Iqbalovoj temeljnoj premisi da je krajnja narav zbiljnosti duhovna i njegov savjet – ponuđen kroz duh Džemaluddina Afhganija u *Džavidnami* (1932.) i drugdje u nekoliko primjera – bio je taj da bi ekonomski principi kur'anskog učenja trebali biti iznova otkriveni. On je posebno naglašavao kur'anski ajet koji nalaže Poslaniku da kaže svojim sljedbenicima da bi svaki višak trebao biti podijeljen (*Qul al-'afu*).

Ispod: Karl Marx (1828.-1883.) - suutemeljivač (skupa sa Friedrichom Engelsom) znanstvenog socijalizma (modernog komunizma).

utjecaj na Iqbala. Međutim, Forster je otišao korak dalje od ostalih. “Značaj Iqbala nije taj da se on drži [Nietzscheovog učenja], već ono uspijeva da ga poveže sa Kur’anom. Dvije modifikacije, i samo dvije, moraju da se naprave...”

Možemo samo zamisliti kako se Iqbal osjećao Čitajući ovu krajnju glupost. “[Autor u *Athenaeum*-u] ne razumije ispravno moju ideju Savršenog Čovjeka, koju on brka s natčovjekom njemačkog mislioca”, jadao se Iqbal Nicholsonu, “pisao sam o sufijskom učenju o Savršenom Čovjeku prije više od dvadeset godina, prije nego što sam pročitao ili Čuo bilo šta o Nietzscheu...” Potom je naveo datum objavljivanja svoje teze o Al-Džiliju, a jednako tako se nadao da ukoliko bi prikazivač “znao neke datume mojih urdu pjesama na koje ukazuje u svome prikazu, on bi sigurno zauzeo posve različito stajalište o razvoju moje književne aktivnosti”. Iskreno, ne možemo biti sigurni u to. Prvo, Forster je imao običaj da fabrikuje svoje Činjenice; u drugom Članku, godinama nakon Iqbalove smrti, pripisao mu je ne samo pjesme na urdu i perzijskom, već i na pendžabiju! Drugo, Forster je bio posve suprotstavljen Iqbalu u svojim vjerovanjima o umjetnosti i književnosti, i Iqbal se nije mogao nadati bilo kakvom dobru od njega uprkos najboljim namjerama.

A Passage to India / Putovanje u Indiju je općenito pozdravljeno kao Forsterov humanitarni protest protiv rasizma te, prema tome, zala koje ta knjiga nije zapazila: zašto su najbolji primjeri ličnosti sa obje strane – indijske i britanske – odsutni u toj knjizi? Ovaj patetični komad o blago autoironičnoj krivici pokrenuo je dugi niz radova u kojima se Potkontinent prikazuje kao dom za jadra stvorenja koja su razapeta naprecima okrutnog modernizma, i ova tradicija seže do naših vremena u mnogim pretpostavljenim majstorskim djelima.

Puno prije toga, Iqbal je napravio predskazanje o budućnosti zapadnjačke književnosti, ali je to sačuvao za sebe; 1920. godine on možda još nije bio uvidio da se njegovo proročanstvo obistinilo puno tačnije nego što je on to mogao pretpostaviti. “U vrijeme kad sam došao u Englesku 1905., počeo sam da osjećam, uprkos njezinoj prividnoj ljepoti i privlačnosti, da je istočnjačka književnost bila lišena duha koji bi mogao donijeti nadu, hrabrost i odvažnost”, kazao je Iqbal u jednom tenutku. “Posmatrajući zapadnjačku književnost [za vrijeme boravka u Evropi], smatrao sam je posve oplemenjujućom, ali je tamo znanost uravnotežena naspram humanističkih disciplina i ona koja unosi pesimizam u nju. Zapadnjačka književna situacija nije bila bolja od istočnjačke prema mome shvatanju sve dok se nisam vratio 1908. god.”

Uz nevjerojatnu proročku preciznost, Iqbal je sentimentalno predvidio zoru doba kada će se gubitak ponosa u ljudskoj duši manifestirati u svim slojevima života – kroz fašizam, nacizam i tiraniju masa u politici; kroz opsjednutost istraživanjem mentalnih bolesti bez pronalaženja mentalnog zdravlja u psihologiji; te u umjetnosti kroz dezintegriranje samog oblika i averziji prema ljepoti. (Oblik je, sukladno Iqbalu, bio važan za postojanje ega

Iznad: Lenin se obraća boljševičkim masama; ruska revolucija je dobila oduševljenu ocjenu u ‘Khizr of the Way’ (“Hizru puta”).

‘Khizr of the Way’ može se smatrati sažetim prikazom Iqbalove dvotomne *mesnevije*. Urdu poema je također sadržavala jezgru onog što je imao na umu za treći dio *mathnavi*-je (koja je konačno proširena u *Pas Cheh Bayad Kerd* 1937.). Poema je recitirana na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam, u Lahoreu, 16. aprila 1921.

Poema se otvara slikovitim opisom rijeke do koje je pjesnik došao teška srca (uvelike nalik *Džavidnami* nekoliko godina kasnije). Tamo se susreće sa Hizrom, tradicionalnim vodičem u muslimanskom folkloru, za kojeg se vjeruje da je pronašao Vodu Života i otuda onaj koji živi vječno; neki za njega vjeruju da je neimenovani mudrac koji zna više od Musaa u kur’anskoj pripovijesti, a Iqbalova poema je također koncipirana na ovom stajalištu. Pitajući ga zašto živi u pustinji, pjesnik nastoji da shvati: a) postojanje, b) imperijalizam, c) konflikt između rada i kapitala i d) sudbinu islama.

Odgovori (podijeljeni podnaslovima u *Bang-i-Dara*) opisuju život kao kontinuiranu borbu i ističu da uvijek postoji više za svijet nego što oko prihvata.

“Rumi kaže: Kad god se stari temelj treba ponovo izgraditi, zar ne znaš koja je građevina prva porušena?” Ovo je Hizrov komentar na fragmentaciju muslimanskog svijeta nakon Prvog svjetskog rata, te slučajno prvo ukazivanje na Rumija u Iqbalovoj urdu poeziji (izuzev za nekoliko nesabranih stihova iz njegovih studentskih dana, dok je pomagao učitelju u njegovom prijvodu Rumija).

Hizr je povlađivao zbog boljševičke revolucije u ovoj poemi koja vodi raširenoj impresiji da je Iqbal bio socijalista – sugestija koju je on odmah odbacio kroz izjavu za štampu.

R.A. Nicholson (1868.-1945.) prvo je bio smješten u the Tripos of Indian Languages 1892. iz Trinity College-a, gdje je bio izabran za predavača, i Sir Thomas

Adams's profesora arapskoga jezika nakon Brownove smrti 1926. Preveo je izabrane dijelove Rumija na engleski kao dio svoje teze za profesuru i nekoliko dijelova iz Učiteljevog *Diwan-i-Shams Tabrizi* 1898. Njegov prijevod svih šest svezaka Rumijeve *Mesnevije* i dva sveska komentara odigrao je glavnu ulogu u razumijevanju Rumija u zapadnjačkom svijetu.

Nicholson se ponudio da prevede *Asrar-i-Khudi*. Prijevod koji je objavljen 1920. god. kao *Secrets of the Self* ("Tajne Jastva"), zadobio je trenutačnu pozornost u akademskim krugovima Evrope (i ozbiljnu kritiku) i konačno je odveo do Iqbalovog imenovanja vitezom. Nažalost, Nicholsonov uvodnik u knjigu bio je nekorektan način u uvođenju autora kao kratkovidnog muslimanskog revivalista koji je reciklirao Nietzschea (pogrešne koncepcije koje je Iqbal snažno nastojao da ispravi kroz svoju prepisku sa Nicholsonom).

i on ga je definirao kao 'neku vrstu lokalne reference ili empirijskog backgrounda').

Kao posljedica silnih prikaza o njegovoj poeziji u britanskim književnim krugovima (a vjerojatno su jednako tako alarmirani o njihovom intelektualnom pomanjkanju), on je odlučio da pruži ruku pomoći Zapadu. Njegovo naredno djelo se obraća Evropljanima. *Payam-i-Mashriq*, ili 'A Message From the East' ("Poruka sa Istoka")!

Pismo od Iqbala M.K. Ghandiju, 29. novembra 1920.

OdbijajuĆi ponudu za Ćast zamjenika kancelara (poĆasnog rektora) DŹamiab Milliyah Islamiyah, Aligarh

Hvama Vam puno za Vaše pismo koje sam primio prekjuĆer. Źalim zbog moje nesposobnosti da odgovorim na poziv onih koje najviše cijenim zbog razloga koji nisu potrebni i vjerovatno ne mogu biti spomenuti u ovom trenutku. Iako sam snaŹni podrŹavatelj nacionalnog obrazovanja, ne smatram da posjedujem sve potrebne kvalifikacije za vodstvo SveuĆilišta koje zahtijeva Ćovjeka koji bi upravljao mladom institucijom kroza sve borbe i suparništva koja bi se vjerovatno pojavila u najranijim fazama njegovog postojanja. Po prirodi, ja sam mirnodopski radnik.

Postoji joŹ jedno pitanje. Situirani kao Źto smo, politiĆka neovisnost mora biti nastavljena ekonomskom neovisnoŹĆu i u ovom su pogledu indijski muslimani daleko iza drugih zajednica ove zemlje. Njihova suŹinska potreba nije knjiŹevno, niti filozofsko, veĆ tehniĆko obrazovanje koje bi ih uĆinilo ekonomski neovisnima. I na ovom potonjem obliku obrazovanja oni bi, zasad, fokusirali sve svoje energije. Gospodin koji bi bio odgovoran za stvaranje novog SveuĆilišta Aligarh bio bi dobro posavjetovan ukoliko bi ga uĆinili institucijom koja je posveĆena uglavnom tehniĆkoj strani prirodnih znanosti koja je potpomognuta religijskim obrazovanjem koje bi se moglo smatrati nuŹnim.

Nema sumnje da u pogledu dogaĹaja koji su se desili u muslimanskom svijetu – posebno u pogledu Arabije i Svetih mjesta – indijski muslimani Će se smatrati ispriĆanim u usvajanju nekog oblika nesaradnje, meĹutim, religijski aspekt pitanja obrazovanja je, prema mome sudu, joŹ opskuran, i ja sam veĆ tiskao prijedloge za temeljitu raspravu Ćitavog ovog pitanja. Bojim se da nisam ekspert u pogledu Źerijata (Shari'a), ali sam uvjeren da u vezi s pitanjem obrazovanja islamski zakon ne moŹe biti neuspjeŹan da nam ponudi prikladnu liniju djelovanja pod naŹom sadašnjom prikraĆenoŹĆu.

NadajuĆi se da ste dobro.

Mohandas Karamchand Gandhi (1869.-1948.) primio je odreĹeno poĉetno odobravanje od Iqbala za nesalomivu hrabrost u suoĉenju sa tuĹinskom vlašću, ali je divljenje uskoro izbljedjelo. Ova dvojica su se susrela na Amritsar zasjedanju Khilafat pokreta 1919., meĹutim, detalji sa tog skupa nisu zabiljeŹeni. DuŹi susret se desio tijekom Drugog okruglog stola Konferencije u Londonu, 1931., gdje je Iqbal bio temeljito razoĉaran Ghandijevim odbijanjem da dopusti ustavna jamstva manŹinama u Indiji. Ljubav bez pravde preokreće se u emocionalnu ucjenu, i Ghandi je mogao biti optuŹen za njezinu uspješnu upotrebu protiv nedodirljivih (*dalits*) u septembru 1932., kada je objavio post do smrti ukoliko nedodirljivi odstupe od prava na odvojeni popis biraĉa koji im je dala britanska Vlada.

Sukladno Iqbalu, Ghandijeve političke metode su izrasle iz kontakta suprotstavljene svjetske svijesti zapadnjaĉkog razuma (hronoloŹki i evolucijski) i istoĉnjaĉkog uma (ne-historijskog). “Britanci, kao i zapadnjaĉki narod, ne mogu a da ne primijete političku reformu u Indiji kao sistematiĉan proces postupne evolucije. Mahmatma Ghandi kao istoĉnjak ne vidi u ovom stajaliŹtu bilo Źta drugo osim loŹe zamiŹljenu nespremnost da se dijeli moć”, izjavio je Iqbal u svome predsjedniĉkom govoru na zasjedanju Muslimanske konferencije u Lahoreu, 1932. Prema njemu, pitanje zajednice je jedini istinski problem u Indiji (i ne po sebi privremene britanske kolonijalne uprave).

Godine 1933., kada je DŹawaharlal Nehru optuŹio Iqbala zbog stajanja na putu nacionalizmu, on je odbrusio: “MoŹda najveći antinacionalni lider u Indiji danas jeste gospodin Ghandi koji je uĉinio da njegova Źivotnom misija bude da sprijeĉi spajanje nedodirljivih sa drugim zajednicama”.

Na vrhu: Ghandi sa kolovratom – kojeg su drŹali kao simbol protiv industrijalizacije i kojeg su usvojili mnogi muslimani tokom Khilafat pokreta poĉetkom dvadesetih godina 20. st. (iznad)

Sir Nawab Zulfiqar Ali Khan (1873.-1930.) - Iqbalov prijatelj i podržavatelj, koji je napisao prvu knjigu o njemu, *The Voice of the East / Glas Istoka* (1922.). Bio je potomak feudalne porodice iz Malir Kotla i važna politička i društvena figura u Pendžabu.

Izvad: Iqbal i Sir Nawab Zulfiqar Ali Khan dvadesetih godina 20. st.

**NESLUĆENE HAR-
MONIJE**

1923.
-1930.

Prvog januara 1923., Sheikh Muhammed Iqbal iz Lahorea, ranije Sialkota, oficijelno je postao 'Sir Muhammad Iqbal' kroz obavijest o svome imenovanju za viteza kojim ga je proglasila Vlada Indije. Po drugi put u osam godina on je izazvao ogorčenje svojeg naroda, a prvi put je to bilo kad je kudio Hafiza i konvencionalni misticizam u djelu *Asrar-i-Khudi / Tajne Jasstva*. Nacionalni tisak ga je osudio, a najснаžniji napad je došao od Abdul Madžida Salika, mladog novinara i Iqbalovog učenika nekih desetak godina: "Sirkar ki dehleez pay Sir ho gaye Iqbal!" Ovo je bila snažna igra riječi o imenici 'Sir' (gospodin), koja također u urdu jeziku nosi značenje bivanja svladanim od strane protivnika, a stih ispod je postao poznat preko noći. Salik nije mogao da se susretne sa Iqbalom poprilično dugo nakon toga, ali kada su se konačno susreli bio je iznenađen da nije naišao na promjenu u toplini i ljubavi svoga bivšeg mentora.

Iqbal je morao anticipirati negativnu reakciju (pošto su pristalice sada održavali prestižne prijeme), međutim, on nije bio Čovjek koji je mario za javno mišljenje. On je također morao znati da, za razliku od svojih reakcionarnih

kritičara, on nije primao povlasticu već je davao; ovo je bilo vrijeme kada su britanski režim u Indiji kritizirali Čak i sami Britanci, koji su bili odveć klonuli nakon Velikog rata. To je bila gesta u dobar Čas za anglo-indijske vladare da im se sačuva obraz kod kuće pokazivanjem znaka saradnje od velikog indijskog pjesnika Čije su pjesme o oslobođenju u to vrijeme bile dobro poznate među obaviještenim engleskim krugovima. Sa svoje strane Iqbal je pokazao britanskoj Vladi da je pokret nesaradnje bilo u biti hindusko pitanje i da je on, kao istaknuti spiker muslimanskog naroda, bio voljan da mu se odupre. Drugim riječima, što se tiče Iqbala, hindusi i muslimani su bili dva zasebna narodna usprkos braći Ali.

Druge su se stvari dešavale diljem Svijeta, kao što je pobjeda Turaka na Smyrni 9. septembra 1922. Očito, saveznici su previdjeli jedan mali detalj dok su podrobno razrađivali svoju podjelu Turske nakon Velikog rata, a taj mali detalj je bio relativno slabo poznati vojnik Mutafa Kemal-paša, koji ih je sada potukao vlastitim oružjem.

Turci su izvojevali privremene pobjede Čak u Tripoliju i balkanskim ratovima i tokom Velikog rata, a novine indijskih muslimana su svaku od njih proslavljale poput konačnog trijumfa. Iqbal, koji je ostao miran s ovim ratovima sada je, ustao da profetski objavi rađanje novog doba i nastala je 'The Dawn of Islam' („Zora islama“). Ovo je mogla postati najveća urdu pjesma da je prestao pisati nakon nje. Nijedna druga urdu pjesma, koju je on ili neko drugi napisao, ne posjeduje tako snažnu gustoću stihova koji će postati poslovičnim Čak i mimo pjesnikovih poštovalaca: „Nargile plaču nad svojom sljepoćom hiljadama godina, jer svaki dan se ne rađa vidovit Čovjek u orhideji“ (Hazarooan saal nargis apni baynoori pay roati hai, etc), dobro je znan Čak i onima koji ne znaju da je predmet ovih stihova bio Ataturk. Isto tako: „Ni lukavština ni mačevi nisu od koristi u ropstvu, već lanci mogu biti pokidani uz zanos vjere“ (...Jo ho zauq-i-yaqeen paida, etc) ne samo da se dobro pamte, već su jednako tako često pogrešno interpretirani.

Iznad: Ovaj portret Iqbala je snimio poštovalac Dr. Shudža Namus 1923. kada je dobio primjerak djela Payam-i-Mashriq koji je autor potpisao (prethodna stranica).

Lijevo: Medalja koja je dodijeljena Iqbalu u vrijeme viteštva.

Portret korišten na str. 101 naslikao je Adžab Khan sa ove fotografije i osvojio prvu nagradu na svepakistanskom natjecanju u slikanju Iqbala koje je održala Iqbalova akademija u Pakistanu, 2003.

Indijski muslimani su zadržali strastveno zanimanje za pitanje Turske nakon što se otomanski sultan Selim III (1789.-1808.) proglasio halifom. Budući da se nalazi na geografskom raspuću Evrope i islama, ovo je vodilo trima različitim strujama mišljenja u Turskoj: a) vjerskoj (millat) kulturi; b) zapadnjačkoj (tanzimat) kulturi i c) nacionalnoj (turskoj) kulturi. Posljednju je zagovarao pjesnik-filozof Zia Gokalp, koji je napisao: „Ljudski rod ide u pravcu internacionalnog društva na temelju federacije slobodnih nacija“, i pozvao Turke da prihvate zapadnjačku kulturu ujedno ostajući Turcima i muslimanima. Mustafa Kemal Atatürk (1888.-1938.) u biti je bio proizvod ovog nazora iako je on razvio svoj tip 'kemalizma' i suprotstavio se mnogim veteranima kao što su bili Halide Edib (1882.-1964.) i Rauf Bay (1881.-1964.) – od kojih su oboje, kad već govorimo o tome, posjetili Indiju tridesetih godina i izložili opširna predavanja kojima je predsjedavao Iqbal.

Iqbal je savjetovao indijskim muslimanima da ponude „zdravu konzervativnu kritiku“ moderne Turske. „Ako je renesansa islama Činjenica, i mi Čemo kao i Turci morati nanovo da procijenimo naše intelektualno naslijeđe“. U svome Članku 'Islam and Ahmedism' („Islam i ahmedije“) (1935.) spomenuo je Zaghul-pašu iz Egipta, Shaha Rezu iz Irana i Mustafu Kemala kao ljude koji izranjaju na temeljima koje su pripremili reformatori kakvi su bili Džemaluddin Afghani. „Takvi su ljudi izloženi da naprave greške, međutim, historija naroda pokazuje da su Čak i njihove greške katkada urodile plodom. To nije logika, već život u njima koji se zabrinuto bori kako bi razriješio svoje vlastite misterije“.

Ispod: Mustafa Kemal-paša Atatürk

U martu 1923., tek nakon recitiranja 'The Dawn of Islam' („Zore islama“), primio je knjigu od poštovaoca koja ga je okrenula novom pravcu mišljenja. Bila je to američka publikacija o muslimanskim finansijskim zakonima i spominjala je da, sukladno nekim muslimanskim pravicima, Čak i jasne kur'anske sankcije mogu biti ukinute uz zajednički konsenzus među muslimanima. Da li je to bilo tako? Ovo je bilo pitanje na koje je Iqbal pokušao da odgovori u osnovi i iskreno tokom narednih nekoliko godina.

U međuvremenu je završio Payam-i-Mashriq, koja je izašla iz štampe u maju 1923. god. Antologija njegovih pjesama bila je uveliko zakašnjela, a samo nekoliko godina ranije razmišljao je o kompiliranju svojih urdu i perzijskih pjesama zajedno, međutim, njegova novopronađena motivacija da oslovi pitanje zapadnjačke umjetnosti i književnosti inspirirala je različit plan: knjiga je morala imati neki svoj lik, kao što je Goethe i njegov Divan. Značajno je da je on izabrao Goethea kao partnera s druge strane. Goethe nije bio samo glasnik tog romantičarskog pokreta Čiji je Iqbal sada bio posljednji promicatelj, već je jednako tako bio naročito živ za tradiciju perzijske poezije. Iqbal nije mogao biti pogrešno shvaćen kao onaj koji ugađa bijelim vladarima ukoliko je odgovorio jednom od njihovih pjesnika koji je sam imitirao Perzijance. Pored toga, Nijemci nikada nisu vladali Indijom i, zapravo, bili su saveznici poraženih Turaka protiv Britanaca u nedavnom ratu.

Knjiga je bila posvećena Amanullahu, kralju Afganistana, kroz poemu koja je jasna reminiscencija Urfija budući da je pjesnik riskirao da hvali samog sebe pred kraljem. Uz dužno poštovanje on je također nastavio da nudi neki samoinicijativni savjet tražeći od despota da pogleda unutrinu, da otvori dublja značenja života i prisjeti se svoje obaveze prema vlastitom narodu. (Usput, kralja Amanullaha je svrgnuo njegov narod nekoliko godina kasnije zbog ovih stvari i on je primio Iqbala u Rimu 1931. tokom egzila.)

Ova knjiga je također bila prvo detaljno izlaganje teme koja je dominirala Iqbalovom poezijom od ovog trenutka pa nadalje: konflikt između ljubavi (ishq) i razuma (aql, ili khirad).

On je tu temu ranije tek lagahno dotaknuo, a jedan stih iz 1904. god. je bio poslovičan do tog vremena: „Srce treba biti praćeno razumom, ali neka i on jednako tako bude odbačen“. (Achha hai dil kay saath rahay pasban-i-aql/ Leikin kabhi issay tanha bhi chhor day.) Međutim, koncept nije elaboriran prije tako detaljno kao što se to sada Čini, npr., u 'The Message' („Poruci“), koja je otvorila zapadnjački odjeljak knjige. Ovdje Iqbal poziva zapadnjačkog filozofa da se uzdigne iznad prikraćenosti redukcionističke logike i da uvijek postane svjestan živih snaga ljubavi.

Možemo pretpostaviti da je Iqbal od svoje publike očekivao na Istoku i jednako tako na Zapadu da interpretira njegov pojam 'ljubavi' u svjetlu Asrar-i-Khudi (ili njegovom engleskom prijevodu), gdje je nekoliko poglavlja bilo posvećeno njegovom objašnjenju. Ljubav u tom smislu nije bila anti-razum, već radije spojenost sa našim smislom života.

Razum je također Božanskog porijekla, međutim, on je sredstvo koje će se upotrebljavati. Također, on posjeduje nejasnu tendenciju da bude podjarmljen 'drugim' te prema tome, posjedovateljev smisao života mora da ga provjerava, kao što sada predlaže u „A Dialogue Between Knowledge and Love“ („Dijalogu između znanja i ljubavi“), gdje Ljubav poziva Znanje: „Dođi, samo zahvati malo od

mojih simpatija i hajde da stvorimo vječni raj na zemlji! Mi smo drugovi još od Dana stvaranja; mi smo visoke i niske note iste pjesme”.

Svoje zapadnjačke prijatelje-filozofe on je oslovio u duhu prijateljstva i Čestitao im znanstvena postignuća: „Izvirući iz ljubavne osame, skrenuli smo smjernu prašinu u ogledalo... i spalili smo stari svijet vatrom u našim srcima“, nastavljajući da kazuje dalje u poemi ‘The Message’ (‘Poruka’), „Međutim, ljubav se preokrenula u putenost i, kidajući sve veze, ona je zarobila ljudski rod”.

Drugdje u ovoj knjizi on je kritizirao materijalističku osnovu zapadnjačke civilizacije i nepravde zapadnjačkog imperijalizma, ali je izbalansirao svoju osudu značajno ironičnom procjenom britanskih darova Indiji. Britanci se ne bi trebali žaliti u vezi s nemirnim ponašanjem Indijaca, jer su upravo oni ti koji su naučavali voljnu odluku da se poštuje sudbina na ovom potkontinentu. (U otvorenom pismu britanskom autoru 1931. god., on će iznova naglasiti potrebu očuvanja dobre volje živom ukoliko Indija i Britanija žele da prevladaju svoje pritužbe nakon što Indija stekne nezavisnost.)

„Unutarnje previranje naroda, koje ne možemo u potpunosti shvatiti pošto smo odveć njegov predmet, jeste preteča neke velike duhovne i kulturne promjene”, napisao je Iqbal u predgovoru svojoj knjizi. „Veliki evropski rat je bio apokalipsa”, nastavio je on (on bi uvijek ukazivao na Prvi svjetski rat kao ‘evropski’ rat), „i on je dokinuo stari svjetski poredak gotovo u svakoj dimenziji. Priroda sada stvara novog Adema i novi svijet koji će mu odgovarati po dubinama života iz pepela kulture i civilizacije, i možemo vidjeti neodređeno zapažanje ovog u radovima filozofa Einsteina i Bergsona”. Iqbal je potom upozorio svoje evropske kolege da obrate pažnju na ‘slabljenje Zapada’ koje je, sukladno nekim zapadnjačkim državicima, gotovo bilo pokrenuto. „Posmatrajući sa Čisto književnog stajališta, slabljenje snaga života u Evropi nakon teške kušnje Velikog rata jeste nepovoljno za razvitak ispravnog i zrelog književnog ideala. Zbilja, bojazan je da su umovi nacije možda bili zaokupljeni tim dekadentnim i sporo pulsirajućim perzijanizmom, koji bježi od životnih poteškoća i ne može praviti razliku između emocija srca i misli uma. Međutim, Čini se da je Amerika zdravi element u zapadnjačkoj civilizaciji, razlog zbog kojeg je slobodna od zapreka starih tradicija i što je njezina kolektivna intuicija prijemčiva za ideje i utjecaje“.

Također, on nije zaboravio da pronađe riječ za svoje istočnjačke Čitaoce na kraju svoga uvodnika ovoj knjizi koja se prvenstveno obraćala Zapadu. „Istok, a posebno islamski Istok, otvorio je svoje oči višestoljetnog drijemeža“, napisao je. „Međutim, istočnjački bi narodi trebali uvidjeti da život ne može donijeti promjenu u svojim okruženjima sve dok se promjena ne dogodi u njegovim unutarnjim dubinama, te da se nijedan novi svijet ne može oblikovati izvana sve dok se on ne oblikuje u umovima ljudi”.

Nicholson je ubrzo odgovorio uza svoje uobičajeno pomanjkanje percepcije. Prikazujući ovu knjigu u evropskom Časopisu, on je podsjetio englesko govorno područje da je Iqbal posjedovao dva moćna glasa i jedan se obraća indijskim patriotima na urdu jeziku, dok drugi, „koji koristi prekrasan i melodičan jezik Perzije, pjeva muslimanskoj publici...”

Naravno, Nicholson je prikladno zanemario one poeme koje nisu

Iqbalova fascinacija Johannom Wolfgangom von Goetheom (1749.-1832.), njemačkim pjesnikom, piscem drama, romanopiscem i znanstvenikom (na slici lijevo) vjerovatno je počela u studentskim danima. On je proučavao Fausta (1808.-1832.) na njemačkom izvorniku 1907. god. u Heidelbergu (Njemačka). Izravan utjecaj je bio, na temelju njegovog vlastitog priznanja, prepoznavanje „beskrajne Goetheove imaginacije“, te otkriće njegove vlastite „uske širine”. Uspoređujući ga sa Shakespeareom, on je primijetio da, dok obojica „iznova promišljaju Božansku misao stvaranja”, realistični engleski dramski pisac iznova promišlja pojedinca, dok je Faust „ljudski individualiziran”. Iqbalov Payam-i-Mashriq je bio književni odgovor na Goetheov Westöstlicher Divan (1819.), koji je predstavljao orijentalni pokret u njemačkoj književnosti.

Ukazivanja na Goethea u Iqbalovim poemama općenito su koncentrirana u Payam-i-Mashriq-u, ali se odjek njegove misli može osjetiti i drugdje. Goetheovo naglašavanje na ispravnosti i snazi pojedinca kako bi slobodno istraživao i ljudska i Božanska pitanja te kako bi izgradio svoju vlastitu sudbinu, bilo je blisko Iqbalovom vlastitom srcu, i dok je omiljeni motiv glavnog toka u Iqbalovoj poeziji možda mogao prethoditi njegovoj upoznatosti sa Goetheovim Mahomets Gesang (‘Muhammedovom pjesmom’, koju je Iqbal kasnije preveo za Payam-i-Mashriq), Uvod u Nebo na početku Džavidnam-e, kao i raznih drugih ‘pjesama meleka’, gotovo je izvjesno modeliran nakon Fausta. U poemi ‘Dželal and Goethe’ (Dželal je Rumijevo prvo ime) u Payam-i-Mashriq-u, njemački pjesnik kazuje svojeg Fausta Rumiju na nebesima i izmamljuje povoljan kometar: „Lukavost pripada đavlu, ljubav ljudskom biću”.

Albert Einstein (1879.-1955.) predstavljao je svoju teoriju relativiteta u nastavcima od 1905. god. pa nadalje i dobio je Nobelovu nagradu za fiziku 1921. god. Iqbal je unekoliko nepromišljeno zaključio da je „klasična fizika naučila da kritikuje svoje vlastite temelje. Kao rezultat... vrsta materijalizma koji je ona izvorno iziskivala je rapidno nestajala i nije daleko dan kada će religija i znanost možda otkriti do sada nesumnjiva uzajamna slaganja“.

Iqbal je odao veliki značaj Einsteinu započinjući poemom u Payam-i-Mashriq-u: „Poput Mojsija on je tražio teofaniju sve dok njegov um, u potrazi za svjetlom, nije raskrilo njezin misterij“, komentirajući da je „Zaratustra potekao iz jevrejske rase“.

U prvom predavanju Obnove vjerske misli u islamu (The Reconstruction of Religious Thought in Islam) Iqbal je izjavio: „Osobno, vjerujem da je krajnja narav zbiljnosti duhovna: ali kako bih izbjegao rasprostranjeno nerazumijevanje, nužno je da istaknem Einsteinovu teoriju koja se, kao znanstvena teorija, bavi tek strukturom stvari i ne baca svjetlo na krajnju narav stvari koje posjeduju tu strukturu. Filozofska vrijednost ove teorije je dvostruka“, jer ona pokazuje da supstancija nije trajna stvar već slijed događaja i, drugo, da prostor ovisi o materiji“.

Međutim, ova teorija predstavlja jednu veliku poteškoću, tj. nezbiljnost vremena. Posmatrati vrijeme kao četvrtu dimenziju prostora je poput predstavljanja budućnosti kao već date i nedvojbeno fiksirane kao što je prošlost; Iqbal je isticao da je vrlo teško da se shvati šta je bila zbiljska narav Einsteinovog vremena iako se činilo da ono nije ni Bergsonovo Čisto trajanje, niti serijsko vrijeme.

potkrepljivale njegovo stajalište o Iqbalu kao uskogrudnom muslimanskom propovjedniku. „Istinski zaljubljenik ne pravi razliku između Ka’be i hrama budući da se Voljeni susreće otvoreno na jednom, a privatno na drugome mjestu“, kazao je Iqbal u jednom od brojnih gazela Payam-i-Mashriq-a, koji je pozivao ljudski rod da se uzdigne iznad tričavih razlika. Takva ukazivanja nisu mogla spriječiti Nicholsona da se pita „zašto bi pripadništvo (Iqbalovom idealnom društvu) trebao biti privilegij rezerviran samo za muslimane?“

Kažnjen Iqbalovom prethodnom snažnom primjedbom o oslovljavanju zapadnjačkih filozofa njegovim mentorima, rastreseni profesor bio je brižan da iznova istakne da je Iqbalov duh ostao suštinski orijentalan iako je on „duboko bio pod utjecajem zapadnjačke kulture...“, ali se jadao da je njegova kritika Zapada, iako nikada površna, unekoliko manjkala širinom“. „Sa humanističkim temeljima evropske kulture Čini se da je on manje intimno upoznat“, napisao je on. Istina je bila ta da je Iqbal bio upoznat sa humanističkim temeljima Evrope kao bilo koji živi evropski autor s takvim inklinacijama, ali, nažalost, nije bilo puno onih koji su više pripadali tom uvjerenju.

Evropski um je već bio u vlasti istog onog pesimizma na kojeg je Iqbal pokušavao da upozori; Payam-i-Mashriq, ili Poruka sa Istoka, promakla je neopaženo onima kojima je bila naslovljena i koji su, nažalost, bili spremniji da prigrlje poeziju dosade i estetiku dadaizma negoli da slušaju pjesme o egu i ljudskoj veličini.

Još jednom iznova, usporedba između Iqbala i Ayn Rand može se povući budući da su oni dijelili iste ideale u umjetnosti i književnosti. Godine 1923. Iqbal je izražavao svoj strah da Zapad „može biti zgrabljen od strane tih dekadentnih i sporo pulsirajućih“ ideala u umjetnosti“ koji „bježe od životnih poteškoća i koji ne mogu jasno razlikovati između emocija srca i misli uma“. Četrdeset godina kasnije, Ayn Rand je bilježila svoje neslaganje s glavnim strujama zapadnjačke književnosti ovim riječima: „Racionalnost, svrha i vrijednosti su ti koji se posmatraju naivnima – dok se sofisticiranost, tvrde oni, sastoji od odbacivanja našeg uma, odbacivanja ciljeva, odricanja vrijednosti i pisanja prostih riječi na ogradama i pločnicima. Penjanje na brdo, tvrde oni, jeste lahko – ali je kotrljanje po ulici istaknuto postignuće... Ljudska duša, proklamiraju oni uz krjepostan ponos – jeste švalja... Ovo je značajan komentar na sadašnje stanje naše kulture da sam postala predmet mržnje, ocrnjivanja, denunciranja, jer sam poznata, zapravo, kao jedini romanopisac koji je izjavio da njezina duša nije švalja, niti su to duše njezinih znakova, niti Čovjekova duša“. („The Goal of My Writing?“/“Cilj moga pisanja“, 1963.). Ovo je način kako je glavna struja tretirala romanopisce koji su se usudili da kažu da, „ukoliko je posvetna stranica trebala da prethodi cjelokupnom mome djelu, ona bi mogla glasiti ovako: Slavi Čovjeka!“

Također, ova nam usporedba pomaže da shvatimo zašto je Iqbal postao meta za mnoge liberalne u svome području u drugoj polovini 20. st. Glavna književna struja, u Južnoj Aziji ili drugdje, nije mogla oprostiti nijednom muškarcu niti ženi glorificiranje ljudske duše.

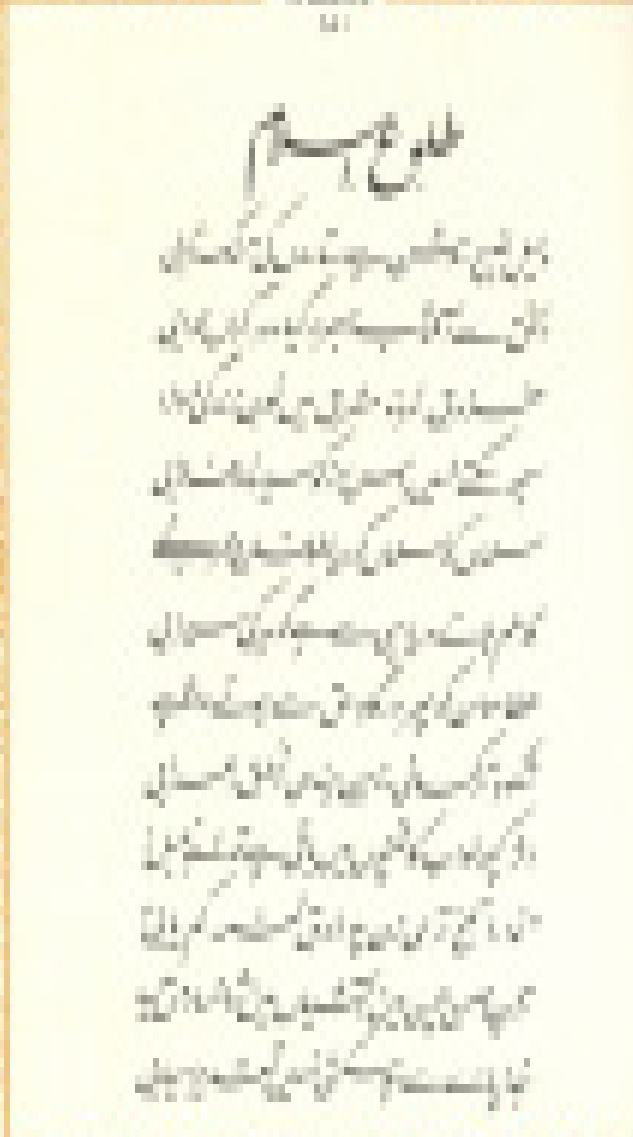
NOSTALGIJA

„Zora islama”
(„The Dawn of Islam”)
recitirana je na godišnjem zasjedanju
Andžuman Himayat-i-Islam u martu
1923.

Inspiraciju je potaknula pobjeda
Turaka nad Grcima u Smyrni, što
je osiguralo opstanak Turske kao
neovisne države te jednako tako
njezino ponovno rađanje kao mladog,
blistavog Člana u internacionalnoj
zajednici naroda.

Poema se povela primjerom iz
Iqbalove ranije poduže urdu pjesme,
„The Khizr of the Way” („Hizr puta”)
i najavila rađanje novog svjetskog
poretka koji se obećava na kraju te
poeme. Druge teme uključuju poziciju
muslimanske zajednice u kosmičkoj
shemi stvari, kao i njezinu ulogu kao
‘branitelja Azije’ više na zemaljskom
stupnju, procjenu Prvog svjetskog
rata (1914.-1918.) te općenito
nezadovoljstvo sa izrabljivačkim
principom nacionalnih država. Očito
se Iqbal nadao da sa smanjenjem političke
i ekonomske neovisnosti (koja je tada
bila na pomolu barem u Turskoj,
Egipatu i Iranu) muslimani bi mogli
uspjeti u predočavanju alternativnog
modela međunarodnih odnosa koji
su utemeljeni na islamskom idealu
jedinstva Čovječanstva.

Sa književnog stajališta, poema
je sjajna vježba u jezgrovitosti,
imaginaciji i raznolikosti izražavanja.
Mnogi stihovi iz nje postali su dijelom
lingvističkog idioma u regionu.

Iznad: Stranica iz „The Dawn of Islam” („Zora islama”) u Iqbalovim sabranim djelima koje je izdala Iqbalova akademija u Pakistanu.

Lijevo: Poznati rimovani distih iz „The Dawn of Islam” koji je upotrijebljen na zastavi iznad podija povodom poznatog zasjedanja Sveindijske muslimanske lige u Lahoreu (mart 1940.), gdje je donesena Pakistanska rezolucija. Džinnah i Liaquat Ali Khan se mogu vidjeti na slici dok Chaudhry Khaliquz Zaman podupire rezoluciju.

SINOPSIS

Payam-i-Mashriq

(1923.)

„Poticaj koji je porodio Payam-i-Mashriq omogućen je kroz Westöstlicher Divan njemačkog ‘filozofa života’, Goethea,“ napisao je Iqbal u predgovoru svojoj trećoj knjizi pjesama. „Nesumnjivo, postoji neka sličnost između Njemačke kakva je bila prije stotinu godina i današnjeg Istoka. Međutim, istina je da unutarnji nemir svjetskih nacija – koga, ne možemo ispravno dosegnuti budući da smo i sami bili pogođeni njime – jeste preteča velike duhovne i kulturne revolucije“. Očito, Iqbal se nadao da će osigurati neke poželjne opcije za hvatanje ukoštac s predstojećom revolucijom.

Posveta

Knjiga je posvećena Amanullahu, vladaru Afganistana.

Sinajski tulipan

163 kitice prvog odjeljka na mnogo načina definiraju opseg i ton Iqbalove poezije za godine koje će doći: metafizika, dijalog Bogom, ljudska nadmoć nad prirodom, gnoza i savremena politika u svome širem kontekstu samo su neka od pitanja koja su ovdje u optičaju i moćan jezik.

Refleksije

51 poema nanovo posjećuje detaljnije teme koje su nestalno pokrivene u strofama. Imaginacija stoji na pola puta između Iqbalove ranije poezije (kao što je ona sadržana u Bang-i-Dara) i njegovih posljednjih majstorskih djela. Njegov stari miljenik, krijesnica, npr. ponovo se pojavljuje kako bi označila samodovoljnost, dok najpoznatiji od svih Iqbalovih simbola, ponosni sokol, prvi put nastupa u ovim pjesmama.

Preostalo vino

45 gazela slijedi poeme – većina njih napadno

Tulipan – tradicionalno poistovjećivan sa ljubavnikom u istočnjačkoj poeziji – pažljivo je opisan u Payam-i-Mashriq-u kao primordijalni entitet koji je posudio plamen nebeskim tijelima, ali je kasnije izgubio svoju vatru nakon davanja odjeće postojanja kao cvijeta. On sada čezne kako bi povratio nazad svoju žar od sunca.

podsjeca na Hafiza Shirazija, koga je Iqbal ranije osuđivao zbog nihilizma. Zbilja, ovdje gazeli predstavljaju najbolju tradiciju orijentalne poezije na nedvojbeno savremen način.

Zapadnjačke teme

24 poeme, koje značajno pokrivaju zapadnjačke teme, podsjećaju nas na izravnu inspiraciju ove knjige. I kao što je Westöstlicher Divan iznevjerio utjecaj perzijske poezije na Goethea, to isto čini ovaj odjeljak Payam-i-Mashriq-a priznajući Iqbalov dug zapadnjačkoj misli i poeziji: Byron i Browning se pronalaze kako razgovaraju sa Rumijem i Ghalibom u raju, raspravljaju se filozofije Lockea, Kanta, Nietzschea, Schopenhauera, Hegela, Tolstoya, Karla Marxa i Bergsona, dok sam Goethe prima laskavu povratnu informaciju o Faustu od Rumija.

Fragmenti

17 aforizama se pojavljuje na kraju knjige: „Ako su se samo dobri ljudi oslobodili od slijeđenja onog što pripada prošlosti! Ukoliko je slijeđenje prošlosti bila vrlina, onda je sam Poslanik trebao slijediti svoje pretke“.

Payam-i-Mashriq je prvi put štampan u maju 1923.; prepisao ga je Abdul Madžeed (Parveen Raqam), a štampan je u Kareemi pressu (Lahore) vlasnika Mir Ameera Bakhsha; superviziju je obavio Chaudhri Muhammad Husain, koji se od tada starao o štampanju Iqbalovih djela nadalje. Skoro pola kopija rasprodano je za svega sedmicu; temeljito revidirano i prošireno drugo izdanje pojavilo se deset mjeseci kasnije.

MIRIS RUŽE

U sjenici rajskog vrta huriya je postala uznemirena i kazala je:

‘Niko nam nije kazao o području na toj strani nebesa.

Ne shvatam to u vezi sa danom i noći; jutrom i večeri,

i staje mi pamet kada oni govore o rađanju i smrti.

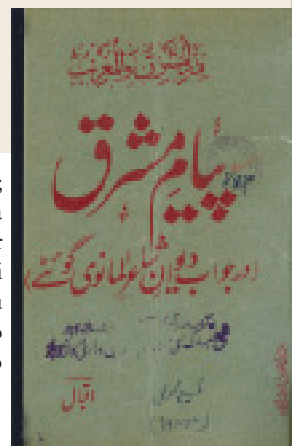
Ona je postala dašak mirisa i izrasla je iz laticе cvijeta; Stoga je ona stupila nogom u svijet jučer i danas.

Otvorila je svoje oči, postala je pupoljak te se na trenutak nasmiješila;

Pretovrila se u ružu, koja je uskoro uvehnula i rasula se na pod.

Uspomena na tu divnu djevojku – njezino nesputano stopalo – održalo se u sjećanju kroz taj njezin uzdisaj koji se naziva parfem.

Preveo Mustansir Mir

SINOPSIS

Bang-i-Dara (1924.)

Predgovor napisao šejh Abdul Qadir, advokat, urednik Makhzana

Ovo je zaokružena književna Iqbalova biografija do 1924. godine kada je knjiga po prvi put bila štampana.

Prvi dio (do 1905.)

Sadrži 49 poema i 14 gazela iz najranijeg perioda; gotovo sve ih je revidirao i objavio sam Iqbal. Poeme općenito odražavaju mistički pristup i posebno wordsworthijansko stajalište prema prirodi. Odjeljak također uključuje nekoliko poema za djecu i nekoliko nacionalnih pjesama, od kojih je vjerovatno najpoznatija ona „Indijska himna” (Saraj jahan say achha Hindustan hamara).

Drugi dio (1905.-1908.)

Sadrži 24 poeme i 7 gazela sa Iqbalovog boravka u Evropi (uključujući tri kasnije poeme: „O videnju mačke u preklopu...”, „Pjesma o tuzi” i „Nepostojani ljubavnik”).

Ovaj odjeljak tvori najlirskiju osobnu poeziju skupa sa najranijim nagovještajima njegove kasnije filozofije političke i društvene rekonstrukcije.

Treći dio (od 1908.)

Sadrži 70 poema, 8 gazela i dodatno poglavlje sa 29 satiričnih pjesama. Najduže Iqbalove poeme su ovdje prikazane, kao što je „Jadikovka”, „Odgovor”, „Hizr puta” i „Zora islama”. Ovaj odjeljak – sastavljen kada je pjesnik također dokazivao svoju filozofiju jastva i svoj program za muslimansku obnovu na perzijskome jeziku – označava zrelo Iqbalovo razdoblje kao pjesnika-filozofa Istoka.

Iznad desno: pjesme za djecu u Prvom dijelu (uglavnom prilagođene iz engleskih djela za uključenje u Čitanke na početku 20. st.) uključuju: „Pauka i mubu” i „Kravu i kozu”, koje je ovdje ilustrirao Bina Ilahi za izdanje Iqbalova akademija u Pakistanu.

*mjeseca;
skrivajući se od ljudi, plačem poput
zore.*

*Nerad sam da izidem napolje
za poslom,
i moje suze teku u osami
noći.*

*Krik se prolama u meni!
Ko mi to treba da ga čuje,
i kome to mogu pokazati
svoju goruću želju?*

*Ležeći na prsima koja isijavaju
sinajska ridanja:
gdje je oko koje gleda, je li otišlo
na počinak?*

*Moja dvorana za skupštine je mrtva poput
snijeg na grobu.*

*Avaj, noć! Čeka me dug
put!*

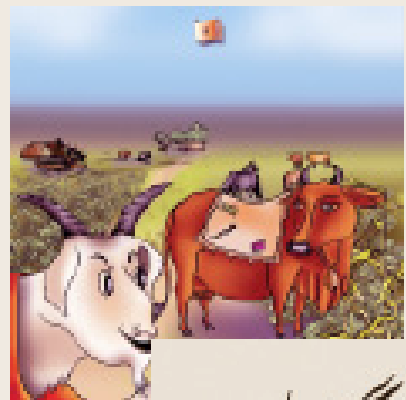
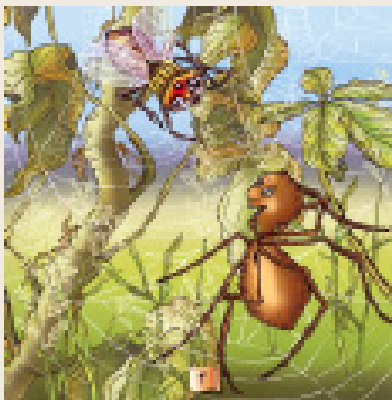
*Vjetrovi sadašnjeg doba nisu
povoljni za njega:
ono ne osjeća gubitak koji je
pretrpilo.*

*Poruka ljubavi,
kada je ne mogu više čuvati
za sebe,
dolazim i kazujem je tvojim sjajnim
zvijezdama.*

Preveo Mustansir Mir

NOĆ I PJESNIK

*Zašto lutaš na
mjesecini,
Tako zabrinut,
tih kao svijet, nošen poput
mirisa?
Možda si dragulj
koji se prodaje u biserima koji se
zovu zvijezde,
ili si riba koja pliva u mojoj
rijeci svjetlosti;
ili si nalik zvijezdi koja je pala sa moga
Čela,
i, napuštajući visine,
sada počivaš u dubinama.
Strune violine života
utihnule su;
moje ogledalo odražava život kao da spava.
Moje oko vrtloga također spava
u dubinama rijeke;
nemirni talas grli obalu
i miruje.
Zemlja, toliko zauzeta i žustra,
drijema kao da niko nije živio
na njoj.
Ali pjesnikovo srce nikada nije
u miru:
kako možeš izmaknuti mojoj Čari?
PJESNIK
Vidio sam bisere na površini tvoga*

Bang-i-Dara ostaje najpopularnije od svih poetskih Iqbalovih djela među svim generacijama Čitalaca. Ovo je dugo očekivana zbirka pjesnikovih najpopularnijih pjesama koje su se pojavljivale gotov četvrt stoljeća nakon prvih stihova koji su postali traženi. Desno: naslovnica prvog izdanja koje je objavljeno 1924. god.

بانگِ دَرَا
(بندوبست)

اقبال

Godine 1922. Iqbal se preselio u veću kuću u McLeod Road 116 (Lahore), i sjedio je u svojoj čuvenoj 'naslonjačkoj rutini'. Kada je bio kod kuće, posebno uvečer, provodio je svoje vrijeme u otvorenim raspravama s bilo kim ko je imao volju da ga posjeti, s stranci su bili dobrodošli bez prethodne najave. Među onima koji su se stalno okupljali na takvim posijelima bio je prof. Hameed Ahmad Khan, student sa koledža u to vrijeme.

„Čovjek pokazuje brojna mentalna i fizička stanja u životu, međutim, duboko promišljanje je bilo iznad svih drugih nijansi osobnosti u Iqbalovom slučaju“, piše Khan. „Bez obzira da li govori ili šuti, da li je miran ili uzrujan, on je uvijek bio mislilac... Mala stanka u razgovoru, i on bi vidno bio izgubljen u nekom novom pravcu mislilac.“

„Ovo također znači da je on bio poprilično nesmotren za normalne ljudske odnose. Strasna uključenost u razgovor nije značila da je on bio zainteresiran za osobu, već da je bio potaknut idejom koju je ta osoba izražavala u to vrijeme. Čak je mogao ostati tih i biti dobar slušalac, međutim, ljudi su prestajali biti pojedinci za njega; oni su bili vješalo na koje je on mogao podesno staviti svoje ideje. Nije bio razgovorljiv kao takav, ali je pripadao tom starom tipu istočnjačkih učitelja čija je omiljena zabava bila obično da sjedi među učenicima i da pribavlja uvide o bilo kojoj temi koja bi se pojavila u razgovoru.“

Ispod: Iqbal u dvadesetim godinama
20. st.

Uskoro nakon što je Payam-i-Mashriq postao urdu antologija, posve prikladno naslovljen kao Bang-i-Dara, ili The Caravan Bell („Karavansko zvono“), izraz je upotrijebljen više puta u poemama koje su uključene između korica.

Poeme su predočene u grubom hronološkom slijedu i podijeljene su na tri faze njegovog života do tog trenutka: a) do 1905., prije nego što je otišao u Europu; od 1905. do 1908., dok je studirao u inozemstvu; i c) od 1928. do tog vremena (1924.), zapravo do njegovog povratka kući. Rane poeme su temeljito revidirane, skraćene i dotjerane, a skoro je polovica njih odbačena – bilo zbog toga što su umjetnički manjkave ili zbog toga što su predstavljale da je istočnjački sentimentalizam prekoren u predgovoru Payam-i-Mashriq (koji je napisao otprilike u isto vrijeme kada je Bang-i-Dara bila sabrana).

Pjesme iz evropskog perioda bile su tako oskudne da su mnoge napisane u istom napjevu u godinama u kojima je njegov povratak morao biti prokijumčaren u taj odjeljak; ovaj anakronizam mogao je biti jedino hotimičan budući da je nevjerojatno da je mogao zaboraviti prilike takvih poema kao što su 'O viđenju mačke na preklopu...'

Treći odjeljak je očito najduži, i premda su „Jadikovka“ i „Odgovor“ uobičajeno smatrani poemama blizancima, one su ovdje odvojene ne samo kroz manje pjesme, već jednako tako dužom pjesmom „Sviječca i pjesnik“, kao što je bio slučaj.

U cjelini, knjiga je bila zabavni dokument njegove mentalne odiseje i vjerovatno se mogu skicirati koraci njegove intelektualne evolucije iz pažljivog Čitanja ovih pjesama.

Većina njih su imale pojašnjavajuće predgovore i bilješke kada su objavljene u Makhzan-u, međutim, ovaj urednički materijal je sada odstranjen. Najzlokobnije od ovih izostavljanja se tiče „Sunca“, Iqbalovog prijevoda 'Gayetri-ja', naširoko recitirane svete mantre hindusa. „O, sunce! Podari nam zraku spoznaje i prosvijetli naš intelekt divotama srca“, poema se okončava nakon oslovljavanja zvijezde kao parvardigar (perzijski izraz koji znači Održavatelj, što je pridržano jedino za Boga među muslimanima). Iqbal je objasnio u uvodničkoj napomeni u Makhzan-u da „Sunce“ koje je tamo metaforički oslovljeno označava božansko prosvjetljenje iz kojeg je ovo nebesko tijelo primilo svoju svjetlost. Izostavljanje ovog pojašnjenja donijelo mu je formalno prokazivanje muftije druge najveće džamije u Lahoreu u godini objavljivanja Bang-i-Dara. (Fetva se pojavila 1925., i nije bila reakcija na „Jadikovku“, kao što se uobičajeno vjeruje).

Također, bila je uobičajena praksa na recitalima tih dana da provo ide duga poema uz nekoliko gazela, katrina ili qat'a (kratkih pjesama, obično ne dužih od jedne strofe). Sam je Iqbal slijedio ovu praksu dok je recitirao svoje poeme na takovrsnim javnim okupljanjima kao što su Andžuman Himayat-i-Islam. U svojoj urdu antologiji on je vjerovatno imao za cilj da osigura slično iskustvo svojim Čitaocima kada je učinio da svakoj dugoj poemi prethodi nekoliko kraćih zastora.

Postoji samo jedan izuzetak ovom pravilu: „Hizr puta“ je slijedio bez intervala sa „Zorom islama“, i ovaj izuzetak je istaknuo kako je proročanstvo, učinjeno na kraju jedne poeme, postalo istinitim prije nego što je druga poema napisana.

Šteta je što su Iqbalove antologije rijetko proučavane u njihovoj cijelosti te su otuda odnos između poema, značaj njihovog slijeda, zamjena jedne s drugom i bogatih podteksta izgubljeni običnom Čitalaca, kao i usko specijaliziranim

učenjacima. Ovo je uglavnom zbog toga što je većina Čitatelja postala tako pristrana spram nekih poema kroz udžebenike i medije da, kada otvore Iqbalov svezak, po prvi put oni se obrušavaju na omiljene pjesme. Općenita shema knjige se uobičajeno zanemaruje. Također, zato što se Iqbal portretira kao snažno jednostran prema ozbiljnosti svoje zadaće od njega se ne očekuje da se dodijava u vezi s podtekstom i cjepidlačenjima. Ovo je ozbiljna greška. Iqbal je bio minuciozan izdavač svoga vlastitog djela i pronicav autor podtekstova, što bi se trebalo prihvatiti od Čovjeka njegovog genija i senzitivnosti.

Postoji bogata nagrada za one koji su se pomučili Čitanjem između redaka u njegovim knjigama. Primjerice, u Bang-i-Dara, iza poeme 'Utamničenje', u kojoj on Čestita oslobođenje braće Ali iz britanskog tamnovanja, slijedi druga poema koja je naslovljena 'Prosjaci halifata'. Obje poeme skupa uz elegiju tvore neformalni uvod, predigru, 'Hizru puta'. (Njegovo umijeće podteksta i razmještaja doseglo je svoj vrhunac u Baal-i-Gabriel, kao što Čemo vidjeti u Poglavlju 5.)

Pitanje koje je iskrslalo iz američke publikacije naposljetku je odvelo obnovljenom interesu za idžtihad (interpretaciju), koji je bio jedan od Četiri izvora islamskog prava u islamu. Svi religijski učenjaci Čije je mišljenje tražio o iskazu američkog autora, su negativno odgovorili; nijedan muslimanski pravnik iz prošlosti niti sadašnjosti nije kazao da bi sankcije u Kur'anu mogle biti ukinute. Iqbal je prihvatio takvu poziciju. Međutim, unutar brižno definiranih granica muslimanskog zakona postojao je golem okvir za reinterpretraciju, a on je želio da ovo naglasi putem ovlašćivanja i intelektualnog oslobođenja naroda. Tradicionalni muslimanski učenjaci su svojedobno smatrali da su jedino Kur'an, hadis i konsenzus prethodnih ranijih pravnikâ bili aktivni izvori muslimanskog zakona, dok idžtihad mora biti smatran u stanju neizvjesnosti.

Iqbal, uprkos svojoj pasiji za promjenom i emancipacijom, morao je da ustvrdi u Rumooz-i-Bekhudî da je u dobu dekadencije razboritije da se slijede institucije koje su uspostavljene u zdravoj prošlosti, nego da se nastoji izumjeti nove koje možda nose svojstvena zla dekadencije u sebi. Preporod Turske mora da je označio kraj tog razdoblja u modernoj muslimanskoj historiji, kao što će kazati nešto kasnije u Obnovi vjerske misli u islamu („The Reconstruction of Religious Thought in Islam“): „Ukoliko je preporod islama Činjenica, a ja vjerujem da jeste, mi Čemo jednako tako jednoga dana, poput Turske, morati da iznova procijenimo naše intelektualno naslijeđe. I ukoliko ne možemo napraviti nikakav originalan doprinos općenitom islamskom mišljenju, možemo, kroz zdravu konzervativnu kritiku, služiti barem kao provjera brzom kretanju liberalizma u svijetu islama“. On je ukazivao na izume Kemala Atatürka kada je dao ovaj iskaz 1929. god., međutim, unazad u 1924. god. ti se izumi nisu desili iako se progonstvo halife desilo te godine. Međutim, Iqbal je insistirao na mogućnosti prava na idžtihad, jer u svome umu, argument se temeljio na konačnosti Muhammedovog poslanstva: izvan brojnih poslanika samo je on tvrdio da je posljednji i insistirao na tome da nakon njega neće biti drugog poslanika. Za Iqbala, ovo je bila samo objava slobode za ljudski intelekt.

„Rađanje islama... jeste rađanje induktivnog intelekta“, pisao je u Obnovi („The Reconstruction“). „U islamu poslanstvo deseže svoje savršenstvo u otkriću potrebe svoga vlastitog ukinuća. Ovo uključuje oštru percepciju da

Mnoge su intimne molitve uključene u Zuboor-i-Adžam (doslovno i prikladno značenju Perzijski psalmi, a objavljeni su 1927. god.). Ovi su očito namjeravani da obnove mističke dimenzije bogoštovlja u kompleksnosti modernih vremena. Slijedeće (koje je preveo Mustansir Mir) pojavljuje se kao Broj 39 u prvom dijelu:

*Ukoliko pogled uzrokuje gubitak
jastva, bolje je
biti skrit iz dometa vida!
Ne prihvatam dogovor, tvoja je
cijena
odveć visoka.
Kazuj nam raskriven, vrijeme za
rezerviranost je prošlo -
kada nam drugi kazuju o tome što
je bilo
ono što si Ti želio od nas.
Moje drske oči su probadale
plavo nebo.
Ako želiš zapreku između
nas, sagradi drugi svijet.
Kako si Ti spreman na Sebe! Zbog
svih
Tvojih nehaja,
zahtijevaš krv prijatelja
kako bi dokazao da postojiš.
Bogoštovlje je jedna stanica, ljubav
je
druga:
Želiš od meleka da Ti se
pokoravaju,
ali od Čovjeka da Čini još i više.
S ljubavlju pretvaram kruti bakar
koji posjedujem u zlato,
jer, kada Te susretnem sutra, Ti
Češ željeti dar od mene.*

Iqbal je bio član legislativnog Vijeća Pindžaba (iznad) od 1926. do 1930. (nije tražio da bude ponovo izabran). Izabran je kao neovisni kandidat koga je podržavao Khilafat komitet i obično je činio napore da zaštiti interese niže i srednje klase protiv feudalnih gospodara.

Devet njegovih govora je zabilježeno: 1) O budžetu za 1927.-1928. (5. mart 1927.); 2) O izostanku prijedloga o Vladinom zahtjevu za grant pod 'Obrazovanje' (10. mart 1927.); 3) O Vladinom zahtjevu za dodatne grantove, 1927.-1928. (18. juli 1927.); 4) O prijedlogu za odgodu koja se tiče komunalnih pobuna u Multanu (18. juli 1927.); 5) O rezoluciji koja se tiče popunjavanja pošta kroz otvoreni natječaj (19. juli 1927.); 6) O rezoluciji koja se tiče Unani i Ayurvedskih medicinskih sistema (22. februara 1928.); 7) O rezoluciji koja se tiče primjene principa oporezivanja državnih prihoda od zemlje (23. februar 1928.); 8) O budžetu za 1929.-1930. (4. mart 1929.); 9) O budžetu za 1930.-1931. (7. mart 1930.).

život ne može biti zauvijek držan u konopcima, tj. kako bi se postigla potpuna samosvijest, Čovjek se mora prepustiti vlastitim izvorima“. Mističko iskustvo, sukladno Iqbalu, bilo je moguće i Bog još uvijek može da govori pojedincima na bilo koji način koji On izabere kroz Svoju božansku milost. Međutim, takva intuicija ne može biti obavezujuća drugom pojedincu: „ukinuće svećenstva i nasljednog kraljevstva u islamu, konstantno obraćanje razumu i iskustvu u Kur'anu, te naglasci koje on stavlja na prirodu i historiju kao izvore ljudske spoznaje - sve su to različiti aspekti iste ideje konačnosti“. Svako je sada svoj vlastiti vodič; posljednja Božija Objava je došla da bude uporište i da se ona sluša, međutim, budući da više neće biti poslanika, privilegij je i odgovornost svakog ljudskog bića da razumije Riječ Božiju na svoj vlastiti način. Pravo da se interpretira religija bilo je nepovrjedivo.

Iqbal je držao predavanja o ovom pitanju velikom auditorijumu u Lahoreu 1924. god. i okončao je stvarajući uz to drugo komešanje protiv svoga nepoštivanja i konvencije. On je potom pokušao da sastavi taj dugi zakašnjeli posljednji nastavak Asrar-u i Rumooz-u, ali je njegov um postao metafizički. „O, Ti, Održavatelju mojeg života!“ Iqbal se obraća Uzvišenom u perzijskom stihu: „Gdje je Tvoj znak? Ovaj i onaj svijet su tek valić moje egzistencije, gdje je Tvoj svijet?“ Uskoro nakon toga je obavijestio svoje prijatelje da piše knjigu stihova na perzijskom kojoj je dao radni naslov: „Pjesme modernog Davuda“ („The Songs of Modern David“). Ona je dovršena i objavljena tri godine kasnije kao Zuboor-i-Adžam („Perzijski psalmi“). U to vrijeme je također bio član pokrajinskog zakonodavnog vijeća i bavio se politikom. No, hajdemo prvo da razmotrimo njegovu političku misao.

Desno: Iqbalov računovođa 'Munshi' Tahiruddin koji je postao pouzdani prijatelj. On je stekao slavu i bogatstvo od medicinskog patenta 'Dilroze'.

PORODICA

Nakon svojih radova Iqbal je bio poznat i po svome smislu za humor. Tokom svoga boravka u Evropi Često je susretao ljude koji su posmatrali Indiju kao pustoš i jedna ga je takva dama pitala da li je imao zmiju svako jutro ispod kreveta u Indiji, a on je dostojanstveno odgovorio: „Ne, već svaki treĆi dan!“

On bi pokatkad drsko izražavao svoja slobodna mišljenja. Jedne prilike, kada je isticao utisak snage i stalnosti u maurskoj arhitekturi i kada je upitan o Velikoj džamiji u Delhiju (koja je bila odveĆ delikatna za njegove ukuse), on je odgovorio: „Ona je žensko“.

Jednom drugom prilikom, kada je posjetilac tvrdio da je Bog imao obiČaj da mu kazuje, Iqbal je primijetio: „Ne vjeruj Mu sve što ti kazuje! Pokatkad On to ne misli“ što je bio neortodokсни naČin iskazivanja znaČaja razlikovanja između intuicije i iluzije, kao što bi svaki sufijjski šejh ukazao toj osobi.

Desno: Iqbalova supruga Sirdar Begum (lijevo) i bratiČna Wasima (desno).

Wasima Mubarak (1912.-1993.) bila je najmlađa kĆerka šejha Ata Muhammeda, Iqbalovog starijeg brata. Iqbalova supruga Sirdar Begum ju je posvojila od djetinjstva i živjela je s njima do udaje 1934. god. Njezine usmene reminiscencije tvore osnovu Iqbal Daroon-i-Khana, svezak I (1971.), memoara o Iqbalovom porodiČnom životu, koju je napisao Wasimin sin Khalid Nazeer Sufi. Slijedi nekoliko izvadaka:

1

Imao je povišen glas i govorio je autoritativnim tonom. Njegove oČi su bile stisnute dok bi govorio, ali i širom otvorene ukoliko bi razgovor živnuo, i tada bi njegovo lice jednako tako oblilo rumenilo uz emocije. Kur'an je uČio umilnim glasom i obiČno bi zaplakao dok bi ga uČio tako da su njegove suze kapale po Mushafu.

Preferirao je jednostavan naČin življenja, obiČno noseĆi samo dhoti sa vestom dugih rukava – koji bi Često zaboravio da promijeni – te bi ostao preokupiran širenjem dragulja mudrosti posjetiocima u salonu...

2

Moj amidža (tj. Iqbal) nije odobravao gledanje filmova i nikome iz kuĆe nije bilo dopušteno da ide u kino, koje je bilo popriliČno zatvoreno za našu kuĆu u McLoad Roadu. On je Čak bio i protiv slušanja radija ili gramofona kod kuĆe, iako je tetica Sirdar bila popriliČno zaljubljena u slušanje muzike. Moj stariji brat Mukhtar (Iqbalov bratiČ) jednom joj je donio gramofon i nekoliko ploČa, koje ona slušala iza zatvorenih vrata u sobi otraga nakon što bismo se uvjerali da se amidža odmara u svojoj sobi i da je zaspao. Tetica Sirdar je imala obiČaj da kaže da je muzika hrana za dušu.

Lijevo: Rijetka Iqbalova fotografija - On je zabranio njezino objavljivanje, jer pokazivanje zuba Čak i u osmijehu smatrano je lošim manirom.

Desno: Iqbal na svome naslonjaČu - „On je bio popriliČno trom po prirodi“, piše Wasimin sin po sjeĆanju svoje majke. „Mogao je zaboraviti na branu ukoliko je bio zaokupljen Čitanjem i kasnije bi nevino tek priupitao: 'Jesam li uopĆe jeo?'“

Šejh Edžaz Ahmed (1899.-1994.) bio je Iqbalov bratić i najstariji sin šejha Ata Muhammeda. On se okrenuo amedijama u Iqbalovom životu i nekim od njegovih izjava, kao

što je ona da je Edžazov otac (Ata Muhammad) bio jedan od najranijih ahmedija u Činila kontroverznom njegovom inače rizično ganutljive reminiscencije o svome amidži, Mazloom Iqbal (1985.).

Zanimljiva anegdota u vezi sa putovanjem u Campbellpur 1913. god., u kojoj se Edžaz pridružio svome amiži, kazuje o vremenu koje su oni proveli od ponoći do svitanja na željezničkoj stanici u Wazirabadu. Iqbal je ponudio jednu rupiju kao napojnicu utovarivaču ukoliko bi mogao namaknuti hooka. Sljedeća hooka je bila vrlo prljava i napola slomljena, ali je „moj amidža bio zadovoljan gledajući je. On je zapovjedio da se njegov madrac izvadi iz putnog kovčega i da se prostre na platformi. Tamo je sjeo, dijeleći prljavu hooka sa utovarivačem i razgovarajući sa njim na prirodan način sve do jutra dok sam ja stajao

Na vrhu desno: Iqbal sa petogodišnjim Džavidom u kući prijatelja Mian M. Aslama, Haveli Barood Khana (Lahore) povom Bajrama, 17. februar 1929. god.

Ispod: Džavid i Munira (rođena 1930.) kao mališani. Ispod desno: ranija Džavidova slika kao dječaka.

Iqbalov mlađi sin (rođen 1924.) napisao je nekoliko knjiga i radova o svome ocu, uključujući Zindah Rud (1979.-1984.), oficijelnu bibliografiju. Naredni su izvaci preuzeti sa simpozijuma u SAD-u 1964. god.

1

Oprilike godinu dana prije nego što sam rođen (1924.) otac je posjetio turbe šejha Ahmeda Sirhindija, koji je također poznat kao Mudžaddid elf thani... U turbetu se moj otac molio za dijete – sina koga bi mogao odgojiti u skladu sa svojim vlastitim idealima religije i moralnosti. Ukoliko mu Bog da sina, obećao je ovom evliji da će ga jednog dana dovesti u turbe.

Njegova je molitva uslišana, i kasnije, u ljeto 1934. god., kada sam porastao, on me je odveo u turbe šejha Ahmeda, jer mi je to ostalo u živom sjećanju. Otac me je uveo u turbe, posjeo blizu kabura ovog evlije i učio Kur'an...

2

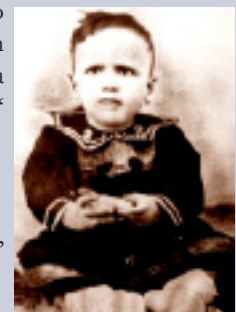
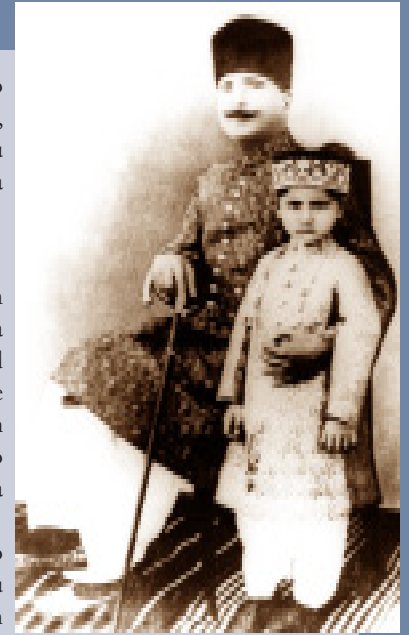
Otac mi je rijetko davao prilike da prosudim o tome koliko privrženosti i ljubavi je osjećao za mene. Rijetko bi me privio k sebi ili poljubio te zbog ovoga nikada nisam osjetio toplinu očinske ljubavi. Kada me je gledao kako trčim oko kuće, tiho bi se nasmijao, kao da ga neko tjera da se smije... Međutim, bilo bi pogrešno zaključiti da nije bio u stanju da voli, niti da podari ljubav. Iako je njegova ljubav za mene bila lišena mladalačke energičnosti, ona je posjedovala dubinu zrelosti. Takorekuć, bio sam ne samo njegov sin, već „personifikacija mlađe generacije islama“ – današnje mladunče koje se trebalo trenirati tako da mogu da nauče da budu duboko uključeni te da osiguraju životvorni odgovor na mrtvi svijet u kojem je živio.

Iako je majka bila vrlo stroga i kažnjavala bi me ukoliko sam bio zločest, očev ukor bi se uvijek pokazao boljim korektivom. U nekoliko rijetkih prilika otac me je zbilja izbatinao. Razlozi su uvijek bili neuljudnost spram posluge (što je on najviše zamjerao), ili trčanje bosonog ljeti...

Kao dijete sam jako volio slikati, međutim, otac nije bio svjestan mojih zanimanja. Kada je shvatio da volim slikati i kada je vidio nekoliko mojih „umjetničkih djela“, on me je jako ohrabrio i kupio je velike grafike francuskih, italijanskih i španskih umjetnika za mene. Također, jako sam volio muziku, ali on nije imao ni gramofon niti radio u kući. Uprkos ovog pomankanja, otac je također uživao u muzici i čak je svirao sitar prije nego što je otišao (u Evropu 1905.-1908.) na visoke studije. Njegova ljubav za muziku nikada nije jenjala. U kasnijoj fazi svoga života, Faqir Nadžmud-din, jedan od njegovih prijatelja, povremeno bi svirao sitar za njega. Kad god bi pjevač došao u našu kuću i pjevao neke od svojih gazela, otac bi poslao po mene.

Godine 1931., kada je otac otišao u Englesku da prisustvuje na konferenciji, imao sam oko sedam godina. Napisao sam mu pismo tražeći od njega da mi donese gramofon. Gramofon nikada nije stigao, ali ga je moje pismo potaknulo da napiše poemu: „Džavidu po primitku njegovog pisma“ („To Javid on Receiving His Letter“) (početak):

Izgradi u ljubavnom carstvu svoje srce i svoj dom;
izgradi vrijeme iznova, novu zoru, novu večer!
Tvoje kazivanje, ako ti je Bog dao prijateljstvo prirode,
iz ruže i tulipanove duge šutnje se plete.

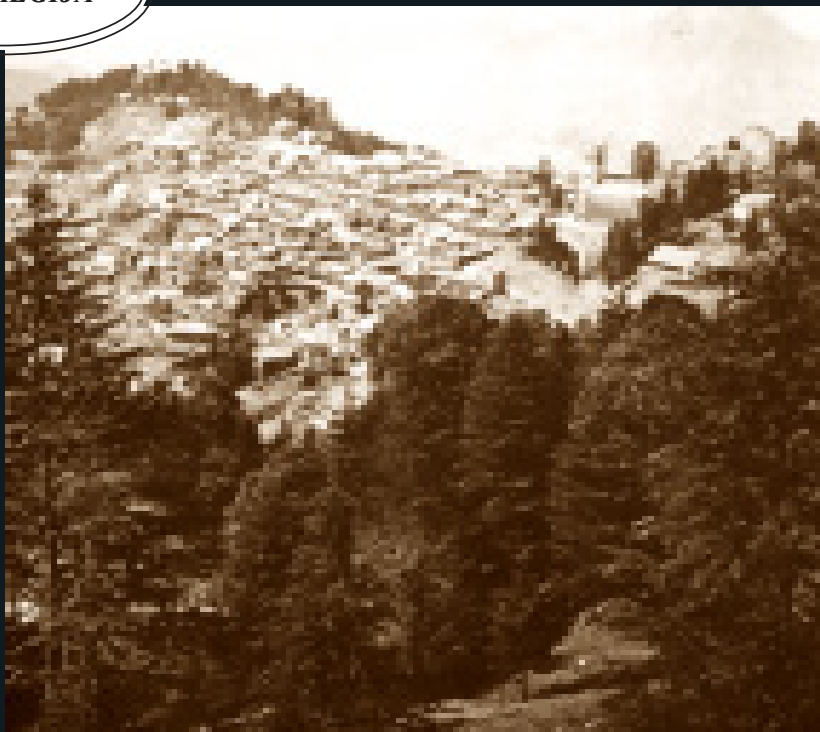

NOSTALGIJA

Hladnu planinsku stanicu u Simli Britanci su razvili kao ljetnju prijestolnicu Radža i ona je ostala omiljeno sklonište za Iqbalu posebno tokom dvadesetih godina. Tamo bi uvijek ostajao u rezidenciji svoga bliskog prijatelja Nawaba Zulfiqara Ali Khana (autora A Voice from the East / Glas sa Istoka, prve knjige o Iqbalu koja je objavljena 1922. god.).

Kasnije, prijatelji su postali otuđeni, međutim, takvo je bilo njihovo emocionalno zблиžavanje da, kad je Iqbal odsjedao negdje drugdje tokom posjete Simli, Nawab bi gorko plakao. Izgladivanje privremene svade pokušao je zajednički prijatelj Mirza Dželaluddin, ali je Nawab preselio prije nego što je Iqbal mogao da se ponovo susretne s njim. Iqbal je odao počast svome prijatelju posjetivši njegov mezar.

Iqbal je često fotografiran tokom svoga boravka u Simli, kao što se može vidjeti na ovim stranicama. Također, upravo je u Simli slikan njegov poznati profil sa šalom.

Na vrhu: Pogled na Simlu iz Radž dana.

Srednja: Grupni fotos napravljen u rezidenciji Nawaba Zulfiqar Ali Khana u Simli 1920. god. Iqbal sjedi zdesna.

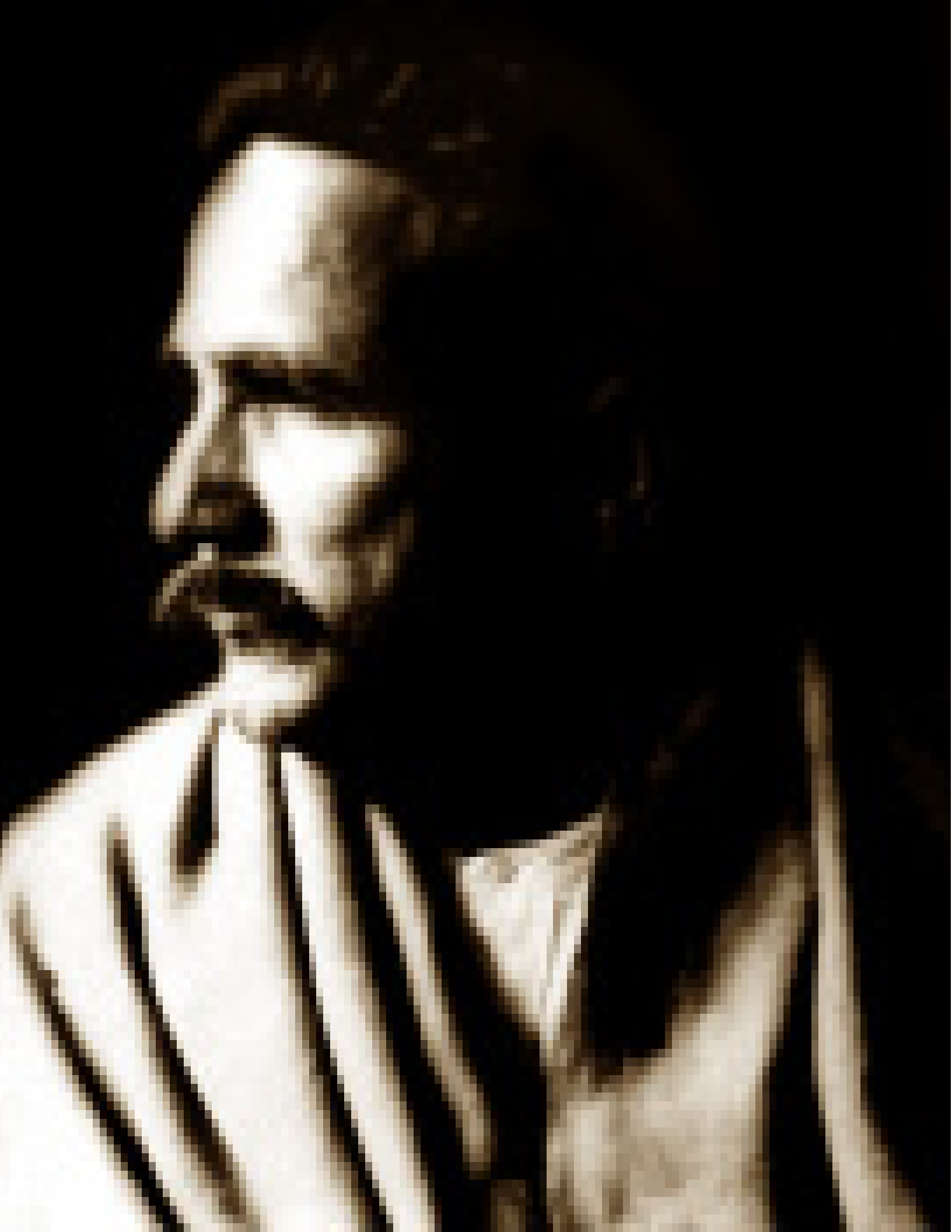
Na dnu: Iqbal leži naslonjen na krevet; Simla, 1929.

Oplatna strana: Iqbal sjedi u sofi na svoj uobičajeno neformalan način; Simla, 1929.

Naredna stranica: Iqbal nosi šal. Ova poznata fotografija također je snimljena u Simli 1929. god.

SINOPSIS

Zuboor-i-Adžam (1927.)

Zuboor-i-Adžam („Perzijski psalmi“) za koje je radni naslov bio „Pjesme modernog Davuda“, predstavlja lirske i didaktičke niti u Iqbalovoj poeziji, koje su ovdje uglavnom držane odvojenima jedne od drugih. Razmještaj knjige je dobro poznat: Čitalac se lagahno vodi od dirljivih sufijskih tema u reinterpretaciju okolnog svijeta.

Čitaocu

Uvodni stihovi su podsjetnik na nepredvidive putove ljubavi i, stoga, spontaniteta koji se zahtijeva za cjelokupno duhovno razumijevanje.

Prvi dio

Uvodni distih i invokaciju slijedi 56 poema koje se obraćaju Bogu. Poeme su naslovljene brojevima umjesto naslovima, = i dok se većina u ovom i narednom odjeljku usklađuje prema tradicionalnom obliku gazela, neke od njih izrazito nisu gazeli. Svaka je poema koherentna po terminima značenja – za razliku od tradicionalnog gazela – i svih 56 zajedno pružaju šire tematsko jedinstvo čitavom ciklusu.

Drugi dio

Uvodni distih i stihovanu bilješku za Čitaoca slijedi 75 poema, poput prethodnog odjeljka, međutim, ovi se obraćaju Čovječanstvu.

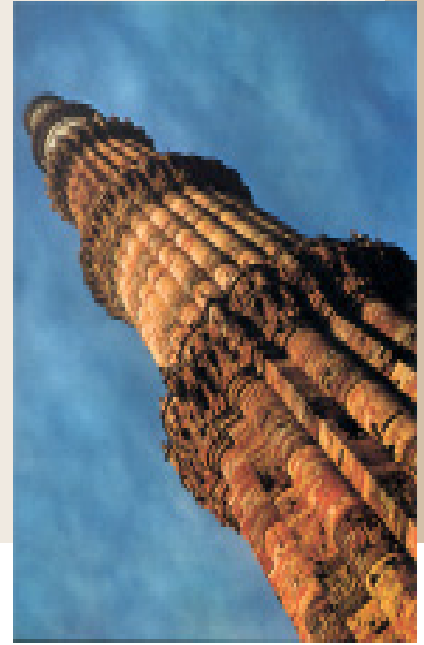
Novi ružičnjak misterija

Duhovne teme i njihove implikacije za djelovanje sada su sažeti u devet pitanja i odgovora, oblikovani po starom perzijskom djelu Mahmuda Shabistarija koje je nazvano *The Rose Garden of Mystery* („Ružičnjak misterija“). Pitanja su: 1) Koja je vrsta mišljenja na kome leži Staza? I zašto je mišljenje katkad molitva, a katkad, pak, grijeh? 2) Šta znači ovo jedinstvo nužnosti i mogućnosti? Šta je uključeno u udaljenost i kvantitet? 3) Kako vječito i vremenito postaju dvije stvari iz jedne...? 4) O, kaži mi ko sam i potom objasni/Šta istraživanje nas može značiti? 5) Koji je to dio koji je veći za cjelinu/Kojom stazom hoditi ako će postignuće biti tvoj cilj? 6) ...Koga mogu označiti savršenim Čovjekom? 7) Šta implicira tvrdnja „Ja sam istina“...? 8) Šta su nakon svih tih stvari koje gnostik zna?

Knjiga robova

Zaključni odjeljak tumači da istinska duhovna svijest ne može biti odvojena od nužnosti političke slobode te nastavlja da uspoređuje vještine robova (muzika, slikarstvo) i njihovu religiju sa arhitekturom slobodnog Čovjeka: „razdružena od moći, Čar je Čarolija; združena sa moći, ona je poslanstvo; Ljubav Čini i Čaroban i moćan posao za nju: ona spaja dva svijeta u jedan“. Bilješka: Prevedeni stihovi su preuzeti od M. Hadi Husaina

„Dodi, posvjedoči i divi se umjetnosti slobodnog Čovjeka, kreacijama Aibaka i Surija, ukoliko imaš vjerno srce i oči koje nisu slijepce“, kaže Iqbal u „Knjizi robova“. Arhitektura slobodnih ljudi predstavljala mu je veličinu njihovih duša, i on je bio posebno pristran spram džamije Quwatul-islam u Delhiju (vidi se ispod Qutub munara zdesna, obje je sagradio Qutbuddin Aibak).

Izvadak iz Prvog dijela, gazel 16

Zar ne misliš da sam na pragu
učinio ovo hodočašće?
Uz učitelja porodice
imam posla da se pozabavim

Nikad više zar se neću osvrnuti
unazad
na putu kojeg sam trasirao
kako bih sustigao daleko sutra
koje, poput vremena, unaprijed žuri.

Nu, ljubavni je okean moj brod,
i ljubavni okean je moja pješćana
obala;
za drugim brodom ja ne čeznem,

niti žudim za drugim zemljom.

U daljini, nježna nada koju, nesretno,
ti ćeš loviti za mene jednog dana,
iz prednje zamke prinčeva
poput mlade srne ja sam odskakutala.

I ukoliko budeš tako milostiv,
dat ću ovim svojim prijateljima
ulaštenu Čašu ili dvije divnog
noću utješnog vina.

Preveo A.J. Arberry

Zuboor-i-Adžam je prvi put štampan u junu 1927. god. Prepisao ga je Muhammad Siddique, a štampan je na 'super finom' papiru.

Desno: Prvo izdanje *Zuboor-i-Adžam*-a.

SINOPSIS

Obnova vjerske misli u islamu (1930.-1934.)

Obnova vjerske misli u islamu obuhvata sedam predavanja koja su održana od 1929. do 1932. god. Iqbal je s pravom bio ponosan na ovo djelo, iako je prihvatao njegov kratkotrajni karakter: „Ne postoji takva stvar kao što je konačnost u filozofskome mišljenju. Kako spoznaja napreduje i kako su svježi putovi mišljenja otvoreni, druga su stajališta, te vjerovatno snažnija gledišta od onih izloženih u ovim predavanjima - moguća“. Iqbalova premisa za ova predavanja bila je ta da je „klasična fizika naučavala da kritikuje svoja vlastita stajališta“ te da slabljenjem materijalističkog pristupa u fizici „nije daleko dan kada će religija i znanost možda otkriti do sada neslućena uzajamna slaganja“.

Predgovor

Načini konkretnog mišljenja su značajni u modernom umu te stoga Iqbal započinje da „rekonstruirati muslimansku religijsku filozofiju s obzirom na filozofske tradicije islama i recentnije razvitke u različitim područjima ljudske spoznaje“.

I. Znanje i religijsko iskustvo

Religija je suprotstavljena prikraćenostima ljudskog bića u potrazi za odgovorima na temeljna pitanja o životu i univerzumu. Pošto ona ima za cilj da vodi i transformira ljude – koji imaju

pravo da postavljaju pitanje o valjanosti staze prije nego što je slijede – religija zamjenjuje racionalno utemeljenje svojih konačnih principa te ovo pitanje postaje očito iz historije religijskog mišljenja u islamu.

Nažalost, dopunska narav mišljenja i intuicije odveć je često pogrešno razumijevana – velika greška zajednička Ghazaliju i Kantu jeste ta što oni shvataju ideju kao statičku i konačnu, dok je ona, zapravo, beskonačna u svome dubljem kretanju, niti bi čak konačno mišljenje bilo moguće.

S druge strane, srce (koje je vrsta unutarnje intuicije ili uvida) jednako je važan izvor spoznaje i ova spoznaja dolazi kroz mističko iskustvo; dok osjetilno opažanje čini indirektnu dosluhu sa Krajnjom Zbiljnošću u izvanjskom svijetu, mističko iskustvo ustanovljuje „izravno povezivanje s tom zbiljnošću kako se ona raskriva iznutra“. Ako ljudska bića trebaju biti sudjelatnici sa Bogom u preoblikovanju sudbine, te zadobiti supremaciju nad okolicom (što Iqbal smatra da je indicirano kroz Kur'an), onda mi trebamo jednako i mišljenje i srce.

Kroz osjetilno opažanje stičemo te izvanjske sile tako da ih možemo ukrotiti, međutim, kada nam te sile pomrse račune, treba nam sposobnost „da izgradimo veći svijet u dubinama (našeg) vlastitog unutarnjeg bića“, koje nas može spasiti od pesimizma. Također, ovo će nas spriječiti da koristimo našu snagu na nepoštene konačne ciljeve.

Postoji pet karakteristika mističkog iskustva: 1) neposrednost; 2) neraščlanjivost cjeline; 3) trenutno intimno povezivanje sa Jedinstvenim Drugim Jastvom; 4) nepriopćivost te 5) neki odnos spram uobičajenog (normalnog) iskustva.

Mističko iskustvo nije đavolsko, kako su dokazivali Freudovi sljedbenici, iako Iqbal nije pronašao dovoljan dokaz da prihvati teoriju nesvjesnog, niti atribuciju religijske svijesti za djelovanje seksualanog nagona.

II. Filozofska analiza objava religijskog iskustva

Tri logička dokaza Boga koje su ponudili skolastičari ispravno su prikazani kao nedovoljni; kozmološki argument (tj. sve posjeduje uzrok, a konačni uzrokovatelj je Bog) „omalovažava sami zakon o uzroku na kome čitav argument počiva“; teleološki argument (tj. mora postojati stvoritelj svemira) prelazi na analogiju koja je „općenito bezvrijedna“, jer ljudski uzročnik djeluje na izvanjsko materijalno, dok priroda jednako tako djeluje iznutra; ontološki argument (tj. možemo li opaziti savršeno biće? Ukoliko je odgovor potvrđan, onda slijedi da savršeno biće jednako tako mora postojati, jer inače ne bi bilo savršeno) dokazuje jedino da „ideja o savršenom biću uključuje ideju njegovog postojanja“, ali ne premošćuje jaz između „ideje o savršenom biću u mom umu i objektivne zbiljnosti tog bića“.

Međutim, posljednja dva argumenta će otkriti njihov istinski značaj „samo ukoliko smo bili u stanju da pokažemo da ljudska situacija nije konačna te da su

Lijevo: Prvo izdanje predavanja iz Laborea, 1930. god., objavljeno je u Kapoor Art Printing Works, Lahore, a objavio ga je Gulab Chand Kapoor.

Desno: Iqbal sa svojim poštovaocima u Madrasu, 1929. god.

šljenje i biće konačno jedno“.

Iqbal nastavlja da analizira određen broj savremenih teorija fizike i filozofije, posebno djela Einsteina, Whiteheada, Bergsona (pobijajući McTaggarta) i Bertrand Russella (pobijajući Zenoa) kako bi došao do zaključka da je Vrhovna Zbilja racionalno usmjeren kreativni život“, te je otuda „krajnja narav zbiljnosti duhovna, i mora se shvatiti kao ego“.

Zato je filozofsko propitivanje objave religijskog iskustva moguće ukoliko uzima pod pojmovima da „intuicija skriva život kao centralizirajući faktor“. Ova spoznaja, bez obzira kako savršena... jeste izravno raskrivanje duhovne naravi Zbiljnosti“.

I. Konceptija Boga i značenje molitve

Bog posjeduje individualnost i metafora svjetlosti u Kur'anu mora biti interpretirani tako da označava njegovu apsolutnost, a ne panteističku prisvudašnjost; Bog nije beskonačan u smislu prostorne beskonačnosti, već sadrži beskonačne unutarnje mogućnosti Svojih

varalačkih aktivnosti; otuda njegova beskonačnost je latentivna, ne ekstenzivna“).

Drugi važni elementi u kur'anskoj konceptiji Boga su varalaštvo, Znanje, moć i Vječnost.

Ljudsko biće posjeduje relativno dovršen ego, i ono je suradnik sa Bogom kur'anska verzija koja sasvim isključuje povijest o zmiji i zmijskom bratu, uvodeći dva imena umjesto jednog, što izjavljuje da zemlja

treba biti izvor zarade ljudima - time pokazujući „Čovjekovo uspinjanje od primitivnog stanja instiktivne sklonosti do svjesnog posjedovanja slobodnog jastva, koje je u stanju da sumnja i bude nepokorno“).

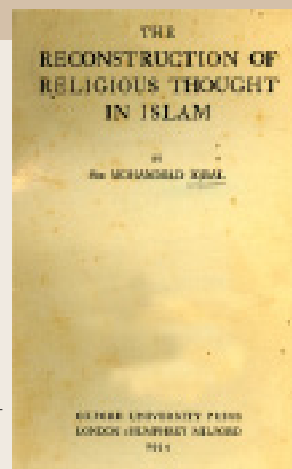
Bogoštovlje je djelovanje koje dovodi do povezanosti sa Vrhovnom Zbiljom; „bogoštovni čin, međutim, pogađa različite vrste svijesti različito“, te je zbog toga potraga za znanjem također „suštinski oblik molitve“, dok je znanstveno promatranje prirode „vrsta mističkog traženja u molitvenom činu“.

Jednako tako, vizija i moć moraju se ujediniti, jer „vizija bez moći ne donosi moralno uzdizanje, niti može podariti trajnu kulturu. Dakle, „duh svakog istinskog molitelja je društveni“, a u islamu ovo također odražava istinsko jedinstvo i jednakost ljudskih bića.

IV. Ljudski ego – njegova sloboda i besmrtnost

Tri aspekta ljudskog bića, „savršeno jasno iz Kur'ana“ su ta da je ljudsko biće: a) „izabrano od Boga“; b) uprkos mnogim mahanama, namjeravano

Desno: Drugo izdanje je štampao Oxford University Press, London, 1934. god. Tekst je unekoliko revidirao Iqbal, a pridodato je i sedmo predavanje.

da predstavlja Boga na Zemlji; i c) opunomoćenik slobodne ličnosti. Nažalost, jedinstvo ljudske svijesti, koje je spomenuto u Kur'anu kao jedan od tri izvora ljudske spoznaje skupa sa historijom i prirodom, nikada nije postalo središte muslimanskog mišljenja, inače bi odavno bilo ustanovljeno da je poricanje zbiljnosti ljudskom ego nemoguće, „Čak i ako je njegova zbiljnost odveć duboka da bude intelektualizirana“, a okarakterizirana je: a) jedinstvom mentalnih stanja; b) suštinskom nepovredivošću privatnog života („Sami Bog ne može osjećati, suditi, niti izabrati

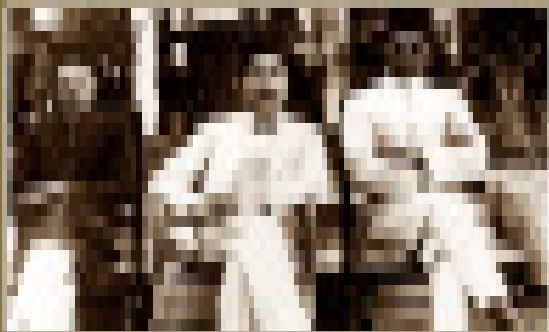
Iqbal Čeka na podiju da održi svoje predavanje na Gokhale Hall-u, Madras, dok domaćini izražavaju dobrodošlicu. Umetak: Iqbal dočekuju na Glavnoj željezničkoj stanici, Madras.

Desno: Zajednička fotografija sa istog putovanja; snimljena je 5. januara 1929. (na dan kada je došao u Madras i održao prvo predavanje).

Desno: Iqbal se zaustavio u Bangaloreu (gdje je snimljena ova fotografija) 9. januara 1929. na putu za Mysore, koji je bio naredna etapa putovanja. Njegov saputnik Abdullah Chaghtai se može vidjeti kako sjedi prvi sdesna. „Auto se morao kretati polahko, jer su poštovaoci trčali oko njega“, Chaghtai je napisao kasnije za novine u Lahoreu.

Desno: Još jedan fotos sa iste svečanosti.

za mene..”).

Duša je, sukladno Kur'anu, direktiva Vrhovnog Ega, koji je imanentan u prirodi, te otuda ličnost nije stvar, već djelovanje (Iqbal odbacuje Ghazalijevu percepciju ega kao duše-supstancije, i William Jamesovu percepciju kao određenja jednog pulsa misli iz drugog unutar „toka mišljenja“).

Kao ona koja nastaje iz materije, ili kolonije nižih ega, duša se može uzdići na stupanj potpune neovisnosti.

Odbacujući mehanicističku interpretaciju svijesti, Iqbal ustanovljuje ljudski ego kao „slobodnu personalnu uzročnost“, čija neovisnost nije ograničena pravilima prirode budući da je ona izumitelj tih pravila i ona nisu „konačni izraz Zbilje“ (nasuprot fatalizmu qismat-a (kismet), kojeg se dugo držalo u muslimanskom svijetu zahvaljujući filozofskome mišljenju, političkoj probitačnosti i „postupnom splašnjavanju životnog impulsa“, a koji moraju biti odbačeni). Ibn Rushd nije postigao ništa izvan svoga metafizičkog pristupa besmrtnosti, dok je Kantov etički pristup također ostavio puno toga što ne zadovoljava ni izdaleka; Nietzscheovo učenje o vječitom vraćanju, iako je pozitivno konstruirano unutar samog sebe, označava fatalizam koji je gori od kismet.

Uprkos materijalističkom poricanju besmrtnosti, temeljni propisi besmrtnosti koji su potekli iz Kur'ana su: a) ego ima početak; b) ne postoji mogućnost povratka na ovu zemlju; c) konačnost nije nesreća.

Može se tvrditi da će ego nakon što je dosegnuo najvišu tačku intenziteta sačuvati svoju individualnost u susretu sa smrću, apokalipsom, ili, čak, „u slučaju izravnog kontakta sa sveobujmljujućim Egom“. Međutim, proživljenje se jedino može desiti kroz „životni proces unutar ega“ i stoga se ne može uzeti kao gotova činjenica; ljudi su jedino kandidati za njega. Teško je kazati da li će oblik pratiti proživljenje ega, međutim, „neka

vrsta lokalnog upućivanja ili empirijske poledine“ Čini se nužnom za ego.

Međutim, Berzeh, raj i pakao su sve stanja, ne lokaliteti, kroz koja ljudski ego uvijek prolazi prema naprijed kako bi primio svježe iluminacije iz Beskonačne Zbilje...“

V. Duh muslimanske kulture

Propitivanje kulture može biti put prosuđivanja poslaničkog religijskog iskustva, jer kultura izvire iz volje svoga poslanika. Ustvrdjujući konačnost Muhammedovog poslanstva, islam uvodi u razdoblje intelektualne neovisnosti ljudskog bića, te je otuda „posjedovanje i užitak Beskonačnog“ bio ideal u području Čistog intelekta i višeg sufizma (religijske filozofije). Islamska kultura se fokusirala na konkretno, konačno, u svrhu spoznaje, budući da je „intelektualno hvatanje i moć nad konkretnim ono što ga Čini mogućim da ga ljudski intelekt nadmaši konkretno“.

Dakle, sve linije muslimanskog mišljenja stapaju se u dinamičkoj koncepciji univerzuma (vremena i prostora), a Čak su i neku ideju evolucije sugerirali islamski filozofi i znanstvenici za koje je najviši stupanj evolucije bilo transcendiranje vremena i prostora putem ljudske duše; ovaj koncept ljudske evolucije ne poriče besmrtnost ljudskom biću, za razliku od moderne teorije evolucije koja je donijela toliko oČaja.

Drugi vladajući koncept u islamskoj kulturi je historijska kritika, koja se temelji na dva principa iz Kur'ana: a) jedinstvu ljudskog porijekla; i b) životu kao kontinuiranom kretanju u vremenu. Stoga je savremeni sociolog Spengler u krivom kada smatra da islam pripada magijskoj grupaciji kultura, izravno suprotstavljen antiklasičnom duhu modernih vremena: ovaj je duh izrastao iz „revolta islama protiv grČke misli“ (što Spengler ne uspijeva da shvati, jer nije vjerovao da osnovne zasade mogu biti prenesene iz jedne kulture u drugu).

VI. Princip kretanja u strukturi islama

Idžtihad' (što doslovno znači „napregnuti snagu“) jeste princip kretanja u islamu budući da religija doseže dinamičko stajalište o univerzumu i jedinstvo ljudi koje nije ukorijenjeno na krvnim vezama.

Slabljenje idžtihad-a u islamskoj historiji može se pripisati trima razlozima: a) konzervativnoj reakciji protiv racionalizma; b) asketskom sufizmu, koji je apsorbovao najbolje umove muslimanskog društva i prepustio zakonske rasprave u ruke „inetelektualnih

mediokriteta i neprosvijeĆe mase“; i c) pad Bagdada, koji je potaknuo krutu organizaciju u muslimanskom društvu iz straha od dezintegriranja.

Dva naroČita pokreta da se obnovi idžtihad mogu se pronaĆi u kasnijoj muslimanskoj historiji; Ibn Taymiyyeova pobuna protiv konačnosti ranijih škola (koja je rezultirala vehabijskim pokretom u Arabiji), te pokret religijske obnove u Turskoj (koji je vodio Sa'īd Halim paša), koji je podupirao prijenos

Ispod: Iqbal sa studentima u Mysoreu, 1929. god. Pri dnu: Iqbal sa studentima u Hyderabadu (Deccanu), koji je bio posljednja stanica na njegovoj predavačkoj turneji u januaru.

hilafeta sa pojedinca na skupštinu.

Ostatak muslimanskog svijeta mora pogledati na turske reforme s neovisnim umom, tj. idejama pjesnika Zije Gokalpa o religijskom suverenitetu, zamjeni arapskog s lokalnim jezicima za bolje razumijevanje te spolnoj jednakost. Liberalizam mora biti pozdravljen uz pažljivu zaštitu protiv rasizma i dezintegriranja koji obično prate liberalizam.

Konzervativna javnost u modernoj Indiji možda nije pripremljena za kritičku raspravu o fiqh-u (islamskom pravu), ali se moramo prisjetiti da: 1) nije postojao pisani islamski zakon do pojave Abbasida; 1) rani teolozi su jednako tako prelazili iz deduktivne u induktivne metode u svojim nastojanjima da odgovore na pitanja svoga vremena; i 3) mogućnost daljnjeg razvitka islamskog zakona postaje očita kada pažljivo pogledamo na njegova četiri izvora: a) Kur'an, koji nije zakonik već radije ima za cilj da „probudi u Čovjeku višu svijest o njegovom odnosu sa Bogom i svemirom”; hadis, koji uglavnom demonstrira primjere o tome kako je Poslanik primijenio šire principe na specifični socio-kulturni kontekst; c) idžma' (konsenzus) koji može biti pružen demokratski izabranoj skupštini u modernoj muslimanskoj državi; i d) qiyas (analoško zaključivanje), što je druga riječ za ijtehad.

Otuda, „zatvaranje vrata idžtehad-a jeste čista fikcija koja je sugerirana djelomice kroz kristalizaciju pravničkog

mišljenja u islamu, a djelomice kroz tu intelektualnu lijenost, koja posebno u periodu duhovnog propadanja, pretvara velike mislioce u idole. Ako su neki kasniji pravnici podržavali ovu fikciju, moderni islam nije vezan ovim dobrovoljnom predajom intelektualne

neovisnosti“ (niko od utemeljivača islamskog prava nije tvrdio konačnost svojih škola).

Moderni svijet treba: 1) duhovnu interpretaciju univerzuma; 2) duhovnu emancipaciju pojedinca; i 3) univerzalne principe da vode razvitak ljudskog društva na duhovnoj osnovi. Mišljenje samo ne može imati trajan utjecaj, a odgovornost pada na muslimane, koji moraju procijeniti svoju poziciju, rekonstruirati svoj društveni život i razviti, iz dosad djelomice raskrivene svrhe islama, tu duhovnu demokraciju koja je krajnji cilj islama”.

VII. Da li je religija moguća

Ovo poglavlje obuhvata predavanje koje je održano u Londonu 1932. god. na zahtjev Aristotelijanskog društva. Tri razdoblja u religijskom životu su: 1) vjera; 2) mišljenje (s naglaskom na metafizici); i otkriće (s naglaskom na psihologiji;

jer „religijski život razvija ambiciju da se dođe u izravan dosluh sa krajnjom Zbiljnošću“, kroz koju ego otkriva svoju jedinstvenost).

Pitanje o tome da li je religija moguća jeste legitimno budući da postoje „potencijalni tipovi svijesti koji leže blizu naše normalne svijesti” i mogu donijeti životvorno i plodonosno iskustvo.

Pitanje također mora biti postavljeno zbog njegovog znanstvenog interesa i praktičkog značaja (jer je naturalizam razorio vjeru u budućnost, a moderno ljudsko biće je „prestalo da živi duhovno, tj. iznutra”, dok su medijevalne mističke tehnike također prestale da proizvode izvorno iskustvo zahvaljujući konzervatizmu).

Znanost i religija su sredstva za čišćenje iskustva u različitim sferama istraživanja; dok se u znanosti bavimo 'ponašanjem' zbiljnosti, u religiji se bavimo 'prirodom'. Konačni cilj istraživanja o ego je preciznija definicija individualnosti – životni prije negoli intelektualni čin.

Iznad lijevo i ispod: Iqbal u Aligarhu gdje je držao svoja predavanja. Sir Syedov unuk i Iqbalov bliski prijatelj Ross Masud je vidan (na lijevoj strani od Iqbala) na svakoj fotografiji.

Zaboor-i-Adžam je napisan u isto vrijeme kada je napisao prva tri predavanja o Obnovi vjerske misli u islamu (naravno, u engleskoj prozi), dok je jednako tako predmetna materija naredna tri predavanja očito bila u njegovom umu. Skupa, ove dvije knjige su smion pokušaj da se ugroze konvencionalni pojmovi o naravi Boga kako bi iznio neke radikalne izmjene u toku ljudskog života.

Na površini njegove perzijske poeme izgledaju kao da je bio malo prije sa Bogom, i zbilja je to također tačno. Međutim, važno je da shvatimo njegov motiv i razlog. I kao što je to jednom pribilježio u *Stray Reflections* („Zalutale misli”), on je smatrao da je vrijednost stvari bila skroz-naskroz ljudska iako je Bog stvorio te stvari. Dijamant, npr., duguje svoju cijenu ne u tolikoj mjeri tome što je Bog od njega načinio, kao što je to slučaj zahvaljujući Činjenici da ga ljudska bića preferiraju iznad drugog kamenja. Sukladno Iqbalu, ljudsko biće je također stvoritelj, a Bog je bio ‘suradnik’ s njim. „Kada je privučen silama oko njega, Čovjek posjeduje moć da ih oblikuje i upravlja njima; kada je osujećen njima, on posjeduje sposobnost da izgradi puno veći svijet u dubinama svoga vlastitog unutarnjeg bića“, sumirao je on funkcije izvanjskih i unutarnjih dimenzija ljudske inteligencije u svome predavanju o religijskom iskustvu. „Teška je njegova sudbina i krhko je njegovo biće, nalik ružinim laticama, a k tome još, ne postoji tako moćan oblik zbiljnosti, tako inspirirajući i tako lijep kao što je Čovjekov duh!“

Zaboor-i-Adžam je slavljenje ovog kreativnog odnosa sa Bogom. Mnoge od njegovih lirskih poema su bile molitve kazane Božanski Voljenom od strane samosvjesnog pobožnjaka: „Odakle potječe goruća želja u mojim prsima“, drugi su lirski stihovi otpočeli. „Pehar je iz mene, ali odakle potiče vino u njemu? Shvatam da je svijet prašina i ja sam pregršt nje, ali odakle potiče žeđ za otkrivanjem u svakom mome trunku?“ Druge poeme su imale za cilj da objasne ovaj odnos – poboravljen na Istoku i ignoriran na Zapadu. „Puno će ljudi sudjelovati u dubljim aspiracijama univerzuma oko njega“, napisao je Iqbal u ovom predavanju, „i sudjelovat će u njegovoj sudbini, kao i u sudbini univerzuma, sada već kroz prilagođavanje sebe njegovim silama, sada već kroz postavljanje ukupne njegove energije kako bi modelirali njegove snage za njegove vlastite konačne ciljeve i svrhe. A u ovom procesu progresivne promjene Bog postaje suradnik s njim osiguravajući Čovjeku inicijativu: „Uistinu Bog neće promijeniti stanje jednog naroda sve dok oni sami ne promijene ono što je u njima“. Ovo posljednje je navod iz Kur’ana.

Zuboor-i-Adžam je zbilja bio psalm modernog Davuda; svijet nije bio dovoljan, i pokatkad je tokom njegovog pisanja pjesnik opažao osnovu svoga velikog majstorskog djela, svoj magnum opus, kojeg će uskoro započeti nakon što je završio svoje psalme 1927. god., i to dok su njegova predavanja još bila u procesu pisanja. Ova druga knjiga će se pojaviti kao *Džavidnama*, ili *Knjiga o Vječnosti*, i ona će portretirati

Čitav univerzum, Čak i raj i prijestolje Božije, iz romanescne perspektive. Ovo ćemo raspraviti u narednom poglavlju.

Tokom njegove posjete Madrasu Iqbal je primilo Andžuman Khawateen-i-Islam 7. januara 1929. Iqbalov govor koji je održao ovom prilikom je kasnije sumiran kao ‘Status Čovjeka i žene u muslimanskom zakonu’ za dnevni list u Lahoreu, *Inqilab*. Iako je on primijetio da on nije uključivao neka ključna mjesta, ovaj govor ostaje biti važan dokument o njegovim stajalištima o ovom predmetu.

Iqbal je kazao da su Čovjek i žena potpuno jednaki u islamu; poznati ajet iz Kur’ana koji govori o muškoj superiornosti trebao bi biti prikladnije preveden tako da znači da su muškarci ‘zaštitnici’ žena. Spomenuo je da je vodeći princip islama u takvim stvarima bio taj da bi religija trebala donijeti praktičnost. I dok doznačava ženama unekoliko različitu ulogu od muškaraca prema islamskom zakonu, kao i po zakonu prirode, kritizirajući pokret ženske emancipacije na Zapadu, istaknuo je neka važna zakonska prava, za koja je kazao da bi morala biti izvojevana protiv konvencije. Ova uključuju: 1) pravo žena na vlastitu imovinu i da ostvare ekonomsku neovisnost; 2) odašiljanje prava na razvod; 3) ograničenje poligamije.

Ispod: Iqbal u mauzoleju Sultan Tipu tokom svoje posjete Bangaloreu, januar 1929. Tipu je pronašao bitnu referencu u *Džavidnama*, kao i u kasnijoj poemi koja je uključena u *Zarb-i-Kaleem*.

Desno:
Mezar
šejha
Ahmada
u
Sirhindu
(Indija)

Šejh
Ahmed iz
Sirhinda
(1564.-
1624.),
poznatiji
pod

nazivom Mudžaddid Alf-i-Thani (Obnovitelj drugog milenijuma) bio je glavni predstavnik nakšibendijske škole sufizma i nije se slagao sa naširoko prihvaćenom interpretacijom wahdat al-wudžuda. On je bio prirodna preteča Iqbalu u smislu da je: a) predlagao prodornije stajalište o ljudskom egu bez raskidanja sa mističkom tradicijom; b) da je učinio svojom životnom misijom to da sačuva politički i kulturni identitet muslimanske zajednice u Indiji. Čini se da je Iqbal neovisno došao do ovih zajedničkih tema i da je potom otkrio šejh Ahmeda kao vrijednog prethodnika. (Šejh nije prikazan među klasičnim piscima koji su raspravljani u Predgovoru prvom izdanju *Asrar-i-Khudi* iz 1915. god. kada je isto pitanje oslovljeno iznova u pismu Nicholsonu).

Ukazivanja na njega u Iqbalovim radovima uključuju, ponad svega, poemu u *Baal-i-Gabriel* – očito inspiriranu njegovom posjetom mezaru ovog evlije 1934. god. – te podrobna rasprava u predavanju 'Is Religion Possible' („Da li je religija moguća?") iz 1932. (koja je kasnije uključeno u prerađeno izdanje *The Reconstruction of Religious Thought in Islam* („Obnove vjerske misli u islamu") kako bi pokazao da „postoji čitav univerzum unutarnjeg iskustva“ koji moderna psihologija nije dotaknula zahvaljujući svojoj podaničkoj imitaciji biologije: puka analitička kritika seksualne imaginacije ili imaginativnih sredstava izmicanja koje je nabavila religija nije vjerovatno „kako bi nas nosilo do živih korijena ljudske osobnosti“. Pasaž šejha Ahmeda se navodi kako bismo ilustrirali da je krajnji cilj religijskog života „rekonstrukcija konačnog ega kroz njegovo dovođenje u dosluh s vječnim životnim procesom, te otuda mu dajući metafizički status koji jedino možemo djelomice shvatiti u poluzagušljivoj atmosferi našeg sadašnjeg okruženja.

Od 1926. do 1929. god. on je sastavio svojih najpoznatijih šest predavanja, koji će uskoro nakon toga biti objavljeni u Lahoreu i kasnije ponovo štampani u Oxford University Pressu uz dodatak sedmog predavanja. *The Reconstruction of Religious Thought in Islam* („Obnova vjerske misli u islamu"), kako je zbirka nazvana, imala je za cilj da predstavi njegovu filozofiju u svjetlu Kur'ana, s jedne strane, te savremenu filozofsku i znanstvenu misao, s druge strane; „nije daleko dan kada će religija i znanost možda otkriti do sada neslućeni zajednički sklad“.

„Zahtjev za znanstvenim oblikom religijske spoznaje je tek prirodan", napisao je u predgovoru nakon pojašnjenja da je moderni um posjedovao načine konkretnog mišljenja te da je bio sumnjičav prema tom unutarnjem iskustvu na kojem religijsko vjerovanje konačno počiva. On je smatrao da je dozrelo vrijeme za stapanje religijske filozofije sa modernim znanjem (obično je smatrao da su kosmički dizajni na njegovoj strani ukoliko bi se osjetio uzbuđenim zbog poduhvata), pošto je „klasična fizika naučavala da kritikuje svoje vlastite temelje“ (očito ukazivanje na teoriju relativnosti). „Međutim, moramo se prisjetiti da ne postoji takva stvar kao konačnost u filozofskome mišljenju", podsjetio je svoje čitaoce uza svoju karakterističnu iskrenost. „Kako znanje napreduje i kako se otvaraju novi putovi mišljenja, druga su stajališta moguća, i vjerovatno snažnija od onih koja su iznesena u ovim predavanjima. Naša dužnost je da pažljivo posmatramo progres ljudskog mišljenja te da održimo neovisno kritičko stajalište prema njemu“.

Otuda je on imao povjerenje u buduće generacije da će osavremeniti ovu sliku i istaknuti njezine nedostatke s istom nemilosrdnošću koju je on prikazao u kritici svojih prethodnika; on bi bio sretan, sve dok se sve posmatra iz holističke ljudske tačke interesovanja. Nažalost, ovo se nije desilo i njegova predavanja su tretirana kao klasična – Čak i oni dijelovi gdje on nalaže čitaocima da je duh života, i Kur'ana, suštinski antiklasičan.

Međutim, za modernog čitaoca predavanja postavljaju temeljni problem: prelijepi, izvanredni Iqbalovi iskazi o životu i univerzumu su zakopani pod glomaznim navođenjima od drugih autora, od kojih nam mnogi nisu poznati.

Međutim, njegovi ključni koncepti mogu se izbaviti ispod gomile, i karta njegovog univerzuma može se naslikati. Ciglu po ciglu, on stvara čvrsto povezanu sliku univerzuma kroz redefiniranje suštinskih konstrukcija istočnjačkog uma u ovim predavanjima: Bog, priroda, vrijeme, zbiljnost, mišljenje, sudbina, smrt, proživljenje, molitva, itd. Iqbal smionio pokušava da gazi tamo gdje je Kant davno prije njega odustao. Religijsko iskustvo može biti testirano racionalno, ali se mišljenje mora uzdići iznad svoje svakidašnje razine kako bi to učinilo. Intuicija je viši oblik intelekta, i kroz jedinstvo intuicije i mišljenja može se shvatiti da je „krajnja narav Zbilje duhovna", ali „jednako tako ona se mora „shvatiti kao ego". Sukladno njemu, Bog je „Vrhovni Ego", te racionalno usmjeren kreativni život“.

Dakle, najbožanskiji element u ljudskom biću je ego, koji nas ujedinjuje sa Bogom, tako da možemo postati 'saradnici' sa Njim.

Druga konstrukcija koja je ovdje značajno redefinirana jeste „sadbina“. Iqbal je ne shvata kao predestiniranu (unaprijed određenu), već kao uvijek izmjenljivu skupinu mogućnosti u srcu ovog univerzuma. U Džavidnami, on će eksplodirati u ljutnji spram onih,

koji su se držali pesimističkih koncepata o životu: „Idi i pitaj Boga da ti da dobru sudbinu – On obilno daje, tako da On mora imati puno toga za tebe da izabereš. Ako je sudbina od stakla da se razbije, pa dobro onda, transformiraj se u kamen,

jer ga ljudi mogu promijeniti. Mijenjaš svoju sudbinu kada mijenjaš samog sebe”.

Uvodeći Boga kao racionalno vođeni kreativni život i Vrhovni Ego, ljudsko biće kao ego koji je kandidat za besmrtnost i koje je odgovorno za oblikovanje svoje vlastite sudbine, kao i sudbine univerzuma, definiranje molitve kao ‘normalnog vitalnog akta kroz kojeg mali otok naše osobnosti odjednom otkriva svoju situaciju u široj cjelini života’ - Iqbal napokon kreće ka predmetu koji je stvorio komešanje u Lahoreu kada ga se dotakao prije nekoliko godina. Pa ipak, on je još bio zabavljen objašnjenjem ‘duha muslimanske kulture’ u petom predavanju prije nego što je iznova zagazio u razmatranje idžtihada u narednom predavanju. Duh Kur’ana je u biti antiklasičan, istaknuo je on, a Poslanik islama je bio osoba koja je digla antički svijet izvan njegove dogmatske kolijevke i postavila ga u moderni okvir. „Čovjek se prvenstveno ravna strašću i instinktom“, napisao je Iqbal. „Induktivni razum, koji jedini Čovjeka Čini gospodarem svoje okolice, jeste ostvarenje; i kada se jednom porodi, on se mora iznova osnaživati...”

Nastavljavajući prema osjetljivom pitanju idžtihada konačno u šestom predavanju, on je izjavio: „Kao kulturološko kretanje islam odbacuje staro statičko stajalište o univerzumu i doseže ono dinamičko; kao emocionalni sistem ujedinjenja, on prepoznaje vrijednost individue kao takve, i odbacuje ljudske krvne veze kao osnovu ljudskog jedinstva. Krvna veza je zemaljski ukorijenjena. Potraga za Čisto psihološkim utemeljenjem ljudskog života je duhovna po svome porijeklu. Takva je percepcija kreativna za svježije privrženosti bez bilo čega ceremonijalnog da ih održava u životu te omogućuje Čovjeku da se emancipira od zemlje...“

Zamisao emancipiranja ljudskog bića od zemlje pronašla je još jedan prikaz u ‘Allahabadskom obraćanju’, kojeg je održao na godišnjem zasjedanju Sveindijske muslimanske lige 1930. god., gdje je raspravljao o mogućnosti uspostave muslimanske države „unutar ili bez britanske Indije”. Iako je iskazao različite druge usluge ideji Muslimanske lige, posebno tokom posljednje dvije godine svoga života, ‘Allahabadsko obraćanje’ iz 1930. jeste osovina na kojoj počiva njegova reputacija kao ideološkog utemeljitelja Pakistana.

Lijevo: pasaž iz Hudždžatullah-al-Balighah *Shaha Waliullaha iz Delhija* (1703.-1762.) na arapskome jeziku; ona je inspirirala *Shiblija* i *Iqbala*.

Shah Waliullah je bio poznati religijski filozof i politički vizionar koga *Shibli Nomani* smješta na isti status, ako ne i iznad, *Al-Ghazalija* i *Ibn Rushda*, dok ga *Iqbal* opisuje kao „možda prvog muslimana koji je osjećao poticaj novog duha u sebi”.

Koncept idžtihada i kod *Shiblija* i *Iqbala* se vodio istim pasažom u *Waliullahovom* maestralnom djelu *Hudždžatullah al-Balighah*. Današnji učenjaci dvoje da li je ovaj pasaž ispravno interpretiran i sada se vjeruje da se *Shibli* – i nakon njega *Iqbal* – osmijelio tako da to ne bi moglo biti odobreno kontekstom ovog pasaža u *Shah Waliullahovom* vlastitom djelu.

Iqbal je sumirao ovaj pasaž u *Obnovi vjerske misli u islamu* kako slijedi: „*Poslanički* metod podučavanja, sukladno *Shah Waliullahu*, jeste taj, općenito govoreći, da zakon kojeg je objavio neki poslanik poprima specifično obilježje običaja, načina i osebnosti naroda kome je posebno poslan.

Poslanik koji ima za cilj sveobuhvatne principe, međutim, ne može objaviti različite principe za različite narode, niti ih ostaviti da izgrade svoja vlastita pravila ponašanja. Njegov je metod da odgoji jedan zaseban narod i da ih koristi kao nukleus za izgradnju univerzalnog Šerijata. Čineći tako, on naglašava principe koji leže u temelju društvenog života Čitavog Čovječanstva i primjenjuje ih na konkretne slučajeve u svjetlu specifičnih običaja naroda koji je neposredno prije njega. Šerijatske vrijednosti (ahkam) koje rezultiraju iz ove primjene (tj. pravila koja se tiču kazni za prekršaje) u određenom smislu su specifični za taj narod; i budući da njihovo održavanje nije konačni cilj po sebi, oni ne mogu biti strogo provođeni u slučaju budućih generacija“.

Iqbal nastavlja kazivati da je *Abu Hanifa*, pionir jurisprudencije, nekih hiljadu godinu prije *Waliullaha*, koji je posjedovao „prodoran uvid u univerzalni karakter islama”, izgleda i sam posjedovao sličan pristup.

„Zadaća koja stoji pred modernim muslimanom je... neizmjenjama. On mora nanovo da promisli cjelokupni islamski sistem bez raskidanja sa prošlošću“, napisao je Iqbal u Obnovi vjerske misli u islamu.

Sukladno njemu, Džemaluddin Afghani je shvatao značaj i silinu ove zadaće i imao je „dubok uvid u unutarnje značenje historije muslimanskog mišljenja i života, objedinjen sa širokom vizijom koja je stvorena kroz njegovo široko iskustvo Čovjeka i običaja.

Međutim, ustrajna energija je bila razdijeljena odveć puno između antiimperijalističkog aktivizma u gotovo svakoj muslimanskoj državi od Turske do Indije, te njegovog pregovaranja s evropskim silama, uključujući Britaniju, Francusku i Rusiju. Njegovi protivnici su bili dekadentni muslimanski despoti i uskogrudni religijski učenjaci.

„Njegova nemirna duša se selila od jedne muslimanske zemlje do druge“, Iqbal je zapisao negdje, prikladno kazujući molitve sa svojim sljedbenikom Saeed Haleem Pashom o planetu Merkur u Javidnami.

Navodno je Afghani također predlagao 1879. muslimansku republiku koja bi se sastojala od muslimana Srednje Azije, Afganistana i područja sa sjeverozapadnoj Indiji.

Lijevo: Džemaluddin Afghani (1838.-1897.), reformator iz 19. stoljeća koji je poticao muslimanske vladare u Svijetu da se udruže protiv evropskog imperijalizma i povećaju svoju moć kroz postizanje moderne izobrazbe. On je navođen kao onaj koji je utjecao na pokret oslobođenja u Sudanu, Iranu, Turskoj i Egiptu koncem 19. i s početka 20. stoljeća.

Lijevo: Saeed Haleem Pasha (1864.-1921.), uljudni i osebujni veliki vezir Turske (1913.-1917.), koji nije odobravao otomansko učešće u Prvom svjetskom ratu.

„Tamo gdje ne postoji vizija, ljudi ugibaju“, Iqbal će popustljivo navesti od Solomona i potom istaknuti razliku između vizionara i političara. Vizionar uči da se poduzme „Čisti skok preko vremenskih ograničenja“, dok je političarevo umijeće bilo da se dotaknu ta sama ograničenja i rade kroz njih. U tom smislu, vizionar može katkad izgledati poput slijepca, budale, ludaka, ili čak nepouzdanje osobe, na temelju presezanja određenih problema s kojima se susreće njezina ili njegova zajednica. Ukoliko su ovi problemi vremenske naravi, neće dolikovati njemu ili njoj da im podari dignitet postojanosti. Posao vizionara je da otkrije širi obrazac, univerzalne zakone koji vladaju historijom.

Središnja premisa u Iqbalovoj historijskoj viziji bila je vjerojatno fraza koju je nabacio u svome pismu Sir Francisu Younghusbandu godinu dana kasnije: „popravljanja i obične stvari historije“.

Stotinu godina prije toga, britanski imperijalizam je bio u usponu u Indiji i tada je prosvjetljena elita pogledala na njegova blaženstva. Sada, u tridesetim godinama 20. st., Britanci su bili na odlasku, i stoga su se mase digle da se oslobode negativnih osjećanja koja su susprezale tako dugo iz nužnosti. Ovo je bila promjenljiva situacija i pozivala je svakoga da se iznova podesi umjesto da djeluje na svoj način.

Britanci su odlazili, i u vezi s ovim je bio siguran. Čak u Predgovoru svome Payam-i-Mashriq iz 1923. god. - spomenuo je „promišljanje snaga života“ u Evropi nakon Velikog rata. Bio je u pravu u svojoj analizi, jer je kraj Imperije uslijedio zbog vrlo sličnih razloga, iako je on uzeo još jedan Svjetski rat. Ipak, dok će političari i politički motivirani historičari pogledati na vremenite uzroke pada Imperije, kao što su broj žrtava u ratovima, Iqbal će pogledati na to kako su ovi uzroci utjecali na unutarnji život britanske nacije. Oni nisu bili sami ratovi, već njihovi učinci na „energije života“ koje su nakon svega prouzročile propast, a britanski je imperijalizam napredovao nesputan velikim napoleonskim ratovima u prethodnom stoljeću.

Narod(i) Indije su se trebali pripremiti za dva popravljanja. Prvo, imali su dobru situaciju. Ovdje, „izbijanje pobune“ je stvoreno zbog toga što je zapadnjački um bio historičan po svojoj prirodi, dok istočnjački to nije bio. „Za Zapadnjaka stvari postepeno nastaju; one imaju prošlost, sadašnjost i budućnost“, kasnije će izjaviti u javnom obraćanju. „Svijest Istočnjaka nije historijska“. Za istočnjački um, stvari su neposredno zaokružene, bezvremeno, Čistom sadašnjošću. Britanci kao zapadnjački narod nisu mogli, a da ne shvate političke reforme u Indiji kao sistemski proces postupne evolucije, dok je „Mahatma Gandhi kao Istočnjak vidio u ovome pokušaj ničeg drugog doli loše zamišljene nesprenosti da se dijeli vlast, i pokuša sve vrste destruktivnog negiranja kako bi zadobio izravno postignuće. Oba su u osnovi nesposobna da shvate jedan drugog. Rezultat je pojava revolta“.

Sadašnja bolna osjećanja između Britanaca i Indijaca će minuti sve dok svaki od njih održava svoj smisao za humor. Potom će uslijediti druga faza podešavanja. Neovisna Indija će morati da uskladi svoju političku neovisnost sa promjenom u kolektivnom karakteru.

S jedne strane, ona će morati da prepozna svoju novu poziciju kao prijatelja i druga ranijim britanskim neprijateljima u globalnoj zajednici, a, s druge, ona će morati da odluči koju ulogu mora da igra u Svijetu.

Da li će Indija postati samo još jedna nacionalna država nakon sticanja svoje

neovisnosti, parodija evropskih država? Ili Će ona otkriti nešto novo iz unutarnjih dubina svoje svijesti? Može li biti to da su jedinstvene kulture naroda ovog regiona sadržavale klice drugih tipova političkih struktura koje nikad nisu dobile priliku da prokljaju pod despotima u prošlosti?

Kao Indijac, on se nije mogao pomiriti sa idejom o svojoj zemlji koja oponaša moderne zapadnjačke države. Te su države programirane da se natječu jedna s drugom i da porobe slabije narode – politički ili ekonomski. On nije htio da zamisli svoju zemlju kao imperijalnog tiranina narednog stoljeća.

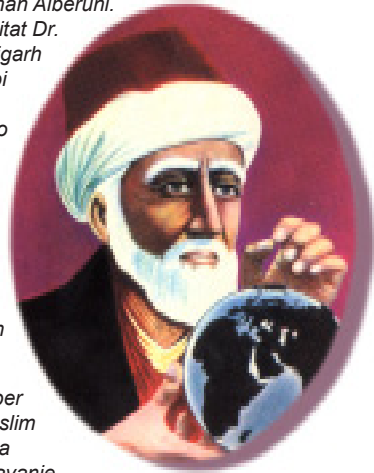
On se vjerovatno jednako tako plašio da bi neovisna zemlja mogla skliznuti unazad u svoje natražnjaštvo predbritanskog razdoblja. Za razliku od Shiblija i hinduskih romanopisaca iz Bengala, on nije mogao posmatrati prošlost kao neprestano susljedivanje zlatnih vremena – bilo onog muslimanskog ili hinduskog. On je bio vječiti kritičar arapskog imperijalizma ranog razdoblja, iako se i sam predao psihološkoj potrebi osjećanja dobrim usvezi sa slikama u poeziji. Štaviše, vjerovao je da Će se istinski ideali islama tek otkriti. Preobrazba Indije u nacionalnu državu kojom su praktično upravljali hindusi na temelju brojčane većine značila je da je posljednja šansa iznalaženja dosada neotkrivenog političkog humanizma islama u toj zemlji zauvijek iščezla.

Postojao je i drugi aspekt zabrinutosti, stvarniji i alarmantniji. „U Indiji ljudi uopće nisu naučeni da uče o ranijim vremenima iz historijskih Ćinjenica, niti iz Ćitanja knjiga“, Sir Syed je napisao uz žaljenje dok se obraćao svome narodu nakon meteža iz 1857. god.: „Zbog ovog razloga vi, ljudi, niste upoznati sa neporavdom i tlačenjem koje se dešavalo u danima prošlih vladara“. Zbilja je bio opasan znak da su zajednička nedjela između hindusa i muslimana rasla vrtoglavom brzinom kako se pokret za indijsku neovisnost odvijao dvadesetih godina. Iqbal je bio upravo u svome zahtjevu za nekom vrstom ustavnih jamstava za očuvanje kulturnog entiteta svoje zajednice u budućem obliku stvari.

Zahtjev za ustavna jamstva bio je mrzak Kongresu, očito zbog nacionalista koji su bili zavedeni historijskom zabludom. Općenito se vjerovalo da su zajednice u Indiji živjele u uzajamnoj ljubavi sve dok Britanci nisu došli i primijenili devizu ‘zavadi pa vladaj’. Ćinjenica je da svaki vladar, politički suparnik ili, Ćak, igrač nastoji da podijeli suparnike. Ako je tamo bio zavojevač, hindus, musliman, kršćanin, Grk ili Rimljanin, ko Će ohrabriti njegove protivnike da se ‘ujedine’ protiv njega?

Deviza ‘zavadi pa vladaj’, tko god da ju je izmislio, bila je dobra šala na račun Britanaca, ali je ona bila ništa drugo doli – šala. Ona se mora uzeti tek toliko koliko se može uhvatiti soli sa dva prsta, ali je, nažalost, postala poslovičnog karaktera u očima nacionalista koji blokiraju svoju viziju od sagledavanja zbiljnosti ispred njihovih noseva. Oni nisu shvatili muslimanski zahtjev za ustavna jamstva kao nužno „podešavanje“, već jedino kao kontinuirani proces dijeljenja koji je navodno započeo sa Britancima.

Desno: Abu Rehan Alberuni. Iqbal je naveo citat Dr. Ziauddina sa Aligarh Collegea kako bi pokazao da je Alberuni „koristio njutnovsku formulu interpolacije za vrjednovanje različitih posrednih uglova trigonometrijskih funkcija“.

‘A Plea for Deeper Study of the Muslim Scientists’ („Molba za dublje proučavanje muslimanskih znanstvenika“) bio je Iqbalov predsjednički govor održan na Istočnjačkoj konferenciji u Lahoreu, 1928. god., koji je kasnije objavljen u Islamic Culture, Hyderabad Deccan, u aprilu 1929.

Pitanja koja su se postavljala na početku bila su sljedeća: Da li je moderna znanost zapadnjačka po porijeklu? Zašto muslimani preferiraju arhitekturu nad muzikom i slikarstvom kao oblik samoizražavanja? Što njihova matematika i dekorativna umjetnost otkrivaju u vezi s njihovim inetelektualnim i emocionalnim stajalištem prema konceptima prostora i vremena? Gdje su njihovi psihološki razlozi za nastanak i konačno prihvatanje, kao ortodoksnog religijskog učenja, o smionu koncipiranoj atomskoj teoriji koja je potpuno neslična onoj grčkoj? Šta je psihološko značenje Mi'radža u kulturnoj historiji islama?

„Istina je da je apsolutno nužno odgovoriti na sva takovrsna pitanja, i uzajamno se prilagoditi njihovim odgovorima u sistematskoj cjelini mišljenja i emocije“ kako bi se otkrio duh date kulture. „U umjetnosti, kao i u konceptima naročitih znanosti i filozofije, otkriva se istinski duh kulture“, a islam je osigurao temelje za modernu zapadnjačku kulturu. Ibn Taimiya, Ghazzali, Razi i Suhrawardi Maqṭul bili su preteče Bacona i Descartesa, dok su Alberunijevi i Fakhruddin Iraqijevi koncepti opovrgnuli Spenglerovu tvrdnju da ne postoji druga kultura izuzev moderne zapadnjačke kulture, što daje nagovještaj ideje ‘funkcije’. Međutim, Iraqijeva aristotelijanska predrasuda i pomanjkanje psihološke analize spriječili su ga da otkrije odnos između Božanskog Vremena i onog serijskog vremena, te suštinske islamske ideje o kontinuiranom stvaranju i svemiru koji se širi.

Kulturološki potječući iz hinduske zajednice, koja je religijski bliska muslimanskom vjerovanju, ali je historijski ogorčena u svezi sa nedjelima koja su počinili Moguli, Sikhi predstavljaju interesantan slučaj za proučavanje u etničkoj politici Indije tijekom kasnijeg Raj perioda. Njihovo stanovništvo se koncentriralo u Pendžab i politički se smatra dijelom hinduske zajednice do 1919. god., kada su ih Britanci proglasili posebnom manjinom kroz „Gurdawara Act”. Ubuduće je njihova uloga postala suštinskom u politici Pendžaba, a muslimani su često optuživali Kongres da koristi sikhsko pitanje za kompliciranu igru oko vlasti u ovoj provinciji sa jedva primjetnom muslimanskom većinom. Ispod: Dvije različite fotografije na Khalsa Collegeu, Amritsar, 1927. Iqbal sjedi drugi zdesna na svakoj.

Iqbal je odgovarao na tri različite struje u hinduskom vodstvu. Prva su bili reakcionarni i militantni pokreti s ciljem poništavanja nehinduskih manjina, posebno muslimana. Takvi pokreti su prirodno poticali strah i nesigurnost među muslimanima, a Iqbal je vjerovatno dijelio neku od ovih tjeskoba.

Druga struja je bila obrazovana srednja klasa političara, kao što je porodica Nehru (Motilal i njegov sin Džawaharlal), ili tolerantnija i pomirljivija Gokhale prije njih. Iqbal ih je smatrao politički istisnutim sanjarima. „Moderni hindus je Čisti fenomen“, napisao je u svojoj bilježnici iz 1910. god. „Za mene je njegovo ponašanje više psihološka nego politička studija. Čini se da je ideal političke slobode, koji je posve novo iskustvo za njega, okupirao Čitavu njegovu dušu preokrećući različite struje njegove energije iz njihovih željenih kanala i dovodeći maksimalno dalje Čitavu njihovu snagu u ovaj novi kanal aktiviteta”.

Iqbal je sumnjao da će ova nova staza konačno otuđiti hindusa od „etičkog ideala njegovih predaka“, kao što je politički život srednjovjekovnih kršćana izgubio dosluh sa idealima kršćanstva kada su jednom prihvatili princip nacionalnih država. Međutim, ovo je možda bila njihova stvar, a Iqbalovo stajalište prema ovoj klasi hinduskih političara je bilo uljudno i katkad srdačno: Džavidnama (1932.) je sadržavala pohvalu porodici Nehru, posebno inspiriranu govorom iz Swaradža koji je održao Džawaharlal.

Koliko su daleko bili ovi moderni političari u dosluhu sa pulsom masa? Opijeni indijskim patriotizmom, željeli su da izbace Britance iz svoje domovine, međutim, da li je postojala ikakva garancija da će, kad jednom Britanci prepuste zemlju Indijcima, gomile na ulicima, selima i poljima biti pod vlašću ovih političara te da se neće predati popularnijem poviku militanata? Nakon svega, mase su bile nepismene i nedotaknute tim zapadnjačkim institucijama koje su oblikovale umove političara tipa Nehrua. Ideali patriotizma naučeni od Zapada trebali su uobličjenja prema situaciji na terenu, ali se Čini da su ovi istaknuti umovi otišli predaleko u svome imitiranju heroja evropskih oslobodilačkih pokreta. Iqbal se uporno jadao da su oni izgubili dosluh sa realnošću.

Treću struju unutar hinduske politike predstavljao je Gandhi. On je bio hijerarh takvih ekstremista kao što je Gangadhar Tilak. On je filozofski lik istog sistema koji je prijezirno odbio militante u smislu da je on bio inkarnacija mudrosti Istoka – kao i njegove elementarne mahane (što ne znači da je on dijelio stajališta ovih militanata, isto kao što neko zajedničko porijeklo rasizma i teorije evolucije ne bi moglo učiniti Darwina nacistom). Radeći uz nehistorijsku premisu, Gandhi nije mogao reći da rat koji je on vodio tako veličanstveno nije uopće bio, u zbiljnosti, pobuna protiv Britanaca. Bio je to rat protiv manjina u Indiji.

Zbiljske strane u savremenoj borbi u Južnoj Aziji nise bile Engleska i Indija, „već većinska zajednica i indijske manjine, koje su (mogle biti) nemoćne da prihvate princip zapadnjačke demokracije dok je on (bio) ispravno modificiran da bude prikladan zbiljskim uvjetima života u Indiji“.

Muslimanska liga je pretrpjela puno toga od svoje podjele na pitanju Simon komisije 1927. god. Ta je podjela jednako tako reflektirala isti konflikt između istočnjačkih i zapadnjačkih umova, kao što je to Iqbal možda želio da kaže. Britanci nisu izabrali nijednog Indijca u ovu komisiju, jer, prvo, to je bila kraljevska komisija, i drugo, politička situacija u Indiji nije bila pripravna za takvu nominaciju. Međutim, takvi uvjeti mogli su nastati u skoroj budućnosti. Iqbal i njegov politički lider Sir Muhammad Shafi su, prema tome, osnovali frakciju Muslimanske lige kako bi saradivali sa ovom komisijom, dok je hiroviti Džinnah, djelujući bliže prema istočnjačkoj svijesti Kongresa, suzbijao većinu Lige od saradnje. Liga nije mogla održati Čak ni svoje godišnje zasjedanje 1929. god. i njezin opstanak je bio upitan. Čak i nakon pomirenja između ove dvije frakcije. U ovo vrijeme Jinnah je započeo svoje planove da se povuče iz indijske politike nakon posljednjeg popuštanja za predstojeću konferenciju.

U tom zlokobnom ljetu 1930. god., kada je zemlja odzvanjala kongresnom krizom swaradža, poluodbačena Muslimanska liga je očajnički izmanevrirala ponovno sticanje popularnosti. Prisustvo slavni ličnosti je bilo potrebno i koje je mogao biti veća zvijezda od pjesnika-filozofa koji je sada pozdravljan kao „Allama“ Iqbal. On je brzo otposlao svoje odobrenje nakon početnog oklijevanja, ali je godišnje zasjedanje prvobitno bilo planirano za sredinu augusta u Lucknowu moralo biti neceremonijalno odgođeno dvaput i bila je Čista sreća da se održalo Čak na kraju te godine i u zapuštenom haveli-ju u Allahabadu.

„U sadašnjem trenutku nacionalna ideja etnizira muslimanske izgleda za budućnost, te otuda materijalno suzbija humanizirajuće djelovanje islama“, obratio se nekolicini muslimana na tom slabo posjećenom skupu. „A rast racionalne svijesti može značiti rast standarda koji se razlikuju i Čak suprotstavljaju standardima islama“.

Očito se on spremio da iskoristi ovu priliku za promoviranje svoga životnog sna, postizanje globalnog prosperiteta kroz maksimaliziranje moralnih sposobnosti ljudskog roda, i sada je predlagao da bi se muslimanske većinske provincije u Indiji trebale preokrenuti u probne temelje za ovo. „Da li je moguće da sačuvamo islam kao etički ideal i da ga odbacimo kao državni sistem u korist nacionalne politike u kojoj religijskom stajalištu nije dopušteno da igra bilo kakvu ulogu?“ upitao je svoje svoje slušaoce, i objasnio da je razdvajanje crkve i države u Evropi odvelo eksploatorskim političkim sistemima. Srećom, u islamu nema crkve i muslimani bi trebali shvatiti slobodu i odgovornost koja leži na svakom pojedincu kroz ovu veliku osloboditeljsku religijsku ideju.

„Želio bih da vidim Pendžab, Sjeverno-zapadnu pograničnu provinciju, Sind i Balučistan stopljene u jednu državu“ - ove su riječi postale dobro poznate od tada. „Samouprava unutar Britanskog carstva, ili bez Britanskog carstva, formiranje konsolidirane Sjeverno-zapadne indijske muslimanske države Čini mi se konačnom sudbinom muslimana barem Sjeverno-zapadne Indije“.

Prema svome vlastitom priznanju, on nije bio izumitelj ove ideje, koja ima dugu historiju svog nastanka jedan britanski gospodin je predložio grupiranje ovih provincija Čak 1877., u godini u kojoj je rođen Iqbal. Pakistanska tvrdnja da je ovo Iqbalova umotvorina počiva na tri tačke. Prva, kroz svoje radove on je iznova osnažio socio-psihološke faktore koji su bili potrebni indijskom muslimanskoj zajednici za vjerovanje u njihov poseban politički identitet u ovom regionu.

Iznad: Chaudry Rehmat Ali (sjedi prvi slijeva) i skupina indijskih muslimanskih studenata sa Iqbalom tokom Iqbalove posjete Engleskoj 1932. god.

Iqbal nije dao ime svojoj predlaganoj muslimanskoj državi. Ime koje je potom dato došlo je ironično iz izvora koji je bio neprijateljski ovom konceptu.

Chaudury Rehmat Ali (1897.-1951.), bivši student Islamia Collegea u Lahoreu (ali ne i Iqbalov student) i prijatelj Chaudury Muhammada Husaina, Iqbalovog pouzdanog studenta, objavio je pamflet, Now or Never („Sada ili nikad“) iz Cambridgea 1933. god. i lansirao ono što će kasnije nazvati 'Pakistanskim pokretom'. Usporedba njegovog pamfleta sa Iqbalovim obraćanjem iz Allahabada iz 1930. god. otkriva Rehmat Alijev dug pjesniku-filozofu. Rehmat Alijeva ideja je bila da se Indija podijeli na nekoliko manjih država i da se osigura što je moguće više geografskih jedinica za muslimane. Jedna od njih se trebala nazvati 'Pakistan' – akronim koji se sastoji od inicijala Pendžaba, Afganija, Kashmira i Sindha, te posljednja tri slova od Baluchistan. Iqbal i drugi muslimanski lideri su obznanili svoju ravnodušnost spram ove sheme, koja je bila više vojna nego parlamentarna po duhu.

Rezolucija iz Lahorea iz 1940., koja je potvrdila podršku Muslimanske lige Iqbalovoj predlaganoj državi, nije koristila riječ Pakistan. Međutim, ime je uskoro bilo dodano – uglavnom kroz medije – domovini koja je tražena.

Rehmat Ali se suprotstavio podjeli Indije 1947. god. na temelju toga što ovim muslimani nisu dobili sve zemlje koje je on smatrao da su trebali dobiti. Godine 1948. posjetio je novoosnovani Pakistan, najvaljujući pokret za poništenje podjele i pokretanje stvari iznova!

Njegov zahtjev za državljanstvo Pakistana je odbijen iz osnovanih razloga i on se vratio u Cambridge.

„Prijedlog je upućen pred Nehruov komitet“ - Iqbal je dopustio tvrdnju u vezi s prijedlogom muslimanske države u Sjeverno-zapadnoj Indiji u svome obraćanju u Allahabadu. „Oni su to odbacili na temelju toga što bi, ukoliko bi se to provelo, ovo dalo vrlo glomaznu državu“.

Pakistanski historičar K.K. Aziz predočava barem Četrdeset Četiri druga Čovjeka koji su sugerirali ideju muslimanskog separatizma između 1858. i 1930. god.

Najranije ime na popisu je britanski kolonijalist John Bright, koji je sugerirao 1858. (te iznova 1877.) pet ili šest predsjedništava s potpunom autonomijom koje će na kraju postati neovisne države.

Nije iznenađujuće što također na ovoj listi vidimo uključene: Sir Syed Ahmada Khana, Džemaluddina Afghanija, rektore iz Aligarha Theodora Becka i Theodora Morisona, Abdul Halima Sharara, Akbara Allahabadija, Chaudry Rehmat Alija, Hasrata Mohanija, braću Kheiri i Njegovu Visost Aga Khana.

Muhammad Ali (Džauhar) prepoznao je zasebni 'nacionalni' identitet muslimanske zajednice još 1911. i 1912. god., ali je u to vrijeme još govorio u takvim izričajima kao što su: „Ujedinjena Indija ne postoji, već mi moramo da je stvorimo“. Do 1925. god. on je također opravdavao odvajanje na „ekonomskim, strateškim, religijskim i kulturološkim osnovama“.

Najne očekivanije odrednice na ovoj listi su: ruski diktator Joseph Staljin, nepokolebljivi indijski patriot Lala Ladžpat Rai i gatač iz dlana Cheiro.

Staljin se navodi još od 1912. (puno prije nego što je došao na vlast) da je kazao: „Indija će se, uz daljnji kurs buržuskog razvitka, podijeliti na brojne nacionalnosti“, te da je iznova uveo slična vjerovanja 1924. god.

Ladžpat Rai je bio poznati patriot iz Pendžaba, za čiju se inauguraciju Mladoindijske asocijacije 1904. kaže da je Iqbal izvorno napisao Saray jahan say achha. Njegova smrt uzrokovana premlaćivanjem od strane policije dok je protestovao protiv Simon komisije osvetila se Bhagat Singhu (vodeći Singhovom vlastitom smaknuću). Ladžpat Rai je predlagao 1924. da se muslimanima daju četiri njihove vlastite države: NWFP, Zapadni Pendžab, Sind i Istočni Bengal – kako bi se riješili odvojeni popisi birača bez rizikovanja građanskog rata.

Cheiro je predvidio 1925. god. da će „jednog dana Indija biti podijeljena jednako između muslimana i sljedbenika Budde“.

Drugo, on je dao šire značenje ovoj ideji, Čineći je nečim većim od onog što je bila prije njega (moramo se prisjetiti da su je hinduske novine odjednom povezale sa njegovim imenom dajući joj veću pozornost – iako negativnu – nego ranije). Treće, on nikada nije prestao biti aktivno uključen u muslimansku opću politiku u Indiji od ovog trenutka.

Historijski je nekorektno da kažemo da je on posebno zahtijevao pregrupiranje provincija unutar Indijske federacije, a ne bez nje; u svojemu predsjedničkom obraćanju kazao je unutar ili izvan. To je bilo nepostojeće pitanje ukoliko je samoodređenje muslimanske zajednice bilo ustavno zagarantirano.

Pa ipak, mora se priznati da je vjerovatno bio nesklon dvjema (ili više) rezultirajućih država kako bi okrenuo ljute neprijatelje jedne protiv drugih, niti je odobrio Čeličnu zavjesu između njih. Najvjerovatnije je želio neko kulturološko prelijevanje barem između dvije muslimanske zajednice u podijeljenoj Indiji, ukoliko Indija treba biti podijeljena.

On je objasnio zašto je želio ovu državu: „Za Indiju ovo označava sigurnost i mir koji proishodi iz unutarnjeg balansa vlasti; za islam - mogućnost da se oslobodi biljega koji mu je arapski imperijalizam prisilno podario, da mobilizira svoje pravo, obrazovanje, kulturu, te da ih dovede u tješnji dosluh sa njegovim izvornim duhom i duhom modernih vremena.“

On nije okončao svoje obraćanje bez jednog karakterističnog majstorskog poteza svoga neustrašivog uma: „Jednu lekciju sam naučio iz muslimanske historije“, kazao. „U kritičnim trenucima u njihovoj historiji, islam je bio taj koji je spasio muslimane, a ne obrnuto - da su muslimani spasili islam“. Potom je predložio da se promijeni muslimanski nazor spram religije. Pouzdanje da islam nikada ne može biti 'u opasnosti' trebalo bi muslimanima dati više slobode da izaberu svoj kurs života; trebali bi pristupati religiji tako da rješavaju svoje probleme, a ne da islamu pristupaju kao fosiliziranom idolu prošlosti kome treba iskazivati poštovanje kroz suspenziju racionalnih sposobnosti. Religija je bila dar, a ne lanac okačen o vrat koji je postavio Svemogući. Jednako tako, islam treba da donose sreću, prosperitet i mir.

Ne možemo kazati da li je Iqbal bio svjestan kako će njegove riječi pogoditi historijski kurs u ovom regionu, niti da li je on mogao predvidjeti da će država koju je prorekao nastati uskoro nakon njegove smrti i potom ostati stranac za važne aspekte njegove dalekosežnije vizije. Svako ko uspoređuje prvih pedeset pet godina Pakistana sa Iqbalovom vizijom će vjerovatno biti deprimiran, dok je pedeset pet godina Pakistana, ili čak stoljeće, mali odsječak vremena u životu velikog književnog spomenika. Njegov ideal o globalnom ljudskom prosperitetu je živ u njegovim majstorskim djelima. Prisjetit ćemo se da Ilijada i Odiseja žive dugo nakon što je njihova civilizacija izumrla, te da je Božanska komedija još svježija nakon što je njezin jezik izumro. Također, Iqbalova je pokretačka snaga jednako tako živa u njegovim djelima koja će zauvijek ostati svježija. Ona će postati životna uvijek kad postoji kritična masa ljudi koja je voljna da primi vodstvo.

„Nacije su rođene u srcima pjesnika“, zapisao je u svojoj bilježnici puno ranije. „One napreduju i umiru u rukama političara“.

Put u Allahabad

Iqbal je predsjedavao godišnjim zasjedanjem Sveindijske muslimanske lige 29.-30. decembra 1930. u Allahabadu. Njegov predsjednički govor, popularno poznat kao „Govor iz Allahabada”, postao je od najznačajnijih dokumenata u historiji Indije: on je postao kamen temeljac nove države u ovoj regiji, Pakistana. Godina 1929. je bila razvodna godina u historiji Kongresa kada je ta partija dosegla jednu od najviših tačaka u svojoj historiji. Ovo je bila najgora godina za Muslimansku ligu. Ona nije mogla da održi čak ni godišnje zasjedanje. Zasjedanje na kome se Jinnah spremao baš da saopći najznačajniji iskaz bilo je prekinuto nakon što je izišlo izvan dnevnog reda (Jinnah je kasnije prosljedio cirkularno pismo i ovo se pojavilo kao njegovih poznatih 14 tačaka). Srednjerangirani administrativci Lige pokrenuli su inicijativu da zajednički pokrenu neku vrstu predstave koja bi povratila organizaciju u središte pažnje. Nije bilo boljeg od Iqbala koji će počastiti svojom prisutnošću ovu prigodu: pored toga što je bio legenda još za života, on je bio prirodni govornik koji je punio dvorane. Također, bio je član zakonodavnog Vijeća u Pendžabu u to vrijeme te, iako je tvrdio da „ne vodi partiju, niti slijedi ijednog lidera”, on je, unatoč tome, bio najiskusniji promatrač iz prednjih redova gotovo cjelokupnog političkog toka posljednjih dvadeset godina.

On je odstupio od predsjedavanja ovim zasjedanjem, koje je bilo planirano da se održi u Lucknow u augustu (mjesecu kada je, nepredviđeno, Iqbalova supruga očekivala bebu). Liga nije uspjela da odredi datum zasjedanja, koji je odgađan iz mjeseca u mjesec (a beba je zbilja došla na svijet u augustu, djevojčica Munira).

Najveći broj muslimanskih političkih lidera je otputovao u London kako bi prisustvovali Konferenciji, koja će, zapravo, biti prva od tri takva savjetovanja – i koju je Kongres bojkotovao. Godišnje zasjedanje Lige, jednom premješteno u Benares i konačno održano u Allahabadu na samom kraju godine, bilo je slabo posjećeno, zatvoreno zasjedanje i prošlo bi bez pažnje javnosti da nije bilo Iqbala. Mjesto održavanja je promijenjeno sa otvorenog u dvorište privatne vile, 'Dwazdeh Manzil' (doslovno 'Dvanaesta kuća'), a čak je i to mjesto bilo daleko od natrpanog kada je Iqbal započeo da drži svoj govor na engleskome jeziku. Veliki broj ljudi u auditorijumu očekivao je da pjeva svoje pjesme i postali su vidno razočarani kada je započeo nešto što je bilo manje zabavno. Skupina studenata je bila glavni oslonac Iqbalove moralne podrške pošto je započeo detaljnu analizu političke situacije u svjetlu svojih dobro poznatih filozofskih uvjerenja.

1927.

26. novembar: državni sekretar za Indiju Lord Birkenhead najavljuje održavanje Kraljevske komisije koja će iznijeti daljnje sugestije za budući ustav Indije. Komisijom predsjedava Sir John (kasnije Lord) Simon, a nijedan Indijac nije uključen.

30. decembar: Džinnah održava sastanak 'svoje' frakcije Muslimanske lige (koja se malo prije toga podijelila između njega i Sir Shafija zahvaljujući neslaganju oko Simonove komisije) i oglašava odluku da se pridruži Kongresu u bojkotovanju Simonove komisije.

1928.

Februar: Simonova komisija dolazi i narod je bojkotuje dok je neznatne skupine i Sir Shafijeva Muslimanska liga (uključujući Iqbala) podržavaju. U međuvremenu, indijski političari održavaju svepartijsku konferenciju u Delhiju, ali ne uspijevaju da razriješe zajedničko pitanje.

August, Nehruov izvještaj je objavio Nehruov komitet svepartijske konferencije (Delhi). Ovo je indijski odgovor na ustavna pitanja, ali ostavlja postrani brojne važne muslimanske zahtjeve kao što je zasebni birački spisak. Štaviše, on poziva na indijski 'Dominion' sa centralnom vladom; muslimanski lideri, uključujući Džinnaha i Sir Shafija, smatraju ga neprihvatljivim i ujedinjuju se protiv njega.

Novembar, Kongres adaptira Nehruov Izvještaj u njegovoj cijelosti.

31. decembar: na godišnjem zasjedanju u Kalkuti Kongres zahtijeva da bi se potpuna neovisnost trebala dati Indiji za godinu dana, ili će pak pokret neposluha iznova otpočeti.

1929.

Mart: Džinnah konsolidira muslimanske zahtjeve koji su predloženi tokom dvije godine u 14 tačaka, ali zahvaljujući izgredu na zajedničkom zasjedanju njegove i Shafijevе Lige u Delhiju, ovo nije mogli biti predstavljeno tamo (Iqbal je bio među delegatima). Nešto kasnije objavljeni, Četnaest tačaka uskoro je postalo žarišnim pitanjem muslimanske politike.

29. oktobar: Kraljevski namjesnik Irwin obznanjuje da će nakon objavljivanja Izvještaja Simonove komisije indijski političari biti pozvani na konferenciju u London za davanje preporuka za budući ustav Indije.

31. decembar: Na svome historijskom zasjedanju u Lahoreu, Kongresom se maše trobojnom zastavom pošto pokret neposluha za potpunu neovisnost Indije otpočine u ponoć. Muslimanska liga nije mogla da održi godišnje zasjedanje ove godine zahvaljujući unutarnjem sukobu i finansijskim poteškoćama.

1930.

6. april: Gandhijev poznati marš prema krajevima Dandija u uzimanju usput pjeska s plaže unatoč britanskom porezu na so. Pokret neposluha širi se širom zemlje, uključujući pograničnu provinciju.

Maj: Muslimanska liga privremeno izgladuje svađu.

Juli: Iqbal se usaglašava da predsjedava godišnjim zasjedanjem Lige koje se održava u Lucknowu 16.-17. augusta.

12. august: godišnje zasjedanje je odgođeno. Decembar: nakon druge odgode godišnjeg zasjedanja u Benaresu, ono je konačno održano u Allahabadu 29.-30. decembra.

Nehruov Izvještaj

Komiteta koji je izabrala svepartijska konferencija 1928. god.

Dr-u M.A. Ansariju,
predsjedniku svepartijske konferencije
1928.

Poštovani gospodine Predsjedniče,

Čast mi je da Vam predstavim izvještaj Komiteta kojeg je izabrala svepartijska konferencija u Bombayu 19. maja 1928. da ga razmotrite i odredite principe ustava za Indiju. Želim zbog odgađanja u predstavljanju ovog izvještaja. Već ste obaviješteni o razlozima za ovu odgodu i bili ste dovoljno dobrohotni da produžite predstavljanje ovog izvještaja.

iskreno Vaš,
Motilal Nehru,
predsjedavajući

Allahabad,
10. august 1928.

SADRŽAJ

Pismo Predsjedniku

Uvod

IZVJEŠTAJ

I Komitet

II Etnički aspekt

III Etnički aspekt (koji obuhvata)
rezervaciju mjesta

IV Drugi prijedlozi

VI Preporuke

Bilješka o neformalnoj konferenciji &
nakon toga

Program I, Centralna pitanja

Program II, Provincijska pitanja

Dodaci

Appendix A: Pendžabski populacijski
crtež

Appendix B: Bengalski populacijski crtež

Appendix C: Bengalski crtež
povjerenstvene komisije distrikta

DODATNI IZVJEŠTAJ

Lala Ladžput Rai

Uvod

I Engleski komitet

II Amandman (Etnički aspekt)

III Amandmani (Općenito)

Appendix – Preporuke (kao što je
amandman)

Program I, Centralna pitanja

Program II, Provincijska pitanja

Četrnaest tačaka M.A. Džinnaha, 30. mart 1929.

Uzevši u obzir da je temeljna ideja na kojoj je svepartijska konferencija i Konvencija sazvana u Kalkuti tokom Božića 1928. god. bila ta da bi shema reformi trebala biti formulirana, prihvaćena i ratificirana od strane najistaknutije političke organizacije u zemlji kao što je Nacionalni pakt; i uzevši u obzir da je Izvještaj usvojio Nacionalni kongres samo ustavno unutar jedne godine koja završava 31. decembra 1929., a u slučaju da ga britanski Parlament ne prihvati u okviru ovog vremenskog roka, Kongres se opredjeljuje na politiku i program potpune neovisnosti na temelju pribjegavanja građanskom neposluku i neplaćanju poreza; uzevši u obzir stajalište koje je zauzela Hindu Mahasabha od početka preko svojih predstavnika na Konvenciji, a koje nije ništa manje od ultimatum da, ukoliko bude i jedna riječ u Nehruovom Izvještaju u pogledu etničkih naseobina promijenjena, oni će odmah povući svoju potporu tome; i uzevši u obzir da su delegati Nacionalno liberalne federacije na Konvenciji zauzeli stajalište o dobrovoljnoj neutralnosti i kasnije, na njihovom otvorenom zasjedanju u Allahabadu, usvojili politiku neizručenja, nebrahmini i deprimirani slojevi su posve suprotstavljeni tome; i uzevši u obzir da razboriti i umjereni prijedlozi koje su iznijeli delegati Sveindijske muslimanske lige na Konvenciji nisu prihvaćeni, Muslimanska liga nije u stanju da prihvati Nehruov Izvještaj.

Liga, nakon mučnog i pažljivog razmatranja, najiskrenije i kategorički navodi razloge kako nijedna skica za budući ustav indijske vlade neće biti prihvatljiva za indijske muslimane sve dok i ukoliko ne bude slijedila temeljne principe koji se provode i odredbe koje su utjelovljene u tome kako bi se čuvala njihova prava i interesi:

1. oblik budućeg ustava bi trebao biti federalni, uz trajnu vlast koja je stečena u provincijama;
2. jednaka mjera autonomije bi trebala biti dodijeljena svim provincijama;
3. sva legislativa i druga izborna tijela trebali bi se konstituirati na konačnom principu adekvatnog i funkcionalnog predstavljanja manjina u svakoj provinciji bez reduciranja većine u bilo kojoj provinciji na manjinu ili čak jednakost.
4. u središnjoj legislativi muslimansko predstavljanje neće biti manje od jedne trećine;
5. predstavljanje etničkih grupa će se nastaviti kroz zasebne biračke spiskove pod uvjetom da budu otvoreni svakoj etničkoj zajednici, u bilo koje vrijeme, kako bi odbacili svoje zasebne biračke spiskove u korist spojenog biračkog spiska;
6. bilo kakva teritorijalna preraspodjela koja u bilo koje vrijeme možda bude nužna ni u kojem slučaju neće utjecati na muslimansku većinu u Pendžabu, Bengalu i Sjeverno-zapadnoj provinciji;
7. potpuna religijska sloboda, tj. sloboda vjerovanja, bogoštovlja i vršenja obreda, propagande, udruživanja i školovanja bit će garantirani svim zajednicama.
8. nijedan zakonski prijedlog niti njegov dio neće biti pušten u legislativu, niti ijedno izabrano tijelo ukoliko mu se suprotstavljaju tri četvrtine članova bilo koje zajednice u tom posebnom tijelu kao štetnom po interese te zajednice ili alternativno, ukoliko se kakav drugi metod domisli koji bi se mogao pronaći izvodljivim i praktičnim kako bi se bavio takvim slučajevima.
9. Sind bi trebao biti odvojen od bombajskog predsjedanja;
10. reforme bi se trebale uvesti u Sjeverno-zapadnu pograničnu provinciju i Balučistan na istom osnovu kao i u drugim provincijama;
11. trebala bi se ugraditi odredba u ustavu kojom se daje muslimanima adekvatan udio skupa sa drugim Indijcima u svim državnim službama i lokalnim samoupravnim tijelima u pogledu zahtjeva efikasnosti;
12. Ustav bi trebao utjeloviti adekvatna jamstva za zaštitu muslimanske kulture te zaštitu i promoviranje muslimanskog obrazovanja, jezika, personalnih zakona i muslimanskih dobrotvornih institucija a kako bi dobili jednak udio u državnoj podršci i samoupravnim tijelima;
13. nijedan kabinet, centralni ili provincijski, ne bi se trebao oformiti a da u njemu nema barem jedna trećina muslimanskih ministara;
14. nikakva izmjena neće biti učinjena u Ustavu od strane centralne legislative izuzev uz pristanak država koje sačinjavaju Indijsku federaciju.

Predsjednički govor

koji je održao Dr. Muhammad Iqbal na godišnjem zasjedanju Sveindijske muslimanske lige, koje je održano u Allahabadu 1930. god.

Godpodo,

Duboko sam vam zahvalan što ste mi iskazali Čast pozivajući me da predsjedavam savjetovanjima Sveindijske muslimanske lige u jednom od najkritičnijih trenutaka u historiji muslimanske političke misli i aktivnosti u Indiji.¹⁾ Ne sumnjam da u ovoj velikoj skupštini sjede ljudi Čije je političko iskustvo veće od moga, i za Čije poznavanje stvari imam najviše poštovanje. Dakle, s moje strane će biti drsko da tvrdim da vodim skupštinu takvih ljudi u političkim odlukama na koje su pozivaju da ih donesu danas. Ne vodim nijednu partiju, ne slijedim nijednog lidera. Najbolji dio svoga života posvetio sa, pažljivom proučavanju islama, njegovog zakona, politike, kulture, historije i književnosti. Ovaj stalni dosluh sa duhom islama, kako se on raskriva u vremenu, dao mi je, smatram, određenu vrstu uvida u njegov značaj kao svjetske Činjenice.²⁾ U svjetlu ovoga uvida, ma kakva da je njegova vrijednost, dok pretpostavljamo da su indijski muslimani određeni da ostanu vjerni duhu islama, predlažem, ne da vas vodim u vašim odlukama, već da pokušam skromnijom zadaćom jasnog vam iznošenja i posvješćivanja glavnog principa koji bi, prema mojemu mišljenju, trebao odrediti opći karakter ovih odluka.

Islam i nacionalizam

Ne može se zanijekati da je islam, posmatran kao etički ideal uz određenu vrstu politike³⁾ – pomoću kojeg izraza ja označavam društvenu strukturu – bio glavni formativni faktor u životnoj historiji indijskih muslimana. On je opskrbio te temeljne emocije i lojalnosti koje su postupno ujedinile rastrkane pojedince i grupe, i konačno ih transformirao u dobro definiran narod, koji posjeduje svoju vlastitu moralnu svijest. Zbilja, nije pretjerivanje kazati da je Indija možda jedina zemlja u Svijetu gdje je islam, kao snaga oblikovanja naroda, najbolje djelovao. U Indiji, kao bilo gdje drugdje, struktura islama kao društva ima gotovo u cijelosti zahvaliti djelovanju islama kao kulture koja je inspirisana specifičnim etičkim idealom. Ono što namjeravam da kažem jeste da je muslimansko društvo, sa svojom izvanrednom homogenošću i unutarnjim jedinstvom,⁴⁾ izraslo da bude ono što jeste, pod pritiskom zakona i institucija koje su povezane sa islamskom kulturom. Međutim, ideje koje su uspostavile slobodno evropsko političko mišljenje sada su rapidno mijenjale izgled sadašnje generacije muslimana unutar i izvan Indije. Naši su mlađi ljudi, koji su inspirisani takvim idejama, revni da ih vide kao žiotne snage u svojim vlastitim zemljama, bez bilo kakve kritičke procjene Činjenica koje su odredile njihov razvitak u Evropi. U Evropi, kršćanstvo je shvaćeno kao Čisto monaški poredak koji je postepeno razvijen u golemu crkvenu organizaciju. Lutherov protest⁵⁾ je bio usmjeren protiv crkvene organizacije, ne protiv bilo kojeg političkog sistema sekularne prirode, zbog očitog razloga što nije postojala takva politika povezana sa kršćanstvom. A Luther je bio savršeno opravdan u podizanju pobune protiv ove organizacije; iako, osobno mislim, da on nije uvidio da u naročitim uvjetima koji su postignuti u Evropi, da će njegova pobuna naposljetku označiti cjelokupno istisnuće Isusove univerzalne etike kroz rast pluralnosti nacionalnih i otuda užih sistema etike. Stoga je posljedica intelektualnog pokreta kojeg su inicirali ljudi kao što su Rousseau⁶⁾ i Luther bila raskid jednog u uzajamno neprilagođeno mnoštvo, transformiranje ljudskog u nacionalni nazor, koji zahtijeva realističnije utemeljenje, kao što je pojam zemlje, te pronalaženje izraza kroz različite sisteme društvenog poretka koji je razvijan po nacionalnim linijama, tj. linijama koje priznaju teritoriju kao jedini

Bilješke

- 1) Ovo je bio kritični trenutak budući da su nove ustavne reforme bile u nastajanju i vjerojatno trebale finalizirati podjelu vlasti u zemlji na duže vrijeme. Muslimansko vodstvo nije postojalo i hinduska većina je nepopustljivo odbacivala kulturni identitet muslimanske zajednice.
 - 2) Očito, ovo proizlazi iz njegovog dugotrajnog uvjerenja da neki ideali islama dosad nisu otkriveni. U Javidnami, koja je napisana otprilike u isto vrijeme, Džemaluddin Afghani se predstavlja da interpretira Kur'an kao izvor alternativnih svjetova, od kojih se svaki može pokupiti i materijalizirati.
- Fraza „svjetska Činjenica“ je očito ukorijenjena u ideji da islam nije bio monopol jedne zajednice: Čak i nemusliman sa prodornim uvidom može dosegnuti principe koji su velikodušno otkriveni muslimanima kroz Kur'an.
- 3) 'Islam as a Moral and Political Ideal' („Islam kao moral i politički ideal“) bio je naslov predavanja kojeg je održao 1909. god. i omiljena fraza će se ponovo pojaviti ispod. 'Snažna volja u snažnom tijelu' opisana je u ovom predavanju kao moralni ideal islama, dok je demokracija bila politički ideal, ona koja počiva na supremaciji Božijeg zakona i jednakosti svih ljudskih bića.
 - 4) „Istaknuta homogenost“ i „unutarnje jedinstvo“ muslimanske zajednice su pokazivači za Iqbalovu percepciju zajednice kao ega.
 - 5) Martin Luther (1483.-1546.) - njemački svećenik koji je utemeljio protestantizam podrivajući apsolutni autoritet Crkve.
 - 6) Jean Jacques Rousseau (1712.-1788.) - francuski filozof i jedan od onih koji je inspirirao Francusku revoluciju. Njegova rasprava „Društveni ugovor“ otvara se poznatim retkom: „Ljudi su rođeni slobodni, ali su posvuda u lancima“.

- 7) Zamisao pronalazi svoj najbolji izraz kroz imaginarnu civilizaciju na Marsu koja je predočena u Džavidnami. Tiranija, tlačenje i siromaštvo su nepoznati u tome svijetu gdje su ljudi sposobni da imaju iskustvo materije i duha kao jedno.
- 8) Sličan koncept je bio pripisan Al-Džiliju u Iqbalovom prvom istraživačkom radu prije trideset godina. Tamo je univerzum opisan kao kristalizirana Božija misao. U kasnijoj Obnovi vjerske misli u islamu (1930./1934.), Iqbal je definirao prirodu tek kao „prolazni trenutak u Božijem životu... ona je Božijem Jastvu ono što je karakter ljudskom jastvu. U slikovitoj kur'anskoj frazi, ona je „Allahov poredak“.
- 9) Misao perzijskog heretika Manija (215.-277.) Iqbal je raspravljao opsežno u Razvoju metafizike u Perziji (1908.): „Mani je bio prvi koji će se usuditi da sugerira da univerzum ima zahvaliti aktivnosti Đavla, te da je stoga supštinski zao – tvrdnja koja mi se čini jedino logičnim opravdanjem sistema koji zagovara odbacivanje kao vodeći princip života“.
- 10) Sukladno Iqbalu, konačnost Poslanika implicira također kraj poslanstva: „Ukinuće svećenstva i nasljednoga kraljevstva u islamu, konstantno pozivanje na razum i iskustvo u Kur'anu te naglašavanje da ono, iskustvo, leži na prirodi i historiji kao izvorima ljudske spoznaje, sve su različiti aspekti iste ideje konačnosti“ (Obnova vjerske misli u islamu).
- 11) On namjerava da kaže da je muslimansko društvo „univerzalni poredak“, ali da sada manjka u vlasti jer njegov zakonski sistem nije sačuvan do danas. Ideja je pronašla više elaboracije petnaest mjeseci kasnije u predsjedničkom obraćanju Muslimanskoj konferenciji u Lahoreu, gdje je naglasio potrebu da „zaštiti, proširi i, ako je potrebno, reinterpretira islamski zakon u svjetlu modernih uvjeta usko povezan sa duhom koji je utjelovljen u njegovim temeljnim principima...“
- 12) Wensinck (1882.-1939.) - holandski orijentalist koji je bio supervizor Encyclopedia of Islam od 1908. god.
- 13) Ovo mu se trebalo pojaviti kao dašak u samim korijenima islama budući da je uvijek opisivao ovu religiju kao najbolje jamstvo protiv rasizma u modernom svijetu. Na primjer, dok je oslovljavao Leslie Dickinson kroz pismo Nicholsonu 1922, on je ukazivao na islam koji se „u tolikoj mjeri dokazao uspješnijim protivnikom rasnoj ideji, koja je vjerovatno najteža barijera na putu humanističkog ideala“. Istinska zadaća muslimana u „razvitku Čovječanstva“ bila je, sukladno njemu, stvaranje takvih uvjeta koji bi mogli pomoći Čovječanstvu da se uzdigne iznad psihičkih i geografskih zapreka. „Plemenske ili nacionalne organizacije po liniji rase ili teritorije tek su vremenske faze u razvitku i odgoju kolektivnog života, i kao sa takvima ja nemam svađe sa njima; međutim, ja ih osuđujem u najstrožim mogućim terminima kada se posmatraju kao konačni izrazi života Čovječanstva“.

princip političke solidarnosti. Ukoliko započnete sa koncepcijom religije kao potpune onostranosti, onda je ono što se desilo kršćanstvu u Evropi savršeno prirodno. Univerzalna Isusova etika je istisnuta nacionalnim sustavima etike i društvenog poretka. Zaključak do kojeg je Evropa došla jeste taj da je religija privatna stvar pojedinca te da nema ništa s onim što se naziva Čovjekovim svjetovnim životom. Islam ne razdvaja Čovjekovo jedinstvo na nespojivu dualnost duha i materije.⁷⁾ U islamu su Bog i univerzum, duh i materija, „crkva“ i država organski povezani jedno s drugim. Čovjek nije stanovnik profanog svijeta koji treba da se odrekne zanimanja za svijet duha koji je situiran negdje drugdje. Za islam je materija duh koji shvaća samog sebe u prostoru i vremenu.⁸⁾ Evropa je nekritički prihvatila dvojnost duha i materije vjerovatno iz manihejskog mišljenja⁹⁾. Njezini najbolji mislioci zazbiljavaju ovu početnu pogrešku sve do danas, međutim, njezini državnici prisiljavaju Svijet da je prihvate kao neupitnu dogmu. Potom, ovo je pogrešno odvajanje duhovnog i temporalnog, ono koje je ponajvećma utjecalo na evropsku religijsku i političku misao te praktično rezultiralo u posvemašnjem isključenju kršćanstva iz života evropskih država. Rezultat je niz uzajamno loše usklađenih država kojima dominiraju interesi, ne ljudski već nacionalni. I ove uzajamno loše usklađene države, nakon gaženja moralnih i religijskih uvjerenja kršćanstva, do danas osjećaju potrebu za ujedinjenom Evropom, tj. potrebu za jedinstvom koju im je kršćanska crkvena organizacija dala, ali koju su, umjesto rekonstruiranja svjetla Kristove vizije o ljudskom bratstvu, smatrali prikladnim da je unište pod Lutherovom inspiracijom. Međutim, Luther je u svijetu islama nemoguć; jer ovdje ne postoji crkvena organizacija,¹⁰⁾ koja je slična onoj kršćanskoj u medijevalnom razdoblju, koja poziva uništavatelja. U islamskom svijetu imamo univerzalni društveni poredak za Čije se temelje vjeruje da su objavljeni, ali Čija struktura, zahvaljujući želji naših zakonodavaca za kontaktom sa modernim svijetom, danas ima potrebu obnavljanja vlasti kroz nova podešavanja.¹¹⁾ Ne znam što će biti konačna sudbina nacionalne ideje u svijetu islama, da li će se islam asimilirati ili transformirati, kao što se asimilirao i transformirao prije mnogih ideja koje su izražavale raznoliki duh, ili dopuštale radikalno transformiranje svoje strukture na temelju snage ove ideje, teško je predvidjeti. Profesor Wensinck iz Leidena (Holandija)¹²⁾ napisao mi je jednog dana: „Čini mi se da islam ulazi u krizu kroz koju je kršćanstvo prolazilo više od jednog stoljeća. Velika je poteškoća kako spasiti temelje religije kada se mora odustati od mnogih antičkih pojmova. Čini mi se jedva mogućim da izjavim što će biti posljedica za kršćanstvo, a još manje mogućim šta će ona biti za islam“. U sadašnjem trenutku nacionalna je ideja racionaliziranje nazora muslimana te otuda ona materijalno suzbija humanizirajuće djelovanje islama. A narastanje racionalne svijesti može značiti rast standarda koji su različiti te, čak, suprotstavljeni standardima islama.¹³⁾

Nadam se da ćete me ispričati za ovu očito akademsku raspravu. Da se obrati na ovom zasjedanju Sveindijskoj muslimanskoj ligi, vi ste izabrali Čovjeka koji nije izgubio nadu u islam kao životnu snagu za oslobađanje Čovjekovog vidika od njegovih geografskih prikraćenosti, koji vjeruje da je religija snaga najvišeg značaja u životu pojedinca kao i država, i koji konačno vjeruje da je sam islam Sudbina i da neće podnositi muke sudbine! Takav Čovjek ne može a da ne gleda na ova pitanja sa svoga stajališta. Nemojte misliti da je problem na koji ukazujem onaj čisto teoretski. On je vrlo životan i praktičan problem sračunat da pogodi samu strukturu islama kao sistema života i ponašanja. O ispravnom njegovom rješenju ovisi vaša budućnost kao zasebne kulturne jedinice u Indiji. Nikada u našoj historiji islam nije morao da prođe veću kušnju od one s kojom se suočava danas! On je otvoren ljudima da modificira, reinterpretira ili odbaci temeljne principe njihove društvene strukture; međutim, za njih je apsolutno

nužno da jasno shvate šta Čine prije nego što poduzmu neki novi eksperiment. Ne bi trebao način na koji sam pristupio ovom značajnom problemu bilo koga da odvede da pomisli kako sam imao namjeru da se svađam sa onima koji misle drukčije. Vi ste muslimanska skupština i, pretpostavljam, gorljivi ste da ostanete vjerni duhu i idealima islama. Dakle, moja je jedina želja da vam otvoreno kažem ono u što ja iskreno vjerujem da je istina u vezi sa sadašnjom situacijom. Samo na ovaj način meni je moguće da prosvjetlim, prema mome vlastitom svjetlu, putove vašeg političkog djelovanja.

Jedinstvo indijske nacije

Onda, šta je problem i šta su njegove implikacije? Da li biste voljeli da vidite islam, kao moralni i politički ideal,¹⁴⁾ koji susreće istu sudbinu u svijetu islama kao što ju je kršćanstvo pretrpilo u Evropi? Da li je moguće da sačuvamo islam kao etički ideal i da ga odbacimo kao društveni poredak u korist nacionalnih poredaka u kojima religijskom stajalištu nije dopušteno da igra bilo kakvu ulogu? Ovo pitanje postaje od naročitog značaja u Indiji gdje se muslimanima desilo da budu manjina. Tvrdnja da je religija privatno individualno iskustvo nije iznenađujuća na usnama Evropljanina. U Evropi, koncepcija kršćanstva kao monaškog reda, koje se odriče materijalnog svijeta i usredsređuje svoj pogled posve na svijet duha, vodila je, kroz logički proces mišljenja, stajalištu koje je utjelovljeno u ovom iskazu.¹⁵⁾ Međutim, priroda Poslanikovog religijskog iskustva, kako je objelodanjena u Kur'anu, posve je različita. To nije Čisto iskustvo u smislu Čisto biološkog događaja, koji se događa unutar eksperimenta i ne iziskuje reakcije svoje društvene okoline. To je individualno stavralačko iskustvo društvenog poretka. Njegova izravna posljedica su temelji društvenog poretka s implicitnim zakonskim konceptima Čiji se građanski značaj ne može samo omalovažavati naprosto zato što je njihovo porijeklo revelacijskoga karaktera.¹⁶⁾ Dakle, religijski ideali islama su organski povezani sa društvenim poretkom koji je on stvorio. Odbacivanje jednog će naposljetku uključiti odbacivanje drugog. Prema tome, konstruiranje društvenog poretka na nacionalnim linijama, ukoliko to označava istisnuće islamskog principa solidarnosti, jednostavno je nezamislivo za muslimana. Ovo je pitanje koje u sadašnjem trenutku izravno zanima indijske muslimane. „Čovjek“, kaže Renan,¹⁷⁾ „nije zarobljen ni rasom, ni svojom religijom, ni riječnim tokom, niti opsegom planinskih vijenaca. Veliko gomilanje ljudi, razborit um i toplina srca stvaraju moralnu svijest koja se zove nacija“. Takvo formiranje je posve moguće, iako ono uključuje dugi i mukotrpan proces praktičnog izgrađivanja ljudi i njihovog opremanja svježom emocionalnom spremom. Čini se Činjeničnim da su u Indiji učenja Kabira¹⁸⁾ i Božanske vjere Akbara¹⁹⁾ zaplijenili imaginaciju masa ove zemlje.²⁰⁾ Međutim, iskustvo pokazuje da različite kastinske i religijske jedinice u Indiji nisu pokazale sklonost da urone svoje pojedinačne individualitete u širu cjelinu. Svaka je grupacija intenzivno ljubomorna na svoje kolektivno postojanje. Formiranje ove vrste moralne svijesti koja tvori bit nacije u Renanovom smislu zahtijeva cijenu koju indijski narodi nisu bili spremni platiti. Dakle, jedinstvo indijske nacije se mora tražiti ne u negiranju, već u uzajamnom slaganju i suradnji mnogih.²¹⁾ Istinsko državištvo ne može ignorirati Činjenice, ma kako nepoželjne one mogle biti. Jedini praktični kurs nije da pretpostavimo postojanje stanja stvari koje ne postoji, već da prepoznamo Činjenice kakve one jesu te da ih upotrijebimo za našu najveću korist. I po otkriću indijskog jedinstva, u ovom pravcu sudbina Indije, kao i Azije, zbilja ovise jedna o drugoj. Indija je Azija u malom. Dio njezinih naroda posjeduje kulturne afinitete sa narodima na Istoku, a dio sa narodima u centralnoj i zapadnoj Aziji. Ukoliko je otkriven funkcionalan princip saradnje u Indiji, on će donijeti mir i uzajamnu dobru volju ovoj drevnoj zemlji koja je toliko dugo patila više zbog svoje situacije u historijskom prostoru, nego zbog bilo kakve urođene nesposobnosti njezinog naroda.²²⁾ I u isto vrijeme

14) Vidjeti bilješku 3.

15) To jest, tvrdnja da je religija privatno individualno iskustvo. Nehruov Izvještaj je pristupio „etničkom“ pitanju u ovom svjetlu, npr.: „Jedine metode davanja osjećaja sigurnosti su jamstva, garancije i podrška, u što je većoj mjeri kulturne autonomije. Nespretno metode zasebnih biračkih spiskova i rezervacija delegatskih mjesta ne daju ovu sigurnost. Oni samo podržavaju i oboružavaju primirje... Ukoliko se daje najpotpunija religijska sloboda te obezbjeđuje kulturna autonomija, etnički je problem zapravo razriješen, iako ga ljudi možda ne shvataju“ (Poglavlje 2, Etnički aspekt).

16) U šest predavanja serijala Obnove koji je već održao (i objavio u prvom izdanju u Lahoreu kasnije te godine), on je nastojao da pokaže kako je intelektualno ispitivanje Objave moguće. Iskaz naveden ovdje, da građanski značaj zakonskih koncepata ne bi trebao biti zanemaren zbog njihovog revelacijskog porijekla, Čini se da će biti veza između ovih šest predavanja i onoga kojeg će održati dvije godine kasnije: „Is Religion Possible?“ („Da li je religija moguća?“). Tamo će kazati: „Sudeći iz različitih tipova aktivnosti koji emiraju iz kretanja koje je inicirao Poslanik islama, njegovo se duhovno nastojanje i vrsta ponašanja koje proističe iz njega ne može posmatrati kao odgovor na puku fantaziju unutar njegovog mozga. Ovo je nemoguće da shvatimo izuzev kao odgovor na objektivnu situaciju koja je plod novog entuzijazma, novih organiziranja, novih polazišta“.

17) Joseph Ernst Renan (1823.-1892.) - francuski rojalist i socijalni filozof.

18) Bhagat Kabir (1440.-1518.) - indijski mistik i pjesnik za kojeg su i hindusi i muslimani tvrdili da pripada njihovoj vjeri; bio je predstavnik Bhagti pokreta koji je imao za cilj stapanje religija.

19) Dželaluddin Akbar, treći mogulski car Indije od 1556. do 1605., bio je poštovan i osuđivan zbog svoga duhovnog eklekticizma. Međutim, Čuvena pretpostavka da je on izumio novu religiju nema dokaza u primarnim izvorima, niti dvorski historičar Abu Fazl, niti je neprijateljski Abdul Qadir Badauni ikad spomenuo 'Din-i-ilahi' - frazu koja se po prvi put pojavljuje u kontekstu Dabistan-i-Mazahib, kasnog anonimnog teksta iz 17. stoljeća. Orijentalist Blochman je uvijekovječio mit pogrešnim njegovim uvođenjem u svome prijevodu Fazlove historije koncem 19. stoljeća.

20) U ovom trenutku je neko iz auditorijuma uzviknuo Allahu Akbar (nara-i-takbeer) koji je bio očito nametljiv i koji je zaustavio Iqbal na trenutak uz mrštenje na njegovom Čelu.

21) „Jedinstvo indijske nacije... saradnja mnogih“. Ovo bi mogao biti ključni koncept na kojem se Čitavo ovo obraćanje temelji. Skoro svaki pakistanski historičar inzistira na tome da je potreba podjele Indije nastala iz kratkovidne arogancije Kongresa. Sadašnja rečenica pribavlja zbijenu sliku onoga što su Iqbal i muslimanski lideri koji su naučavali poput njega mogli prihvatiti doličnom alternativom.

22) *Indijska situacija „u historijskom prostoru“ zaostajala je u medijavelizmu kada je Evropa ušla u moderno razdoblje. Indija je mogla primiti dar moderne civilizacije pod uvjetom prolaska kroz razdoblje političke porobljenosti od strane Britanaca. „Nezainteresirana tuđinska vlast je nemogućnost“, Iqbal je napisao u svojoj privatnoj bilježnici 1910. god. „Uz to je šticeništvo naroda nužnost. Cijena plaćena za ovo skrbništvo je katkad nacionalni dnevni kruh“.*

Rasprava oko potencijala indijskog naroda može se datirati u Iqbalovim radovima barem unazad do njegove prve objavljene knjige. Ilmul Iqtisad (1904.). Njegova je teza bila da politička sloboda unaprijeđuje moral i ekonomske sposobnosti naroda, jer bič ne može obezbijediti istu motiviranost kao što to čini slobodna ambicija.

23) *Očigledno, ovo je ukazivanje na dio ajeta u Kur'anu (22: 40), koji kaže: „Da nije Allahovog suzbijanja nekih ljudi pomoću onih drugih, samostani, crkve, kapelice i džamije, gdje se često spominje ime Božije, jamačno bi bili srušeni. Allah zbilja pomaže one koji Njega pomažu...“*

24) *Za Nehruov Izvještaj, vidjeti tekst u okviru na str. 134.*

25) *Iqbal je ovo objasnio kao 'imperij u imperiji' svome slušateljstvu u Allahabadu, a obrazovani su aplaudirali njegovom poznavanju latinskog. Navodno, njegovo je lice na to zasijalo pronalazeći neki odgovor iz inače dosadnog okupljanja.*

26) *Lopčenići, koji su tvorili veliki dio hinduskih glasača, zahtijevali su poseban politički identitet. Rezolucija da se podrži ovaj zahtjev bila je već na dnevnom redu i usvojena je naredni dan.*

27) *Ovo je najviše navođeni pasaž na temelju kojeg se ovo obraćanje smatra kamenom-temeljcem Pakistana.*

Će se razriješiti Ćitav politički problem Azije.

Međutim, bolno je primijetiti da naši pokušaji da otkrijemo takav princip unutarnjeg slaganja do sada nisu uspjeli. Zašto nisu uspjeli? Možda mi sumnjamo u nakane jedni drugih, i unutra želimo da dominiramo jedni drugima. Možda u višem interesu uzajamne suradnje, ne možemo priuštiti da se rastanemo sa monopolom koji su prilike stavile u naše ruke, niti sakriti naš egoizam pod krinku nacionalizma, izvana stimulirajući velikodušni patriotizam, ali iznutra ograničen kao kasta ili pleme. Možda nismo voljni da uvidimo da svaka grupa ima pravo da se slobodno razvija sukladno svojim vlastitim kulturnim tradicijama. Ali, što god bili uzroci našeg neuspjeha, još uvijek gajim nadu. Ćini se da događaji idu u smjeru neke vrste unutarnje harmonije. I u onoj mjeri u kojoj ja mogu da Ćitam muslimanski um, nimalo se ne ustručavam da izjavim da, ukoliko se princip da indijski muslimani imaju pravo na potpuni slobodni razvitak na linijama svoje vlastite kulture i tradicije u svojoj vlastitoj domovini Indiji, priznaje kao osnova stalnog etničkog naseljenja, on Će biti spreman da stavi sve na kocku za slobodu Indije. Princip da svaka grupa ima pravo na slobodni razvitak po svojim vlastitim linijama nije inspiriran bilo kakvim osjećanjem uske mjesne samouprave (komunalizma). Postoje komunalizmi i komunalizmi. Zajednica koja je inspirirana osjećanjem kivnosti spram drugih zajednica jeste niska i podla. Iskazujem najviši respekt za običaje, zakone, religijske i društvene institucije drugih zajednica. Štaviše, moja je obaveza, sukladno kur'anskim učenjima, Ćak da branim njihova mjesta bogoštovlja ukoliko je to potrebno²³⁾. Štaviše, ja volim mjesnu grupaciju koja je izvor moga života i ponašanja;* i koja me je oblikovala za ono što je moja religija, njezina književnost, mišljenje, kultura, te samim time iznova stvarajući Ćitavu njezinu prošlost, kao životni operativni faktor, u mojoj sadašnjoj svijesti. Ćak i autori Nehruova Izvještaja²⁴⁾ uviđaju vrijednost ovog višeg aspekta komunalizma. Dok raspravljaju o odvajanju Sinda, oni kažu: „Kazati sa šireg stajališta o nacionalizmu da nikakve komunalne provincije ne bi trebale biti stvorene jeste, na neki način, jednako kazivanju sa još višeg međunarodnog stajališta da ne bi trebale postojati zasebne nacije. Oba ova iskaza imaju određenu mjeru istine u sebi. Međutim, najnepokolebljiviji internacionalist shvata da bez najpotpunije nacionalne autonomije iznimno je teško stvoriti internacionalnu državu. Otuda, jednako tako bez najpoptunije kulturne autonomije, a komunalizam u svome boljem aspektu je kultura, bit Će teško da se stvori skladna država“.

Muslimanska Indija unutar Indije²⁵⁾

Potom, komunalizam u svome višem aspektu je prijeko potreban u formiranju harmonične cjeline u zemlji poput Indije. Jedinice indijskog društva nisu teritorijalne kao u europskim zemljama. Indija je kontinent ljudskih grupacija koje pripadaju različitim rasama, koji govore različitim jezicima i ispovijedaju različite religije. Njihovo ponašanje nije uopće određeno zajedničkom sviješću rase. Hindusi, Ćak, ne formiraju homogenu grupu²⁶⁾. Princip evropske demokracije ne može biti primijenjen na Indiju bez prepoznavanja Ćinjenice o komunalnim grupama. Dakle, muslimanski zahtjev za stvaranje muslimanske Indije u Indiji je savršeno opravdan. Rezolucija Svepartijske muslimanske konferencije u Delhiju je, za mene, posve inspirirana ovim uzvišenim idealom harmonične cjeline koja im, umjesto zatajivanja respektivnih individualiteta njezinih sastavnih cjelina, pribavlja šanse potpunog izgrađivanja mogućnosti koje mogu biti latentne u njima. I ja nemam nikakvih sumnji da Će ovaj dom kategorički poduprijeti muslimanske zahtjeve koji su utjelovljeni u ovoj rezoluciji. Osobno bih išao dalje od onoga što je utjelovljeno u tim zahtjevima. Želio bih da vidim Pendžab, Sjeverno-zapadnu Provinciju, Sind i Balučistan stopljene u jednu državu²⁷⁾! Samouprava unutar Britanskog carstva, ili bez Britanskog carstva, formiranje konsolidirane Sjeverno-zapadne

indijske muslimanske države Čini mi se krajnjom sudbinom muslimana barem sjeverno-zapadne Indije! Prijedlog je bio iznesen pred Nehruov Komitet. Oni su ga odbacili na temelju toga da, ukoliko bi ga se provelo, on bi podario vrlo nezgrapnu državu.²⁸⁾ Ovo je tačno što se tiče područja; a što se tiče stanovništva države koju je razmatrao prijedlog ono bi bilo manje od nekih sadašnjih indijskih provincija. Isključenje Ambala podjele i vjerojatno nekih distrikta gdje nemuslimani dominiraju, ovu državu bi učinilo manjom prostorno i brojnijom po muslimanskoj populaciji – tako da bi predlagano isključenje omogućilo ovoj konsolidiranoj državi da da djelotvorniju zaštitu nemuslimanskim manjinama unutar svoga područja²⁹⁾. Ova ideja nije trebala da uzbuni hinduse ili Britance. Indija je najveća muslimanska zemlja na svijetu. Život islama kao kulturne snage u ovoj zemlji uveliko ovisi o njegovoj centralizaciji na posebno specificiranom teritoriju. Ova centralizacija najživljeg dijela indijskih muslimana, Čija je vojna i policijska služba, usprkos lošem tretmanu od Britanaca, omogućila britansku vlast u ovoj zemlji, konačno će razriješiti indijski, kao i azijski problem. Ovo će intenzivirati njihov osjećaj odgovornosti i produbiti njihova patriotska osjećanja. Otuda, posjedujući potpunu mogućnost razvitka unutar političkog tijela Indije, sjeverno-zapadni indijski muslimani će se dokazati najboljim braniteljima Indije protiv strane invazije, bilo one idejne ili bajonetama. Pendžab sa 56 procenata muslimanskog stanovništva opskrbljuje 54 procenta ukupnih borbenih trupa u indijskoj armiji te ukoliko se isključi devetnaest hiljada Gurkha koji su regrutirani iz neovisne države Nepal, Pendžabov prilog iznosi do 62 procenta ukupne indijske armije. Ovaj postotak ne uzima u obzir skoro šest hiljada boraca koji su pridodani indijskoj armiji od strane Sjeverno-zapadne Provincije i Balučistana. Iz ovog se može lahko zaključiti o mogućnostima sjeverno-zapadnih indijskih muslimana u pogledu odbrane Indije protiv strane agresije. Gospodin Srinivasa Sastri³⁰⁾ smatra da je muslimanski zahtjev za stvaranjem autonomne muslimanske države duž sjeverno-zapadne granice potaknut željom da se „steknu sredstva kako bi se vršio pritisak u slučajevima kriza na indijsku Vladu”. Iskreno mu mogu kazati da muslimanski zahtjev nije potaknut ovakvim motivom koji nam on podmeće; on je potaknut izvornom željom za slobodnim razvitkom koji je praktično nemoguć pod ovim tipom unitarističke vladavine koja ima pred očima nacionalističke Hindu političare u cilju obezbjeđenja stalne etničke dominacije u cjelokupnoj Indiji.

Niti bi se hindusi trebali plašiti da će stvaranje autonomnih muslimanskih država značiti uvođenje neke vrste religijske uprave u takvim državama. Već sam vam ukazao na značenje riječi religija, kada je primijenjena na islam. Istina je da islam nije crkva. On je država, koncipirana kao ugovorni organizam puno prije nego što je Rousseau ikada razmišljao o toj stvari, i koja je prožeta etičkim idealom koji posmatra Čovjeka ne kao zemaljski ukotijanjeno biće, definirano ovim ili onim dijelom zemlje, već kao duhovno biće shvaćeno u terminima društvenog mehanizma, biće koje posjeduje prava i obaveze kao živi faktor u tom mehanizmu. Karakter muslimanske države može se prosuđivati iz onog što je The Times of India istaknuo prije određenog vremena u umjesnoj primjedbi u uvodnom članku o indijskom bankovnom istražnom komitetu: „U drevnoj Indiji”, ističu novine, „država je oblikovala zakone koji reguliraju kamate; međutim, u muslimanska vremena, iako islam jasno zabranjuje uzimanje kamate na pozajmljeni novac, indijski muslimani prijetvorno izjavljuju da nema zabrana na takve kamate”. Stoga zahtijevam formiranje konsolidirane muslimanske države u najboljem interesu Indije i islama. Za Indiju ovo označava sigurnost i mir koji rezultira iz unutarnjeg balansa moći; za islam mogućnost da se riješi biljega arapskog imperijalizma koji mu je prisilno dao da mobilizira svoj zakon, obrazovanje, kulturu te da ih dovede u tješnji dosluh sa svojim originalnim duhom i duhom modernih vremena³¹⁾.

28) Dva prijedloga o stapanju su spomenuta u 3. poglavlju Nehruovog Izvještaja. Prvi je bio da se objedini Pendžab i NWFP, na što Nehruov Komitet nije imao primjedbi sve dok je to prihvatljivo svim zainteresiranim partijama. S obzirom da ovo nije bilo neprihvatljivo nijednom hinduskom Članu Komiteta, nisu napravljene preporuke u tom pogledu.

Drugi prijedlog, na koji Iqbal ovdje ukazuje, spomenut je u Izvještaju u ovim riječima: „Sličan, ali dalekosežniji prijedlog nam je iznesen, koji preporučuje da bi Pendžab, NWFP, Balučistan i Sind trebali biti objedinjeni te da ne bi trebalo biti rezervacija broja mandata, osim ako ih manjina ne zahtijeva, u ovom području. Nismo u mogućnosti da podržimo ovaj prijedlog. On bi značio stvaranje nezgrapne provincije koja se nepravilno širi na sjever i sjevero-zapad“.

29) Čini se da je Iqbal čvrsto vjerovao da će muslimanska manjina oslobođena svojih strahova korektno i velikodušno postupati prema manjinama. U svome iskazu o 'kadianizmu i ortodoksnim muslimanima' (Qadianism and Orthodox Muslims' (1935.) on je kazao da, kada ahmedije jednom budu prepoznate kao zasebna zajednica, „indijski muslimani će ih tolerirati upravo kao što on tolerira druge religije“.

30) Srinivasa Sastri (1869.-1946.) - umjereni hinduski lider, parlamentarac i biograf Gopal Krishna Gokhalea.

31) „Za Indiju... duh modernih vremena”. Ovo je tada bio politički princip koji je on preporučio za predlaganu muslimansku državu.

32). *Muslimanski zahtjev za odvojene biračke spiskove bio je star; Britanci su ga prihvatili 1909. god. kroz Minto-Morleyeve reforme, a Kongres 1916. kroz Lucknow Pakt sa Muslimanskom ligom (vidjeti bilješku 46). Međutim, nacionalisti su ostali neskloni ideji zasebnih biračkih spiskova i 1927. muslimani su prihvatili novu poziciju. Ovaj prijedlog, koji je zapravo bio Džinnahova zamisao, neprestano se ponavlja ovdje, tj. muslimani bi odbacili svoj zahtjev ukoliko bi druga ustavna jamstva bila obezbijedena.*

33) *Politički je nacionalizam indijskih nacionalista „praktički ubio njegov smisao za faktičko“, Iqbal će se ponovo jdati u 'Islam and Ahmediism' („Islam i ahmedijanstvo“, 1935.).*

34) *Ovo je jedan od brojnih pasaža iz ovog obraćanja koji odjekuje Džinnahovim predsjedničkim govorom godišnjoj skupštini Muslimanske lige deset godina kasnije u Lahoreu, gdje je rezolucija za odvojenu domovinu konačno donesena. Džinnah je kazao: „Muslimani su nacija sukladno bilo kojoj definiciji nacije i oni moraju imati svoje domovine, teritorij i državu“.*

35) *Glavna Iqbalova prijemna tačka jeste da zbiljski problem u Indiji nije sukob između Indijaca i Britanaca, već napori hinduske većine da nametne svoju vladavinu manjinama, posebno muslimanima. U predsjedničkom govoru Muslimanskoj konferenciji u Lahoreu petnaest mjeseci kasnije kazao je: „Zbiljske stranke u sadašnjem sukobu u Indiji nisu Engleska i Indija, već većinska zajednica i indijske manjine koje mogu teško priuštiti da prihvate princip zapadnjačke demokracije sve dok se on dolično ne modifikira kako bi odgovarao sadašnjim uvjetima života u Indiji“.*

36) *Još uvrjedniji je kazao u 'A Word to England' („Riječ Engleskoj“) u Payam-i-Mashriq-u (1923.):*

O, saki, nemoj biti nezadovoljan ukoliko oni koji piju

tvoje vino bučno ga zahtijevaju još. Budi korektan!

Pomisli ko je bio taj ko ih je naučio da žele i zahtijevaju!

Federalne države

Otuda je jasno da u stajalištu o indijskoj beskonačnosti varijeteta u klimama, rasama, jezicima, utemeljenom na jedinstvu jezika, rase, historije, religije i identitetu ekonomskih interesa, jeste jedini mogući način da se osigura stabilna ustavna struktura u Indiji. Konceptija federacije koja leži u osnovi Simonovog Izvještaja iziskuje ukidanje Centralne zakonodavne skupštine kao narodne skupštine, i pravi je skupštinom predstavnika federalnih država. Ovo nadalje zahtijeva preraspodjelu teritorija po liniji na koju sam ukazao. A Izvještaj zbilja preporučuje oboje. Dajem svu svoju usrdnu podršku stajalištu o ovom pitanju, i usudujem se sugerirati da preraspodjela koja je preporučena u Simonovom Izvještaju mora ispuniti dva uvjeta: ona mora prethoditi uvođenju novog ustava i mora biti tako smišljena da razriješi etnički problem. Ispravna preraspodjela će učiniti da pitanje zajedničkih i odvojenih biračkih spiskova³²⁾ automatski nestane iz ustavnog spora Indije. Sadašnja je struktura provincija ta koja je ponajvećma odgovorna za ovu polemiku. Hindus smatra da su zasebni birački spiskovi suprotni duhu istinskog nacionalizma, budući da on shvata da riječ nacija označava neku vrstu univerzalnog stapanja u kojem nijedan etnički entitet ne bi trebao da zadrži svoju privatnu individualnost. Međutim, takvo stanje stvari ne postoji³³⁾. Niti je poželjno da bi trebalo postojati! Indija je zemlja rasne i religijske raznolikosti. I zbog ovog, općenita ekonomska inferiornost muslimana, njihovo silno golemo dugovanje, posebno u Pendžabu, te njihove nedostatne većine u nekim provincijama kako su sada konstituirane, vidjet ćete jasno značenje naše tjeskobe da se zadrže odvojeni birački spiskovi. U takvoj zemlji i u takvim uvjetima, teritorijalni birački spiskovi ne mogu osigurati adekvatno predstavljanje svih zainteresiranih te moraju neizbježno voditi stvaranju oligarhije. Indijski muslimani nemaju primjedbu na Čisto teritorijalne izborne spiskove ukoliko su provincije demarkirane tako da osiguraju komparativno homogene zajednice koje posjeduju lingvističko, rasno, kulturno i religijsko jedinstvo³⁴⁾

Federacija kako je shvaćena u Simonovom Izvještaju

Međutim, u onoj mjeri u kojoj se tiče pitanja vlasti centralnih federalnih država, postoji suptilna razlika motiva u ustavima koje su predlagali indijski i engleski panditi. Indijski panditi ne uznemiravaju centralni autoritet kako je on sada postavljen. Sve što oni žele jeste to da bi ovaj autoritet trebao postati potpuno odgovoran centralnoj legislativi koju oni čuvaju neoslabljenom i gdje će njihova većina postati dodatno osnažena na nominirajućem elementu koji prestaje da posotji³⁵⁾. Engleski panditi, s druge strane, shvatajući da je demokracija u centru nastoje da djeluju suprotno njihovim interesima te vjerovatno da apsorbiraju cjelokupnu vlast u svojim rukama, a u slučaju daljnjeg napredovanja prema odgovornoj vladi, premjestili su eksperiment demokracije iz centra u provincije. Nema sumnje, oni uvode princip federacije i Čini se da su započeli iznoseći određene prijedloge, a k tome još je njihova procjena ovog principa određena razmatranjima koja su potpuno različita od onih koji određuju svoju vrijednost u očima indijskih muslimana. Muslimani zahtijevaju federaciju jer je ona najvažnije rješenje indijskog najtežeg problema, tj. etničkog problema. Stajalište Kraljevske komisije o federaciji, iako principijelno Čvrsto, Čini se da nema za cilj odgovornu vladu za federalne države. Zbilja, on ne preseže obezbjeđivanje sredstava da se izbjegne situacija koju je uvođenje demokracije u Indiji stvorilo za Britance³⁶⁾ i u potpunosti se ne obazire na etnički problem, ostavljajući ga tamo gdje jeste.

Jasno je da, barem što se tiče zbiljske federacije, Simonov Izvještaj praktički negira princip federacije u njezinom istinskom značaju. Nehruov Izvještaj ostvaruje hindusku većinu u centralnoj skupštini i postiže unitarni oblik, jer takovrsna institucija osigurava hindusku dominaciju diljem Indije; Simonov Izvještaj zadržava prisustvo britanske dominacije iza tanke vanjske politure nezbiljske federacije

djelomice zbog toga što su Britanci prirodno bili neskloni da dijele vlast koju su toliko dugo posjedovali, a djelomice zbog toga što im je moguće, u odsustvu međuetničkog razumijevanja u Indiji, da izgrade naoko uvjerljiv slučaj za očuvanje vlasti u svojim vlastitim rukama. Mome umu je unitarni oblik vladavine jednostavno nepojmljiv u nezavisnoj Indiji. Ono što se naziva „preostacima vlasti”³⁷⁾ mora biti u potpunosti prepušteno nezavisnim državama, centralnoj federalnoj državi koja samo provodi te ovlasti koje su brzo podijeljene u njoj slobodnim pristankom federalnih država. Nikada ne bih savjetovao indijskim muslimanima da prihvate sistem, britanskog ili indijskog porijekla, koji, zapravo, negira principe istinske federacije, ili koji ne uspijeva da ih prepozna kao odjelit politički entitet.

37) *Trajne vlasti su zahtijevane da budu u provincijama u februaru 1928.*

Federalna shema kako je raspravljana na Konferenciji

Potreba za strukturalnom promjenom u središnjoj vladi shvaćena je vjerojatno puno prije nego što su Britanci otkrili najdjelotvornija sredstva za uvođenje ove promjene. Ovo je razlog zašto je u poprilično kasnoj fazi objavljeno da je učešće indijskih prinčeva na konferenciji bilo od suštinskog značaja. Za indijski narod je bilo iznenađenje, posebno manjine, da vide indijske prinčeve kako dramatično iskazuju spremnost na konferenciji da se pridruže Sveindijskoj federaciji i, kao rezultat njihove izjave, hinduske delegate – koji beskompromisno zagovaraju unitarni oblik vladavine – diskretno se slažući sa razvitkom federalne sheme. Čak je i gospodin Sastri, koji je, samo nekoliko dana unazad, oštro kritizirao Sir Johna Simona zbog preporučivanja federalne sheme za Indiju, odjednom konvertirao i priznao svoju konverziju na plenarnom zasjedanju Konferencije – pružajući stoga priliku premijeru Engleske za jednu od njegovih najduhovitijih primjećivanja u njegovom završnom govoru. Sve je ovo imalo značenje za Britance koji su tražili učešće indijskih prinčeva, i hinduse koji su bez oklijevanja prihvatili razvitak Sveindijske federacije. Istina je da učešće indijskih prinčeva – među kojima su tek nekolicina muslimani – u shemi federacije služi dvostrukoj svrsi. S jedne strane, to služi kao faktor od najveće važnosti u očuvanju britanske vlasti u Indiji praktično onakvom kakva jeste, a s druge, to daje golemu većinu Hindusima u Sveindijskoj federalnoj skupštini. Čini mi se da su hindusko-muslimanske razlike koje se tiču konačnog oblika središnje vlade pametno eksploatirali britanski političari kroz agenciju prinčeva koji u ovoj shemi vide mogućnosti bolje sigurnosti za svoju despotsku vladavinu. Ukoliko se muslimani prešutno slože sa bilo kakvom takvom shemom, to će jednostavno pospješiti njihov kraj kao političkog entiteta u Indiji. Politiku Indijske federacije, na ovaj način kreiranu, praktički će kontrolirati hinduski prinčevi koji tvore najširu grupu u središnjoj federalnoj skupštini. Oni će uvijek pružati svoju podršku Kruni u stvarima od imperijalnog interesa; a u tolikoj mjeri će, što se tiče unutarnje administracije zemlje, pomagati u održavanju i snaženju supremacije hindusa. Drugim riječima, Čini se da shema ima za cilj neku vrstu razumijevanja između hinduske Indije i britanskog imperijalizma – vi meni održavajte kontinuitet u Indiji, a ja ću vama zauzvrat dati hindusku oligarhiju da čuva sve druge indijske zajednice u trajnoj podjarmljenosti. Prema tome, ako britanske indijske provincije nisu transformirane u zbiljske autonomne države, učešće prinčeva u shemi indijske federacije će se interpretirati samo kao vješto kretanje na strani britanskih političara kako bi zadovoljili, bez dijeljenja bilo kakve

38) *To jest, britanska konzervativna i laburistička partija - Laburistička partija je uobičajeno shvatana kao razboritija za indijski zahtjev za slobodu (i laburistička je vlada na kraju donijela akt o neovisnosti Indije, 1947.).*

39) *Nawab Hamidullah Khan (1894.-1960.) - dobrohotni upravitelj Bhopala koga su muslimani puno cijenili zbog njegove političke svijesti. Kasnije, on je bio jedini princ od koga je Iqbal ikada prihvatio stipendiju.*

40) *Sir Akbar Hyderi (1869.-1942.) - ministar za financije i pokatkad premijer Nizam Hyderabadu. Bio je osobni Iqbalov prijatelj iako je njihov odnos bio zategnut tijekom 1930-ih.*

41) *To jest, Članovi Simonove Komisije.*

42) *Poznata deklaracija britanskog ministra za indijska pitanja. Izjava je obećavala potpunu neovisnost Indije, a očito je bila inspirirana nužnošću da se pridobije indijska podrška za britansku stvar tokom Prvog svjetskog rata (1914.-1918.). Duh nije baš marljivo zapažen u reformama koje su kasnije uveli Britanci u Indiji, međutim, lord Birkenhead je ukazivao na njega još 1927. god. dok je obznanjivao odluku svoje Konzervativne partije da se ustanovi kraljevska komisija (Simonova Komisija).*

43) *Kraljevska vojna akademija, Sandhurst (UK)*

zbijske vlasti, sve zainteresirane strane: a muslimane riječju federacija, hinduse većinom u centru, i britanske imperijaliste – bilo torijevce ili laburiste³⁸⁾ – u biti zbiljskom vlašću.

Broj hinduskih država u Indiji je daleko veći od broja muslimanskih država; a ostaje da se vidi kako će se udovoljiti muslimanskom zahtjevu za 33 procenta delegata u centralnoj federalnoj skupštini unutar Doma ili domova koji su konstituirani od predstavnika koji su uzeti iz britanske Indije, kao i indijskih država. Nadam se da su muslimanski delegati posve svjesni implikacija federalne sheme kako je raspravljana na Konferenciji. Pitanje muslimanskog predstavljanja u predloženoj Sveindijskoj federaciji još nije raspravljano. „Provizorni izvještaj”, kaže Renterov sažetak, „razmatra dva doma u federalnom legislativi – od kojih se svaki sastoji od predstavnika britanske Indije i država, Čiji će omjer biti stvar kasnijeg razmatranja pod vodstvom na koje još nije aludirao potkomitet”. Prema mome mišljenju, pitanje omjera je od najvećeg značaja, i mora da se istovremeno raspravi s glavnim pitanjem skupštinske strukture.

Najbolji kurs, smatram, bio bi da se započne samo sa Britanskom indijskom federacijom. Federalna shema koja je rođena iz nesvetog jedinstva demokracije i despozitma može samo držati Britansku Indiju u istom opakom krugu unitarne središnje vlade. Takav unitarni oblik može biti najveća prednost za Britance, za većinsku zajednicu u Britanskoj Indiji i indijske prinčeve; on ne može biti prednost za muslimane izuzev ukoliko daju većini prava u pet od jedanaest indijskih provincija s potpuno trajnim ovlastima te jednu trećinu udjela delegata u Čitavom Domu federalne skupštine. A što se tiče postignuća suverene vlasti britanskih indijskih provincija pozicija Njegove Visosti, Vladara Bhopala,³⁹⁾ Sir Akbara Hydarija,⁴⁰⁾ i gospodina Džinnaha je nepobitna. Međutim, s obzirom na učešće prinčeva u Indijskoj federaciji, moramo sada shvatiti naš zahtjev za predstavljanjem u Britanskoj indijskoj skupštini u novom svjetlu. Pitanje nije o muslimanskom udjelu u Britanskoj indijskoj skupštini, već ono koje se tiče predstavljanja britanskih indijskih muslimana u Sveindijskoj federalnoj skupštini. Naš zahtjev za 33 procenta mora se sada uzeti kao zahtjev za isti omjer u Sveindijskoj federalnoj skupštini ekskluzivno od udjela koji je doznačen muslimanskim državama koje ulaze u ovu federaciju.

Problem odbrane

Drugi težak problem koji prkosi uspješnoj izgradnji federalnog sistema u Indiji jeste problem indijske odbrane. U svojoj raspravi o ovom problemu Članovi Kraljevske komisije⁴¹⁾ poredali su sve indijske nedostatke kako bi izgradili slučaj za imperijalnu armijsku administraciju. „Indija i Britanija”, kažu Članovi Komisije, „tako su povezane da odbrana Indije ne može sada niti ikad u budućnosti koju možemo nazrijeti biti posmatrana kao Čisto indijsko pitanje. Kontrola i upravljanje takvom armijom mora počivati u rukama agenata imperijalne vlade. Potom, slijedi li nužno iz ovog da se budući napredak ka zabiljevanju odgovorne vlade u Britanskoj Indiji koči sve dok se posao odbrane bude mogao adekvatno riješiti bez pomoći britanskih oficira i vojnika? Pošto su stvari takve, postoji blokada na liniji ustavnog unapređenja. Sve nade razvitka u centralnoj vladi prema konačnom cilju koji je opisan u deklaraciji od 20. augusta 1917. god. ⁴²⁾ u opasnosti su da budu beskrajno uzaludne ukoliko se stajalište koje je ilustrirao Nehruov Izvještaj ne mijenja tako da bilo kakva buduća izmjena uključuje stavljanje armijske administracije pod autoritet izabranih indijskih zakonodavnih tijela”. Nadalje, kako bi osnažili svoj argument, oni naglašavaju Činjenicu natjecateljskih religija i suparničkih utkrivanja uvelike različitog kapaciteta te nastoje da problem učine nerješivim na temelju primjećivanja da je „očita Činjenica da Indija nije, u uobičajenom i prirodnom smislu, jedna jedinstvena nacija, koja, opet, ni blizu nije učinjena jednostavnijom u razmatranju razlike između indijskih borbenih natjecanja i ostalog”. Ove značajke

pitanja su naglašavane kako bi se pokazalo da Britanci ne samo da Čuvaju indijsku sigurnost od strane prijetnje, već da su jednako tako „prirodni Čuvari unutarnje sigurnosti“. Međutim, u federalnoj Indiji, kako ja shvatam ovaj problem, on će imati samo jedan aspekt, tj. izvanjsku odbranu. Odvojeno od provincijskih armija, koje su nužne za održavanje unutrašnjeg mira, Indijski federalni kongres može da ne odustane, na sjeverno-zapadnoj granici, od jake indijske pogranične armije, koja je sastavljena od jedinica koja su regrutovane iz svih provincija i kojima zapovijedaju uspješni i iskusni oficiri koji su uzeti iz svih zajednica. Znam da Indija nije u posjedu sposobnih oficira, i ovu činjenicu rabe Članovi Kraljevske komisije u interesu argumenta za imperijalnu administraciju. Na ovome mjestu ne mogu a da ne navedem drugi odjeljak iz Izvještaja koji, prema mome sudu, pribavlja najbolji argument protiv pozicije koju su zauzeli Članovi ove komisije. „U sadašnjem trenutku“, kaže Izvještaj, „nema Indijca koji je kraljevski Časnik a koji posjeduje armijski čin viši od kapetana. Vjerujemo da postoji 39 kapetana od kojih su 25 u svakodnevnom vojničkom zaposlenju. Neki od njih su u dobi koja bi ih mogla spriječiti u dobijanju višeg čina, čak i ako bi položili potrebni ispit prije penzioniranja. Većina od ovih nije prošla kroz Sandhurst,⁴⁵⁾ već su dobili svoje povjerene poslove tokom Velikog rata⁴⁴⁾. Potom, ma kako izvorna mogla biti želja, i ma kako iskren poduhvat da se poduzme za ovu transformaciju, najvažniji uvjeti koje je iskazao Skeen komitet⁴⁵⁾ (Čiji su Članovi, izuzev predsjednika i armijskog sekretara, bili Indijci) u riječima: „Progres... mora biti ovisan o uspjehu koji je osiguran na svakom stupnju i vojnoj efikasnosti koja se održava cijelo vrijeme, i on mora u svakom slučaju iskazati takovrsan razvitak odmjerenim i polaganim. Viša komanda ne može se proizvesti u kratkom roku bez postojanja kadrovskih pripravnika indijskih oficira, svi nižeg položaja i određenog iskustva. Sve dok nedovoljno mali broj odgovarajućih indijskih regruta za oficirsku klasu – i mi iskreno želimo povećanje njihovog broja – ne kola u većem broju, sve dok zadovoljavajući Indijci nisu zadobili iskustvo i trening koji se zahtijeva za sve oficire, u svakom slučaju, neke indijske pukovnije, sve dok takve jedinice ne polože jedini test koji eventualno određuje njihovu efikasnost, i sve dok indijski oficiri nisu kvalificirani za uspješnu armijsku karijeru za višu komandu, neće biti moguće razviti politiku indijizacije do tačke koja će u cijelosti donijeti indijizaciju armije na pomolu. Čak deset godina mora proteći prije nego što se proces bude mogao dovršiti“.

Sada se usuđujem da postavim pitanje o tome ko je odgovoran za sadašnje stanje stvari. Da li je to zahvaljujući nekoj unutarnjoj nesposobnosti naših borbenih utrki vanja ili sporosti procesa vojnog uvježbavanja? Vojni kapacitet naših smionih trka je neosporan. Proces vojnog treninga je, možda, spor u usporedbi sa drugim procesima ljudskog treninga, no ja nisam vojni ekspert da prosuđujem ovu materiju. Međutim, kao laik, osjećam da argument, kako je naznačen, pretpostavlja proces koji će praktički biti beskonačan. Ovo znači stalno vezivanje za Indiju, i Čini još potrebnijim da pogranična armija, kako je sugerirao Nehruov Izvještaj, bude povejerena komitetu za odbranu čije osoblje može biti određeno kroz uzajamni sporazum.

Iznova, značajno je to što je Simonov Izvještaj dao izvanredan značaj pitanju indijske pogranične zemlje, ali je napravio tek usputna ukazivanja na njezinu pomorsku poziciju. Indija je nesumnjivo morala da se susreće sa invazijama sa njezine granice, međutim, očito je da su je njezini sadašnji upravitelji zauzeli zahvaljujući neodbranivosti njezine morske obale. Neovisna i slobodna Indija će ovih dana morati više da brine o svojoj morskoj obali nego o kopnenoj granici.

Nemam sumnji da će se, ukoliko se uspostavi federalna vlada, muslimanske federalne države dobrovoljno složiti, u svrhu indijske odbrane, da stvore neutralne indijske vojne i pomorske snage. Takva neutralna vojna sila za odbranu Indije bila je zbiljnost u danima mogulske uprave. Zbilja, u vrijeme Akbara indijska je granica bila, čitavom svojom linijom, branjena armijama kojima su komandovali

44) Tj. Prvi svjetski rat (1914.-1918.)

45) Godine 1925. Komitetu je određeno da razmotri mogućnosti povećanja broja indijskih Časnika u vojnim snagama. Ovo je predvodio Sir Andrew Skeen, šef osoblja britanskih snaga u Indiji.

46) Pakt je potpisan između Kongresa i Muslimanske lige 1916. god. kroz

napore Džinnaha (otuda osvajajući epitet „ambasadora hindusko-muslimanskog jedinstva“). On je obezbijedio zasebne biračke spiskove za muslimane, ali je zamijenio njihovu dominaciju u većinskim provincijama zbog malog povećanja u broju delegata u manjinskim provincijama.

- 47) Interesi ruralnih muslimana u Pendžabu su zadobili specifičan fokus kada je Zafar Ali Khanova poznata novina dobila ime Zamindar (Zemljoposjednik) kao amblem novinskog početnog fokusa na ovo pitanje. Iqbalov prijatelj sa studija Sir Fazli Husain je ovaj slučaj preokrenuo gotovo u političku filozofiju sa svojom Unitarističkom strankom, koja je došla pod ozbiljne kritike od Iqbala neko vrijeme nakon predsjedničkog govora.
- 48) Lord Irwin (1881.-1959.) bio je kraljevski namjesnik Indije u periodu 1925.-1931.
- 49) Odvajanje Sinda od bombajskog predsjednikovanja i uvođenje političkih reformi u NWFP bili su popularni muslimanski zahtjevi, koji su Čak bili prihvaćeni u Nehruovom Izvještaju.
- 50) Abu Hasan Mas'udi (u. 956.) - muslimanski historičar i geograf

hinduski generali. Savršeno sam siguran da će shema neutralne indijske armije, koja je utemeljena na saveznoj Indiji, intenzivirati muslimanska patriotska osjećanja te naposljetku odagnati sumnju indijskih muslimana koji se pridružuju muslimanima preko granice u slučaju bilo kakve invazije.

Alternativa

Otuda sam ukratko pokušao da ukažem na put na koji indijski muslimani trebaju, prema mome mišljenju, da gledaju na dva najznačajnija ustavna problema Indije. Preraspodjela Britanske Indije, proračunata da osigura trajno rješenje etničkog problema, glavni je zahtjev indijskih muslimana. Međutim, ako se muslimanski zahtjev za teritorijalnim rješenjem etničkog problema ignorira, tada podržavam, što je moguće naglašenije, muslimanske zahtjeve koje je opetovano poticala Sveindijska muslimanska liga i Sveindijska muslimanska konferencija. Indijski muslimani ne mogu se složiti s bilo kakvim ustavnim promjenama koji pogađaju njihova većinska prava, da budu osigurani zasebni birački spiskovi, u Pendžabu i Bengalu, niti da im se ne uspije dati jamstva za 33 procenta predstavnika u bilo kojem zakonodavnom tijelu. Postojale su dvije stupice u koje su muslimanski politički lideri upali. Prva je bila odbaceni Lucknow pakt ⁴⁶⁾, koji je imao porijeklo u pogrešnom stajalištu o indijskom nacionalizmu i koji je lišio indijske muslimane šanse za stjecanje bilo kakve političke moći u Indiji. Druga je uskogrudno žrtvovanje islamske solidarnosti u interesu onog što bi se moglo nazvati pendžabskim ruralizmom ⁴⁷⁾, koji je rezultirao u prijedlogu koji praktički reducira muslimane iz Pendžaba u poziciju manjine. Dužnost je Lige da osudi ovaj pakt i prijedlog.

Simonov Izvještaj zbilja čini veliku nepravdu muslimanima u nepreporučivanju statutarne većine za Pendžab i Bengal. On bi muslimane pribio uz Lucknow pakt ili se složio sa shemom zajedničkih izbornih spiskova. Depeša indijske vlade o Simonovim izvještajima usvaja se pošto od objavljivanja ovog dokumenta muslimanska zajednica nije izrazila svoju spremnost da prihvati bilo kakve alternative koje je predložio Izvještaj. Depeša priznaje da bi možda moglo biti zakonska nepravda lišiti muslimane u Pendžabu i Bengalu predstavljanja u vijećima u omjeru prema broju stanovnika samo zbog određene količine koja je dopuštena muslimanskim manjinama drugdje. Međutim, depeša indijske Vlade ne uspijeva da ispravi nepravdu Simonovog Izvještaja. U onoj mjeri u kojoj se tiče Pendžaba – a ovo je najšustinskije mjesto – ona pruža podršku tzv. ‘pažljivo izbalansiranoj shemi’ koju su izradili zvanični predstavnici Vlade Pendžaba, koja daje muslimanima Pendžaba većinu od dvoje nad hindusima i sikhima zajedno, te odnos od 49 procenata Domova kao cjeline. Očito je da muslimani Pendžaba ne mogu biti zadovoljni s manje od jasne većine u Čitavom Domu. Međutim, Lord Irwin ⁴⁸⁾ i njegova vlada zbilja priznaju da opravdanje za etničke izborne spiskove za većinske zajednice neće prestati ukoliko se dvije trećine muslimanskih Članova u provincijskom vijeću jednoglasno složi da prepusti pravo odvojenog predstavljanja. Međutim, ne mogu razumjeti zašto indijska vlada, priznavši legitimnost muslimanske pritužbe, nije smogla hrabrosti da preporuči zakonsku većinu za muslimane u Pendžabu i Bengalu.

Niti se indijski muslimani mogu složiti sa bilo kakvim promjenama koje ne uspijevaju da stvore barem Sind kao zasebnu provinciju i da tretiraju Sjeverno-zapadnu pograničnu provinciju kao provinciju manje važnog političkog statusa ⁴⁹⁾. Ne vidim razlog zašto Sind ne bi trebao biti ujedinjen sa

Balučistanom i pretvoren u zasebnu provinciju. On nema ništa zajedničko sa bombajskim predsjedanjem. Umnogome i civilizaciju Kraljevska komisija smatra srodnijom Mesopotamiji i Arabiji nego Indiji. Muslimanski geograf Mas'udi ⁵⁰⁾ je uočio ovo srodstvo puno ranije kada je kazao: „Sind je zemlja koja je bliža islamskim područjima”. Prenosi se da je prvi omajadski upravitelj⁵¹⁾ kazao: „Egipat posjeduje poledinu okrenutu prema Africi, a lice prema Arabiji”. Uz nužne izmjene, ista opaska opisuje pravu situaciju Sinda: on ima poledinu okrenutu prema Indiji, a lice prema centralnoj Aziji. Razmatrajući nadalje njegove agrikulturne probleme koji ne mogu izazvati simpatiju od vlade Bombaja, te njegove beskonačne trgovačke mogućnosti, upućene na neizbježni razvoj Karačija u drugi po veličini indijski grad,⁵²⁾ nije ga mudro držati povezanim sa predsjedanjem koje, iako je danas prijateljsko, vjerovatno će postatiti rivalsko u ne tako dalekoj budućnosti. Kazano nam je da financijske poteškoće leže na putu odvajanja. Ja ne znam o bilo kakvom autoritativnom proglašenju o tom pitanju. Međutim, pretpostavljajući da postoje bilo kakve takve poteškoće, ne vidim razloga zašto indijska vlada ne bi trebala dati privremenu financijsku pomoć kako bi održala obećanje u njegovoj borbi za nezavisno napredovanje.

Što se tiče Sjeverno-zapadne pogranične provincije, bolno mi je primijetiti da su kraljevski povjerenici praktički zanijekali da narod ove provincije posjeduje ikakva prava na reformu. Oni su pali daleko ispod Brayevoeg komiteta,⁵³⁾ a ono što su preporučili vijeću je tek paravan da se sakrije autokracija glavnog povjerenika. Prirodno pravo Afghana da zapali cigaretu ograničava se samo zbog toga što živi u prašnjavoj kući ⁵⁴⁾. Duhoviti argument kraljevskih povjerenika je dovoljno vedar, ali daleko od toga da je uvjerljiv. Politička reforma je svjetlo, a ne vatra; a kako bi svijetlila, svako ljudsko biće ima pravo da izabere da živi u prašnjavoj kući ili u rudniku. Hrabar, pronicav i određen da pati zbog svojih legitimnih stremljenja, Afghan je ubijeđen da ima pravo da bude ogorčen na bilo kakav pokušaj da ga se liši mogućnosti potpunog samorazvitka. Zadovoljiti takav narod je u najboljem interesu Engleske i Indije. Ono što se nedavno desilo ⁵⁵⁾ u toj nesretnoj provinciji jeste rezultat polumačehinskog tretmana koji je pokazan prema tom narodu od uvođenja principa samoupravljanja u ostatku Indije. Jedino se nadam da britanska državnička mudrost neće pomračiti svoje stajalište o ovoj situaciji kroz obmanjivanje sebe u uvjerenju da je sadašnji nemir u ovoj provinciji izbio zahvaljujući nekakvim vanjskim uzrocima.

Preporuka za uvođenjem određene mjere reforme u N.W.F.P. koja je učinjena u depeši indijske Vlade jednako tako je nezadovoljavajuća. Nesumnjivo, depeša ide dalje od Simonovog Izvještaja u preporučivanju neke vrste predstavničkog vijeća i polupredstavničkog kabineta, međutim, ona ne uspijeva da razmotri ovu važnu muslimansku provinciju na jednakom stupnju s drugim indijskim provincijama. Zbilja, po svome instinktu, Afghan je prilagođeniji za demokratske institucije od bilo kojeg drugog naroda u Indiji⁵⁶⁾.

Konferencija

Osjećam se pozvanim da sada napravim nekoliko opservacija o konferenciji⁵⁷⁾. Osobno, ne osjećam se optimističnim što se tiče rezultata ove konferencije. Nadali smo se da će daleko od aktualne scene etničkog sukoba, i u izmijenjenoj atmosferi, prevladati bolja vijećanja te da će izvorna nagodba o razlikama između dvije glavne indijske zajednice donijeti Indiji u dogledno vrijeme slobodu⁵⁸⁾. Međutim, sadašnji događaji kazuju drugu pripovijest. Uistinu je diskusija o etničkom pitanju u Londonu pokazala, jasnije nego ikada, suštinsku nejednakost između dvije velike indijske kulturne jedinice. K tome još, engleski premijer očito odbacuje da shvati da je indijski problem internacionalan, a ne nacionalan.

51) Muawiyah - vladao od 661. do 680.

52) Prvi veliki grad je bio Bomba.

53) Sir Denis Bray, sekretar Ministarstva spoljnjih poslova, predsjedavao je komitetom kojeg je uspostavila britanska Vlada 1924. god. kako bi se razmotrile ustavne reforme za Sjeverno-Zapadnu Pograničnu Provinciju (NWFP). Preporuke komiteta, koje su objavljene u martu 1924., podržavale su uspostavu zakonodavne skupštine u ovoj provinciji.

54) Očito je ova analogija korištena u Izvještaju Simonove komisije kako bi se objasnilo da NWFP-u ne mogu biti data jamstva za suštinske političke reforme zahvaljujući sigurnosnom pitanju (uočena ruska prijetnja i historija povremenih ratova između Britanaca i Afghana).

55) Bahat tretman su britanski Čuvari zakona protegnuli i protiv agitatora u NWFP - Sasvim slučajno, jedan od armijskog osoblja za kojeg se tvrdilo da je odgovoran za akciju protiv Patana bio je Iskender Mirza, kasnije guverner-general Pakistana (1955.-1956.) i prvi predsjednik (1956.-1958.).

56) Očito je ovo ukazivanje na plemenske običaje koji otkrivaju nekoliko zapreka između poglavara i njegovog naroda (vidjeti 'Nostalgiju' sa Iqbalovog putovanja u Afganistan u Poglavlju 5).

57) Prva konferencija je već bila započela 12. novembra. Kongres nije participirao zahvaljujući njegovoj općoj nesuradnji sa Britancima. Iqbal je učestvovao na drugoj (1931.) i trećoj konferenciji (1932.).

58) „...donijet će Indiji slobodu u dogledno vrijeme”. Ova fraza je krajnja reminiscencija na stih iz Džinnahovog govora na plenarnom zasjedanju konferencije od 12. novembra. On je naelektrizirao najveći broj slušalaca implicirajući na samoj konferenciji da će „vlast premijera i njegovih predstavnika svjedočiti rađanje novog Dominionia Indije...” Iqbal je morao pročitati taj iskaz u novinama.

59) Jedan od potkomiteta na konferenciji.

60) U otvorenom pismu Sir Francisu

Younghusbandu nekoliko mjeseci kasnije (objavljenom u The Civil and Military Gazette, 30. jula 1931.), Iqbal je napisao: „Svaki pokušaj od strane Velike Britanije na narednoj konferenciji (tj. drugoj) da iskoristi nepravilnu prednost etničke podjele pokazat će se krajnje kobnim po obje zemlje. Ukoliko transferirate politički autoritet na hinduse i učinite ih moćnim zbog bilo koje materijalne koristi za Veliku Britaniju, odvest ćete indijske muslimane da koriste isto oružje protiv Swaradža ili anglo-swaradžske vlade kao što je to Gandhi učinio protiv britanske Vlade”.

Naredni indijski ustav koji je uveden 1935. god. nije spriječio ovaj konflikt, sukladno Iqbalu. Dvadeset i prvog juna 1937., on je napisao Džinnahu: „Kažem ti da, zapravo, živimo u zemlji građanskog rata, međutim, za politiku i vojsku on nikada neće postati univerzalan”.

61) 'Ljudi Knjige' ukazuje na sljedbenike drugih Božanskih religija. Najraširenije stajalište među muslimanskim pravnicima jeste da su religije koje imaju Božansko porijeklo judaizam i kršćanstvo. Zoroastrijanizmu je također dat status nakon zauzimanja Perzije. Budisti i hindusi u Indiji su posmatrani kao 'narod Knjige' u svrhu ubiranja poreza od strane muslimanskih vladara (džizya se može nametnuti jedino narodima Knjige, budući da potpuni nevjernik ne može biti stanovnik muslimanske države sukladno striktnoj interpretaciji Zakona). U drugim sferama života glavna muslimanska tendencija je bila da se hinduizam smatra poganskom religijom iako su brojni sufjski krugovi pozivali na dublje razumijevanje komparativnih religija. Takva interreligijska stajališta konstantno pronalaze mjesto u Iqbalovoj poeziji i ozbiljnoj prozi, te se otuda čini vjerovatnijim da je njegovo ukazivanje na hinduse kao nevjernike (tj. one koji ne spadaju u 'narod Knjige') ovdje ukazivanje na postojeće stanje stvari radije negoli na njegovu vlastitu filozofsku poziciju o ovom pitanju.

62) Kur'an (3: 64).

63) Rezoluciju je izglasala Sveindijska muslimanska konferencija u Delhiju.

64) U martu 1932. on je obznanio u svome predsjedničkom govoru Sveindijskoj muslimanskoj konferenciji da je takvo vrijeme došlo: „Izvrši svoju dužnost ili prestani postojati!”

65) Sir Malcolm Hailey (1872.-1962.) bio je guverner UP, 1928.-1934.

Kažu da je kazao da „njegova Vlada smatra teškim da podnese Parlamentu prijedloge za održavanje zasebnih izbornih spiskova budući da je zajednički spisak bio više u skladu sa britanskim demokratskim osjećanjima“. On očito nije shvatio da model britanske demokracije ne može biti od bilo kakve koristi u zemlji brojnih nacija; a taj je sistem odvojenih biračkih spiskova tek slabašan nadomjestak za teritorijalno rješenje problema. Niti Čepotkomitet manjina⁵⁹⁾ vjerovatno dosegnuti zadovoljavajuću odluku. Čitavo Če pitanje morati ići pred britanski Parlament, i možemo se jedino nadati da Če pronicavi predstavnici briatnskog naroda, za razliku od većine naših indijskih političara, biti u stanju da prodru kroz površinu stvari i jasno shvate istinske temelje mira i sigurnosti u zemlji kao što je Indija. Temeljiti ustav na konceptu homogene Indije, ili primijeniti na Indiju principe koje diktiraju britanska demokratska osjećanja, jeste nehotice pripremiti je za građanski rat⁶⁰⁾. Koliko mogu da vidim, neće biti mira u zemlji sve dok raznolikim narodima koji konstituiraju Indiju ne budu date mogućnosti slobodnog samorazvoja na modernim smjernicama bez naglog raskida sa njihovom prošlošću.

Drago mi je što mogu da kažem da naši muslimanski delegati potpuno shvataju značaj ispravnog rješenja onog što nazivam indijskim internacionalnim problemom. Oni su posvema u pravu u pritiskanju da se iznađe rješenje etničkog pitanja prije nego što se konačno pitanje odgovornosti u centralnoj vladi ne sredi. Nijedan muslimanski političar ne bi trebao biti osjetljiv na bockanje koje je utjelovljeno u toj propagandnoj riječi – komunalizmu – koja je ekspresno smišljena da eksploatira ono što premijer naziva britanskim demokratskim osjećajem, te da zavede Englesku u pretpostavljanju stanja stvari koje zbilja ne postoje u Indiji. Veliki su interesi na kocki. Ima nas sedamdeset miliona, i daleko smo homogeniji od ijednog naroda u Indiji. Zbilja, indijski muslimani su samo indijski narod koji dolično može biti opisan kao narod u modernom smislu ove riječi. Hindusi, iako ispred nas u gotovo svakom pogledu, još nisu dosegnuli ovu vrstu homogenosti koja je nužna za neki narod, a koju nam je islam dao kao nedugovan dar. Nesumnjivo je da su oni revni da postanu narod, međutim, proces postajanja narodom je neka vrsta mukotrpnog posla, a u slučaju hinduske Indije, taj proces uključuje cvjelovitu obnovu njezine društvene strukture. Niti bi muslimanski lideri i političari trebali sebi dozvoliti da budu zaneseni suptilnim, ali pogrešnim argumentom da se Turska, Perzija i druge muslimanske zemlje razvijaju na nacionalnim, tj. teritorijalnim linijama. Indijski muslimani su različito situirani. Islamske zemlje izvan Indije su praktički potpuno muslimanske po svome stanovništvu. Manjine tamo pripadaju, po jeziku Kur'ana, 'narodu Knjige'⁶¹⁾. Ne postoje društvene barijere između muslimana i 'naroda Knjige'. Jevreji, kršćani, zoroastrijanci ne zagađuju muslimansku hranu njeznim dodirivanjem, a islamski zakon dopušta stupanje u brak sa 'narodom Knjige'. Zbilja, prvi praktični korak koji je islam poduzeo prema zazbiljavanju konačne kombinacije ljudskog roda je bio da pozove narode koji posjeduju isti etički ideal da idu naprijed i da se udruže. Kur'an izjavljuje: „O, ljudi Knjige! Hajde da se okupimo oko 'riječi' (Božije Jedinosti), koja je zajednička svima nama“⁶²⁾. Ratovi islama i kršćanstva, i kasnija evropska agresija u svojim različitim oblicima, nisu mogli dopustiti beskrajno značenje ovog ajeta da se izgradi u islamskom svijetu. Danas ovo postupno shvatamo u islamskim zemljama u obliku onoga što se naziva muslimanski nacionalizam.

Skoro da mi nije potrebno da pridodam da je duhovni test uspjeha naših delegata protegnut na ono što mogu da dobiju od nemuslimanskih delegata konferencije kako bi se usglasili sa našim zahtjevima kako su uključeni u rezoluciji iz Delhija⁶³⁾. Ukoliko se ne usaglasimo oko ovih zahtjeva, onda pitanje velikog i dalekosežnog značaja Če iskrsnuti za zajednicu. Onda Če doći

trenutak za neovisno i usklađeno političko djelovanje indijskih muslimana⁶⁴). Ukoliko ste uopće ozbiljni u svezi s vašim idealima i stremljenjima morate biti spremni za takvo djelovanje. Naši vodeći ljudi rade dobar posao političkog promišljanja, a njihova nas je misao učinila, više ili manje, osjetljivim za snage koje sada oblikuju sudbine indijskih naroda i izvan Indije. Međutim, ja postavljam pitanje o tome da li nas je ovo mišljenje pripremljeno za vrstu djelovanja koju zahtijeva situacija koja će iskrsnuti u skoroj budućnosti? Dopustite mi da vam iskreno kažem da, u sadašnjem trenutku, indijski muslimane pate od dva zla. Prvo je želja za kultom ličnosti. Sir Malcolm Hailey⁶⁵) i Lord Irwin su bili savršeno u pravu u svojoj dijagnozi kada su kazali na Aligarh sveučilištu da zajednica nije uspjela da proizvede lidere. Pod liderima ja podrazumijevam ljude koji, na temelju Božijeg dara ili iskustva, posjeduju oštru percepciju duha i sudbine islama, skupa sa jednako tako oštrom percepcijom za tren moderne historije. Takvi su ljudi uistinu vodeće snage naroda, ali oni su Božiji dar i ne mogu se naručiti⁶⁶). Drugo zlo od kojeg indijski muslimani pate jeste to da zajednica brzo gubi ono što se zove instinkt mnoštva⁶⁷). Ovo omogućuje pojedincu i grupama da započnu neovisne karijere bez doprinošenja općem mišljenju i djelovanju zajednice. Danas radimo u području politike ono što radimo stoljećima u području religije. Međutim, sektorske zadjevice u religiji ne štete puno našoj solidarnosti. One barem pokazuju zanimanje za ono što čini sami princip naše strukture kao naroda. Štaviše, ovaj princip je tako široko shvaćen da je gotovo nemoguće za grupu da postane buntovna do opsega potpunog odvajanja sebe od glavnine islamskog tijela. Međutim, raznolikost u političkom djelovanju, u trenutku kada je zainteresirano djelovanje potrebno u najboljem interesu samog života našeg naroda, može se pokazati fatalnom. Onda, kako ćemo izliječiti ova dva zla? Lijek od prvog zla nije u našim rukama. Što se tiče drugog zla, mislim da je moguće otkriti lijek. Imam definitivno stajalište o ovom predmetu, međutim, smatram da je prikladno da odgodim njihovo izražavanje dok se ne pojavi shvatljiva situacija. U slučaju da se zbilja pojave vodeći muslimani svih nijansi mišljenja morat će da se susretnu skupa, ne da bi donijeli rezolucije, već da konačno odrede muslimansko stajalište i da pokažu stazu ka zbiljskom postignuću. U ovom govoru sam spomenuo ovu alternativu samo zbog toga što želim da je imate na umu, i iznijet ću neka ozbiljna promišljanja za nju u međuvremenu.

Zaključak

Gospodo, završio sam. U zaključku ne mogu a da vam ne stavim u pamet da sadašnja kriza u historiji Indije zahtijeva kompletnu organizaciju i jedinstvo volje i svrhe u muslimanskoj zajednici, oboje u vašem vlastitom interesu kao zajednice, i u interesu Indije kao cjeline. Političko vezivanje Indije bilo je i jeste izvor beskrajne bijede za Čitavu Aziju. Ona je ugušila duh Istoka, i potpuno se otuđila od te radosti samoizražavanja koje ju je jednom učinilo kreatorom velike i slavne kulture. Imamo dužnost prema Indiji gdje je određeno da živimo i umremo. Imamo dužnost prema Aziji, posebno prema muslimanskoj Aziji. I budući da 70 miliona muslimana u jednoj zemlji tvori daleko vrjedniju ostavštinu od svih zemalja muslimanske Azije uzetih zajedno, moramo gledati na indijski problem ne samo sa muslimanskog stajališta, već jednako tako i sa stajališta indijskih muslimana. Naša dužnost prema Aziji i Indiji ne može biti lojalno izvršena bez organizirane volje koja je usredsređena na određenu svrhu. U vašem je vlastitom interesu, kao političkog entiteta među drugim političkim entitetima Indije, takovrsna oprema apsolutno nužna. Naše stanje neorganiziranosti već je pobrkalo politička pitanja koja su vitalna za život zajednice. Nisam očajan zbog interetničkog razumijevanja, ali ne mogu sakriti

66) U svome predavanju iz 1908. 'Islam As a Moral and Political Ideal' ('Islam kao moralni i politički ideal'), kazao je sljedeće: „Etičko usavršavanje ljudskog roda je zbilja djelo velikih osoba, koje se povremeno pojave tokom određenog roka ljudske historije. Nažalost, naše sadašnje društveno okruženje nije sklono da porodi i iznjedri takve osobe etičkog magnetizma. Pokušaj da se otkrije razlog nestašice ovih osoba među nama iziskuje suptilnu analizu svih vidljivih i nevidljivih snaga koje sada određuju kurs našeg društvenog razvitka...”

Neke od ovih 'snaga' bile su u najmanjem sugerirane u predavanju 'Muslim Community' ('Muslimanska zajednica', 1910.). Kada je tamo kontinuitet toka individualne svijesti uznemiren to rezultira psihičkom bolesti koja može, tokom vremena, voditi u konačnu disoluciju vitalnih snaga. Isti je slučaj sa životom društvenog uma čiji kontinuitet ovisi o urednoj transmisiji njegovog kontinuiranog iskustva generacije na generaciju”.

67) Termin se koristi ovdje u pozitivnom smislu.

68) Između ostalih incidenata koje je mogao imati na pameti, mogla bi biti konverzija

unuka Genghis Khana u 13. stoljeću. Tatarski konvertit je spriječio svoga rođaka Hulagua da uništi muslimanska carstva Egipta i Arabije.

od vas osjećanje da u skoroj budućnosti naša zajednica može biti pozvana da usvoji neovisnu liniju djelovanja kako bi se uhvatila ukoštac sa sadašnjom krizom, a neovisna linija političkog djelovanja, u takvoj krizi, moguća je jedino odlučnom narodu, koji posjeduje volju koja je usredotočena na pojedinačnu namjeru. Da li je moguće da postignete organsku cjelinu ujedinjene volje? Da, moguće je. Uzdignite se iznad lokalnih interesa i privatnih ambicija, i naučite da odredite vrijednost vašeg individualnog i kolektivnog djelovanja, ma kako usmjereni bili na materijalne konačne ciljeve, u svjetlu idealnog koje se pretpostavlja da predstavljate. Prijedite od materijalnog ka duhovnom. Materija je raznolikost; duh je svjetlost, život i jedinstvo. Jedna lekcija koju sam naučio iz muslimanske historije. U kritičnim trenucima u svojoj historiji islam je bio taj koji je spasio muslimane, a ne obrnuto⁶⁸). Ukoliko usredsredite svoju viziju danas na islam i tražite inspiraciju iz još vitalnih ideja koje su uključene u njega, samo ćete nanovo sabrati svoje raštrkane snage zadobivajući iznova svoj izgubljeni identitet, Čuvajući se na taj način od posvešnje destrukcije. Jedan od najdubljih ajeta u Časnom Kur'anu uči nas da je rađanje i ponovno rađanje Čitavog ljudskog roda poput rađanja i ponovnog rađanja jednog pojedinca. Zašto vi ne možete, kao narod, koji ispravno svojata to pravo, biti prvi praktični eksponenti ove izvanredne koncepcije ljudskog roda, živjeti, kretati se i posjedovati svoje biće kao jedan pojedinac? Ne mistificiram nikoga kada kažem da stvari u Indiji nisu onakve kako se pojavljuju. Međutim, značenje ovoga ćete shvatiti jedino kada zadobijete zbiljski kolektivni ego da ih posmatrate. Prema kur'anskim riječima: „O, vjernici, brinite se o sebi: ako ste na Pravom putu, neće vam nauditi onaj koji je zalutao!“ (5: 105).

ONO ŠTO
LEŽI ONKRAJ

(1931.
-1938.)

Iznad: Iqbalov portret u svečanoj odjeći koji je imao običaj da nosi u naročitim prilikama, kao što je Bajram. Ovaj je fotos potpisan 16. februara 1931. za slanje Muarif-u, očito kompilaciji koja je objavljivana iz Teherana (Iran).

Slika koja je korištena na strani 149 temelji se na ovoj fotografiji. Slikar je nepoznat.

Oprilike u isto vrijeme Iqbal je pisao svoj *Predsjednički govor* predlažući rađanje konsolidirane muslimanske države unutar ili izvan Britanske imperije, i radeći na svome najvećem remek-djelu, *Džavidnami* (ili *Knjižji o Vječnosti*), koja je dovršena između 1927. i 1931. god. Sama knjiga je bila izvanredno ambiciozan pothvat od pjesnika takve kolosalne veličine, jer je ona imala za cilj da produlji duhovni pejzaž univerzuma i kulminira u razgovoru sa Samim Bogom.

Značaj *Džavidname* je mnogostruk. Sam Iqbal ju je nazvao ‘cjelokupnim rezimeom’ svoga života i, doista, njezino pripovijedanje sadrži zajedno sve dijelove njegovog mišljenja, kao i reprezentaciju Čitavog niza poetskih načina i načina izražavanja. Njegova strast za pejsažem ovdje je korištena u prikazivanju krajobraza metafizičke prirode i autentično za epski žanr, on Čini svoje djelo zabavnim uza snažno davanje obilježja. Zurvan, zoroastrijanski duh Vremena i Prostora, opkoračuje obzorja i uvijek leprša svojim krilima u nekoj novoj dimenziji vremena dok se Satana pojavljuje kao impresivan stari entitet kome je duša vidljiva unutar tijela.

Najzanimljivije je poglavlje o duhovnoj vrsti na Marsu. Zli duh je pokušao da iskuša njihovog praoca, jednako kao i Adema, ali je on odbio. Zbog toga su njegova djeca prepuštena ograničavajućoj dvojnosti materije i duha, i žive bez oskudice, siromaštva, potrebe ili tiranije. Ova uspješna naseobina je Iqbalov idealni svijet i jedino nas demoni u nama sprječavaju u njegovom ostvarenju na ovoj zemlji – fatalistička interpretacija i pomanjkanje samopoštovanja su među glavnim uzrocima.

Istinski značaj ove knjige leži drugdje i još uvijek nije shvaćen. W.B. Yeats je jednom opisao Homerovu poemu *Ilijadu* kao ep koji je uveden u milenijum helenističke civilizacije, a Danteovu *Božansku komediju* kao sažetak kršćanske civilizacije koja se proteže preko dva milenijuma. U istom duhu možemo kazati da je *Džavidnama* kandidat koji se ima posmatrati kao istinski predstavnik milenijuma koji treba da započne kada je napisana i koji upravo započinje. Ovdje Istok susreće Zapad. Sve glavne svjetske religije pronalaze vatrenog predstavnika u ovoj knjizi. Niko u ovom Iqbalovom duhovnom univerzmu nije osuđen ili nagrađen na temelju samo religijskog vjerovanja – Buddha i Zaratustra borave među poslanicima i hinduski je pjesnik nastanjen u Džennetu, dok par izdajica (usput muslimana) trpi vječitu patnju.

Tačno je da je ovo univerzum viđen iz perspektive muslimana – „Kur’an posjeduje puno svjetova, vidljivih i nevidljivih, i vi biste trebali uzeti iz njega ono što vam odgovara”, kaže Džemaluddin Afghani na nebeskom svodu Merkura. Međutim, univerzalni apel ove knjige leži u tri smjera. Prvi, u iskrenom i predanom pokušaju u međuvjerskom dijalogu – koji označava razliku između našeg svijeta i onog Danteovog gdje vjerska nesnošljivost trijumfalno vlada nad poetskim talentom. Drugi, sama građa ove poeme odražava kulturno stapanje koje je simbol našeg milenijuma. Na primjer, koncept Nebeskog prologa (reminiscencija na *Fausta*) i ‘Abu Džehlova jadikovka’, koja je krajnja reminiscencija Miltonove glasovite poeme o Isusovom rođenju. Ova prikladna mješavina istočnjačke književne tradicije sa onom zapadnjačkom je sama po sebi simbolički ustroj svjetskih tokova u novom milenijumu – mi smo jedno!

Međutim, najistaknutije obilježje ove poeme koje podržava njezinu tvrdnju za univerzalnost jeste njezin krajnji realizam prema stanju stvari. Bog nije samo Ljepota, On je također Veličanstven i On je jednako tako *Qabbar*, Nesvladiv. Kada pjesnik traži od božanskog Stvoritelja da otkrije sudbinu svijeta, on ne vidi ružičnjak, već krvavu plahu koja se prostire zemaljskim horizontom. Nigdje religijski pjesnikov žar i njegova pristranost ne odvođe ga da zaboravi kako na

ovom svijetu ljudska bića odražavaju svoje vlastite resurse. Vjerovanja i duhovnost pobrajaju se samo kroz transformiranje vašeg ega u nešto veće, ali ona nisu valjana u opticaju po svojoj zaslugi. Konačni cilj dana, sudbina nema favorita i priroda se savija samo u svojim vlastitim terminima.

Ne bi trebalo biti pripisano snazi ove poeme da su stihovi iz nje postali proslavljani iako su napisani na perzijskom u vrijeme kada je taj jezik gubio svoje polje u Indiji (i, ironično, ovaj *magnum opus* ostaje posljednja objavljena Iqbalova poema). *'Din-i-mullah fi sabil Allah fasad'* (religija mula stvara probleme u ime Boga), te *'Jaffar ez Bengal-o-Sadiq ez Deccan/Nang-i-Adam, nang-i-deen, nang-i-watan'* (Džaffar iz Bengala, a Sadiq iz Dekkana – sramota ljudskom rodu, religiji i zemlji) samo su dva primjera fraza koje su nadaleko poznate i koje koriste ljudi koji čak i ne znaju perzijski jezik.

Iqbalova kosmologija tvori važan dio njegove poetske imaginacije, ali je zadobio vrlo malo pozornosti posebno u vlastitoj zemlji.

Džavidnama posjeduje dugu historiju u Iqbalovom vlastitom mišljenju i mogli bismo kazati da je ona bila u nastajanju još od vremena kada je napisao svoje prvo remek-djelo 'Himalaje' ('The Himalaya'), budući da je čak i u toj poemi postojao pokušaj da se predstavi puno više od onog što oko zapaža u elementima prirode. Druge poeme, kso što su 'Nebeska šetnja' ('Sky Walk', 1910.) uz njezin imaginativni koncept pakla i 'U prisustvu Časnog Poslanika' (In the Presence of the Holy Prophet, 1912.) s njezinom nebeskom temom mogle bi se smatrati kompletnom *Džavidnamom* u minijaturama. Čak i razgovor s Bogom, koji je oblikovao vrhunac *Džavidname*, prakticiran je mnogo puta ranije, najznačajnije u 'Jadikovki' ('The Complaint', 1911.), 'Odgovoru' (The Answer, 1912.), i 'Dijalogu između Boga i Čovjeka' (A Dialogue Between God and Man, 1923.).

Poetska verzija novog stvaranja univerzuma, koja je oblikovala prvi prolog, također je bila omiljena tema još od najranijih dana i istraživana je u poemama kao što su 'Ljubav i smrt' (Love and Death, usput je adaptirana od Tennysona), 'Ljubav' ('Ljubav', 1906.) i 'Osvajanje prirode' (Conquest of Nature, oko 1923.).

Otuda je sigurno za pretpostaviti da je on razvijao svoju kosmologiju čitavo ovo vrijeme. Književni izazov *Džavidname* skoro ga je prisilio da postavi komade u poredak i predoči cjelovitu mapu univerzuma kako je postojao u njegovom umu.

On je skicirao mapu zagrobnog života kao golemog univerzuma sa plohama dobrih i loših mjesta, koja korespondiraju nagradi i kazni. Mjesec, Merkur, Jupiter i raj se pojavljuju kao ugodni pašnjaci, ali nijedno od ovih nije podesno za sve vrste blagoslovljenih duša – individualističko u njima bi zaziralo od uniformnosti i zagrobnom životu. Mjesec predočava blaženu atmosferu koja je prikladna za meditiranje i stoga je izabran od strane hinduskog mudraca Vishvamitre. Na ovome mjestu pjesnik može slušati pjesmu Sarosha (perzijski ekvivalent nebeskoj muzi), a metafizička historija ljudskog roda je također zabilježena ovdje i elementarni zapisi različitih poslanika. Posve moguće, na ovome mjestu bi Iqbal volio biti kada umre – kao što će se kasnije moliti Bogu u 16. poemi prvog nastavka u *Baal-i-Gibreelu* (1935.).

Naravno, spretni reformatori poput Aghanija mogu pronaći utjehu na Merkuru

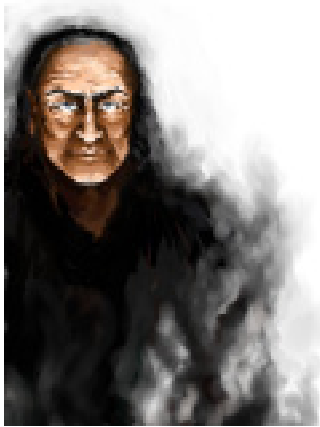
Iznad: Duhovi Mirza Ghaliba, Mansura Halladža i Quratul 'Ain Tahira lutaju okolo u blizini Jupitera tokom Iqbalovog nebeskog putovanja u *Džavidnami* (1932.) – ilustracija Tabassum Khalida za skraćeno izdanje koje je objavila Iqbal Academy Pakistan.

Kosmologija *Džavidname* je referenca za mnoge kasnije poeme, napose u *Baal-i-Gibreel*, kao što slijedi. Ironično, poema koja ima za cilj da privuče pažnju čitateljstva na duhovnu narav zbiljnosti i koja ih poziva da transcendiraju materijalni svijet počesto se bezobzirno interpretira kao proslava putovanja i astronomije.

Ova greška je klasični primjer tog fragmentarnog pristupa od kojeg je Iqbalova poezija često trpila od strane i čitalaca i kritičara podjednako – u ovom slučaju mnogi nisu uspjeli da opaze bilo šta iznad krilatica kao što su „ponad zvijezda“ i „svjetova“, te čak nisu ni pogledali stihove u kojima se ove riječi javljaju!

Poema se može prevesti kao:
Postoje drugi svjetovi ponad zvijezda,
i k tome još druga iskušavanja ljubavi.

Ove sfere nisu bez života,
jer postoji nekoliko drugih
karavana u njima.
Nemoj se zadovoljiti svijetom boja
i mirisa; postoje drugi
vrtovi, drugi domovi.
Zašto bi se žalostio ukoliko gubiš
jedno gnijezdo,
postoje druga mjesta da pjevaš
svoje
pjesme!
Ti si sokol budi jedino zabavljen
svojim vlastitim letom, jer postoji
toliko
puno drugih nebesa ispred tebe!
Nemoj biti namamljen u stupicu
samo u ovom danu i
noći i postoje druga Vremena
i drugi Prostori za tebe!
Prošli su dani kada sam bio posve
sam u društvu. Sada posjedujem
ovdje jednako tako druga
pouzdanja.

Sljedeći prijevod 'Šejtana i Džibrila' ('The Devil and Gabriel') preuzet je iz *Baal-i-Gibreela* koga je preveo Mustansir Mir. ('Iblis' je arabizirani oblik *diabolos*-a iz kojeg se riječ 'đavo' izvodi.)

DŽIBRIL

Stari prijatelju, kako sa svijetom
boje i mirisa?

IBLIS

Gorenje i patnja, ožiljci i
bol, traženje i Čežnja!

DŽIBRIL

O svemu tome ti je kazivano u
nebeskim sferama. Možeš li
izderati odjeću koja još treba biti pokrpana?

IBLIS

Kada se slomio moj vinski vrč, on mi je
skrenuo
pamet.
Nikada ne mogu hoditi ovim mjestom
ponovo!

Kako je tiho ovo područje! Nema
kuća, nema ulica!
Onaj Čiji očaj grije srce
univerzuma –
šta mu bolje priliči: 'Napusti nadanje' ili
'Ne napuštaj nadu!'

DŽIBRIL

Ti si napustio uzvišene pozicije kada si
rekao 'Ne!'
Meleci su sakrili lice pred Bogom, kakva

je to

sramota bila!

IBLIS

Svojom drskošću Činim da se ova pregršt
prašine pobuni.
Moja zloba plete odjeću
koju razum nosi.
Sa obale posmatraš borbu
dobra i zla.
Koji od nas trpi udarce
oluje, ti ili ja?
I Hizr i Iljas se osjećaju bespomoćno!
Oluje kojima sam podjario bijes
u okeanima, rijekama i potocima!
Ako si ikad sam sa Bogom, pitaj

Ga:

Čija krv je obojila pripovijest o
Ademu?
Ja se pečem u Božijem srcu kao na iglama.
Ali šta je s vama?
Svi vi jednolično ponavljate 'On je Bog'
iznova i
iznova!

– i možemo bez opasnosti pretpostaviti da bi Iqbalov Lenjin jednako tako, nakon njegovih vatrenih Čavrljanja sa Bogom u *Baal-i-Gabrielu*, mogao biti poslan u svoj uga.

Potom, postoje duhovi koji bi uvijek voljeli da se kreću. Čini se da je Iqbal u svojoj političkoj ideologiji kolektivist na puno načina, međutim, Čini se da u svojoj kozmologiji prihvata sjaj nekih koji su željeli da žive svoj vlastiti život odvojeno od zanimanja za druge – Halladž, Tahira i Ghalib Čini se da lutaju oko brzokrećućeg i uvijek širećeg Jupitera nakon što su odbili da uđu u Džennet.

Sami Džennet je prebivalište za pravedne upravitelje, bogougodnike i pobožne djevojke – u biti sve dobri konformisti. Naravno, poslovične *hurije* su također tamo, međutim, Iqbal bi se radije maknuo da uživa u promišljanju o samoj Božijoj Ljepoti umjesto da traći vrijeme sa ovim nebeskim gospodama, a u svojoj paraboli iz *Džavidname* pronalazimo potpunu potvrdu njegove ranije poeme 'Nepostojani ljubavnik' ('The Inconstant Lover', 1909.). Tamo je pjesnik dopustio tvrdnju da mu je ženska ljepota bila nalik osvjetljavanju, iako je njegova „ljubav bila jednako tako ravnodušna”, i dokazivao je da je, zapravo, tragao za Bogom te da je to razlog što njegova potraga nije okončala s bilo kojom ženom. Vjerno ovim riječima, kada je pjesnik preklinjao *hurije* samo da stupe u stranu od samog Božijeg prijestolja, on nije obratio pažnju na njih i nastavio je dalje; Čak i *gazel* koji im on kazuje iz Čiste kurtoazije nije romantičan.

Neprijatni ostaci uključuju Veneru, Saturna i umjesno pakao (koji ostaje iza scene u *Džavidnami*, ali je on imao njegov kamejo opis u ranijoj poemi 'Šetnja po nebu' ('A Walk in the Sky'). Hladna i beživotna Venera je počivalište lažnih bogova drevnih naroda, i posve prikladno, tirani i zli imperijalisti ovdje truhnu na dnu tamnog mora. Saturn, sa svojim užasavajućim grmljavinama, sijevanjima i okeanom krvi, prikladan je za one koji su izdali svoje sunarodnjake – izdajice, koje je Čak i pakao odbacio.

Otuda, raspodjeljujući nebesa na ovaj način između dobrih i zlih duša, on je zadržao barem jedan planet kako bi stvorio svijet svoje krajnje fantazije. Naravno, Mars je bio taj koji je posve užaren za pisce znanstvene fantazije u to vrijeme, i u utopijskoj civilizaciji Marghdeena zbilja imamo klice same Iqbalove znanstvene fikcije – nešto što je poprilična anticipacija Tolkiena u nadomještanju duhovnosti sa raznim patentima koji su bili uobičajeni za pisce znanstvene fikcije.

Zanimljivo, ova fikcija se ponovo vraća u njegovoj kasnijoj poeziji, posebno na urdu jeziku. Više aspekata se istražuje u različitim poemama *Baal-i-Gibreela*, *Zarb-i-Kaleema* i *Armaghan-i-Hijaza* gdje smo se pozabavili razgovorima iz Čistilišta, opetovanim pojavljivanjima Sotone, dijalogom između Boga, Lenjina, meleka i – naravno – još više zapažanjem Iqbalove verzije Postanka.

Značenje njegovih kasnijih urdu poema sukladira više dimenzija ukoliko se proučavaju uz ukazivanje na njegovu kozmologiju, jer kako drukčije možemo objasniti takve stihove, npr., one iz *Baal-i-Gibreela*. „Moja je misao lutala nebesima toliko dugo da je, sada utamničena u spiljama na Mjesecu!”

Iqbalova politika od 1931. god. pa sve do kraja njegovog života imala je jedan dominirajući cilj: ujediniti muslimansku zajednicu Indije. U toj turobnoj godini kada je Muhammad Ali (Džauhar) umro nakon Prve konferencije, a Jinnah odlučio da se ne vrati, Iqbal je učinio veliku uslugu svojoj zajednici objavljivanjem otvorenog pisma u *The Statesman*-u („Državniku”), Kalkuta, u julskom izdanju, koje je uzdrimalo brojne Čitaoce. Uzimajući usput stanovitu teoriju Sir Francis Young Husbanda pomoću koje je britanski autor pozvao svoj narod da spase svijet, Iqbal je napisao da bi Indijci trebali biti voljni da pomognu. Teška osjećanja između Indije i Britanije će proći pod uvjetom da ova dva naroda sačuvaju svoj smisao za humor. Ovo su bile „normalne i neizbježne popratne okolnosti ere podešavanja”; on je pretpostavio gotovo pokroviteljsku poziciju nad svojim britanskim Čitaocima. „Razdoblja podešavanja su obična historijska stvar. Ona se dešavaju od samog početka svijeta“ (pošto je on sam bio očevidac Čitavog procesa), a potom je pridodao bez upozorenja: „Evropska historija se bavi malo manjim”. Potom je došao do glavnog pitanja: „Tačno je da u ovoj zemlji trebamo podešavanje između nas samih...”

Stvar je odmah bila elaborirana: ukoliko Briatnci ne priznaju indijske muslimane kao politički entitet i prenesu svu vlast na Indijski nacionalni kongres, onda bi indijski muslimani trebali biti prisiljeni da koriste Gandhijevu taktiku nesaradnje protiv samog Gandhija kada je došao na vlast.

Iqbal je pozvao Britance da ne koriste svoju djeliteljsku politiku do ovoga

konačnog cilja. Ovaj majstorski potez u argumentiranju bio je dokaz da njegovo obrazovanje u Lincoln’s Innu nije bilo zaboravljeno nakon svih tih godina. Dosad je bilo glavna muslimanska struja aligarhske škole mišljenja koja je optuživana da je proizvod kolonijalnih lukavština. Iqbal je sada preokretao Čitav argument naglavačke. Međutim, to nije bilo dovoljno budući da je pjesnik sa Istoka imao na umu da zada neke istinske strahove svojim bijelim vladarima. Odvlačenje indijskih muslimana od toga da dijele vlast „može rezultirati time da svi azijski muslimani budu odvedeni u ruski komunizam koji će poslužiti kao *coup de grace* (smrtni, posljednji udarac) britanskoj prevlasti na Istoku”, pridodao je on i nastavio da najavljuje: „Pošto je boljševizam plus Bog gotovo identičan sa islamom, ne bih bio iznenađen ako, u dogledno vrijeme, islam bude proždru Rusiju, ili Rusija islam. Rezultat će ovisiti, mislim, od značajnog djelokruga na poziciji koja se daje indijskim muslimanima pod novim ustavom“.

Sveislamsku indijsku konferenciju formirao je Sir Fazli Husain uz finansijsku podršku Agha Khana III kao koaliciju Četiri muslimanske političke partije. Iqbal je predsjedao njome 21. marta 1932. Njegov govor se fokusira na autonomiju provincija, Kongresni pokret za građanski neposluh, stajalište britanske vlade, te okrutne administrativne mjere muslimanske Pogranične provincije i kneževsku državu Kašmir.

Iqbal je predlagao da bi se muslimanska politika trebala temeljiti na „prosvijetljenom koristoljublju”, imajući u vidu da: 1) nemir u Indiji nije bio revolt protiv Zapada, već borba većinske zajednice (hindusa) da nametne zapadnjačke demokratske mjere nesklonim manjinama; 2) da je prijeteća oluja nad Indijom i moguće Čitavom Azijom bila neizbježna posljedica zapadnjačkog kapitalizma koji je tretirao ljude kao ‘stvari’ koje se trebaju eksploatirati radije negoli ‘ličnosti’ koje se trebaju razvijati i osloboditi na temelju Čisto kulturoloških snaga.

Prijedlozi uključuju: 1) Indijski muslimani bi trebali imati samo jednu političku organizaciju uz prilagodbe za različite škole mišljenja, koje bi trebale započeti sa 2) nacionalnim fondom od 50 lakhsi rupija (lakhša – 100.000 rupija), te jednako tako 3) Ligu mladih i korpus dobro opremljenih volontera za kulturnu i ekonomsku svijest među seljacima sa futurističkim pristupom. Također, tamo bi trebali biti 4) muški i ženski kulturološki instituti diljem zemlje „kako bi mobilizirali duhovnu energiju mlađe generacije“ Čuvajući Čvrsto dosluh sa starim i novim obrazovnim institucijama; i 5) Sabor uleme i modernih muslimanskih pravnika kako bi pažljivo ispitali zakonske prijedloge o muslimanskom privatnom pravu u rješavanju ekonomskih svjetskih problema.

Lijevo: Iqbalova fotografija iz tridesetig godina 20. st.

'McTaggart's Philosophy' ('McTaggartova filozofija') bio je Iqbalov prikaz Leslie Dickinsonovih memoara i objavljen je u časopisima *Indian Arts i Letters*, London, u prvom broju za 1932. Prvi odjeljak smješta McTaggarta u glavnu struju britanske filozofije odakle ga je Dickinson izmjestio na temelju svoje filozofije koja je nastala u njegovim emocijama, a ne njegovom razumu. Sukladno Iqbalu, McTaggart je prihvatio pojedinačne egoe kao samoegzistirajuće i mističku intuiciju kao izvor spoznaje, ali to je bila popratna potvrda onoga što je dosegao kroz Čisti razum i onoga što je McTaggart nazvao 'zbiljskom perfekcijom Čula', koja nemaju ništa sa onim što psihologija naziva emocijama.

Drugi odjeljak pokazuje da je McTaggart deosegnoo Apsolutno kroz hegelijanske metode, ali je umjesto povratka empirizmu, nakon što je odbacio hegelijanski Apsolut koncipirao svijet međusobno povezanih egoa (što ne odbacuje znanost jednim udarcem). Iqbal, uprkos svojoj razlika sa McTaggartovom elementarnom besmrtnošću ega, priznaje McTaggartovu apostolsku ulogu u vrijeme kada su se Evropljani trebali susresti sa smrću na golemoj skali zahvaljujući zapuštanju ovog vjerovanja; uloga poput one Halladžove u medijevalnome muslimanskom svijetu.

Treći odjeljak razmatra McTaggartov ateizam, koji je proizlazio iz odbojnosti za transcendentnog Boga kršćanske teologije dok su alternative koje su obezbijedene kroz hegelijance i Greena bile nedostatne. Ljubav je bila Apsolutna Zbilja za McTaggarta. (Jedno vrijeme se činilo da se suprotstavlja ljubavi podupirući djelovanje, međutim, ljubav nije pasivnost.)

Stranica koju gledamo: Iqbal tokom svoje posjete Evropi, 1931. (knjiga je nekad pogrešno datirana u njegove studentske dane).

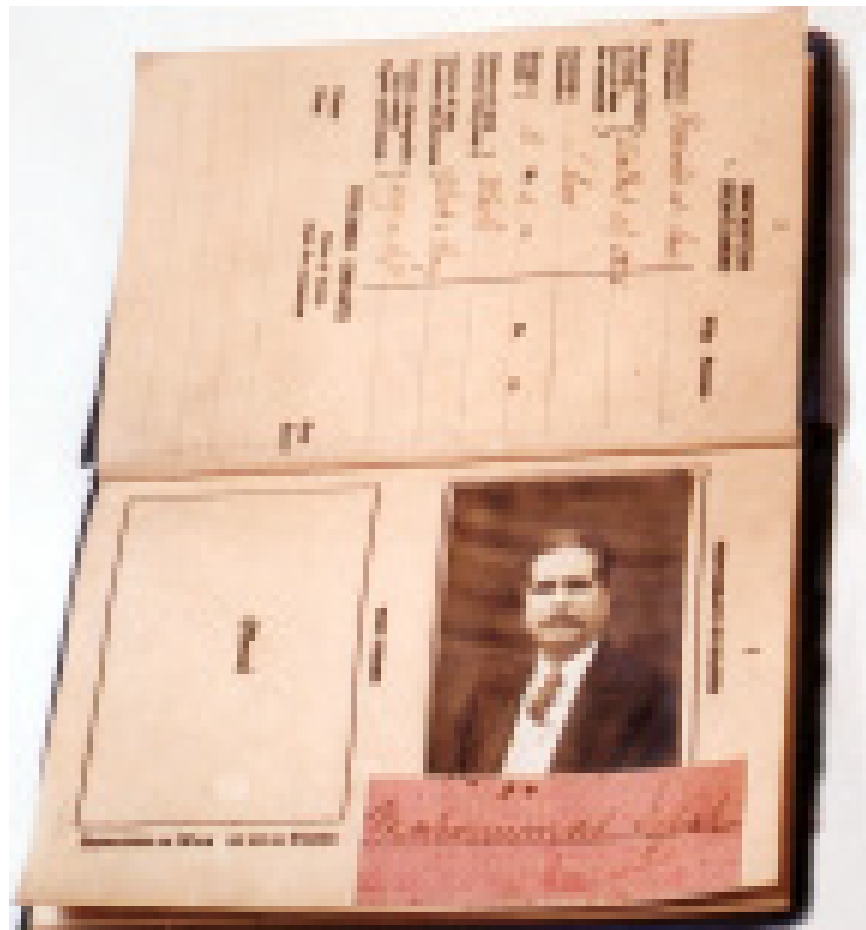
Desno: Iqbalov pasoš i (ispod) njegova zumirana slika iz njega.

Očito, ovo je bilo političko kretanje. Čitavo ovo pismo je bilo politički iskaz, a ne jedno od njegovih predavanja sadržanih u *Obnovi (Reconstruction)*, no, nažalost, ono nije samo zbunilo one na kojima je Iqbal koristio svoju varku, već je jednako tako zavelo brojne njegove gorljive poštovalce koji su koristili ovaj navod kao iskaz Iqbalovog mišljenja o boljševizmu. Na temelju principa Iqbalove vlastite filozofije može se dokazivati da religijske ideje izrastaju organski radije negoli mehanički – koncept Boga ne može biti pridodat nekom političkom sistemu poput novog prostora postojećoj staroj građevini; on se mora kultivirati u srcu a u svim drugim zbiljnostima našeg postojanja bi trebao izrasti iz ovog Božanskog začetka.

Ovo nije bio samo primjer pronicave igre riječima u Iqbalovom iskazu. On ne bi imao ništa protiv da bude pod hinduskom vlašću „ako bi hindusi imali takta i sposobnosti da vladaju“, započeo je on. „Ali ja ne mogu robovati dvama božanstvima. To mora biti ono samo, ili sami Britanci, ali ne dvojica zajedno“. Suptilna implikacija je bila ta da, kao što su Britanci vladali Indijom protiv volje njezinog naroda, Gandhi jednako tako, tražeći od stranih vladara da prenesu svoju vlast na njega bez rješenja etničkog pitanja na prvome mjestu, zapravo planirao hinduski imperijalizam nad muslimanima. Neka se ne krije njegova istinska narav pod krinkom slobode ili demokracije - bilo je, zapravo, to što je Iqbal zahtijevao.

On je bio pozvan na obje konferencije, drugu i treću. Putovanja su se zbilila 1931. i 1932.-1933. i uz svoj politički mandat Iqbal je također održao svoje sedmo i posljednje predavanje u serijalu *Obnove (Reconstruction)*, posjetio brojna mjesta na svome putu i povratku iz Londona na svakom putovanju i ovjekovječio je gotovo svako zaustavljanje nekom nezaboravnom poemom.

NOSTALGIJA

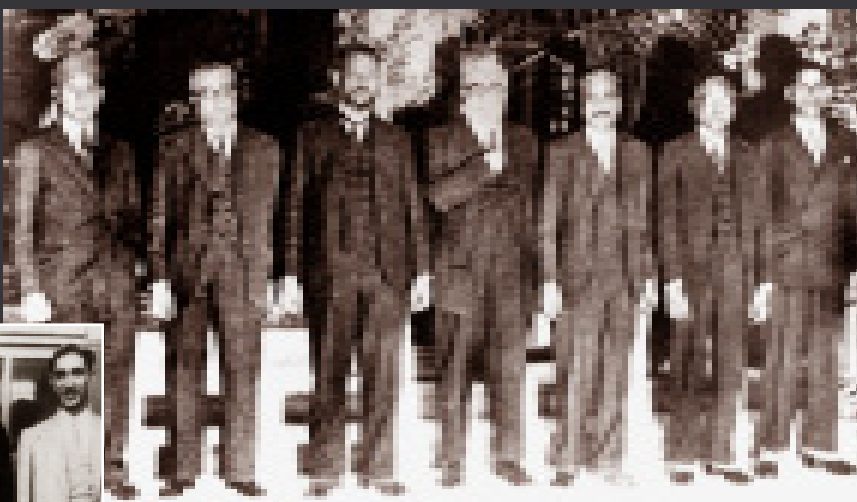
Iqbal je učestvovao na drugoj konferenciji u Londonu krajem 1931. god. kao muslimanski delegat i predstavnik manjina Potkontinenta. Gandhi, jedini predstavnik Indijskog nacionalnog kongresa, insistirao je da bi muslimani trebali odustati od svoga zahtjeva za posebnim biračkim spiskovima te da ne bi trebali podržavati slično stajalište od bilo koje druge manjine izuzev Sikha; ovo je bilo s obzirom na Činjenicu da su izopćenci iz zajednice nedodirljivih (kasnije nazvani dalitima), koji su obuhvatali veliki broj, zahtijevali oficijelno isključenje iz hinduske zajednice. Iqbal se odijelio od Konferencije na temelju principijelnih razloga.

Za vrijeme boravka u Londonu obnovio je prepisku sa Emmom Wegenast nakon više godina i iskazao želju da putuje preko Njemačke u povratku. Međutim, poziv sa Kraljevske akademije u Rimu (Italija) odvratio ga je od tog nauma. Također je posjetio Egipat i učestvovao u radu *Mu'tamar al-'Alam al-Islami* (Svjetske muslimanske konferencije) u Jerusalimu (Palestina).

Na vrhu desno: sa prijateljima u Bombaju, gdje se zaustavio na putu za London.

U sredini desno: na prijemu koga je organizirala Nacionalna liga u Londonu tokom Druge konferencije, 1931. Iqbal, Syed Amdžad Ali Khan i gđa Simon stoje u sredini.

Donja desno: za vrijeme Druge konferencije 1931. Zdesna na lijevo: Dr. Shafqat A. Khan, Hidayat Husain, Iqbal, Njegovo Visočanstvo Aga Khan III., A.H. Ghaznavi i Syed Amdžad Ali.

Lijevo: Iqbal na bombajskoj željezničkoj stanici tokom svoga putovanja u Evropu.

U Rimu je Iqbal održao predavanje na Kraljevskoj akademiji, posjetio arheološke iskopine, imao prijem kod Mussolinija i trosahatni susret sa Amanullah Khanom, afganistanskim kraljem u egzilu, kome je posvetio *Payam-i-Mashriq*, 1923.

Kralj Amanullah je pokušao da modernizira Afganistan uveliko kao što je Ataturk pokušao da uradi u Turskoj, ali on nije uspio. „Abdicirao sam kada sam shvatio da su armije koje sam sabrao da se bore protiv neprijatelja frakcije moga vlastitog naroda koristile da se bore jedna protiv druge”, kazao je Iqbalu tokom njihovog susreta.

Na vrhu: Formalno zasjedanje konferencije u Londonu.

U sredini: Večera u Londonu, Iqbal sjedi na pročelju stola sa Maulana Shaukat Alijem, koji sjedi prvi lijevom redu.

Ispod: Prijem iz dana zasjedanja Druge konferencije u Londonu.

Iqbal se susreo sa Mussolinijem. Il Dence ga je inspirirao da napiše poemu o uticaju snažnih ličnosti na narod. Mussolinijeva aneksija Abesinije (Etiopije) 1935. je, međutim, preokrenula divljenje u podvijeni stav.

Bilješke o predavanju održanom u Rimu i Egiptu

Iz izvornog teksta koji je Iqbal napisao svojom rukom

A – Najznačajniji događaj moderne historije; kretanje islama ka Zapadu i kretanje Rusije ka Istoku. O ispravnom razumijevanju ovih kretanja od kojih zavisi naše razumijevanje: i) moguće sudbine moderne civilizacije; ii) odnos Engleske sa islamskim svijetom na njegovom moralnom, političkom i ekonomskom aspektu;

B – Hajde da ih shvatimo! Postoje tri sile koje oblikuju današnji svijet:

- 1) Zapadnjačka civilizacija. Njezino formiranje: a) znanstveni metod i vladavina nad prirodom – islam i znanstveni metod (Briffault); b) odvajanje Crkve od države; razvitak etičkog tona zapadnjačke civilizacije i razvitak teritorijalnog nacionalizma koji okončava 1914. godine;
- 2) Komunizam. Karl Marx i Hegel; Negacija Crkve; Jači utjecaj materijalizma kao životne filozofije;
- 3) Islam /Nema drugog Boga osim Allaha, a Muhammed je Njegov poslanik/ - Njegovo sadašnje propadanje i različita stajališta; zameci moći. Njegov metod o osobnom prosvjetljenju, s jedne strane, i društveni eksperiment, s druge strane. Kao metod osobnog prosvjetljenja: obrće se oko ega. Misticizam. Ne blizina, već moć: /“uspjet će samo onaj ko je očisti (dušu); a bit će izgubljen onaj ko je na stranputicu odvede”/, kao društveni eksperiment. Posljednji govor. Ideja Čovječanstva: i) ukidanje krvne veze kao principa društvene solidarnosti; Čovjek nije zemaljski ukorijenjen; kretanje poslanika; ii) skupna molitva i institucije; iii) socijalizam;

C – Neporecivo je da je islam izgubio svoj utjecaj na događaje. On se kreće prema Zapadu. To nije propadanje, već ponovno buđenje; to je potraga za moći. Prvo shvatanje ovog je započelo 1799., Tipu i Navarino. Otad su se pojavili različiti pokreti: vehabizam, babaizam, Sir Syed Ahmed Khan. Islamsko kretanje prema Zapadu označava ponovno zadobijanje tog utjecaja. Engleska i islam. Ateistički materijalizam i islam;

D – Engleska i islam. Politički i ekonomski aspekt. Islam sumnjiv; pismo iz Maroka. Kako bi se postigao islam, mora mu se vjerovati;

1. Indija, N.W. Indija; islamska organizacija;
2. Palestina, Arabija, itd. Arapski svijet. Kašmir;

E – Islamsko prijateljstvo vrijedno posjedovanja.

Bilješka: Arapski dijelovi su zamijenjeni prijevodima u zagradama. 'Navarino' pod 'C' ukazuje na bitku kod Navarina (1827.) između Turaka i Evropljana. Iqbal je pogriješio u vezi sa datumom.

Iqbal je iz Rima otplovio za Egipat i ostao tamo nekoliko dana. Indijski novinar Ghulam Rasul Meher je bio njegov stalni pratilac s ostalima, uključujući Shaukata Alija, koji mu se ovdje pridružio. Sreli su nekoliko ljudi uključujući neke koji su bili povezani sa pokretima oslobođenja u Egiptu i na Srednjem Istoku. Pronađeni su općenito ljudi koji su bili privrženi Indijskom nacionalnom kongresu i nesvjesni pozicija indijskih muslimana o ustavnim pitanjima britanske Indije. Međutim, Iqbalova slava ga je pretekla i on je pronašao brojne štovatelje među arapskim učenjacima.

Za vrijeme boravka u Egiptu, Iqbal je također posjetio piramide sa svojim prijateljima i vratio sa sa trajnom impresijom koja je kasnije inspirirala nastanak jedne kratke poeme o superiornosti umjetnosti nad prirodom.

Naredna stanica na putovanju bio je Jerusolim (Palestina) kako bi prisustvovao Svjetskom muslimanskom kongresu. Ovo je bila treća muslimanska konferencija internacionalne prirode (i sve tri su bile nepovezane). Sastanak su sazvali uglavnom lideri pokreta otpora u Palestini, koji su se plašili lišenja posjeda kao rezultata evropskih nastojanja da ustanove jevrejsku državu u ovoj zemlji. Među pitanjima koja su raspravljana na *Mutamar*-u (Konferenciji) bila su: željeznička stanica u Hidžazu, Velika džamija u Jerusalimu, rječnik modernog arapskog jezika, finansije, propaganda i sveta mjesta.

Iqbalova izjava o utiscima sa Svjetskog muslimanskog kongresa

Objavljeno 1. januara 1932.

Pristupio sam na neka sveta mjesta koja su zajednička islamu, kršćanstvu i judaizmu sa poprilično skeptičnim mišljenjem što se tiče autentičnosti tradicija koje su usredotočene oko njih. Međutim, uprkos ovom osjećanju bio sam poprilično dirnut njima, posebno Kristovim rodnim mjestom.

Međutim, otkrio sam da je oltar crkve u Betlehemu podijeljen na tri dijela koji su dodijeljeni pojedinačno armenskoj, grčkoj i katoličkoj crkvi. Ove sekte se stalno bore jedna protiv druge, katkada zapadajući u krvoproliće i oskvrnjavajući jedni drugima oltare te, nasuprot stanju stvari u Indiji, dvojica muslimanskih policajaca su ti koji održavaju mir među njima.

Bio sam član različitih potkomiteta koji su formirani da se raspravljaju određeni prijedlozi, ali, nažalost,

nisam mogao da sudjelujem u svima njima. U jednom potkomitetu sam se snažno suprotstavio ideji osnivanja u Jerusalimu sveučilišta na starim i antičkim linijama Sveučilišta Azhar u Kairu i insistirao sam da

predloženo sveučilište bude temeljito modernog tipa.

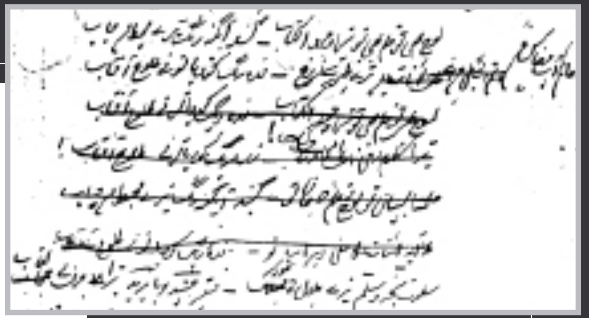
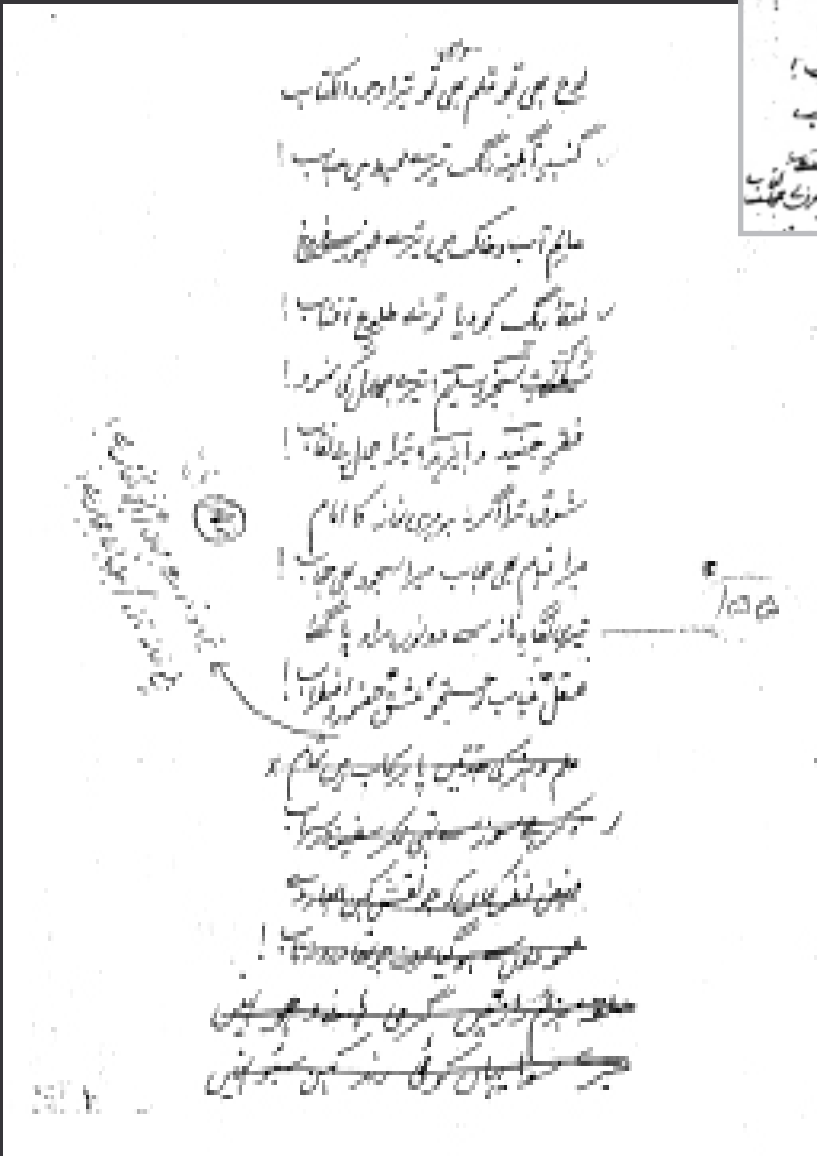
Ne znam kako je nastao nesporazum koji je prouzročio glasine da sam se suprotstavio bilo kakvoj vrsti sveučilišta u Jerusalimu. Reuter je poslao telegram u tom smislu. Zapravo, ja sam snažan zagovornik zemalja arapskoga govornog područja koje uspostavlja ne jedan, već nekoliko sveučilišta u svrhu transformiranja modernog znanja u arapski jezik, koji je jedini neevropski jezik koji je išao ukorak sa progresom mišljenja u modernim vremenima.

Ispod: Iqbal i perzijski učenjak Ziauddin Shakeeb u Jerusalimu (Meher u pozadini odbija dimove cigarete).

Ispod: Iqbal (sjedi skraj desno) za vrijeme zasjedanja *Mutamar al-'Alam al-Islami* u Jerusalimu 1931.; Ghulam Rasul Meher sjedi do njega.

Lijevo: Poznata kitica pjesme koja oslovjava Časnog Poslanika u 'Ekstazi' ('Ectasy') iz dovršenog rukopisa Baal-i-Gabriel (usporediti sa dijelom ranije radne verzije iz bilježnice iznad).

Izvadak iz 'Ekstaze'
 Ti si Ploča pomno Čuvana, Pero,
 Knjiga; šareno staklo nebeskog
 svoda je tek mjehurić u okeanu,
 Svijetu puke ilovače i vode
 podaruje se postojanje zahvaljujući
 tebi;
 ti daruješ jarost izlazećeg
 sunca na Česticama pustinskog pijeska.
 Veličanstvenost tvojih careva
 bila je tek silan znak tvoje uzvišenosti;
 asketizam naših bogougodnika je
 neraskrivena
 manifestacija tvoje ljepote.
 Položaj molitvi postat će
 udaljenost između mene
 i Njega ukoliko moje bogoštovlje nije
 vođeno
 ljubavlju za tobom.
 Ti bacaš svjetlo na njih i oni su postigli
 ispunjenje i jednog i drugog – Razuma,
 gospodarice Odustnosti i Potrage;
 Ljubavi, gospodarice Prisutnosti i
 Brzine...

Na početku 'Ekstaze' (1932.), Iqbal navodi Sa'dija na ceremonijalnom povratku iz vrta nekim prijateljima. Zbilja, poema je bila prikladan dar koji je donio kući sa svoga putovanja po arapskom govornom području – njegova se doživotna fascinacija arapskom poezijom otuda raspalila, obogatio je književni reportoar svoga vlastitog jezika poemom koja se koristi iz prve ruke arapskom književnošću po dikciji, mašti i emociji.

Poema započinje u pustinji na prelijepom jutru nakon što je padala kiša i brzo se prelazi na nezaboravne slike sadašnjih veza sa prošlošću: prašina i djelići konopa koji leže na pijesku dok se pjesnik pita o karavani koja je, možda, poslala na put. Mrlja leži na putu

do Poslanikovoga grada, kao što nam je kazano, ali sada glas meleka Džibrila (vjerovatno simboličan za našu vlastitu najvišu intuiciju) kazuje pjesniku da on ne treba ići dalje. Ovo je pozicija onih zaljubljenika koji su upoznati sa slavama odvajanja: ljubav umire u jedinstvu, ali odvajanje pothranjuje želju.

Poema se sastoji od pet kitica u svome konačnom obliku (preko 30 kupleta je izbrisano u reviziji), a teme uključuju preludij u pustinji, pregled jadnog stanja muslimanskog svijeta (vjerovatno inspiriran Iqbalovim nedavnim učešćem u radu Svjetskog muslimanskog kongresa), imaginarnim obraćanjem Časnom Poslaniku i završnog dijela o usporedbi jedinstva i odvajanja u pogledu ljubavi.

Pjesnikovo vlastito ustaljenje sa spoznajom i shvaćanjem zaljubljenikove superiornosti nad intelektom također se usput prisposminje.

Najpoznatija kitica (faksimil reprodukcija je obezbijedena iznad) započinje pjesnikovim obraćanjem Časnom Poslaniku i time je Čitava poema jedinstven *na'f* na urdu jeziku koji slijedi način arapske kaside.

NASTAJANJE

Nastanak

Džavidname

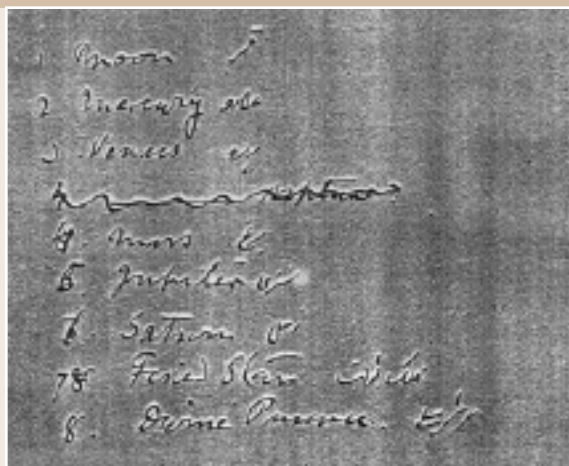
U ljeto 1927. god., Iqbal je započeo pisati svoju bilježnicu i recitirao je neke stihove Syed Nazeer Niaziju, bratiću svoga učitelja iz Sialkote, Mir Hasanu, i Čestom posjetiocu. Stihovi su, kako će ih sam Iqbal kasnije opisati, „došli sa drugog svijeta“, i knjiga u kojoj su namjeravani da budu objavljeni bit će nazvana „ono što je spušteno sa drugog neba“. To je trebala biti *Džavidnama*, očito imenovana po njegovom voljenom sinu, ali i ona koja, uz igru riječi, označava ‘Knjiga vječnosti’.

Glavna inspiracija je bila *mi'radž*, ili uspeće Časnog Poslanika na nebo. „Profesor Bevan nam je dao izvanrednu historijsku raspravu o pripovijesti *mi'radž*“, spomenuo je on u svome predsjedničkom govoru na Orijentalnoj konferenciji 1928., godinu dana nakon što je započeo pisanje *Džavidname*. Ono što mu je bilo još važnije od historijske rasprave bilo je intenzivno obraćanje pripovijesti prosječnome muslimanskom umu, „te način na koji je muslimanska misao i imaginacija radila na njoj“. Spomenuo je utjecaj koji je imala na Ibn 'Arabija, a preko njega na Dantevu misao. „Historičar može biti zadovoljan sa zaključkom da muslimansko vjerovanje u Poslanikovo uspeće ne traži opravdanje u Kur'anu; k tome još, psiholozi koji tragaju za dubljim stajalištem islamske kulture ne mogu ignorirati činjenicu da izgled koji Kur'an daje svojim sljedbenicima uistinu traži pripovijest kao

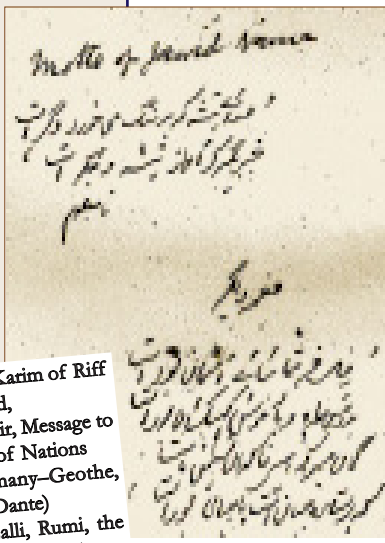
formativni element u svjetskoj slici islama”.

U tom govoru on nije spomenuo knjigu *Divine Comedy and Islam* (*Božanstvena komedija i islam*), koja je objavljena na španskom 1919. god. i koja je tada bila dostupna u engleskom prijevodu. Međutim, njezin autor Miguel Asin je spomenut kao pionir ove diskusije u eseju koji će se uskoro pojaviti nakon objavljivanja *Džavidname* 1932. god. Esej je napisao Iqbalov prisni prijatelj Chaudhry Muhammad Husain, koga je po svojoj prilici nadgledao sam Iqbal.

U istom tom eseju također pronalazimo da je planirao da napiše raspravu o *mi'radžu* u vrijeme kada je završio svoju prethodnu knjigu *Zuboor-i-Adžam*. Kada je otkrio kroz neka evropska djela da je Danteva *Božanstvena komedija* također bila inspirirana istom pripoviješću, odlučio je da preokrene svoju tezu u pripovijedanje, u neku vrstu istočnjačke *Božanstvene komedije*. Ne možemo sa sigurnošću utvrditi koji je orijentalist zarobio njegovu

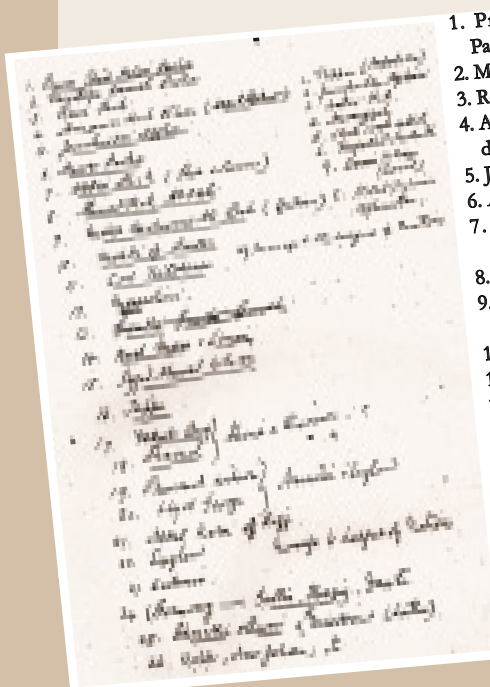

Radna verzija bilježnice (koja se sada čuva u Iqbalovom muzeju) pomaže nam da odredimo nastanak ovog epa. Prve stranice pobrajaju nebeski raspored: Mjesec, Merkur, Venera, Mars, Jupiter, Saturn, zvijezde stajačice, Božanska prisutnost. Zvijezde stajačice su kasnije izbačene svodeći ukupni broj poglavlja na sretni broj sedam, a Iqbal je bio majstor za hronograme (te otuda uvijek pažljiv za igru brojeva u svojim riječima), te se čak sustegnuo od pobrajanja dva pridodata prologa dovršenoj verziji knjige.

Vjerovatno je volio magiju broja sedam. Naredna stranica bilježnice sadrži popis uglavnom historijskih ličnosti čije će likove prikazati u knjizi. Neki, poput turskog diktatora Mustafe Kemala i perzijskog monarha Reza Shaha, još uvijek su bili živi i dobrog zdravlja

tako da oni mogu biti samo spomenuti u razgovorima drugih na nebesima ukoliko je knjiga trebala biti napisana uskoro. Puno je bilo izostavljanja, posve za žaljenje, i kraljica Noor Džehan. Iqbal nikada nije bio posve vješt za portretiranje žena u svojim poemama.

1. Prince Sa'ad Halim Pasha	21. Abdul Karim of Riff
2. Mustafa Kamal Pasha	22. England,
3. Reza Shah	23. Kashmir, Message to League of Nations
4. Amanullah Khan (Abdul Rahman)	24. (Germany—Goethe, Hafiz, Dante)
5. Jamaluddin Afghani	25. Ghazalli, Rumi, the moderns (Luther)
6. Anwar Pasha	26. Rabia Basri, Noor Jehan, etc.
7. Nadir Shah (Shia Sunni)	27. Message to the League of Nations
8. Ahmad Shah Abdali	1. Tippu (Napoleon)
9. Mirza Muhammad Ali Bab (Qadian)	2. Jamaluddin Afghani
10. Mehdi of Sudan	3. Nadir Shah
11. Lord Kitchener	4. Aurangzeb
12. Mussolini	5. Shah Waliullah
13. Gandhi	6. Mujaddid Sarhandhi
14. Karl Marx & Lenin	7. Karim Khan (Zand)
15. Sayyid Ahmad Khan	8. Abdul Rahman (Afghani)
16. Tippu	
17. Yakub Beg, 18. Shamil (China & Russia?)	Plan rada
19. President Wilson,	
20. Lloyd George (America & England)	

pozornost, ali se u svakom slučaju okoristio Asinovom knjigom bilo prije ili za vrijeme pisanja *Džavidname* i Čini se sretnom koincidencijom da se jednako tako godinu dana nakon tiskanja susreo sa ovim profesorom u Španiji.

Ukoliko je Dante zadobio svoju inspiraciju iz *mi'radža* – a on gotovo izvjesno jeste, uprkos svome neprijateljstvu spram Poslanika – onda on nije bio ni prvi ni posljednji od takvih autora. *Mi'radžnama* je bio ustanovljeni žanr muslimanske književnosti i nije bio ograničen samo na Poslanikovo uspeće. Ibn 'Arabi je uključio, a i druge sufije su jednako tako pisali o svojim vlastitim mini-uspećima.

Domaći rad je uključivao opsežno istraživanje. Likovi će kazivati ono što je Iqbal želio da kaže kroz njih, ali oni jednako tako moraju zvučati nalik na njih. Na primjer, Halladžu je dat jedan od Iqbalovih vlastitih *gazela* iz *Payam-i-Mashriqa* da ga pjeva, međutim, dijalog između njega i Zindah Ruda (Iqbalov nadimak u ovom epu) tijesno je slijedio mistikov vlastiti misaoni sklop kako je

opisan u njegovim radovima – uređen i objavljen iz Pariza unazad neko vrijeme.

Pjesnik nije mogao slijediti znanstvena pravila dok je opisivao planete u duhovnom epu, već je proširenje granice astronomije zbilja bilo poticajno. Jupiter, koji je tada postao poznat, maknut je na brz i zanimljiv način i stoga je izabran kao omiljeno boravište onih duša koje nisu željele da se zaustave bilo gdje, koje Čak posmatraju i raj kao neku vrstu ograničenja.

I k tome još, *Džavidnama* nije bila tek stvar koju je on radio tih dana. On je rekonstruirao vjersku misao u islamu kroz ciklus predavanja pripremajući slučaj za muslimansku domovinu u Indiji kroz predsjednički govor, i na kraju, no ne manje vrijedno, zarađujući za život kroz advokaturu i držeći ispite na sveučilišnim centrima. „Iscrpio sam samog sebe”, kazao je na kraju Četiri

Ekscerpt iz 'Beyond the Firmaments' ('Ponad nebeskih svodova')
Prijevod A.J. Arberryja

B o Ź a n s k a
Prisutnost
Prošao sam dalje
od svih hurija i
palača
i prepustio se
duhovnom
skifu na moru
svjetlosti.

Utopio sam se
u promišljanju o
Ljepoti,

koja je konstantno u vječitoj revoluciji;
izgubio sam se u središtu stvaranja
sve dok mi se život nije pojavio nalik struni
Čija je svaka žica bila druga lutnja,
svaka melodija krvavije namočena od
druge.

Mi smo svi jedna porodica od vatre i svjetlosti,
Čovjek, Sunce i Mjesec, Džibril i hurija.

Ispred duše obješeno je ogledalo,
smetenost je pomiješana sa izvjesnošću;
današnja zora, Čija je svjetlost manifestna,
u Njegovoj Prisutnosti jučer i sutra su uvijek
prisutni.

Bog, otkriven u svim Svojim misterijama,
s mojim očima omogućuje viziju Sebe.

Vidjeti Ga znači uvijek laštiti bez iscrpljenosti,
vidjeti Ga znači rasti iz grobnice tijela;

sluga i Gospodar miruju u Čekanju jedan na drugog.
Život, ma šta on bio, jeste nemirna potraga;
nerazriješena u zagonetki: jesam li ja predmet potjere,
ili je to

On?

godine tokom kojih je dovršio svoje
'životno djelo'.

Iznad lijevo: stranica iz rukopisa
Džavidname pisana Iqbalovom rukom

SINOPSIS

Džavidnama (1932.)

Drevna tema ljudske potrage za besmrtnošću, koja je pomiješana skupa sa spoznojom i ljudskom nadmoći nad stvorenjima, proizvodi Iqbalovo najveće remek-djelo u *Javidnami* (približnog značenja: 'Ep o vječnosti').

Zaživljavanje

Iqbal započinje knjigu molitvom Bogu. Žali se da je ljudski rod zaboravio svoju veličinu, i moli se da ova knjiga – poruka o ljudskoj veličini – olakša mlađim Čitaocima.

Prolog (Nebeski)

Na prvi dan stvaranja kada je Život iznio svijet na vidjelo iz njegove Čežnje za prisutnošću i odsutnošću, Nebo posuto zvijezdama je zajedljivo bockalo Zemlju zbog tame i mraka. Zemlja se žalila Bogu i glas sa neba je proreкао slavu koja će šiknuti iz zemaljske prašine: ljudsko biće koje će nadmašiti Nebo. Meleci su zahvalili pjesmom.

Prolog (Zemaljski)

Iqbal pjeva gazel o Rumiju na obali rijeke u akšam, a duh velikog mudraca se pojavljuje kako bi odgovorio na njegova pitanja o postojanju, Bogu i ljudskom rodu. Rumijevi odgovori prizivaju Zurvan, drevnog meleka Vremena, koji se potom pojavljuje da raskrije svoju tajnu: on je učitelj sviju, i uz to Čovjeka koji je

blagoslovljen i koji milošću Poslanika može pobjeći iz tamnice Vremena. Zvijezde su zahvalile pjesmom.

Mjesečev nebeski svod

Rumi postaje Iqbalov vodič i oni kreću na svoje nebesko putovanje. Mjesec – prva stanica na njihovom putovanju – je planeta bez života, međutim, Iqbal vidi njegove stanovnike kada mu Rumi kaže da gleda svojim unutarnjim očima. Potom oni susreću Vishwamitru (drevnog hinduskog mudraca) koji stanuje u pećini na toj planeti. Rumi daje ime Zindah Rud (Živi Potok) svome revnosnom saputniku dok ga predstavlja hinduskom mudracu. Oni također slušaju pjesmu Sarosha (drevnog meleka Nevidljivog) i posjećuju *Tavasina*, Četiri velika poslanika u dolini Yarghamid. Ova Četiri poslanika su: Buddha, Čiji *Tasin* sadrži dijalog između mudraca i žene pokajnice; Zarathustra, Čiji *Tasin* sadrži dijalog između Ahramana, duha tame, i utemeljivača zoroastrijanizma; Krist, Čiji je *Tasin* zaokupljen Lavom

Iznad: Ilustracija Tabassum Khalida za skraćenu verziju Džavidname koju je objavila Iqbal akademija Pakistan.

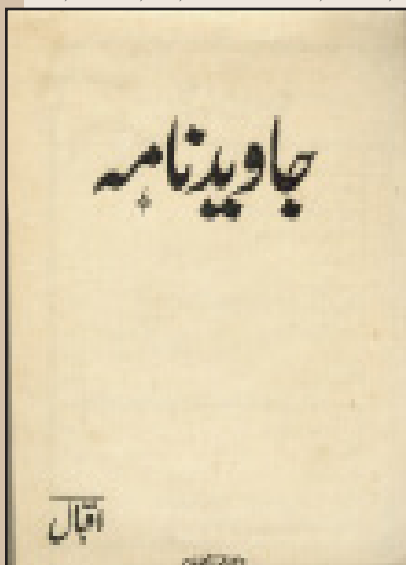
Tolstojem koji se žali protiv crkvenih perverzija; i Muhammed, Čiji *Tasin* sadrži duh Abu Džahla koji jauče ispred drevnih arapskih bogova u haremu Ka'be.

Nebeski svod Merkura

Iqbal se sada pita da li su nebeska tijela obuhvaćena unutar svoje vlastite duše, ali unatoč tome slijedi svoga vodiča u još jedan svijet gdje ne vidi nijedno ljudsko biće, a uz to Čuje glas mujezina u zraku. Rumi objašnjava da je ovo stanica bogougodnika. Ovdje oni susreću Afghaniya i Saeed Haleem Pashu. Afghani raspravlja o religiji i patriotizmu, socijalizmu i monarhiji, učenjima Kur'ana koja se tiču Ademovog namjesnikovanja Zemljom, Božije vlasti, Božijeg posjedovanja Zemlje, te obilne milosti mudrosti. Njegove su rasprave prekidane Saeed Haleem Pashinim kratkim razmišljanjima o Istoku i Zapadu. Posjeta Merkurovom nebu se završava Afghanijevom porukom ruskoj naciji i Iqbalovim recitiranjem gazela na Rumijevo traženje.

Nebeski svod Venere

Nebesko područje planete Venere

Džavidnama je prvi put objavljena u februaru 1932. god. Prepisao ju je Pir Abdul Hameed, a litografirao Ghulam Mohiyuddin. Štampana je u Kareemi Pressu, Labore, u sporazumu sa Mir Qudratullahom, a veličine 20x16 cm (246+8 stranica). Prodavana je za tri rijala kod Shiekh Tahiruddina, Aranarkali, Labore.

pojavljuje se u vidu predivnih zastora koji vise između Mjeseca i sunčeve svjetlosti. Rumi objašnjava Iqbalu da je ovo stanica lažnih božanstava. Oni se moraju nadmašiti na putu prema Istini. Murdock, jedno od drevnih božanstava, prenosi vijesti svojim subožanstvima da ljudska bića okreću leđa Crkvi i Ka'bi, a Baal postaje toliko uzbuđen da pjeva veselu pjesmu prorikući preporod paganizma. Međutim, Čitava konferencija drevnih božanstava pada ničice kada Rumi slavi Božiju Istinu recitirajući jedan od svojih gazela. Iqbal i Rumi se potom spuštaju u rijeku kako bi svjedočili izjavi kajanja faraona i Lorda Kitchenera. Jadikovke ovih osuđenih duša su prekinute pojavom sudanskog mehdija, Čiji je grob oskvrnuo Lord Kitchener. Mehdi traži obnovu arapskog svijeta.

Nebeski svod Marsa

Iqbal je svjestan još jednog svijeta i Rumi mu kazuje da srce vlada tijelom na toj planeti (za razliku od zemlje, gdje tijelo upravlja srcem). Ljudi ovdje ne razdvajaju tijelo i dušu, a smrt je jednostavno dušina apsorpcija tijela. Ovo je bila zemlja radoznalaca nije bilo tragova tlačenja, siromaštva, niti tuge. Iqbala i Rumija je pozdravio marsovski astrolog, koji je ispričovijedao kratku historiju Marsa i odgovorio na Iqbalov prigovor da uklanjanje tiranije i siromaštva zapravo znači pobunu protiv sudbine te on kaže da su sudbine nepobrojive; ukoliko jedna ne donosi sreću, imate pravo da istete drugu; možete promijeniti vašu sudbinu promjenom sebe; religija koja zagovara prihvatanje žalosti je otrov i opijum. Na Marsu, Iqbal je također svjedočio proročici Čije je učenje o ženskoj emancipaciji bilo utemeljeno na negiranju ljubavi između muškarca i žene. Marsovski astrolog ih je obavijestio da je ova gospođa učenica Framurza (đavla), koji ju je ovdje doveo iz Evrope da zavede Marsovcu.

Nebeski svod Jupitera

Iqbal se potom kreće ka Jupiteru, velikoj

planeti oko koje kruže brojni Mjeseci, ali koji sadrže samo nedovršeni pejzaž. Ovaj svijet su izabrale tri duše koje su odbile raj kao poprilično restriktivan za njihovu prirodenu slobodu. To su duše Halladža, Ghaliba i Qurratul Ain Tahira. Očito, Iblis također voli ovo mjesto, jer se on uskoro pojavljuje nakon što su Iqbal i Rumi imali raspravu sa ove tri uznesene duše. Iblis se jada da mu se ljudska bića više žilavo ne odupiru i moli Boga da stvori barem jedan pirmjerak koji bi mogao biti dostojna partija za njegove moći nagovaranja.

Nebeski svod Saturna

Rumi ukazuje na Saturn kao planetu koja je umotana ukradenom povorkom komete oko njegovog pasa. Na ovom groznom i ukletome mjestu bile su dvije duše koje je pakao odbio da priži. To su Mir Džafar i Mir Sadiq, dva plemića iz 18. stoljeća Čija je izdaja pomogla britanskom okupatoru Indije. Sada izvode ludorije u Čamcu preko strahovitog mora krvi. Sama Indija se pomalja pred posjetiteljima kao prelijepa hurija okovana u lance jadajući se na pomanjkanje karaktera kod njezinog naroda. Još jedna jadikovka, koja ovaj put dolazi od izdajnika koji iskazuju svoje jadne izjave, koje slijede prije nego što nakratko budu prekinute groznom olujom.

Ponad nebeskih svodova

Nietzsche je pronađen kako luta ponad nebeskih svodova dok se palača Sharfunise (kćerke srednjovjekovnog guvernera Lahorea) vidi na putu prema raju. Nadalje, posjetioci susreću duše Syed Ali Hamdanija (sufijskog bogougodnika iz Kašmira) i Ghani Kašmirija (Čuvenog kašmirskog pjesnika) i raspravlja se o bijednom stanju Kašmira. Onaj što sjedi među hurijama u raju je hinduski pjesnik Bhartari Hari, a nadalje su palače tri istočnjačka sultana: Nadira iz Perzije, Ahmed Shah Abdalija iz Afganistana i Sultan Tipua iz Dekkana. Iqbal se kreće iz raju nakon slušanja rasprave o značenju smrti i mučeništva od Tipua, a hurije ga mole da ostane ili barem

EKSCERPT IZ 'PRELUDIJA ZEMLJI'

Prijevod A.J. Arberryja
Neobuzdana ljubav
ravnodušna prema
gradu –
jer u gradskoj buci
njezin plamen umire –
traži osamu u pustinji
i planinskom području
ili na obali
beskrajnoga mora.

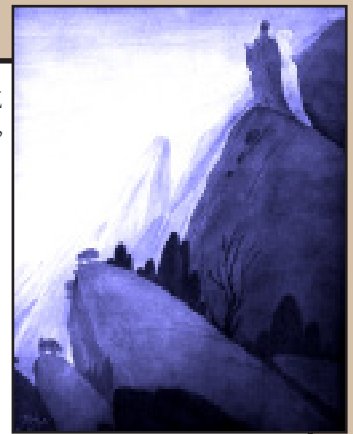
Ja, koji među svojim
prijateljima nisam vidio nijednog koji će imati povjerenja,
odmarao sam se trenutak na obali mora: more
i trenutak zalaska sunca – plava voda je bila tečni rubin u
suton.

Zalazak sunca daje slijepcu radost viđenja,
zalazak sunca daje večeri boju zore.
Razgovarao sam se sa svojim srcem;
Imao sam mnogo želja, mnogo zahtjeva;
stvar trenutka, nedijeljene besmrtnosti, stvar koja je živa,
sami nedijeljeni život,
žedan, i uz to daleko od ruba fontane,
nehotično sam pjevao ovu pjesmu.

*Otvori svoje usne, jer izobilni kandis-šećer je moja želja;
pokaži svoj obraz, jer su bašča i ružin pupoljak moja želja.
U jednoj ruci ploska vina, a u drugoj pletenica voljene –
takav ples nasred poljane je moja želja...*

Nemirni val je spavao na svojoj vodi,
sunce je iščezlo, tama se proširila obzorom –
večer je ukrala dio svoga kapitala
a zvijezda stoji poput svjedoka iznad krova.
Rumijev duh iznajmljuje velove na komade,
iza planinskog masiva on postaje vidljiv,
njegovo lice sjaji poput sunca po krasoti,
njegova sijeda kosa sjajna poput sezone mladosti
blještav lik na vječnoj svjetlosti,
zaplijenjen od glave do pete u vječitoj radosti.

Slika A.R. Chughtajaja (tonovi su promijenjeni)

da zapjeva gazel prije nego što ih napusti. Ovom potonjem zahtjevu on odaje poštovanje.

Putovanje počinje biti napeto sa pozivom na razgovor sa Bogom – prva konverzacija sa „Glasom Ljepote“, a potom vizija primordijalne uzvišenosti – koja proizvodi tako dirljiv uvid u prirodu univerzuma koji Iqbal ne može izdržati i pada u nesvijest.

Obraćanje Džavidu (Nekoliko riječi za mladu generaciju)
Poemu slijedi obraćanje pjesnikovu sinu Džavidu i omladini.

NOSTALGIJA

Iqbal je učestvovao na Trećoj konferenciji u novembru-decembru 1932. god. Kongres nije bio reprezentativan i Iqbal se uskoro povukao. Održao je predavanje Aristotelijanskom društvu pod naslovom 'Is Religion Possible' ('Da li je religija moguća', i ono je kasnije uključeno u *Obnovu*) i potom je otputovao za Pariz i Španiju.

Iqbal je bio u Parizu na svome putu za London, nadajući se da će sresti Bergsona, ali on nije bio u gradu. Oni su se potom susreli i raspravljali o Berkleyju i, između drugih stvari, konceptu Vremena. Bergson je bio posve impresioniran *hadisom* koji mu je Iqbal pripovijedio: „Ne klevetaj vrijeme, jer Bog kaže: 'Ja sam Vrijeme'”.

Iqbalov domaćin u Parizu, stari prijatelj iz Lahorea, Umrao Singh Shergil (otac slavnog slikara Amrita) pravio je bilješke o susretu, ali ih nije mogao kasnije dešifrirati.

Prednja strana: fotografija koju je snimio Sirdar Umrao Singh u Parizu 1933. god., dok se Iqbal odmarao nakon ozbiljnog napada prehlade i malaksalosti od šetnje. Ispod: Iqbal sa Chaudbry Zafarullah Khanom (kasnije Sir) u Londonu

Slika na vrhu: zvanični prijem tokom Treće konferencije (Iqbal je Četvrti u desnom redu); u sredini: Iqbal sa svojim prijateljem Umrao Singh Shergilom u Shergilovoj rezidenciji u Parizu; na dnu: drugi prijem tokom Treće konferencije.

DŽAMIJA U KORDOBI

Prijevod V.G. Kiernana

Dan koji slijedi noć – izrađivač svih vremenskih radova

Dan koji slijedi noć – izvor života i smrti

Niz dana i noći – dvobojna nit svile

Onog što On tka to je, u Svoga bića odjeću!

Niz dana i noći – uzdisaj vječne harfe,

Uzvisina i dubina svih mogućih stvari, Bog otkriveni.

Ti si doveden na njihov ispit; ja sam doveden na njihov ispit

Dan koji se kreće u krugu sa noći, mjerilo sveg ovog svijeta;

Mjeren na njihovoj skali si ti i ja, mjeren i pronađen
manjkavim, hoćemo li obojica

Pronaći u smrti našu nagradu, pronaći u ugašenju našu nadnicu

Koji drugi smisao imaju tvoje noći, koji tvoji dani,
osim jednog

Dugog praznog protoka vremena ispražnjenog od zalaska
sunca, ili zore?

Cjelokupna umjetnička začuđenost nastaje jedino da bi jednom
iščezla;

Sve stvari koje su sagrađene na ovoj zemlji tonu kao da su
sagrađene na pijesku.

Izvanjsko i unutarnje stvari, prve i posljednje stvari, moraju umrijeti
Stvari stare ili novorođene pronalaze svoga posljednjeg prijatelja u
smrti.

Uz to, u ovom okviru stvari, zrake besmrtnog života

Pokazuju gdje je neki sluga Božiji izdjelan u neki
osobiti oblik

Djelo Čije je savršenstvo još svijetlo uz divotu

Ljubavi;

Ljubav, izvor života; Ljubav, na koju smrt ne polaže
pravo.

Brzo svoga tiranina poplava vremenski dugog toka može kotrljati

Sama ljubav je tok događaja, koji potječe sve suprotne talase.

Druga razdoblja u kalendaru Ljubavi su zabilježena,

Razdoblja još nisu neimenovana, niti daleko od ovog sada
tekućeg Časa.

Ljubav je Džibrilov dah, Ljubav je Muhammedovo snažno srce,

Ljubav je izaslanik Božiji, Ljubav - Božiji izraz.

Čak i naša smrtna ilovača, dotaknuta ushitom Ljubavi, razjari se

Ljubav je novo iscijeđeno vino, Ljubav je kraljevski pehar,

Ljubav - svećenik u svetištu, Ljubav - zapovjednik
vojski,

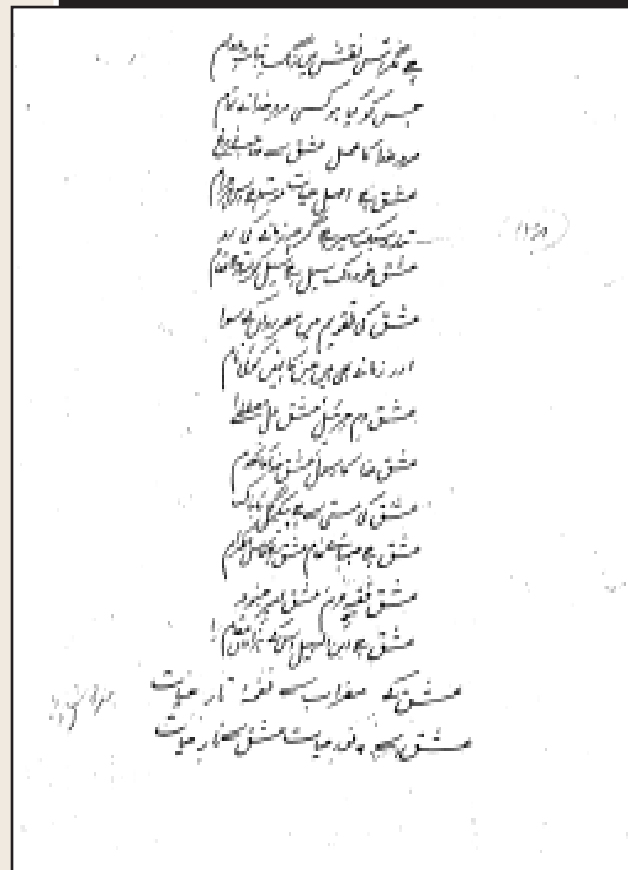
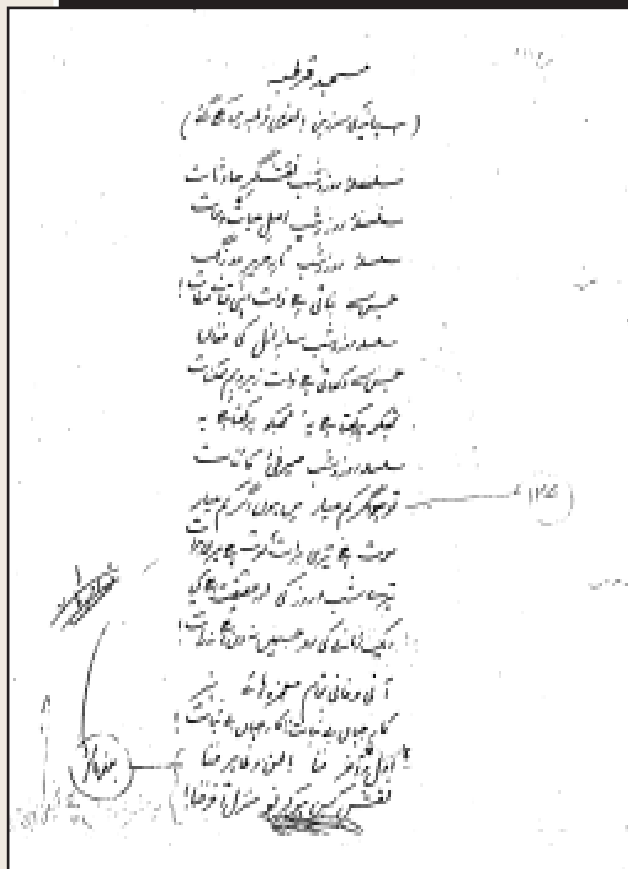
Ljubav - sin puta, koji broji tisuće domova.

Ljubavna je trzalica ta koja izvlači muziku iz životnih zategnutih
struna –

Ljubav je toplina života, Ljubav je blještavilo života.

Desno: „Svetište
Kordobe! Iz
Ljubavi, ah,
tvoje postojanje
izvire...”

Svetište Kordo-
be! Iz Ljubavi,

kamenju,
 Vatra strastvenih dana, ushit rastaljenih noći.
 Ovdje se njegova uzvišena stanica očitovala, ovdje njegove
 sve veće
 misli,

Ovdje njegova radost i želja, samoponiženje i ponos.
 Kao što je Božija ruka, tako je i vjernička ruka,
 snažna, vođena vještinom, jaka da stvori i upravlja.
 Oblikovan od prašine i svjetlosti, stvorenje Božanske duše,
 Nehajno za oba svijeta kuca svojim neskromnim srcem
 Umjerena zemaljska želja, veličanstvene svrhe, on zavrjeđuje
 Prijateljstvo sa uljudnim izrazom lica, osvaja svaki glas svojim
 pogledom.

Blag u socijalnom trenutku, brz u trenutku traženja,
 Bilo na gozbi ili u kavgi Čist po savjesti i djelu.
 Okolo Njegovog sluga Čvrstog vjerovanja Božiji veliki obuh-
 vata se
 tok

Čitav ovaj univerzum drugdje baca sjenu, iluziju i mit.
 On je posljednji cilj Razuma, on je žetva Ljubavi,
 On u predvorju stvorenja postavlja sve duše u plamenu.

Svetište zaljubljenika umjetnosti! Vidljiva moći Vjerovanja
 Svetom kao Mekku si napravio, jednom, andalužansko tlo.
 Ukoliko pod ovim nebesima postoji dražest jednaka tvojoj,
 Jedino u muslimanskim srcima, nigdje drugdje to ne može biti.
 Ah, ti uznositi kavaliri, šampioni Arabije su razaslati
 Svečano se obavezujući na veličanstven Put, vitezovi istine i
 vjerovanja.

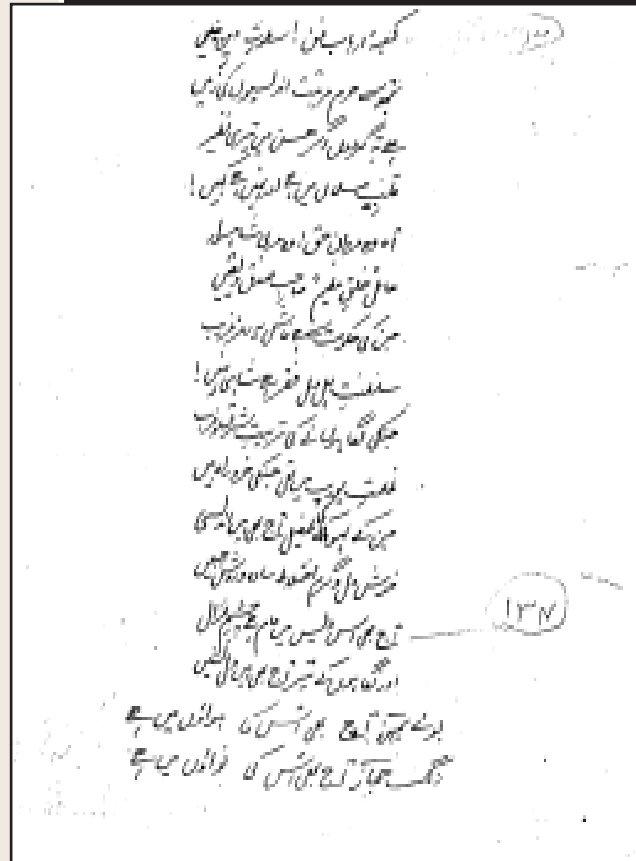
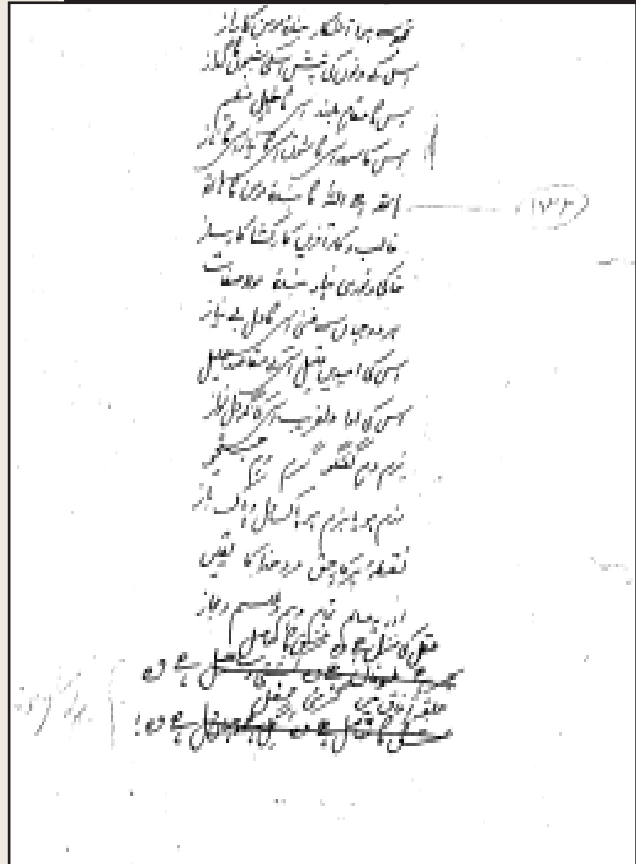
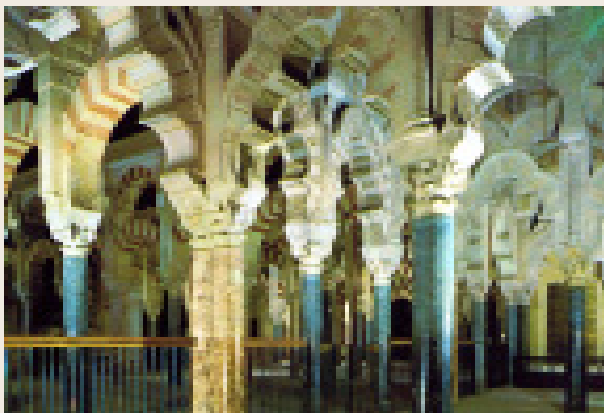
Kroz njihovu imperiju Čudna je tajna pojmljena:
 Prijatelji ljudskog roda prisegom se obavezuju ne da zapovi-
 jedaju, već da
 služe.

Evropa i Azija od njih prikuplja instrukcije:
 Zapad

Leži u mraku, a njihova je mudrost otkrila put.
 Čak i danas u ovoj zemlji natopljenoj njihovom krvlju, stanuje
 rasa

Bezbrizna, otvorenog srca, jednostavna i nasmijana;
 Čak i danas u ovoj zemlji oči poput nježnih gazelinih
 Ošinu tim pogledima Čija se kuka strelice zabada u prsa gdje
 padaju;

Čak i danas u svome mirisu jemenskog povjetarca još plutaju,
 Čak i danas u njegovim pjesmama odzvanja eho hidžaskog

Arhitektura riječi

Iqbal je u januaru 1931. god. - posjetio Španiju kako bi održao predavanje o „Intelektualnom svijetu islama i Španiji“ na zahtjev nikog drugog doli španskog ministra za obrazovanje profesora Miguela Ausina osobno, Čija je *Božanstvena komedija i islam* u svome engleskom prijevodu („Divine Comedy and Islam“) bila izravna inspiracija za *Džavidnamu*. Za vrijeme boravka u Španiji također je posjetio arheološka mjesta od muslimanskog interesa, uključujući Veliku džamiju u Kordobi. Ovaj trajni spomenik arhitekture nadahnuo ga je za dvije poeme. Prva je bila kratka ‘Molitva’ („Prayer“), koja je napisana u samoj džamiji. Druga je bila osam kupleta duga ‘Džamija u Kordobi’ („Mosque of Cordoba“) koju je dovršio u narednih nekoliko dana u Španiji. Još od njezinog objavljivanja u *Baal-i-Gibreelu* (1935.) pozdravili su je brojni kritičari kao najveću poemu urdu književnosti. Vrlo vjerovatno da je tako.

Iqbal je posjetio džamiju u Kordobi sa specijalnim dopuštenjem od relevantnih vladinih autoriteta i bio je vjerovatno prvi musliman kome je ponuđeno da u njoj klanja još od njezinog pretvaranja u katedralu koncem 15. stoljeća. Tokom svoje vladavine u Španiji muslimani su ustanovili univerzitet koji su slali obilne darove znanstvene spoznaje (koje je Iqbal posmatrao kao još jedan oblik istinskog bogoštovlja) Evropljanima i Iqbal je, shvatajući sebe kao kulturnog potomka istog naroda, plakao zbog pomisli da se neće pomoliti u toj džamiji bez traženja dozvole od drugih. Međutim, džamijska divota je podigla njegove emocije na razinu koju, na temelju njegovog vlastitog priznanja, nikad ranije nije iskusio.

Za Iqbala, ova džamija je označila trenutak u historijskom razvitku maurske civilizacije koji je bio pola puta između neobuzdanih snaga života i oslabljene ljudske energije. On je prokomentirao da se činilo da će ona biti pothvat ‘civiliziranih duhova’.

Ovo uvelike možemo verificirati iz Iqbalovih vlastitih izvještaja, usmenih i pisanih. Druge, uzbudljivije pripovijesti o ovoj prigodi su izmišljotine. Nema dokaza o njegovom učenju *ežana* tamo, i priča o tome da mu je ponuđeno da klanja brzo dok je vodič otišao da traži dopuštenje

od biskupa pripada više području fikcije.

Čudan, enigmatičan lik na njegovom putu nazad bila je mlada sekretarica koja je, sukladno njemu, odmah promijenila mišljenje i počela da ga posmatra kao gurua. Inozemna štampa ju je pobrkala sa njegovom kćerkom dok su kasniji biografi potaknuli mogućnost da je bila britanski agent čije prisustvo ga je spriječilo još jednom iznova da posjeti Njemačku.

Izvadak iz neobjavljene poeme Iqbal je recitirao 18. marta 1933. god. dok je

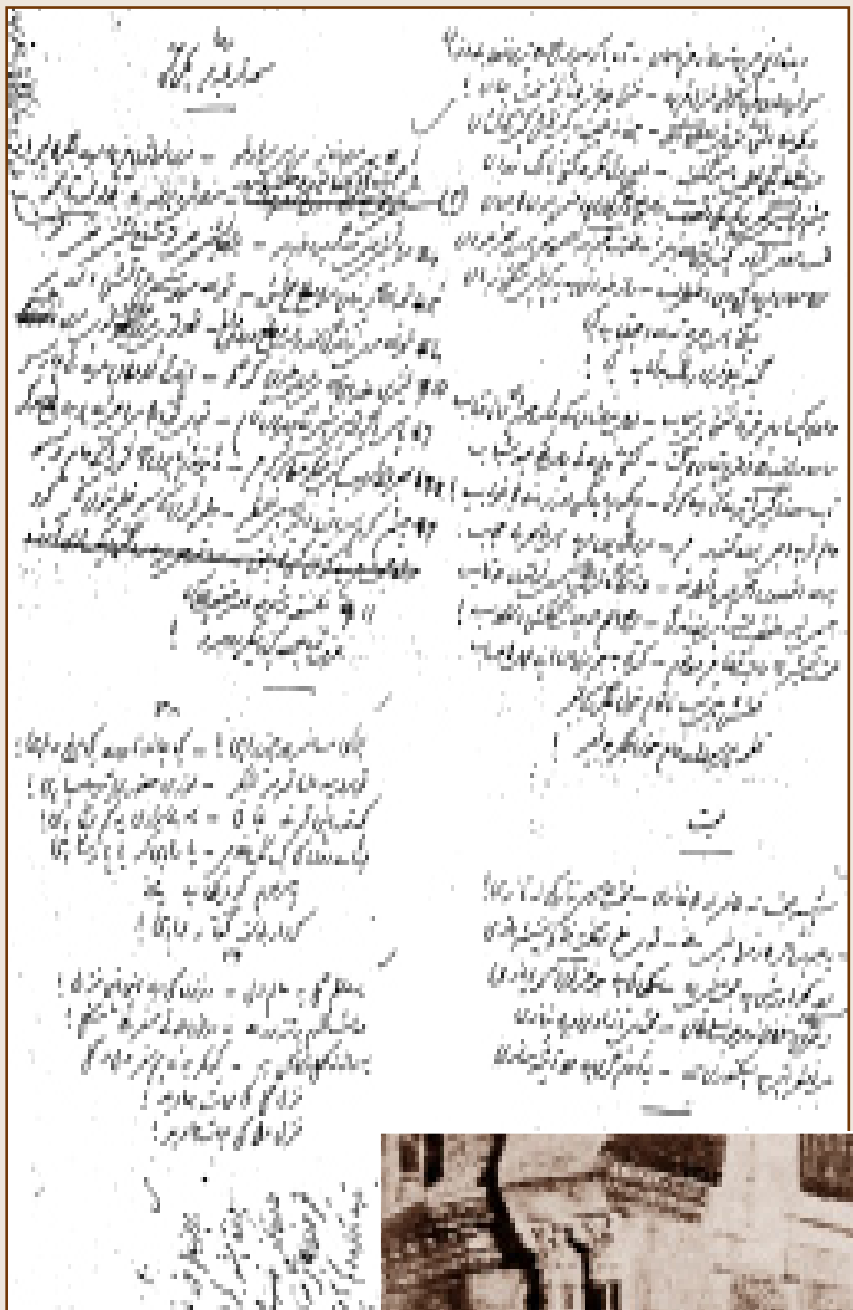
Iznad: prva stranica ranije radne verzije poeme iz Iqbalove bilježnice (druga stranica slijedi s druge strane).

predsjedavao dugim izlaganjem koje je održao disidentski turski rodoljub Rauf Bay u Džamija Millia koledžu u Delhiju. Ovo je bila posljednja kitica pjesme koja je sadržavala poetsku muziku o budućnosti svjetskog poretka i poziciji islama u njemu, očito izabranu da odgovara prilici. Nema druge zabilješke o bilo kakvom drugom javnom Iqbalovom recitiranju ove poeme, niti je poema zasebno ponuđena da se štampa. Po prvi put se pojavila u *Baal-i-Gabrielu* 1936. god. Tamo, ona je druga od šest poema koje tvore neku vrstu španskog niza u ovoj knjizi i one bi se trebale čitati zajedno zbog boljeg učinka.

‘Džamija u Kordobi’ je ostala posve popularna široj javnosti (barem tri muzičke izvedbe izabranih dijelova su dostupne u Pakistanu). Usprkos majstorskom izlaganju riječi i fraza u ovoj poemi, one su promijenjene uz kompleksne mističke i filozofske konotacije. Izrazi kao što su *silsila-i-ruzo-o-shah*, *zaf* i *sifat* mogu biti odgonetnuti na temelju sadržaja filozofskog srca ali – moramo se podsjetiti – oni ne trebaju uvijek biti podvrgnuti tom tretmanu ukoliko je namjeravano uživanje u poemi. Književni cilj bilo koje poeme, jeste da se stvori emocionalno djelovanje, a u slučaju ove poeme ona traži da se iznova stvori kroz jezik isti utjecaj koji sama Velika džamija stvara kroz kamen i arhitekturu. Prva je veća od životne građevine koja je tobože sagrađena od nepokretnih kamenih blokova; potonja koristi blokove riječi krcate bremenitim značenjima, te ih drži skupa snažnim ritmom kako bi predočili prikladnu jezičku građevinu čiji utjecaj teško može biti izgubljen za slušalaca, bez obzira na nivo razumijevanja.

Desno: Iqbal klanja u Džamiji u Kordobi, januar 1931. god.

Naredna stranica: druga fotografija slikana istom prigodom.

Kad god razmišljam o Afganistanu, kao što to Često Činim, moj um mi dočarava preda mnom sliku ove zemlje kao što sam je vidio prošle jeseni. Sjedim u jednostavno opremljenoj radnoj sobi, koja gleda preko bašče. Iznad bašče, široki prostor zemlje se penje u blagu kosinu kako bi se sastavila sa brdima, koja leže u uvijek uspinjućim valovima jedno iza drugog sve dok kulminiraju u visoko uzdignutu preriju Hindukuša...

U miru tog sutona, dolina, stabla, udaljena sela i planine koje plutaju u moru magličave zamućenosti predočavaju scenu iz sna – poput ljepote. Odjednom se tišina večeri prekida pozivom na namaz. Jedan po jedan, moji pratioci napuštaju svoja mjesta; ushićeni prelijevajućim glasom *mujezina*, i ja sam posljednji koji dolazi u prostoriju za namaz, gdje su se moje kolege okupile zajedno skupa sa kraljevskim gostom i najponiznijim od njegovih sluga!

Ova mala epizoda otkriva tri najizvanrednije kvalitete Afganaca: njihov duboki religiozni duh, njihovu potpunu slobodu od distingviranja rođenja i položaja, te savršeni balans s kojim su uvijek očuvali svoje religijske i nacionalne ideale... Njihova konzervativna mudrost je uzrok da vole svoje tradicije, međutim, važnost ovih tradicija ni na koji način ne ubija daljnje kretanje duše unutar njih.

Tek drugi dan susreo sam u Lahoreu neobičnog starog afganistanskog apotekara, koji je proveo više od pola stoljeća na Zapadu i koji se na koncu nastanio u Australiji. Nije mogao ni pisati ni čitati, ali je govorio dobar australski engleski. „Da li se još sjećaš svog paštu jezika?“ upitao sam. Moje je pitanje prodrlo direktno do njegovog srca. Njegove blago orošene oči postade svjetlije. Sjećanja na mladost činilo se da mu nadiru u glavi, sve dok nisu pronašla nespunan izraz u staroj paštu ljubavnoj pjesmi koja je, za trenutak, transponirala ovog sijedog Afganca iz žege Lahorea u hladne doline njegove otadžbine. Afganistanski konzervativizam je čudo; on je nepopustljiv i uz to potpuno senzitiv i asimilativan za nove kulturne snage. I ovo je tajna vječito zdrave afganistanske vrste.

Ekstrakt iz Iqbalovog predgovora Afganistanu: Kratko istraživanje Džemaluddina Ahmeda i Muhammeda Abdul Aziza. Knjigu je štampala Dar-ul-Taleef, Kabul, 1934. god.

Nadir Shah, amidža svrgnutog kralja Amanullah Khana iz Afganistana, uspio je ne samo da obnovi vlast svoje porodice, već jednako tako da rezimira modernizacijske procese koje je potaknuo drugi vizionar. Na njega je izvršen atentat 1933. god. i naslijedio ga je njegov sin Zahir Shah.

Iqbal je bio njegov podupiratelj i sakupljao je novac za njega u Lahoreu 1929. god. Skupa sa Syed Sulieman Nadvijem i Sir Ross Masudom on je bio pozvan od strane afganistanskog vijeća u Delhiju da posjeti Afganistan i da ponudi savjet o obrazovnim reformama 1933. god. „Svaka zemlja ima svoje vlastite potrebe i njezini obrazovni problemi moraju biti raspravljani i razriješeni u svjetlu tih potreba“, Iqbal je kazao novinarima uoči svog odlaska. On je pozdravio ideju osnivanja novog univerziteta u Kabulu rekavši: „Educiran Afganistan će biti najbolji prijatelj Indiji“.

Za vrijeme boravka u Kabulu, posjetioci su imali dug razgovor sa Kraljem. Osobito značajne Iqbalu su bile posjete mezarima osvajaču Mahmoodu od Ghazne, pjesniku Sinaju i mogulskom caru Baburu. Sanai je bio među pionirima te tradicije mističke poezije na perzijskom i izvršio je utjecaj na takve kasnije učitelje kao što su Attar i Rumi, koji se ponosio što je došao nakon njega. Posjeta njegovom turbetu je inspirirala gazel nalik urdu poemi koja sada otvara drugu sekvencu u *Baal-i-Gibreelu*.

Stihovani putopis ovog putovanja na perzijskom, *Musafir*, objavljen je 1934. god. i kasnije pridodat *Pas Cheh Bayad Kerd-u*.

Na vrhu: Iqbal, Syed Sulaiman Nadvi i Sir Ross u Afganistanu; iznad: druga skupna fotografija snimljena tokom ovog putovanja; lipod: prijem u Čast gostiju (Iqbal sjedi treći s lijeva).

U međuvremenu je njegov drug iz razreda, Sir Fazli Husain, formirao objedinjenu platformu Četiri muslimanske političke partije uz financijsku podršku Aga Khana. Sveindijska muslimanska konferencija, kako je nazvana, primila je određena ozbiljna ulaganja od Iqbala i on je čak predsjedavao njezinim godišnjim zasjedanjem u martu 1932. god.

„Onaj ko želi da promijeni nesklonu okolinu mora se podvrci potpunoj transformaciji svoga unutarnjeg bića”, kazao je svojim slušaocima nakon osuđivanja Činjenice da su indijski muslimani odavno prestali da istražuju svoj unutrašnji život. „Naš je ideal dobro definiran. Ideal nam je da osvojimo ustavnu poziciju za islam koja mu može donijeti mogućnosti da ispuni svoju sudbinu u ovoj zemlji. Nužno je da u svjetlu ovog ideala prodrmano progresivne snage zajednice i da organiziramo njihove dosadašnje neiskorištene energije. Životna strast ne može se posuđivati od drugih; ona se mora rasplamsati u hramu naše vlastite duše”.

On je potom predložio „djelomice politički, djelomice kulturni“ program koji je očito utemeljen na modelu kojemu je svjedočio u Mussolinijevoj Italiji tokom njegove nedavne posjete i također je crpio inspiraciju iz Seljačke lige koja je odigrala ulogu u kineskoj kulturnoj revoluciji 1920-ih.

Za manje od dvije godine došao je do zaključka da niti je njegov stari prijatelj Sir Fazli Husain, niti Njegova Visost Aga Khan prikladna osoba da predvodi muslimansku zajednicu u Indiji. Potom je svoju pozornost usredsredio na Muhammada Ali Džinnaha, kojeg je uskoro otkrio kao jedinog Čovjeka koji je sposoban da predvodi muslimane ovog regiona.

„Ni tehnika srednjovjekovnog misticizma, ni nacionalizma, niti ateističkog socijalizma ne mogu izliječiti bolesti beznadnog Čovječanstva”, Iqbal je kazao u svome predavanju ‘Is Religion Possible’ (‘Da li je religija moguća?’), kojeg je organiziralo Aristotelijansko društvo u Londonu 1932. godine. „A religija, koja u svojoj višoj manifestaciji nije dogma, ni svećenstvo, niti ritual, jedina može etički pripremiti modernog Čovjeka za teret velike odgovornosti koji napredak moderne znanosti nužno uključuje, te obnoviti za njega vjersko stajalište koje ga čini sposobnim da stekne ličnost ovdje i zadobije je ponovo iza toga”. Predavanje je bilo uglavnom rekapitulacija prethodnih šest predavanja u *Obnovi* (i on ga je pridodao kao sedmo poglavlje ovoj knjizi dvije godine kasnije). Iqbal je sada bio spreman da se preseli, i to je ono što je uradio.

„Proveo sam posljednjih 35 godina svoga života promišljajući načine prilagođavanja islama sadašnjoj kulturi i civilizaciji, i to je bio fokus moga života sve ovo vrijeme“, kazao je početkom naredne godine na prijemu koji je održan povodom njegovog povratka. „Moja putovanja su me donekle uvjerila da ovo nije ispravan način predstavljanja ovog pitanja pošto ono implicira inferiornost islama pred modernom kulturom. Prema mome mišljenju, ispravan pristup je

‘Corporeal Resurrection’ (‘Tjelesno uskrsnuće’) je bio članak objavljen u *Muslim Revival*, Lahore, u septembru 1932. u kojem je Iqbal prigodno raspravio dva nedavna predavanja. Autor knjige *The Emergence of Life (Nastanak života)* unaprijedilo je teoriju monada u podršci kršćanskog učenja o tjelesnom uskrsnuću, međutim, kur’anski argument koji je iznosio na raspravu svakodnevno posmatranje obnavljanja u prirodi bio je bliži autorovoj znanstvenoj tvrdnji da je isto „vrijeme i sklad” objedinilo atome koji se mogu po prvi put prerasporediti kako bi uskrsnuli istu osobu. Međutim, Kur’an posmatra život kao „kretanje naprijed“, a ne ciklus ponovnog rađanja.

Bilješka je također uključena o djelu *Emotion As the Basis of Civilization (Emocija kao osnova civilizacije)*, čiji je autor navodio molitve, sadaku i zekjat kao i hodočašće Mekki kao ujedinjujuće faktore u islamu.

Strana 176 i ispod: Iqbalove fotografije iz 1930-ih.

'Poosition of Women in the East' ('Pozicija žene na Istoku') je Članak koji je Iqbal objavio u *The Liverpool Post*-u koji je objavljen negdje 1932. (očito za vrijeme njegove posjete Londonu). Ovaj Članak napominje da je Čovjek na Zapadu prestao da iskazuje uljudnost prema ženama – kao što je prepuštanje svojih sjedišta damama u podzemnoj željeznici, ili omogućavanje da iziđu prve iz autobusa – ali su „same žene ovo prouzročile“, jer su zahtijevale emancipaciju i jednaka prava.

Na Istoku, napose muslimanskom Istoku, „žena je ostala primati iste počasti kao ranije“. Običaji nošenja vela, harema i poligamije se brane u ovome Članku.

Žena je toliko sveta da ni zazorljiv pogled ne bi trebao pasti na nju; ona je predominantno kreativni element u životu, a sve su kreativne sile u prirodi skrite iako bi se moglo priznati da je „velo zbilja ime specifičnog stajališta razuma“, te da se izvanjska praksa može dokinuti u idealnom okruženju. Haremi nisu uobičajeni, jer su ih samo kraljevi imali, dok je poligamija bila samo metod izbjegavanja javne prostitucije kroz apsorbiranje viška žena; monogamija je, inače, bila zbiljski ideal u islamu.

Žena muslimanka ne gubi svoj pravni entitet nakon braka, a Čak može i osigurati jednakost razvoda sa svojim suprugom ukoliko to izabere.

Ispod: Bračni ugovor M.D. Taseer i njegove britanske nevjeste gosp. George (oboje se vide ispod) skicirao je Iqbal u skladu sa onim što je vjerovao da su istinske islamske smjernice: žena ima pravo na razvod na svoj vlastiti zahtjev, suprug se obavezao na monogamiju i svaki drugi uvjet je bio otvoren za pregovaranje. Isti model se koristio u braku nevjestine sestre Alice s drugim pjesnikom Faiz Ahmed Faizom, i naposljetku se pojavio u muslimanskom porodičnom pravu (1961.) koji je sada na snazi u Pakistanu.

drugi zaobilazni put”.

Zbilja je bilo hrabro od njega da odbaci filozofsku poziciju u koju je uložio gotovo Čitav svoj život, međutim, to je još bilo djelomično odbacivanje apologetskog pristupa. Zabrinutost da se dokaže superiornost obično odaje strah i osjećanje inferiornosti, bez obzira koji se kurs zauzima da se dosegne cilj. Značaj Iqbalovog iskaza ne leži u rješenju kojeg je on ovdje sugerirao, već u njegovoj svijesti o problemu i njegovoj iskrenoj želji da se dospije do intelektualne pozicije koja leži iznad sukoba civilizacija.

Prvi predmet koji on izabire za ovaj novi pristup je bilo 'Vrijeme i prostor u muslimanskom mišljenju', te je ovo predložio Sveučilištu u Oxfordu, koje ga je pozvalo da održi prezentaciju u serijalu Rhodes predavanja. On je odmah otpočeo da prikuplja materijal o ovoj temi, ali se naposljetku napustilo ovu temu pošto ju je Sveučilište smatralo odveć kompliciranom.

Na neki način to je bio njegov oproštaj sa metafizikom, a naredni izbor je bila reinterpretacija muslimanskog prava. Ovo je pitanje također bilo blisko njegovom srcu i jednom kada ga je neki poštovalac nazvao *mudžaddid*, ili preporoditelj vremena, on je odgovorio: „Ja to nisam. *Mudžaddid* sadašnjeg doba bi mogao biti onaj ko reinterpretira muslimansko pravo“. Izrađivanje principa na kojima bi muslimansko pravo moglo biti interpretirano ostalo je njegov glavni fokus tokom tih nekoliko posljednjih godina njegovog života skupa sa jednim drugim projektom kojeg je želio da se poduzme, tj., zapisivanje njegovih komentara na Časni Kur'an. Obje ambicije su ostale neispunjene zbog finansijskih problema i oslabljenog zdravlju.

Jedna opservacija bi bogla biti relevantna na ovome mjestu. Za razliku od poezije ili filozofije, bavljenje pravom nema svrhe bez političke moći, i to je razlog zašto ga sufije nisu držale za viši prioritet uprkos pažljivom obdržavanju propisa u dnevnom životu. Iqbal je u biti bio sufija, ali je jednako tako bio u dosluhu sa duhom svoga vremena. Temeljna razlika između Iqbalove vizije i islamskog zakona te različitih kasnijih pokreta uz naizgled slične svrhe jeste ta da je njegovo glavno zanimanje bilo okončavanje tiranije i siromaštva kroz interpretaciju islamskog prava. S ove pozicije, implementiranje ovog zakona u slobodnoj zemlji moglo bi započeti s tim nastojanjima koja oslobađaju mase i donose im više građanskih prava, kao i bolji standard života. S druge strane, mnogi su pokreti koji su imali za cilj implementaciju islamskog zakona, nažalost, započeli kroz postavljanje sankcija običnom Čovjeku u ime religije, dok su izbjegavali neizbježni konflikt sa eksploatatorskim snagama.

Iqbalova pravnička djelatnost zapala je u krizu kao rezultat njegovih Čestih putovanja početkom 1930-ih i njegove kasnije dugotrajne bolesti s djelomičnim gubitkom glasa 1934. god. Bolest je konačno dijagnosticirana kao srčana astma te, iako je posjetio Bhopal dvaput zbog elektroterapije, Čini se da je njegovo liječenje bilo uvelike neregularno posmatrano sa modernih standarda. Njegova voljena supruga Sirdar Begum je umrla 1935. (nekoliko dana nakon što su se preselili u njihovu vlastitu kuću, Džavid Manzil) i očito on nije mogao prevladati gubitak. On

je rijetko posjećivao *zenana* dio kuće, prestao je bojiti svoju kosu i počeo je sebe opisivati kao 'invalida'. On bi također spominjao nadnaravnu vezu kroz koju ga je njezina duša obavijestila da je već presuđena i da nije više u Čistilištu.

Stipendija od 500 rupija mjesečno od Nawaba iz Bhopala stizala je kao povremena podrška u ovom trenutku. Ovo je bila jedina novčana pripomoć koju je Iqbal ikada prihvatio od vladara. Zauzvrat, on mu je posvetio *Zarb-i-Kaleem*.

Baal-i-Gibreel, koji je napisan 1935., odvojen je od *Džavidname* samo kratkim stihovanim afganistanskim putopisom (Iqbal je posjetio tu zemlju 1933. kako bi savjetovao guvernera o obrazovnoj politici).

Baal-i-Gibreel je eksperiment u kompilaciji. Prvih šesnaest dijelova, koji liče na *gazele* (ali od kojih mnogi *nisu* gazeli) numerisani su, bez ikakvog objašnjenja, a brojanje iznova počinje nakon broja šesnaest. Ovo je očito namjeravano tako da sugerira, na suptilan način, da je prvi niz monološko obraćanje Bogu, a drugi ljudskom rodu. Iza njih slijede kvatrine (kitice od četiri stiha) i druga polovica knjige se sastoji od poema, koje uključuju neke od Iqbalovih najboljih. Poeme također uvode svaka drugu temu, tako da njihov utjecaj i značenje ovise o broju poema koje se čitaju zajedno. Na primjer, 'Lenin in the Presence of God' ('Lenjin u Božijem Prisustvu') uzeta zasebno je izvanredna, međutim, ukoliko su druge dvije poeme, 'The Song of the Angels' ('Pjesme meleka') i 'God's Decree' ('Božija presuda'), pridodane tako da trilogija iznosi nova značenja Čitavoj stvari. Poema koja je napisana na kaburu Mudžaddida Sirhindija je retorička ukoliko se uzme zasebno, ali nagovještava iscrpnu studiju o politici u Pendžabu ukoliko joj se jednako tako pridruži nekoliko narednih poema.

Ključ za ovaj dizajn knjige i podtekstove je obezbijeđen ne kroz riječi već kroz njihovo upadljivo odsustvo: nema uvodnog predgovora, Čak ni sadržaja. To da ovo remek-djelo mora biti posmatrano kao zasebna knjiga radije negoli

antologija izoliranih poema trebalo bi biti očito iz izostanka sadržaja za one koji su uzeli u obzir dvoredni uvod ovoj knjizi – kuplet od hinduskog pjesnika Bhartarija Harija u smislu da bi se srce dijamanta moglo slomiti cvijetnom laticom dok se suptilnosti diskursa uzalud troše na neukog.

Baal-i-Gibreel posjeduje jak afinitet za *Džavidnamu*, koja obezbjeđuje pejzaž i pripovjedačku poledinu za većinu njezinih poema iako njezina najbolja poema 'The Mosque of Cordoba' ('Džamija u Krodobi') potječe iz principa u vezi s arhitekturom slobodnog naroda koji su ranije rastumačeni u 'The Book of Slaves' ('Knjizi robova') u *Zuboor-i-Adžam-u*.

Šta je on pronašao tako inspirativno u vezi sa ovom džamijom? „Pronašao sam značajnu razlikuu tri građevine koje sam posjetio u [Španiji]“, kasnije je kazao na neformalnom okupljanju. „Palača Al Zahra Čini mi se da je divovska kreacija; džamija u Kordobi - civiliziranih divova, dok je palača

Iqbal se duboko zanimao za Kašmir, ne samo zahvaljujući svojim korijenima. On je po prvi put posjetio dolinu 1919. i, odvojeno od nesabраниh stihova koji su pisani u studentskim danima, njegove poeme o Kašmiru uključuju: na perzijskom 'Sakinamu' (koja je uključena u *Payam-i-Mashriq*), odjeljke u *Džavidnami* i sekciju u urdu dijelu *Armughan-i-Hijaz-a*.

Također, učestvovao je u različitim društvenim kašmirskim organizacijama Pendžaba sve do 1931. god. kada je izbila pobuna protiv Maharadže u samom području. Sveindijski kašmirski komitet je formiran i Iqbal je bio aktivni član. Predsjednik je bio Mirza Bashiruddin Mahmood, lider ahmedijskog pokreta.

Kašmirski komitet je obezbjeđivao važne službe narodu Kašmira, kao i napore koji su rezultirali u imenovanju Glancyjeve komisije koju je postavila britanska Vlada, a koja je uvela mnoge korisne reforme. Sam komitet se suočio sa unutrašnjim sporenjem u vezi s ustavnim pitanjem i Iqbal sa imenovali predsjednikom nakon povlačenja Mirza Bashiruddina. Raskoli su potrajali i Iqbal se povukao sa ove dužnosti, raspuštajući Komitet. Izjava koju je dao za štampu ovom prilikom iznosi na vidjelo njegovu ogorčenost protiv „Članova Komiteta koji ne priznaju nikakvu lojalnost izuzev lideru svoje pojedinačne religijske sekte“ – očito imajući na umu ahmedije.

Iqbal je nastavio da podupire narod Kašmira i sve do ljeta 1937. god. bio je na spisku ljudi Čiji je ulazak u dolinu bio zabranjen.

Čitava epizoda kašmirskog Komiteta ostaje kontroverzna zahvaljujući različitim prikazima koje su dali ahmedijski pisci i njihovi najhirovitiji protivnici, aktivisti Ahrar partije.

Lijevo: Iqbalova fotografija iz 1930-ih.

Alhambra ona civiliziranih ljudi“. Navodno, Iqbal se potom nasmijao i dodao: „Bio sam rastresen u palači Alhambra, ali gdje god sam pogledao, vidio sam: ‘Hu al Ghalib [‘On je Pobjednik’] ispisano na zidovima. Kazao sam samom sebi: „Bog dominira svime ovdje. Volio bih da jednako tako i Čovjek dominira nečim!“

Potom je velika građevina u Kordobi odgovorila njegovom ukusu zbog veličanstvenosti u umjetnosti. Ona je prirodno obezbijedila argument koji otvara poemu: Vrijeme je enigmatični pobjednik, ali umjetničko remek-djelo koje je stvorio ‘Božiji Čovjek’ je bezvremeno. Naravno, moramo razjasniti prirodne katastrofe, i Iqbal ne haje da nam kaže o tome kako bi napravio izuzetak svome pravilu i kako bi prilagodio slučaj tamo gdje teoretski stalni artefakt Božijeg Čovjeka nestaje zahvaljujući nekoj prirodnoj katastrofi. Uz to, istinska vrijednost poeme leži u ljepoti, a ne u znanstvenoj istini, kao što je zapisao u svojoj bilježnici puno ranije.

Poema je posebno dirljiva kako prelazi iz početne bombastične ideje u povučene sličnosti između divote građevine sa stvarima koje su ljudske i koje su žive oko nas – kao što je srce isitnskog vjernika, ili pjesma koju je nesmotreno ispjevala kćerka seljaka u obližnjem polju, ili proročka imaginacija samog pjesnika. I kao što je to s pravom jedan od kritičara istaknuo, umjesto pisanja poeme o džamiji, pjesnik je nastojao da stvori kroz riječi ekvivalent njezinog arhitektonskog sjaja.

‘Božiji Čovjek’ (*‘mard-i-Khuda*) i ‘Musliman’ (*‘mard-i-Musalman*’) kako se uspotrebljavaju u ovoj poemi, nisu sinonimni. ‘Božiji Čovjek’, Čiji rad zadobija besmrtnost, može biti svaki Čovjek, Čak i nemusliman, koji je pokrenut Ljubavlju – u *Džavidnami*, Iqbal je prikazao hinduske pjesnike kao uzore savršenstva, dok je

Islamski istraživački institut je osnovan u Lahoreu na Iqbalovu sugestiju i on je bio njegov prvi predsjednik.

Ispod: zajednička fotografija sa svečanog otvaranja ovog instituta u aprilu 1933. na kojoj su, između ostalih: Iqbal (sjedi u sredini), Habiburahman Sherwani (sjedi s desne njegove strane), Sir Abdul Qadir (do Sherwanija) i Abdullah Yusuf Ali (Čuveni prevodilac Časnog Kur’ana, koji sjedi drugi zdesna). Khalifah Shudžaudin sjedi Iqbalu s lijeve strane.

sami *Baal-i-Gabriel* pripisao istaknute jakosti karaktera Ćak Lenjinu. Musliman je jedan od tipova 'Božijeg Ćovjeka'.

Međutim, kao ona koja se nikada ne odaleĉuje od univezalnih osnova poeme, ona ostaje temeljno islamskoga karaktera po svome nepopustljivom kretanju iz jedne veliĉanstvenosti muslimanske misli i historije u drugu sve dok se prošlost ne transformira u sadašnjost, a sadašnjost se iskušava kao nagovještaj budućnosti.

U cjelokupnom planu *Baal-i-Gabriela*, 'Džamiji u Kordobi' prethodi 'Molitva' (napisana u samoj džamiji). Moćna raskoš ovih poema kontrastira raznolikim nijansama nekoliko drugih molitvi – nizajući se od dramatiĉnih monologa likova iz maurske Španije i ruskog Lenjina do meleka na nebesima i, konaĉno odgovora od Samog Boga, o kome poema puno kazuje, a u kome Bog nalaže melecima da sruše tiranske društvene i ekonomske sisteme u svijetu.

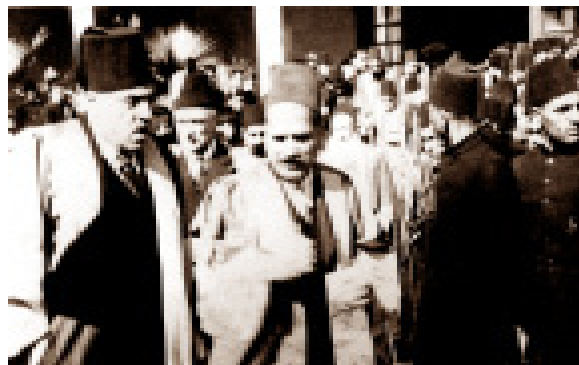
Dvije knjige su izišle iz štampe naredne godine: *Zarb-i-Kaleem* na urdu jeziku i *Pas Cheb Bayad Kerd Aye Aquvam-i-Sharq* na perzijskom.

Prva je nosila podnaslov 'Objava rata protiv sadašnjeg doba' i izložila je Iqbalovo gledanje na religiju, obrazovanje, umjetnost, aktualne probleme i 'žensko pitanje'. Ona se poĉesto gleda radije kao didaktiĉna i, pošto se usporedi sa ostalim Iqbalovim djelima – posebno njegovom ranijom poezijom – njezini navodi Ćesto zvuĉe krutom i nepovezanom. Ovo se uglavnom ima zahvaliti selektivnom Ćitanju, pošto ova impresija nije korektna kao onda kada se knjiga prouĉava u svojoj cijelosti. Kao prvo, same uvodne poeme Ćine bjelodanim da je pjesnik itekako svjestan izdržljivosti svoga izraza, koji ima zahvaliti naravi svoje zadaće.

Ćovjek sa skoro šezdeset godina koji pati od hroniĉne bolesti - on je morao raĉunati da je ova knjiga vjerovatno posljednji izraz njegove vizije za univerzalnom društvenom rekonstrukcijom, i kao takav osjeĉaj urgentnosti je posvema opravdan. Međutim, islamske poeme u ovom djelu ne odaju viĉenje svijeta koji je podvrgnut muslimanskom vjerovanju. Zapravo, jedna od poema sadrži popriliĉno sarkastiĉnu kritiku propovijedanja islama u Europi, te predlaže da se eksploatiranje siromašnijih nacija neće okonĉati konverzijom bijelog Ćovjeka, jer je zapadnjaĉki politiĉki sistem utemeljen na rasi radije negoli na religiji. Implikacija je ta da je promjena u politiĉkoj strukturi globalne zajednice potrebna, a ne propovijedanje vjere. Muslimanske se Ćitaoce poziva da obrate pozornost na liberalno lice islama i da predstave Ćovjekoljubiv model pred svijet. Upravo kao što je to Sir Syed uradio prije njega, Iqbal jednako tako poziva muslimanske Ćitaoce da se udalje od takvih neproduktivnih ideja kao što je predestinacija i slijepo slijedenje vjerskih voĉa.

'Makkah and Geneva' ('Mekka i Źeneva') je jedna od brojnih poema gdje je islamski cilj predstavljen „ništa manjim kao nacija Ćovjekoljublja. Mekka je poslala ovu poruku zemlji Źeneva: Liga naroda, ili Liga Ćovječanstva?“

Posvećujući svoj život rekonstrukciji muslimanskog religijskog mišljenja za postizanje jedinstva ljudskog roda, on je neprestano ponavljao ovdje da

Iqbal nikada nije prestao da predaje i ova mu je druga profesija davala neovisniji dohodak, posebno kada je njegova advokatura propala nakon 1934. god. Iako se nikada nije vratio predavanju nakon 1910. (izuzev kratkog povratka na Vladin koledž 1919.), on je ostao povezan sa Pendžab sveučilištem kao profesor sve do 1930-ih, a također je bio i dekan Orijentalnog fakulteta jedno vrijeme.

Kao ispitivaĉ i glavni ispitivaĉ, bio je plaćen za svoje usluge sukladno postojećim cijenama – koje su varirale sukladno stepenu gradusa od 15 do 100 rijala za pisanje rada, te nekoliko pisa do preko dva rijala za rješenja pitanja za provjeru. Jedno vrijeme je također ocjenjivao radove na Sveučilištu Aligarh. Njegov prihod je odrađavao 'dohodak sa sveučilišta' koji je obično varirao između 1400 do preko 2000 rijala godišnje od 1921. do 1936., opadajući na manje od hiljadu posljednje dvije godine njegovog života (u to je vrijeme bio prikovan za krevet, a prihod od njegove advokature nije imao posljednje tri godine života).

Iqbalov metod provjere radova je bio sliĉan onom njegovog uĉitelja iz Sialkote, Mir Hasana: on je provjeravao svako pitanje iz svih radova ukруг radije negoli da provjerava rad za radom.

Iqbal je bio vrlo strog u vezi sa profesionalnom Ćašću i bio bi iritiran ukoliko se zahtijevalo da se protuzakonito mijenjaju rezultati.

On je također napisao udžbenike za urdu i perzijsku knjiŹevnost. *Urdu Course (Urdu kurs)* za 6., 7. i 8. razred je napisao u suradnji sa Hakeem Ahmad Shudžaom i objavljen je 1924.; on je proširen na 5. razred u suradnji sa istim autorom 1926.; i *Aina-i-Adžam* za uĉenje perzijske knjiŹevnosti za starije razrede 1927. god.

Tarikh-i-Hind, historijski udžbenik koji je prvo objavljen 1913. u naslovu se tvrdi da je napisan u koautorstvu sa Iqbalom, međutim, Ćini se da to nije taĉno u pogledu sadrŹaja.

Na vrhu: Iqbal na Aligarh sveučilištu. Fotografija nije datirana.

Iqbal je primio četiri počasna zvanja doktora književnosti (uključujući jedan koji mu je posthumno dodijeljen). Oni su bili od sljedećih sveučilišnih centara: 1) Pedžab (prilikom jubileja 1933.); 2) Aligarh (1935.); 3) Allahabad (povodom njegovog zlatnog jubileja 1937.); i 4) Tokyo (posthumno 1960.).

Očito je Usmania sveučilište (Hyderabad Deccan) također odlučilo da mu uruči odličje u posljednjoj godini njegovog života, ali nije poznato da li je ono i uručeno.

Guvernerov navod za Iqbalu na Pendžab sveučilištu je bio sljedeći: „U Sir Muhammadu Iqbalu, Sveučilište odaje priznanje pjesniku i filozofu široke reputacije, te nam je drago što je niz godina bio dekan Orijentalnog fakulteta ovog sveučilišta“.

Devet drugih dostojanstvenika je primilo počasna zvanja istom prilikom. Među njima su bili stari Iqbalov prijatelj Sir Fazli Husain, Sir Sikander Hayat Khan, Maharadža iz Džammua i Kašmira i, posve slučajno, Iqbalov ljuti rival Sir Shadi Lal (glavni sudac Visokog suda u Lahoreu).

Na vrhu: Iqbal nakon primitka počasnog doktorata književnosti iz Pendžaba (1933.).

Desno: Iqbal nosi doktorsku akademsku odjeću (talar).

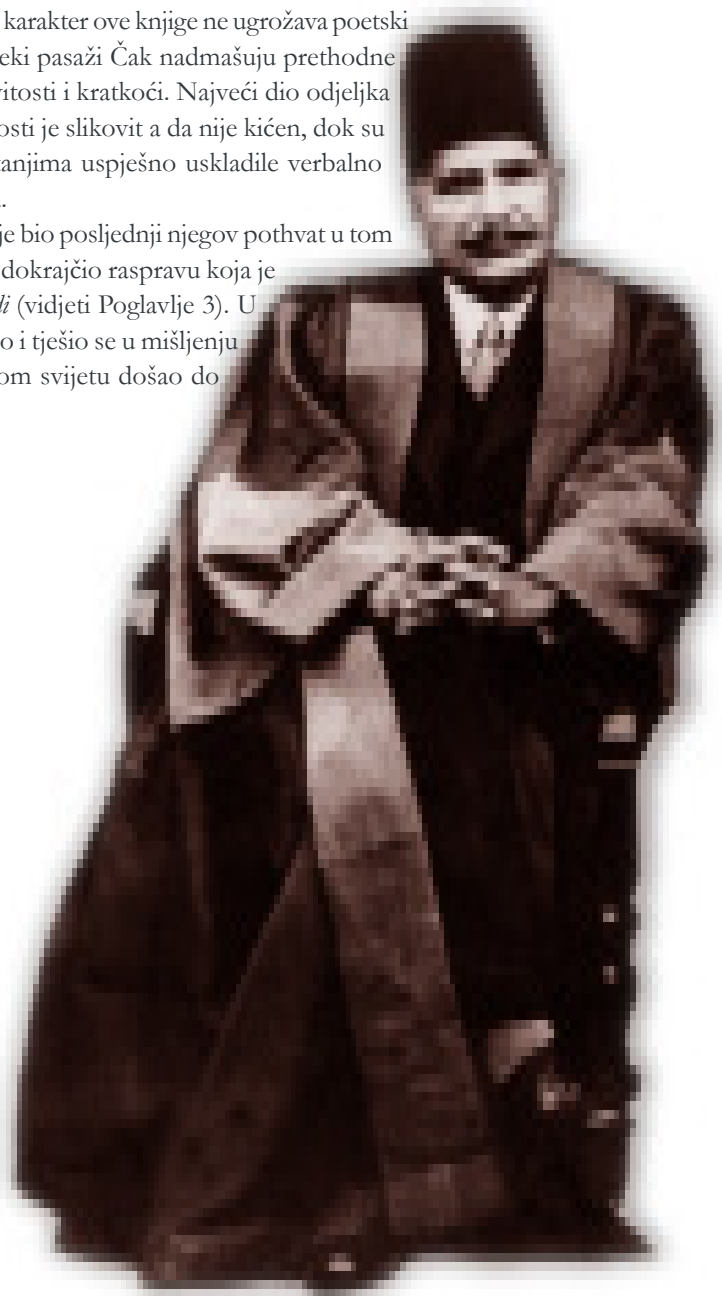
Suprotna strana: Iqbal na Aligarh sveučilištu; nije datirano.

se vjerovanje prokreće u predrasudu ukoliko je razdruženo od osjećaja za život: svaki ogranak koji raste na Planeti jeste svjedočanstvo Činjenici da su Čak i planete svjesne protezanja prostora, dokazivao je on u poemi koja je prikladno naslovljena ‘Resignation’ (‘Rezignacija’): „Ne ograđuj put za djela prirodnih potraživanja / Podvrgavanje Volji Božijoj ima različite ciljeve“.

Knjiga ne manjka svojim udjelom u šokantnom postupku u poticanju Čitalaca, posebno muslimanskih Čitalaca: „Mogu li to kazati otvoreno, ukoliko vam to nije odveć naporno: egzistencija ljudskog bića nije ni duša, ni tijelo!“ Ukoliko su muslimani provodili njegovu viziju univerzalne društvene rekonstrukcije, onda bi ih se trebalo pozvati da revidiraju svoje pozicije o brojnim pitanjima o životu i religiji te da ih se prodrma za kritičko promišljanje koje je bilo objedinjena svrha islamskih poema u ovoj knjizi, bilo motivaciona ili racionalna.

Otvoreno didaktički karakter ove knjige ne ugrožava poetski kvalitet odveć puno i neki pasaži Čak nadmašuju prethodne urdu poeme po jezgrovitosti i kratkoći. Najveći dio odjeljka o umjetnosti i književnosti je slikovit a da nije kićen, dok su poeme o aktualnim pitanjima uspješno uskladile verbalno umijeće sa polemikama.

Perzijska mesnevija je bio posljednji njegov pothvat u tom žanru i na neki način je dokrajčio raspravu koja je započela u *Asrar-i-Khudi* (vidjeti Poglavlje 3). U to vrijeme je poboljševao i tješio se u mišljenju da je njegov rad na ovom svijetu došao do doličnog kraja.

SINOPSIS

Baal-i-Gibreel (1935.)

Baal-i-Gibreel (Džibrilovo krilo) je najomiljenije od strane kritičara i ozbiljnih čitalaca. U urdu književnosti ono ostaje nenadmašno kao kombinacija filozofskih predmeta, snažno izražavanje i ganutljiva melodija.

Posvedbeni stihovi

Odiyeljeni stih na naslovnici poziva čitalaca da obnovi prtljag za sunačno putovanje te da osvježi izgoreno iz predaha dana. Posvetna strana sadrži samo uljudno upozorenje, koje je prevedeno od antičkog hinduskog pjesnika Bhartari Harija: „Srce dijamanta može biti odsječeno cvijetnom laticom; riječi, slatke i nježne, potrošene su na neuku budalu”.

1-16

Šesnaest poema, koje uočljivo nose brojeve umjesto naslova (otuda su ih komentatori pogrešno nazvali *gazelima*), čine dijalog sa Bogom.

1-61

Nenaslovljene poeme se iznova pobrajaju nakon 16 – vjerovatno da označe promjenu u predmetu, koja sada obuhvata obraćanje pojedinim ljudskom bićima. Tapiserija pokazuje najširi opseg filozofskih predmeta koji je ikada zabilježen na jednome mjestu u urdu književnosti. Teme uključuju: metafiziku, mistiku, etiku, savremenu

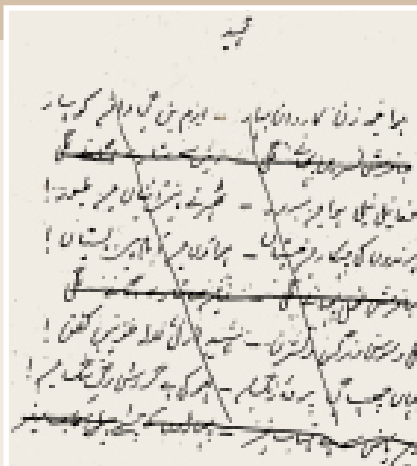
historiju, politiku itd. – a da ne spominjemo izlaganje Iqbalove vlastite filozofije jastva, koja se po prvi put pojavljuje ovdje na urdu jeziku – skoro dvadeset godina nakon njegovog skiciranja na perzijskom.

Kvatrine

Kvatrine na urdu jeziku koje je napisao pjesnik ovdje su uključene po prvi put. One prate diskurs koji je predočen u prethodnim odjeljcima.

Naslovljene poeme

Druga polovica knjige sadrži obične poeme. Otvara se skupinom himni, koje uključuju takva majstorska ostvarenja kao što su ‘The Mosque of Cordoba’ (‘Džamija u Kordobi’), i trilogiju poema koje započinju sa ‘Lenin in the Presence of God’ (‘Lenjin u Božijoj Prisutnosti’). Ove slijede poeme u Čast Poslanika, koje vode u poeme o gotovo svakom predmetu koji je ovlaš dotaknut u prethodnim nenaslovljenim poemama. Razrada se javlja u različitim detaljima – uz osvježavajuću sintezu dirljive lirike i kompleksnog filozofskog mišljenja.

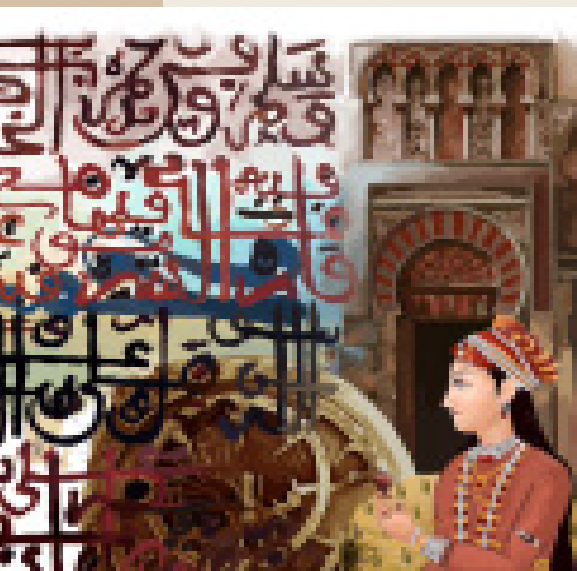
‘Sakinamah’ je najvjerovatnije napisana 1934. god. Uključena je u *Baal-i-Gibreel* početkom naredne godine.

Ona slijedi ustanovljenu konvenciju perzijske i urdu poezije, čime je navala Proljeća proslavljena kroz traženje uslužnosti donosioca vina. Ova se konvencija ovdje pretvara kako bi se istražilo duhovnu zbiljnost slikovite ljepote. Vino, koje tradicionalno predstavlja žeđ za duhovnom

spoznajom, ovdje ujedinjuje Božiju ljubav sa hitnom urgentnošću za pozitivnim djelovanjem u svijetu.

Šezam kitica pokrivaju sljedeće teme: a) pregled prirodnog svijeta i ljudska pitanja; b) dekadenciju muslimanske zajednice; c) muslimansku renesansu; d) život i univerzum – metafizički pregled; e) tajne Jastva; f) put naprijed.

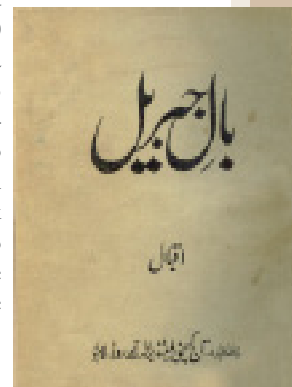
Poema je ažuriranje ‘The Khizr of the Way’ (‘Hizr Puta’) kao sažet prikaz Iqbalovih filozofskih ideja. Međutim, njezina se književna funkcija razlikuje od svih drugih dužih urdu poema. S jedne strane, ona bi se mogla pobrojati kao neidentificirana počast Wordsworthu po tome što u tolikoj mjeri miješa estetski užitak sa duhovnim značenjem u procjeni prirode; s druge strane, ona daje novu životnu snagu određenim konvencijama istočnjačke književnosti i određenom mističkom vokabularu dovodeći ih licem u lice sa modernim navadama uma – mala rekonstrukcija književne misli na Istoku.

Moguće je čitati *Baal-i-Gibreel* na više načina. On se može shvatiti kao metafizičko sabiranje ljudske historije, raskomadana i iskustvenija *Džavidnama* vrsta, ili knjiga predivnih poema koje se mogu čitati s užitkom na njihov vlastiti način.

Dominantna tema u knjizi je primordijalna ljudska borba protiv strasti unutar i sila izvana, a što je najbolje izraženo u ‘The Spirit of Earth Welcomes Adam’ (‘Duh Zemlje izražava dobrodošlicu Adamu’).

Prvo izdanje *Baal-i-Gibreela* pojavilo se u januaru 1935. god. Štampano je u Tadž Company (Lahore) u neobično visokom tiražu od 10.000 primjeraka veličine 15x19,5 cm (224 stranice). Kako se tvrdi, sami je posrednik nabavio dodatne piratske kopije iz štamparije.

ABESINIJA

(18. august 1935.)

Ti zapadnjački lešinari moraju još da nauče

Kakvi otrovi vrebaju u abesinskoj lešini,
Tom crvljivom truplu koje je spremno da se raspadne na dijelove!

Civilizacijski zenit, nadir vrline;

U našem svjetskom pljačkanju je narodna trgovina,

Svaki vuk pristupa nedužnoj janjadi.

Jao sjajnoj Časti

Crkve,

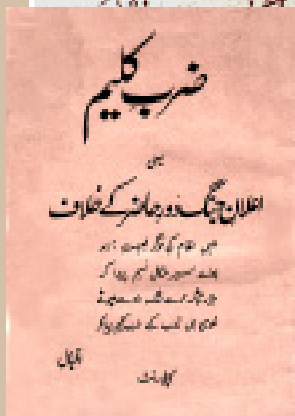
Jer je Rim razbio na komadiće na

pijaci,

Oštro je izgrebana, Sveti Oče,
istina.

Prijevod V.G. Kiernana

Desno: Etiopljanski kralj Haile Selassie. Njegovu izgledniju zemlju je napao Mussolini kako bi teritorijalno razdjelio „carstvo”.

Zarb-i-Kaleem je prvi put objavljen u julu 1936.

Prepisivač je nepoznat, međutim, čini se da je to bio neko drugi a ne Abdul Madžeed, Iqbalov redovni prepisivač. Pet hiljada primjeraka je štampano veličine 15x20 cm (182+8 stranica) u Kapoor Art Printing Works, Abbott Rd., Lahore, na temelju sporazuma sa Lala Goranditta Mull Kapoorom i ovo je izdanje prodavano iz Kutub Khana

SYNOPSIS

Zarb-i-Kaleem (1936.)

Zarb-i-Kaleem („Musaov štap”) obično se smatra didaktičkim i polemičkim, ali je ova knjiga jednako tako bogata izvanrednom glatkoćom izražavanja. Knjiga je važan dokument poetskog izražavanja koje se zaustavlja kako bi pokrilo polemiku bez gubitka gracioznosti verbalnih umijeća.

Ona nosi podnaslov „Ratni poklič protiv sadašnjeg doba”, a koncept je objašnjen u dva kupleta na ilustraciji nasuprot naslovne strane. Posvetu Sir Hameedullahu, Nawabu iz Bhopala, slijede dvije uvodne poeme, koje su kratke, kao i sve drugo u ovoj knjizi.

Islam i musliman:

Poglavlje sadrži 67 poema koje promišljaju savremenu politiku i društvo sa duhovnog stajališta, i izlaže Iqbalova Često ponavljana gledišta o potencijalu islama kao životne snage. Poznata poema, ‘*La ilaha illa Allah*’ – (Iqbalova posljednja javna recitacija) također se pojavljuje ovdje.

Obrazovanje i odgoj

Ovih 28 poema se fokusira na ideale koji trebaju biti postignuti kroz poželjno obrazovanje; otuda neprestano ponavljanje Iqbalovog koncepta o tome šta ljudsko biće uopće treba da bude.

Žena

Ovo je kratko poglavlje – koje sadrži tek nekolicinu od 9 poema, od kojih većina stoji optužena za muški šovinizam i eugeničke ideje. Ti poznati reci također dolaze iz ovog poglavlja: „Žena je boja univerzuma” (*unjuood-e-zan say hai tasveer-e-kain-at mien rang*).

Književnost, umjetnosti

Iqbalova životna borba protiv književnosti očaja, tuge i straha doseže svoju najvišu notu ovdje – 43 poema su izravni potomci poglavlja „U pogledu istinske naravi poezije i reforme islamske književnosti”, koje je izložio u svome *Asrar-i-Khudi* dvadeset i jednu godinu ranije. Međutim, publika ovdje nije striktno islamska, a poruka nema eksplicitno univerzalni poziv.

Istočnjačka i zapadnjačka politika

Trideset i pet poema u ovom poglavlju ostaju značajni kao Iqbalova filozofska razmišljanja o događajima koji su

vodili svijet, u vremenu oko dvije godine, u najrazorniji

Drugi svjetski rat. Iqbalovo je stajalište u principu antiimperijalističko i po implikaciji antizapadnjačko. Neki stihovi sada su postali poslovičnima, kao što je Iqbalov napad na univerzalno zastupništvo: „Demokracija je oblik vladavine gdje se ljudi broje, ali ne procjenjuju”.

Refleksije o Mehrab Gul Afghanu

Ovih dvadeset poema (naslovljenih brojevima umjesto naslovima) predstavljene su kao promišljanja fiktivnog karaktera: Afganistan je izabran kao njegov dom očito da označi jake prirodne instinkte koji su asimilirani od ovih kulturnih snaga.

REZIGNACIJA

Grančice i debele grane ovo suptilno pitanje objašnjavaju

Ovaj osjećaj koji okružuje široko do biljki neusiljen je.

Sjeme se ne zadovoljava boravljenjem u mraku,

Ono ima strast da se vine u vis iz zemlje poput iskre.

Ne ograđuj put za djela prirodnih potraživanja,

Podvrgavanje Volji Božijoj ima različite ciljeve.

Ako postoji odvažnost za rast, predgrađe je dovoljno;

O, Čovječe, svijet je prostran, ako si pametan.

EGIPATSKE PIRAMIDE

Tišina okružuje ovu pustoš

Čija intenzivna žar ofuri srce

Jedino u formiranju pješćanih dina

Priroda je pokazala svoju umjetnost.

Divota ovih piramida

Hvalevrijedna uzvišena nebesa za nemilost

Koja ih je ruka sazidala, dizajnirala i oblikovala,

Tako da se Čine da su odjenute u trajnu milost?

Postavi svoju kvalitetnost izrade posve slobodno

Iz prirodnih lanaca koji je vezuju Čvrsto

Jer ljudi koji su obdareni darom zanata

Nisu plijen, niti treba da osjećaju strah od lovaca.

Preveo Syed Akbar Ali Shah

PORODICA

Doris Ahmad (desno) rođena je u Njemačkoj i živjela je u Aligarhu 1936. sa svojom sestrom Lísom, koja je tamo bila udata za muslimanskog profesora. Kontaktirana je da se brine o Iqbalovoj djeci (Iqbalova supruga Sindar Begum umrla je godina dana ranije; Džavid i Munira su imali dvanaest i šest godina). Sljedeći su izvati iz Doris Ahmedinib iskrenih prisjećanja,

Iqbal kakvog sam ga poznavala (1986.).

Pripremila bih Bano (Muniru) za školu ujutro i Ali Baksh bi je odvezao u tongi. Kada sam tek došla, ona je bila učenica u obližnjoj školi koja se zvala Gimnazija muslimanskih djevojaka. Primijetila sam, kad god dođe iz škole, da je njezina odjeća bila isprljana i poprskana tintom; dvaput je njezina kosa bila prepuna ušiju. Nije bila sretna u toj školi i činilo se da ne uči baš dobro. Sugerirala sam dr. Sahibu (Iqbalu) da bi trebala promijeniti školu. On je odluku preputio meni. Tako sam otišla da obidem ženske škole u susjedstvu.

Škola Kinnaird, koja nije bila daleko, činila se da održava dobar standard. Direktor mi je rekao da je proučavanje Biblije obavezno za sve učenike. Spomenula sam ovo dr. Sahibu, koji nije vidio ništa loše da Bano pohađa ova predavanja. On je držao da će ovo povećati njezinu spoznaju; on sam je jednako tako duboko proučavao Bibliju. On je zahtijevao da se posebni Časovi održavaju za nju na kojima će se je podučavati Kur'anu. Chaudry Muhammad Husain (Iqbalov prijatelj i kasnije skrbnik djece) je ovo uredio i Bano je počela da pohađa Kinnaird gimnaziju...

Dr. Sahib je uvijek ručavao sa djecom poslije podne i ispitivao Muniru i Džavida o njihovim dnevnim aktivnostima. Navečer, nakon što bi djeca večerala, mi bismo svi malo posjedili u dr. Sahibovoj sobi. Chaudry Muhammad Husain je obično bio tamo u to vrijeme. Bano bi nakratko grajala i veselo skakutala okolo po sobi i potom bi se sklupčala i zaspala na dr. Sahibovom krevetu kada bi bila umorna. Ja bih je nakon toga odnijela u njezinu sobu gdje bismo obje spavale na susjednim dječijim krevetima...

Jednom je Bano zločesto kazala dr. Sahibu da joj nisam dala doručak iako ga je pojela. Ali Bakhsha su poslali da me pita o tome. Došla sam u dr. Sahibovu sobu i ukorila je zbog toga što je bila zločesta i što je lagala. Potom sam je odvela u njezinu sobu i izgrdila pokušavajući da joj unekoliko objasnim da ne bi smjela izreći čak niti najmanju laž. Kasnije mi je dr. Sahib kazao u njezinom odsustvu da sam ispravno postupila strogo je ukorivši za laganje, ali je tražio od mene da izbjegavam da je grdim u njegovom prisustvu, ako je to moguće, jer to vrijeđa njegove osjećaje.

Kada je Bano imala sedam godina, stari Shiekh Ata Muhammad, dr. Sahibov brat, poslao je *burqu* za Bano iz Sialkota sa uputama da bi je trebala nositi kada izlazi iz kuće. Ja sam bila zabezegnuta time. Odmah sam odnijela *burqu* dr. Sahibu i kazala mu da neću dopustiti Bano da je nosi pod bilo kojim okolnostima. Dr. Sahib se složio sa mnom da nema potrebe da to nosi. Bano ju je smatrala posve zabavnim odjevnim predmetom i koristila ju je kao igračku. Ona i njezine prijateljice su je redom nosile i trčale po vrtu...

Bano i ja smo jako puno voljele jedna drugu i uskoro mi

je postala kao kćerka.

Jednog dana sam otišla u kupovinu i umjesto da je Ali Bakhsh dovede iz škole, ja sam otišla po nju na putu nazad kući. Bila je jako uzbuđena zbog ovoga i veselo je brbljala u tongi. Vozač tonge je bio znatiželjan i pitao me je da li mi je ona kćerka. Kazala sam da nije. Bano je ovo čula, ali nije tada ovo prokomentirala.

Narednih je nekoliko dana njezino lice bilo mračno i bila je neobično tiha. Nisam mogla shvatiti razlog za ovo sve dok jednog dana nisam pričala sa njom i kazala uobičajeno: „Meri Baiti“ (‘kćeri moja’). Na ovo je odbrusila: „Oslovljavaš me sa ‘Meri Baiti, Meri Baiti’, ali kada te je vozač tonge pitao kazala si mi da nisam tvoja kćerka“. Objasnila sam joj uz veliku poteškoću da je, iako je volim kao svoje vlastitu kćerku, njezina istinska majka na nebu te, iako mi je bila kao i moja kćerka, nisam imala pravo tvrditi da sam njezina majka.

Ispod: Džavid i Munira sa njihovom tetkom Karim Bibi (Iqbalovom sestrom) u kasnijim godinama. Na dnu: gospođa Doris, Munira, njezin suprug Mian Salahuddin i Džavid u porodičnom krugu zajedno 1956. god.

Ali Bakhsb je bio Iqbalov kućni pomoćnik od mladosti. Umro je 1960-ih. Sljedeći su izvaci iz razgovora sa njim.

Dr. Sahib (Iqbal) nije puno spavao noću. Posjetioci bi ostajali s njim dokasno, ali Čak i nakon toga on bi nastavio sjediti, a njegova je glava bila zamišljeno nageća. Katkad bi se njegove oči orosile suzama bez nekog određenog razloga, ili bi počeo da plače sve dok se ne bi zakašljao; potom bi podigao ruke u molitvi i njegovo bi se lice ozarilo Čudnim blještavilom i unutarnjim smirajem.

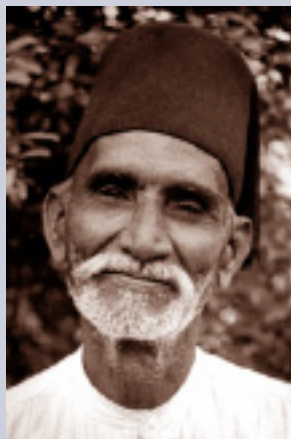
Bio je lahko sna. Čak i na mišju kretanju bi se probudio i potom bi zvalo: „Ali Bakhsb! Šta se desilo?” Ali bi uto nuo u svoje misli prije nego što sam mogao i odgovoriti. Uvijek sam mu bio pri ruci; Čak ni moj krevet nije bio daleko noću. Čim bi osjetio inspiraciju da piše poeziju, pozvao bi: „Ali Bakhsb! Donesi mi papir i pero!” i ja bih ovo odmah donio. Njegovo lice bi se uobičajeno zarumenilo kada bi pisao stihove i mogao sam vidjeti svjetlost u njegovim očima, međutim, kada bi prekinuo položio bi glavu na jastuk kao da je kamen spao sa njegovih prsa. Spočetka ovo nisam mogao razumjeti, ali sam potom saznao da je dr. Sahib bio pjesnik i da je ovo bio njegov uobičajeni način pisanja stihova...

Njegov život je bio jednostavan, međutim, moram ti kazati da je svojim slugama nudio istu hranu koju je i sam jeo. Nije bilo zasebnih jela za nas. Jednom su nam dali *dal* (mahunarke) bez *ghee* i nekim slučajem je on to primijetio. Bio je jako uzrujan i kada je ušao rekao je (svojim ljudima): „Niste dali ovo jelo slugama, već kao da ste to dali meni. Naša posluga je naša desna ruka, oni nas uzvisuju i sav naš kućni posao ovisi o njima. Za osudu je to da bi oni trebali biti diskriminirani u hrani...”

Nije volio taštinu i nije odobravao svojim poštovaocima ljubljenje ruku, niti kurtozane naklone. Ljudi su se gomilali oko nas kada je otišao u Allahabad (kada je održao svoj Čuveni Predsjednički govor), ali je bio jako ljut kada mu je neko prišao blizu i iskazao počast bacajući novac na masu. Odjednom ih je zaustavio i zadugo se jadao zbog toga.

Lijevo: Rehma, još jedan kućni sluga. On je bio sluga 1930-ih.

Chaudry Muhammad Husain (1894.-1950.) postao je Iqbalov vjerni poštovalac otprilike oko 1915. god. dok je studirao na Islamia koledžu u Lahoreu. Kasnije je postao bliski prijatelj, koji je nadzirao objavljivanje svih njegovih radova od 1923. god. i bio je skrbnik Džavida i Munire nakon Iqbalove smrti. Iqbalov mauzeloj je također dovršen pod njegovim nadzorom. Zaposlio se u Građanskom sekretarijatu Pendžaba na Iqbalovo inzistiranje 1926. god., kasnije obnašajući dužnost u tiskovnom odjeljenju i ministarstvu unutrašnjih poslova. U tom kapacitetu je bio odgovoran za poticanje zakonskih akcija protiv mnogih progresivnih autora, najnarocitije Sadat Hasana Mantoa i Ismata Chughtajja. On je smatrao njihova djela skandaloznim.

Nakon Iqbalove smrti, Husainov istaknuti smisao za humor Činio se poprilično podjarmljenim neprestanom osjećaju dužnosti prema svome rahmetli prijatelju i počesto je bio optuživan da je bio odveć posesivan. Manto je jednom satirično pisao o starom gospodinu koji misli da je Iqbal zaključao svaki književni talent u kofer i predao mu ključeve prije svoje smrti. Međutim, za Iqbalovu mladu djecu njegovo skrbništvo bilo dar s neba i njihov udobni odgoj se ima zahvaliti njemu do izvjesne mjere. On je pisao o Iqbalu tokom svoga života, ali je bio ogorčen na ideju da se pridruži piscima koji su krenuli ravno prema tome da bilježe svoje memoare i stajališta o ovom velikom pjesniku nakon njegove smrti.

Syed Nazeer Niazi (1900.-82.) bio je bratić Iqbalovog učitelja iz Sialkote, Syed Mir Hasana. Pridružio se ovom krugu oko 1920-ih i bio je zadužen za pripremanje korektnih rukopisa Iqbalovih pjesama od 1936. god., kada je pjesnik počeo da gubi vid. On posjeduje vrijednu zbirku knjiga i Članaka o Iqbalu, uključujući detaljne dnevničke pjesnikovih posljednjih dana, *Iqbal Kay Hužoor* (1971.).

M. Shafi (umro 1993.) bio je mladi aktivist Muslimanske studentske federacije (studentsko krilo Muslimanske lige) i kasnije ugledni novinar pod svojim *nom de plume* (pseudonimom), „Meem Sheen” (inicijali njegovog imena na urdu jeziku). Bio je redovni posjetilac Iqbala pred smrt i vodio je prepisku u to vrijeme.

Desno (s vrha prema dnu): Chaudry Muhammad Husain, Syed Nazeer Niazi i M. Shafi.

SINOPSIS

Pas Cheh Bayad Kard Aye Aqwm-i-Sharq (1936.)

Pas Cheh Bayad Kard Aye Aqwm-i-Sharq ('Dakle, što bi sada trebalo biti urađeno, narodi Istoka?') nastala je u snu u kojem je Sir Syed Ahmed Khan savjetovao Iqbalu da traži pomoć od Poslanika u pogledu svoje bolesti. Poema se preokrenula u posljednju Iqbalovu publikaciju za njegova života. Putopisni stih o Afganistanu (*Mathnavi Musafir*, ili 'Putnik'), koja je štampana dvije godine kasnije pridodana je ovom svesku, vjerovatno kao pomisao iza Čina.

Uvod

Uvodna poema se pojavljuje prije stihovanog uvodnika, oboje naglašavajući nadmoć ljubavi nad razumom.

Obraćanje Suncu

Reminiscencija Iqbalovog obraćanja Suncu u početnoj poemi (koja je uključena u *Bang-i-Dara*), gdje Iqbal zaziva sunčani blagoslov za samo zastrašujuće prenošenje poruke o poticanju novog života na dekadentnom Istoku.

Musaova mudrost

Nasuprot faraonovoj mudrosti koja slijedi u narednom poglavlju, Musaova mudrost je iluminirana Božijom svjetlošću. Ona je oslobađajući činilac u životima naroda.

Pas Cheh Bayad Kard Aye Aqwm-i-Sharq je prvi put objavljena u oktobru 1936. Nije poznato ime prepisivača, ali Čini se da je riječ o istoj osobi koja je radila kaligrafiju *Musafira*.

Štampano je 2000 kopija formata 16x20 (71 stranica) u Kapoor Art Printing Works, Abbott Rd. u Lahoreu uz ugovor sa Lala Goranditta Mull Kapoor da se prodaje u Kutub Khana Tuloo-i-Islam u Lahoreu. Drugo izdanje *Musafira* (1934.) pridodato mu je nakon nekoliko sedmica.

Wisdom of the Paraohs ('Mur-ost faraona')

Tirani jednako tako posjeduju mudrost i pokatkad ona može također biti vrlo poučna – kao što je moderna filozofija zapadnjačkih imperijalista – ali se ona poziva na nadmoć tijela nad duhom i podjarmljuje narod volji tirana.

Nema Boga osim Boga

Prvi dio islamskog idioma iznosi na vidjelo veličanstvenost u ljudima pozivajući ih da ustanu protiv svakog lažnog idola – materijalnog ili nematerijalnog – dok ih drugi dio povezuje sa primordijalnom Ljepotom kroz neuvjetovanu afirmaciju.

Siromaštvo

Iqbal ponovo utvrđuje značaj svoje omiljene teme – *faqr*, ili duhovnosti koja je inspirirala siromaštvo osobe koja se boji Boga i koja radije izabire umjesto nezakonitog luksuza.

Slobodni Čovjek

Kao i svuda drugdje u svojoj poeziji, Iqbal je hitar da nas podsjeti ovdje da se idealna ljudska osoba ne može odgojiti bez političke slobode.

O tajnama Božanskog zakona

„Niko ne bi trebao da ovisi o drugom u ovom svijetu”, kaže Iqbal. „Ovo i ništa više, jeste svrha Božanskog zakona”.

Nekoliko suza za Indiju

Ovo je jadanje nad političkom podjarmljenošću Indije koju su okupirali britanski kolonijalisti i koja se desila, sukladno Iqbalu, zahvaljujući pomanjkanju jedinstva među Indijcima.

Savremena politika

Iqbal kritizira prevrtljivost među lokalnim političarima.

Arapima

Arapski narodi su upozoreni protiv zala nacionalizma i podsjećani na slavnu prošlost: Arapi su oslobodili svijet od antičkog imperijalizma i kultivirali racionalnu misao.

Šta bi se trebalo uraditi

Iqbal poziva istočnjačke narode da ustanu protiv zapadnjačkog imperijalizma. Njegovi su prijedlozi: a) da koncipiraju zdrave tradicije i razviju samopoštovanje; te b) da steknu ekonomsku neovisnost.

„Vi znate vrlo dobro”, kaže on, „da je monarhija povezana sa upotrebom

پاس چه بایاد کرد آیه اقوام شرق

کوسته دار نامب اورنگ رنگ با سپهر پادشاهی

میرت دور کرد آیه اقوام شرق بدین سرانده امم شرق

در طرز تفکرت که در چه شکرگشت کائنات با کوه

برین دستخیزت بر سر قنار نورگس کرم لایق نه

گرگانه چرخ برین پهنی اشک کوه چرخ

دشمن تو سرخوشه انداخت کسین نام چرخ پادشاهی

دشمن چرخ کوه کوه کوه کوه

سویب رنگ با سواد کوه

brutalne sile. Ova brutalna sila, u našem vremenu, je trgovina. Trgovina je sada produljenje trona: oni stiču profit kroz trgovinu i poreze kroz kraljevstvo”.

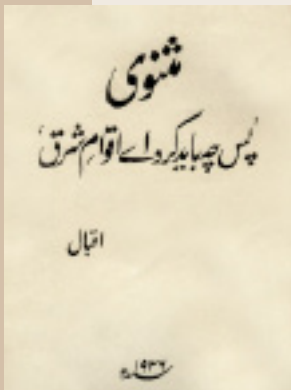
Zazivanje Poslanika

Segment koji je inspirirao Čitavu knjigu sada se pojavljuje kao molitva Poslaniku.

Putnik (1934.)

Poema započinje nenaslovljenim uvodnim stihovima. Pjesnik dobija poziv od Nadira Shaha, kralja Afganistana (na koga je izvršen atentat u vrijeme kada je poema bila dovršena). Naslovi poglavlja ističu:

- putovanje u Afganistan
- obraćanje pograničnim narodima
- putnik stiže u Kabul i posjećuje Njegovu Visost, rahmetli Kralja
- na grobu cara Babura
- posjeta Ghazni i posmatranje groba mudraca Sinajja
- duh mudraca Sinajja odgovara pjesniku iz Dženneta
- na grobu sultana Mahmooda (Bog mu se smilovao)
- jadikovka u Ghazni
- Qandhar i posmatranje Poslanikovog ogrtača
- na grobu Ahmeda Shaha Abdalija, utemeljivača afganistanske nacije
- obraćanje islamskom kralju, Njegovoj Visosti Zahir Shahu (Bog mu se smilovao).

Nije poznato kada je Iqbal prvi put upoznao Džinnaha. Možda je Čuo za to ime oko 1911. god. kada je Džinnah uspješno branio slučaj zastarjelog muslimanskog zakona na kraljevskom vijeću. Iqbal je bio skeptičan u vezi sa Čitavom stvari i smatrao je da je to mnogo vike nizašto; „Shiekh Sahib je imao običaj da se bori za zakon o skrbništvu”, napisao je u satiričkoj poemi. „Pitajte ga da li posjeduje iman je za pretvaranje u skrbništvo!”

Lucknow pakt, krunski uspjeh Džinnahove rane političke karijere, bila je velika klopka sukladno Iqbalu. On je vjerovao da će ovaj pakt preokrenuti muslimansku većinu Pendžaba u zbiljsku većinu te je čak napisao neke satirične stihove o Džinnahu koji se spušta iz nebeskog Londona na brdo (Simla) poput drugog Isusa Krista. Koncem 1929. god. Iqbal i Džinnah su se držali u suprotnim taborima Muslimanske lige, koja se razdvojila između Džinnaha i Sir Muhammada Shafija. Iqbal je otišao u Delhi te godine kako bi prisustvovao sastanku na kojem se pretpostavljalo da će Džinnah predočiti svojih Četrnaest tačaka, ali nije. Oni su jamačno razvili određeno uzajamno uvažavanje naredne godine kada je Liga privremeno izgledila spor i kada je Iqbalu upućen poziv da predsjedava njezinim godišnjim zasjedanjem uz Džinnahov pristanak.

Tužni odlazak sa scene Sir Muhammada Shafija 1931. god. možda je izvršio pritisak na Iqbala da uvidi potrebu, kao i mogućnost, da gleda na Džinnaha u drugom svjetlu, i prenosi se kroz usmenu tradiciju da je Iqbal bio Čest gost u Džinnahovoj Hampstead rezidenciji tokom Treće konferencije. Iqbal je također spomenut kao jedan od ljudi koji su poticali Džinnaha da okonča svoj samonametnuti egzil i da se vrati u domovinu. Uprkos historiji političkih razmimoilaženja Džinnah je bio jedini muslimanski lider u Indiji čija se osobna velikodušnost mogla uporediti sa Iqbalovom vrlo visokom imaginacijom.

Ova su se dvojica susrela u posljednjoj sedmici aprila 1936. u Iqbalovoj rezidenciji u Lahoreu kako bi raspravili uspostavu parlamentarnog kolegija za Muslimansku ligu u Pendžabu. Džinnah još nije bio zaslužio svoj naslov Quaid-i-Azama, ili Velikog lidera, ali ga je pjesnik jamačno smatrao takvim. Kazao je svome dvanaestogodišnjem sinu Džavidu da će ugostiti vrlo važnu osobu, i kada je Džinnah komentirao uzdržanost stidljivog dječaka da odgovori na uzročno pitanje o tome šta bi volio da radi kada odraste, Iqbal je prokomentirao: „On čeka na tebe da mu kažeš šta bi trebao biti”.

Parlamentarni kolegij je kasnije uspostavljen i Iqbal je odigrao glavnu ulogu u dovođenju muslimana iz Pendžaba da prihvate Džinnahovu Muslimansku ligu. Zadaća je bila teška i nipošto nije završena za Iqbalovog života. U najboljem slučaju, Džinnah je mogao da napravi tzv. pakt sa Sir Sikander Hayatom, unionističkim liderom ove provincije, kome Iqbal nije vjerovao. Međutim, Iqbalove usluge su prošle dug put do konačne popularnosti Muslimanske lige u ovoj provinciji.

„Njegova stajališta su suštinski u saglasnosti sa mojim”, Džinnah je napisao u svome predgovoru kolekciji Iqbalovih pisama koja su mu napisana, „i konačno su me dovela do istih zaključaka kao rezultata pažljivog propitivanja i proučavanja ustavnih problema s kojima se suočava Indija”.

„Liga napokon mora da odluči o tome hoće li ostati tijelo koje predstavlja gornje klase indijskih muslimana ili muslimanskih masa koje dosad, zbog dobrog razloga, nisu imale zanimanja za nju”, napisao mu je Iqbal dok je objašnjavao da novi Ustav iz 1935. god. nije osiguro pravdu običnom narodu. Forsirajući značaj ekonomskih problema masa, primijetio je: „Srećom, postoji rješenje u provođenju

Iznad: Quaid-i-Azam Muhammad Ali Džinnah (1876.-1948.)

Letters of Iqbal to Jinnah (Iqbalova pisma Džinnahu) objavljena su 1943. uz Džinnahov predgovor. Uključeno je trinaest pisama i ona pokrivaju sljedeće teme:

23. mart 1936. Napredak parlamentarnog kolegija

9. juni 1936. Prijedlozi za manifest kolegija

25. juni 1936. Traženje savjeta o prijedlozima unionističkih lidera Sir Sikandara i Ahmada Yar Daultana

23. august 1936. Traženje savjeta o mogućem kompromisu sa unionistima

20. mart 1937. Predlaganje Sveindijske muslimanske konvencije koja bi odbacila zahtjeve Džawaharal Nehrua u Sveindijskoj nacionalnoj koncenciji

22. april 1937. Slijeđenje njezinog programa nadalje

28. maj 1937. Predlaganje da Muslimanska liga uspostavi povjerenje sa masama s ciljem rješavanja ekonomskih problema kroz muslimanski zakon – otuda treba država ili države

21. juni 1937. Objašnjenje da je za muslimane Sjeverno-zapadne Indije i Bengala jedini mirovni način izlaska iz povećanja etničkih neprijateljstava; sugerira da bi se naredno zasjedanje Lige trebalo održati u Lahoreu

11. august 1937. Slijeđenje njezinog programa nadalje

7. oktobar 1937. U pogledu učešća Pendžabi predstavnika na Liginom zasjedanju u Lucknowu; predlaganje pitanje za Džinnahovo obraćanje

30. oktobar 1937. Raspravljanje rezolucije Kongresnog komiteta; jednako tako nakana unionista

1. novembar 1937. Izvještavanje posljedica Džinnah-Sikanderovog pakta i traženje kopije

10. novembar 1937. Jadanje da Sir Sikander želi da osvoji Ligu i da je eliminiira.

'Islam and Ahmedism' ('Islam i ahmedijanstvo') (koji je je kasnije štampana kao brošura uz prijevod na urdu) objavljen je u Časopisu *Islam*, Lahore, u januaru 1936. Nehru je kritikovao ranije Iqbalove izjave, posebno 'Qadiyanis and Orthodox Muslims' ('Kadijanije i pravovjerni muslimani') u: *The Statesman*, Calcutta, 14. maj 1935.

Iako je cijenio Nehrua kao prvog nacionalnog indijskog lidera koji je zainteresiran za sadašnju islamsku duhovnu uskomešanost, Iqbal je uzrujan jer Nehruov pristup pitanju ahmedijanstva iznevjerava zamjerke za prospekte muslimanske političke i religijske solidarnosti u Indiji.

Islamu kao društvenom organizmu treba konačnost Muhammedovog poslanstva, jer ona osigurava emancipaciju Čovječanstva od duhovne predaje; stoga bi se ahmedije trebale očitovati kao zasebna zajednica. Iqbal odbacuje tri argumenta Mirza Ghulam Ahmeda Qadiyanija, utemeljivača ahmedijskog pokreta, ali sugerira da bi daleko bolje od teološkog odbacivanja moglo biti komparativno propitivanje iskustava Mirza Ghulam Ahmada i savremenih nemuslimanskih mistika (npr., Rama Krishne iz Bengala) u svjetlu moderne psihoanalize, ali koristeći Kur'an kao kriterij.

Odgovori koje su obezbijedili političari i udruženi teolozi nakon gubitka političke moći muslimana bili su nedostatni budući da „u primitivnim zajednicama nije logika, već autoritet taj koji poziva“, te su otuda pojavi novih poslanstava neki iskazali dobrodošlicu.

Drugi smjer djelovanja su izabrali reformatori poput Sir Syeda, Afganija i Ahmeda Džana (vjerovatno su svi bili inspirirani Abd al Wahabom iz Nadžda), koji se borio protiv zla u muslimanskom svijetu – mullaizma, misticizma i muslimanskih kraljeva. Oni su iznijeli na vidjelo novu vrstu Čovjeka, kao što su Zaghlul Pasha (Egipat), Mustafa Kemal (Turska) i Reza Shah (Iran) u kojima „logika nije ta, već život koji se neumorno bori da razriješi njegove probleme“ i otuda temelji islamske solidarnosti nisu uzdrmani bilo kakvim greškama ovih ljudi koje su oni mogli napraviti.

Uprkos razlici u mišljenju Iqbal je posjedovao blagi zavoj za Džawaharlala Nehrua (desno) i njegovog oca Motilala, posve moguće zahvaljujući zajedničkom kašmirskom porijeklu. Oba Nehrua su povoljno spomenuta u *Džavidnami* (1932.) kao borci za slobodu. Jedini zabilježeni susret između Iqbala i Džawaharlala desio se početkom 1938. god. i uglavnom je bio nepolitičkog karaktera.

islamskog zakona i njegovog daljnjeg razvitka u svjetlu modernih ideja. Nakon dugog i pažljivog proučavanja islamskog zakona, došao sam do zaključaka, ukoliko se ovaj sistem zakona ispravno shvati i primijeni, da je barem pravo na opstanak osigurano svima”. Potreba za muslimanskom državom ili državama je stoga neminovna, istaknuo je on.

I kao što Će Džinnah napisati u svome predgovoru, ova su se stajališta „pronašla pravodobno u ujedinjenoj volji muslimanske Indije kako je skicirana u lahorskoj rezoluciji Sveindijske muslimanske lige, popularno poznate kao 'Pakistanske rezolucije', koja je donesena 23. marta 1940”. To je bilo gotovo dvije godine nakon Iqbalove smrti.

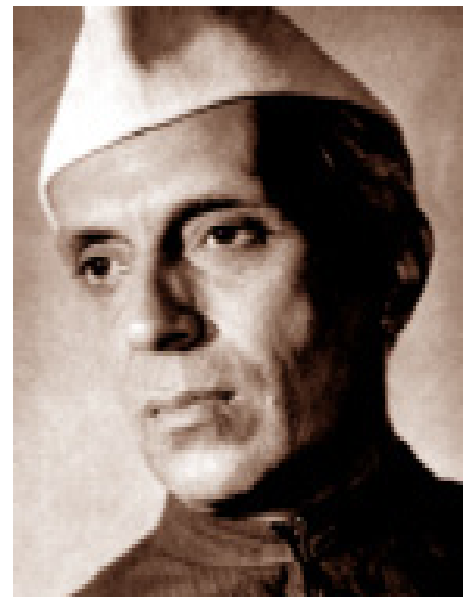
Iqbal se bavio sa dvije glavne kontroverze pred kraj svoga života.

Prva od ovih je započela kada je guverner Pendžaba savjetovao muslimanima da prevladaju raskol između ahmedija i neahmedija. Mirza Ghulam Ahmed iz Qadiyana, religijski učenjak i polemičar započeo je ahmedijski pokret krajem 19. stoljeća. Kasnije je tvrdio da je poslanik i svi su ga muslimani prihvatili kao takvog. Vjerovanje u vezi s drugim Kristovim dolaskom bilo je u optičaju među brojnim školama muslimanskog mišljenja, a Mirza Ghulam Ahmed je također tvrdio da je obećani mesija.

Iqbal je isprva bio impresioniran energičnošću i društvenim duhom ovog pokreta i on je pronašao neke povoljne reference u njegovoj ranoj prozi (ali nikada u njegovoj poeziji, izuzev jedne najranije poeme čije autorstvo ostaje upitno). On nikada nije mogao saosjećati sa religijskim idejama njegovog utemeljivača, jer je to bilo odbacivanje konačnosti Poslanika islama. (Sukladno Iqbalu, 'obećani mesija' bio je „patvoreni izraz“, pošto je koncept čekanja na nadnaravnog otkupitelja bio stran duhu islama.) Već 1935. god. on je otvoreno od Vlade tražio da ahmedije proglašavaju zasebnu zajednicom od muslimana, uostalom kao što su sikhi proglašeni odvojenima od hindusa 1919. god.

Žestoko je kritikovan od ahmedija, Britanaca i Indijskog nacionalnog kongresa (Posljednji je bio predstavljen serijom predavanja Džawaharlala Nehrua kome je Iqbal odgovorio iscrpnim člankom o ovom predmetu.)

Drugi argument je započeo s njegovim poprilično ostrim iskazom protiv Husain Ahmed Madanija, uglednog učenjaka iz ortodoksnog seminara iz Deobanda, za koga su novine izjavile da je kazao da su narodi osnovani na temelju teritorija, a ne religijskih ideala. Iqbalova kritika je iznesena kao perzijska poema, koja započinje: „Nearapski svijet još uvijek nije shvatio religijski misterij, ili kako inače Husain Ahmed iz Deobanda izriče takvu glupost!” Sljedeća kontroverza je označila

posljednju intelektualnu bitku koju je Iqbal vodio, i ona je bila prikladna da je njegov oponent trebao predstavljati ortodoksiju dok brani teritorijalnost: dva koncepta protiv kojih je Iqbal zauzeo životno stajalište sada su bila objedinjena u jednoj osobi!

Njegova žarka želja je bila da posjeti sveta mjesta Mekku i Medinu. Anticipirajući ovo, on je naslovio narednu zbirku perzijskih poema *Armaghan-i-Hidžaz* (*Arapski poklon*). Njegovi sekretari su bili šokirani kada je konačno izdiktirao sadržaj. Da li je on odustao od nade da će biti živ do svetog putovanja i dovršenja svoje knjige u zemlji Poslanika?

Profesor Hameed Ahmad Khan, koji ga je posjetio sa dvojicom prijatelja uvečer 10. novembra 1937., ostavio je ovaj živopisan prikaz:

Dr. Sahib (Iqbal) je ležao u svome krevetu. Još uvijek ležeći nauznak na svome jastuku, uzvratilo je na naš pozdrav. Htjeli smo da sjednemo na stolice blizu kreveta kada je upitao: „Ko je ovo?”

Nakratko smo bili zapanjeni. Posjećivao sam ga sedam ili osam godina dosad i uvijek mi je iskazivao dobrodošlicu. Iako je postojala praznina od nekoliko mjeseci, nisam mogao shvatiti zašto postavlja takvo pitanje. Skrivajući svoje iznenađenje, odgovorio sam: „Ja sam Hameed Ahmad Khan – Saedullah i Abdul Vahid”. I posjedali smo na stolice.

Pitali smo ga o tome kako mu je i potom je nastala kratka tišina konačno prekinuta njegovim karakteristično dugim: „Hmmm!”... Pogledao sam mali stolić do njegovog kreveta. Pet ili sedam knjiga je bilo na njemu dok su jedna ili dvije ležale na podu blizu njega. Brzo prelazeći preko knjiga, upitao sam: „Dr. Sahib, da li čitaš puno ovih dana ili jednako tako pišeš?”

„Kakvo Čitanje!” Odgovorio je, „ne vidim...”

Bolovao je od staračke mretnosti, koju nije mogao operirati jer je bila potpuno razvijena. „Pošto ne mogu čitati, sada provodim vrijeme razmišljajući“, kazao je Hameedu. „To pruža isto zadovoljstvo“. Potom je pridigao glavu sa jastuka i dodao s malim uzbuđenjem: „Čudna je stvar to što se moja memorija poboljšala nakon gubitka vida“.

Sedmog februara 1938. diktirao je ono što će se pokazati da će biti njegova posljednja urdu poema (iako će uslijediti nekoliko rimovanih distiha na perzijskom). Prikladan kraj njegovoj poetskoj karijeri, a poema je nazvana 'Ljudsko biće' i namjeravana je za uključanje u njegovu predlaganu urdu antologiju – iako će na kraju biti uključena na kraju *Armaghan-i-Hidžaz*-a skupa sa nizom drugih urdu poema, budući da su one bile nedovoljne da naprave zasebnu antologiju. Zbilja, neki stihovi aludiraju na smrt – kao što je perzijska kvadrina koja je postala vrlo poznat odonda:

Hoće li se stara pjesma vratiti?
Hoće li drugi povjetarac doći iz Hidžaza?
Vrijeme ovog *faqira* je došlo –
Hoće li biti drugi koji zna sve tajne?

(Prijevod Mustansir Mira)

Ljekari su ga proglasili kritičnim uvečer 20. aprila i odlučili su da bi tretman sutradan trebao biti promijenjen. Međutim, nije bilo izgledno da bi on to mogao

Iqbalov iskaz 'On Islam and Nationalism' ('O islamu i nacionalizmu') u: *Ehsan*, Lahore, 9. marta 1938. tvorio je dio njegove aktualne debate sa Maulana Husain Ahmad Madanijem.

Dok je ljubav nekog spram vlastite domovine prirodni instinkt, ideja nacije u savremenoj političkoj literaturi je „radije princip ljudskog društva“ i kao takav on dolazi u konflikt sa islamom, budući da je „islam također zakon ljudskog društva“. Dok je religija bila nacionalna za Egipćane, Grke i Perzijance, rasna za Jevreje i privatno pitanje za kršćane, jedino je islam posmatrao kao „čisto ljudsku“, čija je svrha bila da ujedini i organizira ljudski rod uprkos njegovim prirodnim razlikovnostima. Postreformatorska Evropa je pronašla u „zemlji“ osnovu za nacionalni život, ali to je samo vodilo nereligioznosti, religijskom skepticizmu i ekonomskom konfliktu.

Filološka „igra riječima“ Maulane je potom analizirana i osuđena, a takav je i njegov iskaz da nijedan autoritet ne podržava stajalište da je islamski *millat* utemeljen na ljudskom dostojanstvu i bratstvu. Ukoliko je osjećaj nacionalizma bio važan, zašto Poslanik islama nije vezao nacionalno srodstvo u političkim pitanjima Arabije sa svojim neprijateljima? Ljudski rod može imati ustav, „društveni život koji je utemeljen na miru i sigurnosti“, ukoliko propagiranje Božije jedinosti postaje ideal za mišljenja i djelovanja.

Postoji duboki unutarnji odnos između kadijanstva i onih koji misle poput Maulana Husaina Ahmada, ali ovo može jedino biti pokazano kroz istančan historijski uvid.

Jedino 'nedovršeno' Iqbalovo djelo je bila urdu antologija za koju nije dovoljno napisao i poeme su stoga pridodate njegovoj perzijskoj zbirci *Armaghan-i-Hidżaz*.

Postojala su i druga djela koja je želio da piše neko vrijeme, ali ona ne mogu biti smatrana 'nedovršenima' budući da ona nikada nisu zauzela prvo mjesto. Među takvim planovima su bili sljedeći:

- a) komentar Kur'ana, za koji je radni naslov bio *The Qur'an As I Understand It (Kur'an kako ga ja razumijevam)*, iznos koji je primio od Nawaba Hamidullaha iz Bhopala nije bila tantijema za ovo djelo – kako se katkad nagađa – već je općenito bio stipendija);
- b) analitička historija muslimanskih naroda;
- c) moderna interpretacija muslimanskog zakona.

Postoji određeni spomen poeme koju je želio da napiše na način savremene engleske poezije pod naslovom 'The Book of a Forgotten Prophet' ('Knjiga zaboravljenog poslanika'). Međutim, ne postoji rukopis, ako je i pripremio neki, koji je pronađen među njegovim radovima.

Nepotpuni *Tarikh-i-Tasawwuf (Historija sufizma)* ne predstavlja 'nedovršena djela', već jednu od brojnih prolaznih ideja koje nisu pronađene vrijednim dovršenja; knjiga je započeta i napuštena 1917. god.

Brojni nacrti, rukopisi i privatni papiri su postojeći i mogu se konsultirati u Iqbal muzeju (Džavid Manzil) u Lahoreu. Replike su dostupne u biblioteci Iqbal akademije Pakistan u Lahoreu i vjerovatno budu dostupne na internetu u budućnosti.

preko noći.

Njegov sin Džavid je ušao u njegovu sobu u kasnim sahatima. Budući da nije mogao da ga vidi zbog katarakte, Iqbal je upitao ko je ušao. Nakon što je Čuo da je to Džavid, nasmijao se i kazao veselo: „Volio bih radije da *postaneš* Džavid!“ (Ime znači 'besmrtn' ili 'vječiti' na perzijskom.) Potom je tražio od Chaudhryja Muhammada Husaina, jednog od svojih opunomoćenika, da pročita 'An Address to Javid' ('Obraćanje Džavidu') iz *Džavidname* kada on odraste. Ovo je bilo posljednji put da je dječak vidio svoga oca.

Malo prije zore Iqbal je osjetio zakrčenost u prsima i pozvao je ljekara, koji je malo prije otišao. Sugerirano je da neće biti uznemirivan tako skoro. „Bit će inače odveć kasno“, kazao je pjesnik i recitirao perzijski katren koji je sastavio prije nekoliko dana. Neko je jurnuo napolje, ali je kraj uslijedio prije nego što je pomoć mogla doći.

Prenosi se da je odbio da uzima sredstvo za ublažavanje bolova jer su to bili sedativi, a on nije želio da propusti iskustvo umiranja budan. I dok ga je njegov sluga Ali Bakhsh bodrio, on je pokazao na svoja prsa kazavši: „Ovdje je“, i preselio je gotovo uz uzdah.

NOSTALGIJA

Šesnaestog oktobra 1935., lider nedodirljivih, dr. B. R. Ambedkar, savjetovao je svojim sljedbenicima da napuste hinduizam i da potraže utočište u nekoj religiji koja nudi jednakost.

Mnogi muslimani, uključujući i Iqbala, shvatili su ovo kao mogućnost za povećanje političkog položaja muslimanske zajednice u Indiji, međutim, ova početna prepiska sa učenicima sa Al Azhar sveučilišta isprovocirala je snažnu reakciju od strane indijske štampe. Dakle, oni su promijenili svoje mišljenje i ponovo pisali Al Azhar Sveučilištu objašnjavajući da bi lokalni svećenici bili prilagodljiviji pošto bi intervencija učenjaka izvana mogla imati štetan efekat na odnose između indijskih muslimana i hindusa. Drugi se nisu složili sa njim i alazharska delegacija je neminovno došla. Posjetili su Lahore 2. i 3. januara 1937., a Iqbal je prisustvovao ručku njima u Čast.

Zajednička fotografija je posljednja poznata Iqbalova slika.

Iznad: posljednja Iqbalova fotografija: sjedi

treći slijeva s grupom učenjaka sa Al Azhar sveučilišta (Egipat). Labore, 2.-3. januar 1937.

Desno: povećana slika koju je izradio isti fotograf.

Sretna Nova godina: Iqbalova posljednja poruka

Novogodišnja radijska emisija iz Lahorea emitirana na Sveindijskom radiju 1. januara 1938. godine

Moderno razdoblje se ponosi svojim napretkom u znanju i jedinstvenim znanstvenim razvitkom. Nema sumnje, ponos je opravdan. Danas su prostor i vrijeme poništeni i Čovjek postiže zadiviljujući uspjeh u raskrivanju prirodnih tajni i iskorištavanju njezinih sila u svoju korist. Međutim, uprkos svim ovim razvicima, tiranija i imperijalizam paradiraju u inozemstvu, prurušeni u demokraciju, nacionalizam, komunizam, fašizam i nebo zna šta još mimo toga. Pod ovim krinkama, u svakom kutku zemaljskom, duh slobode i dostojanstvo Čovjeka se gaze pod nogama na način na koji se ne može usporediti ni sa najmračnijim razdobljem ljudske historije. Takozvani državnici kojima su vlada i predvođenje ljudi povjereni pokazali su se demonima krvoprolića, tiranije i tlačenja. Upravitelji Čija je dužnost da štite i njeguju te ideale koji oblikuju viši ljudski rod, da sprječavaju tlačenje ljudi te da uzdignu moral i intelektualni stepen ljudskog roda su, u svojoj gladi za dominacijom i imperijalnim posjedovanjima, prolili krv miliona i sveli su milione na ropstvo jednostavno kako bi ugodili gramzivosti i pohlepi svojih pojedinačnih grupa. Nakon podjarmljivanja i uspostave svoje dominacije nad slabijim ljudima, oni su im oteli njihove religije, njihov moral, njihove kulturne tradicije i njihove književnosti. Potom su posijali sjeme razdora i podjela među njima i oni bi trebali prolijevati jedan drugome krv i ići na spavanje pod opijumom ropstva, tako da pijavica imperijalizma može neprekidno sisati njihovu krv.

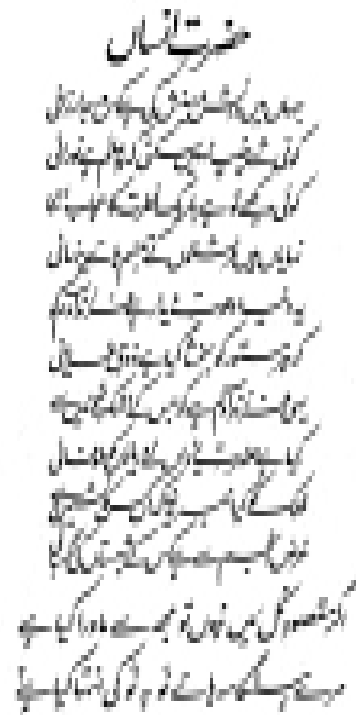
Pošto se obazrem na godinu koja je minula i pošto pogledam svijet usred novogodišnjih radovanja, svejedno je da li je to Abesinija, Palestina, Španija ili Kina, ista bijeda prevladava u svakom kutku Čovjekovog zemaljskog domišta, i stotine hiljada ljudi su nemilosrdno masakrirani. Mašine destrukcije koje je stvorila znanost zatiru međaše Čovjekovih

kulturnih postignuća. Vlade koje same nisu uključene u ovu dramu vatre i krvi sišu krv slabijih naroda ekonomski. Kao da se primiće Sudnji dan, u kome kao da se svako stara za sigurnost vlastite kože, i u kome se ne Čuje glas saosjećanja ili iskrenog prijateljevanja.

Svjetski mislitelji su preneraženi. Da li se to primiće kraj Čitavog ovog progressa i civilizacijskog razvitka, pitaju se oni, da li se primiće to da će ljudi ubijati jedni druge u uzajamnoj mržnji i učiniti ljudsko prebivalište nemogućim na ovoj zemlji? Prisjetimo se, Čovjek može opstati na ovoj zemlji jedino poštujući ljudski rod, a ovaj će svijet ostati poprište plijena okrutnih zvijeri osim i jedino ukoliko su obrazovne snage Čitavog svijeta usmjerene da ucijepu u Čovjeka respekt za ljudski rod. Zar ne vidite da narod Španije, iako oni posjeduju istu zajedničku sponu jedne rase, jedne nacionalnosti, jednog jezika i jedne religije, ubijaju jedni druge i uništavaju svoju kulturu i civilizaciju svojim vlastitim rukama zahvaljujući razlikama u svome ekonomskom uvjerenju? Ovaj pojedinačni događaj bjelodano pokazuje da nacionalno jedinstvo jednako tako nije trajna snaga. Samo je jedno jedinstvo pouzdano, a to jedinstvo je ljudsko bratstvo, koje je iznad rase, nacionalnosti, boje kože ili jezika. Sve dok se ova tzv. demokracija, ovaj prokleti nacionalizam i ovaj degradirajući imperijalizam ne uzdrmaju, sve dok ljudi ne demonstriraju svojim djelovanjima da vjeruju da je Čitav svijet Božija porodica, sve dok se razlike po rasi, boji i geografskim nacionalnostima posve ne izbrišu, oni nikada neće biti u stanju da vode sretan i zadovoljan život, niti će materijalizirati prelijepo ideale slobode, jednakosti i bratstva.

Započnimo Novu godinu s molitvom Uzvišenom Bogu da podari ljudskost onima koji su na vlasti i vladi, te da ih nauči da im se ljudski rod omili i priraste srcu.

Desno: Iqbalova posljednja urdu poema s prijevodom. Stranica nasuprot: njegova dženaža (iznad) i spomenik (ispod).

LJUDSKO BIĆE

Znati i vidjeti je tako lahko u svijetu, Ništa vjerovatno neće ostati skrito, jer je ovaj svijet sačinjen od svjetlosti. Veo prirode je transparentan ukoliko želimo da vidimo: odveć daleko slabo vidljivi

smiješak meleka.

Ovaj svijet je poziv za ljudsko biće da gleda, jer je svakoj tajni podaren instinkt da iskoči iz svoga ormarića.

Raspor ljudske krvi je ono što je Uzvišeni koristio za micanje oluja u Svoje okeane.

Šta bi nebo moglo znati o tome Čije je boravište ova planeta Zemlja, na Čijim noćnim gozbama zvijezde zbilja stoje na straži!

Ukoliko sam kraj svega, šta onda leži onkraj? Gdje leže granice mojih beskrajinih putovanja?

SINOPSIS

Armaghan-i-Hidžaz

(1938.)

Armaghan-i-Hijaž ('Arapski poklon') izišao je iz štampe sedam mjeseci nakon Iqbalove smrti, ali je pjesnik većinu toga sabrao za svoga života. Naslov je sugerirao njegovu žarku želju da posjeti Poslanikov mezar u Medini. I perzijske i urdu poeme su uključene u ovoj knjizi.

Perzijske poeme

Perzijski odjeljak tvori tematske segmente, od kojih svaki sadrži nekoliko katrenama.

Uzvišenom

Sadrži 11 segmenata – posljednja je riječ (barem na perzijskom) u životnom dijalogu sa Bogom. Najpoznatija od ovih katrena: „Digar dana-i-raz...” diktiran je nekoliko dana prije pjesnikove smrti: „Hoće li se stara pjesma vratiti? Hoće li drugi povjetarac doći od Hidžaza? Vrijeme ovog faqira je došlo – hoće li biti drugi koji će znati sve tajne?”

Poslaniku

13 segmenata predstavljaju imaginarni putopis u Medinu, koji kulminira u pjesnikovom jadanju na Poslanikovom mezaru. Posljednji segment se obraća Ibn Saudu, kralju Saudijske Arabije u to vrijeme.

Narodu

18 segmenata u ovom odjeljku su naslovljeni – od kojih prvi sumira pjesnikovu oproštajnu poruku njegovom narodu: „Ljubite Boga i slijedite Poslanika”.

Ljudskom rodu

13 segmenata u ovom odjeljku su također naslovljeni i pokrivaju različite teme općeg interesovanja; posljednja se sastoji od upadljivog šejtanskog poziva da se udruže u građenju ovog svijeta zanimljivim mjestom.

Prijateljima istomišljenicima

6 segmenata naglašava potrebu da se liberalizira religijska misao od eksploatirajućih snaga (uglavnom mulla, koji su proklinjani kroz ovu posljednju antologiju).

Urdu poeme

'Satan's Parliament' ('Šejtanski parlament'),

itd.

Njegovo veliko remek-djelo (napisano 1936.) koje slijedi 7 drugih poema.

Katreni

Samo se dva segmenta pojavljuju u ovom odjeljku; jedan je obraćanje Bogu, a drugi sunarodnjacima.

Lollabijeva bilježnica

Očito je ovo fiktivni lik, poput Mehrab Gula u *Zarb-i-Kaleem*. Raspored ovih 19 poema (koje uglavnom slijede formu *gazela*) podsjeća na *Baal-i-Gabriel*.

'To Sir Akber Hyderi' ('Sir Akberu Hyderiju'), itd.

Još tri poeme se pojavljuju na samom kraju ove antologije; dvije od njih su trenutačne i polemične (jedna je perzijska), ali je treća i posljednja vrlo suptilan završni dio Čitavog kanona Iqbalovog djela. Ova poema, koja je naslovljena 'Hazrat-i-Insan' ('Ljudsko biće') predstavlja živopisnu sliku makrokozmosa iz ljudske perspektive i završava se prikladno posljednjim pitanjem: Ukoliko sam kraj svega, šta onda leži onkraj? Gdje leži granica mojih beskrajnih putovanja?”

Armaghan-i-Hidžaz je po prvi puta objavljen u novembru 1938. god. Namjeravan je da bude perzijska antologija, ali mu je jednako tako pridodan materijal za predlaganu urdu antologiju. I dok je Iqbal bio zadovoljan barem da vidi njegov poredak za svoga života, a Čini se da je grubi nacrt perzijskog odjeljka njegov vlastiti, konačni oblik su mu dali njegovi opunomoćenici, posebno Chaudhry Muhammad Husain.

Pisar je bio Abdul Majeed 'P e r v e e n R a q a m'. Štampano je 5000 primjeraka v e l i č i n e 15x18,75 cm (280+8 stranica) u Kapoor Art Printing Works u Lahoreu.

ارمغان حجاز

EPILOG:

OSTAVŠTINA

Iqbal nije bio filozof u zapadnjačkom smislu ove riječi, već u onom istočnjačkom. On nikada nije tvrdio da posjeduje filozofski sistem u istom smislu kao što su Kant ili Hegel imali svoje. (On je ovo kategorički zaniijekao tokom svojih posjeta Evropi početkom 1930-ih.) Umjesto toga, on je tvrdio da intelektualno vodi porijeklo od Sana'ija, 'Attara i Rumija – istočnjačkih mudraca (u *Baal-i-Gibreelu* on čak citira Rumija kako kaže: „Mi dolazimo nakon Sana'ija i 'Attara“).

Otuda, osebusni svijet koji je predočio u organskoj, holističkoj strukturi je poznat po takvim diskursima na Istoku i nije prikazan na mehanički način koji je uobičajen na Zapadu.

Svaki filozof, zapadnjački ili istočnjački, pokušava da odgovori na neka pitanja (ne na *sua* pitanja, kako su krivo shvatili neki Iqbalovi sljedbenici). Postoje tri temeljna pitanja na koja je Iqbal pokušao dati odgovor:

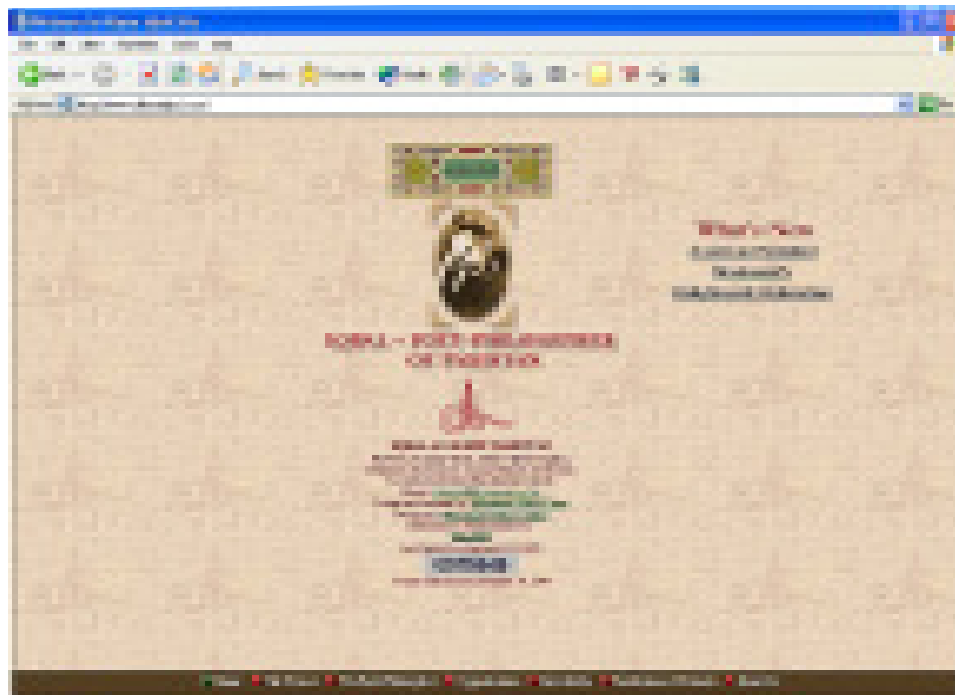
1. *Što je ispravan pristup razumijevanju svijeta?* On je vjerovao u ego, a specificirao je barem tri tipa koji igraju važnu ulogu u ljudskim stvarima. Individualni ego, ego zajednice i Apsolutni Ego (Bog), koji je izvor individualnog ega i raspravljan je samo u ovom kontekstu. (Ego zajednice nije izravna Božija kreacija, ali je stvoren kroz 'Božijeg Čovjeka', pionira te zajednice. Primjerice, muslimanska zajednica je Poslanikova kreacija.)

2. *Šta je narav ljudskog života na zemlji?* Primjenjujući ovu teoriju ega na ljudski svijet, on je istaknuo da je Čitav ljudski rod bio jedno. Sve što je dijelilo ljudski rod je zlo i mora mu se suprotstaviti, bez obzira da li je to nacionalizam, rasizam ili čak redukcionistička interpretacija religije.

3. *Šta je ideal koji je vrijedan življenja?* Ideal koga se treba postići je svijet posve slobodan od siromaštva i tiranije. Za razliku od Marxa, Iqbal nudi u biti duhovno rješenje i njegove opservacije zvuče iznenađujuće savremene danas u svjetlu novih trendova koji se razvijaju diljem Svijeta. Međutim, on je jednako tako na oprezu protiv intelektualnih ekscentričnosti i rasipnih halucinacija. Historija je dobro mjerilo. Balans između inoviranja i tradicije je vrijedan da se poslušna za naše vlastito dobro (a ne zbog toga što je tradicija sama po sebi nepovrediva; Iqbal je vjerovao

Ispod: Iqbal uskače u kibernetičko doba. Iqbalova oficijelna web-stranica Iqbal Academy Pakistan, koji je uredio Muhammad Numan Chisti, a koji se nalazi na sljedećoj adresi: www.allamaiqbal.com

Ova web-stranica sadrži cjelovita Iqbalova djela, prijevode na druge jezike, uključujući engleski i informaciju o njegovom životu i vremenu.

da je islam bio 'antiklasičan' po svome kulturnom duhu).

I kao što smo vidjeli, najznačajnija premisa u njegovom mišljenju jeste jedinstvo ljudskog roda, koje je ukorijenjeno u Jedinosti njegovog Stvoritelja i božanskom u svakom ljudskom biću. Sama ideja ljudskog roda ga je mogla voditi ekstazi. Transformiranje individualne duše u nešto veće od sebe bio je zajednički cilj svih mistika, međutim, dok su neki raniji naučavali upotpunjenje kroz ukinuće u Božanskom Jastvu – kapljica postaje ocean postajanjem njegovim dijelom – Iqbal se

izjasnio za to da individualni ego mora tražiti svoje proširenje u jedinstvu sa egom šire grupe. Neka vrsta sinergije.

Danas, guru ljudskih potencijala koji smišljaju radionice kako bi podučavali tom natjecanju unutar organizacije, koje je jednom posmatrano kao najzdraviji oblik motiviranja, jeste zastarjela nakaradnost koja mora biti zamijenjena nježnijom inicijativom koja je utemeljena na 'izobilnom razmišljanju'. Eksperti ljudskih potencijala moraju primarno razmišljati u terminima organizacije i manjih grupa. Ovo obuzima svjetskog filozofa da uzdigne našu viziju na stepen na kojem odjednom možemo shvatiti da naše ideje ne trebaju biti ograničene na manje grupe, već da mogu biti primijenjene na Čitav ljudski rod. Korporativno učenje nije samo za učionice; kako bi bilo da ga se primijeni na glave u Ženevi? Dobit/dobit pristup nije samo za prostorije za sastanke upravnog odbora – što svijet ne bi mogao postići ako bi ovo postalo pravilom za međunarodne ugovore?

Trebamo mislioce svjetskog kalibra koji će obezbijediti dostatnu energiju za razvitak takovrsnog ubjeđenja u srcima i umovima. Iqbal je jedan takav mislilac. On koristi najkompliciranije, najpronicavije i najdražesnije moguće igre riječi kako bi uvjerio svoje slušaocce da, ako političari mogu govoriti u pojmovima iskorjenjivanja nepismenosti i siromaštva u svojim vlastitim domovinama, zašto mi onda ne bismo mogli govoriti o zatiranju zla sa lica globusa? Ukoliko jedan lider to ne može, onda bi mnogi to trebali zajednički, ili možda svi zajedno, učiniti.

Ono što nam znalci menadžmenta danas pokazuju kao moguće, podesno i razborito na mikro stepenu jednako je tako moguće, prikladno i razborito na makro stepenu. Ovo može zazvučati Čudnim, ali bi moglo biti istinito da je među velikim modernim misliocima, bez ikakvog polaganja prava na univerzalnost, Iqbal vjerojatno jedini mislilac Čija misao može pribaviti snažan filozofski temelj za izgradnju superstrukture globalnih rješenja iz ideja koje zadobivaju popularnost bazi stepena najširih slojeva u našem vremenu.

Ovo je razlika koju Iqbal može napraviti našem svijetu. Njegovo uvjerenje u zajedničku ljudsku budućnost bilo je daleko ispred njegovog vremena da bi se onda shvatilo i nije iznenađujuće da je ono pobrkano s još nečim, nečim manjim. Danas njegov glas može promijeniti paradigmu načina na koji posmatramo svijet.

Postojali su brojni pjesnici, ali samo nekolicini se može pripisati zasluga za nastanak civilizacija. Homer i Iqbal su dva slučaja u pitanju. Djela takvih pjesnika ne samo da stoje nezavisna, već jednako tako pribavljaju kontekst za davanje smisla civilizacijama koje iz njih proizlaze. Homerska poezija nije samo referenca za grčke pjesnike i pisce komada koji su došli nakon njega, već jednako tako za junačka djela Aleksandra Makedonskog, koji je uvelike bio vođen nečim širim od životne ambicije da proživi homerske ideale.

Genetički kod Pakistana – države, kao i civilizacije – sadržan je u Iqbalovim djelima. Na ovo moramo ukazati s objektivnim kriterijem.

Pakistan sada ima 58 godina (60 godina – op. prev). Ovo je dovoljno dugo trajanje da se formira pouzdana historijska referenca. Budući smjer djelovanja u ovoj zemlji može se sada razraditi u svjetlu njegovih prošlih iskustava još od 1947. god. Pošto je Iqbal ideološki utemeljivač ove nacije, značaj njegovog

Ispod: cjelokupan tekst Ibalove urdu poezije je kompjuterski dostupan uz indeks za pretraživanje na CD-u koji je pripremio Qasim Shahzad, a koji je izdala Iqbal Academy Pakistan.

Mjerodavan engleski prijevod Iqbalovih Sabranih djela se upravo štampa od strane Iqbal Academy Pakistan. Pojedinačni prijevodi su uvelike dostupni i mnogi od sljedećih pobrojanih mogu se dobiti preko Iqbal Academy web-stranice:

Secrets of the Self (1915.), R.A. Nicholsona;
Mysteries of Selflessness (1953.) A.J. Arberryja;
A Message from the East (1980.) M. Hadija Husaina;
Bang-i-Dara (2002.) M.A.K. Khalilija;
Persian Psalms (1948.) A.J. Arberryja;
The New Rose Garden of Mystery and the Book of Slaves (1969.) M. Hadi Husaina;
Javidnama (1967.) A.J. Arberryja;
Baal-i-Jibriel (1996.) Naima Siddiquija;
The Road of Moses (1983.) Syeda Akbara Alija Shaha;
Poems from Iqbal (1955.) V.G. Kiernana;
Iqbal: A Selection of the Urdu Verse-Text and Translation (1993.) D.J. Matthews;a;
Tulip in the Desert (2000.) Mustansira Mira.

mišljenja bi jednako tako trebao biti određen u svjetlu ove skorašnje historije.

Prvo, pogledajmo način na koji se društvo promijenilo od Iqbalovog vremena. Britanci su otišli i mi smo neovisni. S druge strane, od manjeg značaja, ovo također znači da je fantastična unutarnja struktura Radže – koja je primala podršku izravno ili neizravno iz stoljeća političkog i adiminitrativnog iskustva Britanaca – također iščezla. Mnoge stvari koje je Iqbal prihvatao kao gotovu Činjenicu – kao što su demokracija, kulturološki pluralizam, izvjestan stepen tolerancije i funkcionalne vlade – sada traba da budu iznova otkriveni kroz naš vlastiti napor. Mi moramo iznova prilagoditi njegovo mišljenje ovoj situaciji.

Drugo, počesto se previđa da muslimanska ‘zajednica’ koju je Iqbal spominjao nije ista kao muslimanska ‘država’ koju sada imamo u svojim rukama. Država, u modernom političkom smislu, nastoji da postane frankenštajnski monstrum, a izravljivački posao je bio taj protiv kojeg se Iqbal žalio kada je opisivao patriotizam kao lažno božanstvo našeg doba. Davanje i uzimanje između pojedinca i zajednice je transparentno i izravno, dok totalistička tendencija države zahtijeva različitu situaciju. Ona stvara mistiku i uvodi signalne lampe u ime sigurnosnih interesa, vrlo Često bez ikakvog njihovog objašnjenja građanima. I kao što su religiju zloupotrijebili vladari za eksploatiranje običnog svijeta u srednkvjekovnom razdoblju, tako i mistika moderne države može biti zloupotrijebljena od strane vladajućih elita, ma tko god da su oni.

Iqbalov koncept zasebne domovine za muslimane po ‘etničkim’ linijama vođen je željom da se izbjegne precizno ova vrstu igre koju su kasnije igrali u Pakistanu neki vlastodršci. Možemo biti sigurni da bi poricanje ljudskog dostojanstva u ime državnih potreba bilo *širk* (politeizam) u Iqbalovim očima, i on bi kazao da ovo, zapravo, znači pravljenje države partnerom Bogu. Posmatrane u ovoj perspektivi, protestne poeme Faiza Ahmeda Faiza, najistaknutijeg pakistanskog pjesnika u generaciji nakon Iqbala, nisu bile subverzivne kako ih je Vlada proglasila, već kontinuiranje ove tradicije koju je Iqbal uspostavio u takvim komadima kao što je ‘Patriotism’ (‘Patriotizam’).

Tačno je da je transformacija zajednice u državu bila neizbježna jednom kada je država bila osnovana, međutim, žalosna je Činjenica da se ova transformacija dešavala uglavnom u rukama neprofesionalaca. Loši političari, birokrate i vojni avanturisti jedva mogu biti posmatrani kao oni koji će izvršiti zadaću koja je bila izazovnija od vođenja bilo koje druge države u svijetu, jer je ovo bila država koja je htjela da predoči model protiv zajedničkih trendova ovog doba. Sama poanta imanja Pakistana bila je u tome da se porazi ideja geografskih podjela u svijetu i da se Čovječanstvo povede u otkrivanje univerzalne duhovne demokracije. Bilo je potrebno biti dorastao ovoj zadaći, a ne samo dobar lider, već onaj izvanredni.

Nažalost, narod koji preuzima upravljanje stvarima u Pakistanu na duže vrijeme je bio potpuna antiteza onog što je bilo poželjno; kada je Iqbalov sin Džavid susreo jednog od diktatora koji je upravljao Pakistanom u njegovoj ranoj fazi, iskazano mu je poštovanje, ali mu je kazano da se njegove usluge ne traže, jer je on bio gospodin. „Ja trebam lopove”, kazao je upravitelj Džavidu u tako puno riječi. Veliki lideri, barem u demokratskom kontekstu, mogu se jedino pojaviti onda kad je narod ovlašten i kada pazi na građanske slobode.

Treće, pakistansko društvo je ostalo podijeljeno u pitanju da li bi islam trebao imati oficijelnu ulogu u državi ili ne. Ova podjela između ‘liberala’ i ‘konzervativaca’ uzrokovala je prijekora vrijedno rasipanje energija i intelektualnog talenta. Ovo nije Čak ni razlika u mišljenju kao što je poznata u modernom društvu. Ovo je dezintegracija. Ne postoji pokušaj smislenog dijaloga između ovih suprotstavljenih škola mišljenja. Možda bi se zajedničko tlo moglo dosegnuti ukoliko bi obje strane

bile voljne da prihvate ljudskost one druge, te da se fokusiraju na rješavanje *zbiljskih* problema običnih ljudi ove zemlje umjesto da ratuju oko imena i konvencionalnih ideala.

Za Pakistan, Iqbal može značiti toliko potrebni kompromis u ovoj vatrenoj raspravi. On je podržavao legitimnost muslimanskog zakona, ali se fokusirao na iskorjenjivanje siromaštva i nepravde. Poznavao Iqbalovog djela bi sada trebali učiniti nešto da ga se uvede u glavnu struju visoke literature ovog regiona, koja je ostala rezervirana spram njega od 1947. god. Ovo se jedino može učiniti ukoliko prestanemo projicirati naše vlastite ideologije na njega i ukoliko mu dopustimo da se pojavi onakav kakav je bio.

Proučavanje Iqbala uveliko trpi od naročitog istočnjačkog trenda gdje su čak i originalne ideje počesto predočene na način 'komentara' o ranijim učiteljima. Klasičan primjer ovog je bio Iqbalov heroj, sami Al-Džili, čija je percepcija *wahdat al wudžud*-a značajno različita od Ibn 'Arabija iako su njegove ideje paradirale kao komentari na ovog španskog mistika. Jednako tako, podrobno proučavanje enormnog obujma literature tzv. 'Iqbalovog mišljenja' pokazat će da brojne ideje koje su predočili njegovi komentatori nemaju utemeljenje u njegovim vlastitim radovima.

Mislilac Iqbalovog formata trebao bi biti začetnik škole mišljenja, ili nekoliko škola mišljenja, tvrdeći da one potječu od njega, ali koji porađa čitave generacije neovisnih mislilaca. Shrvani smo osjećajem jalovog razmatranja da bi intelektualno lice Pakistana moglo biti različito da su ovi brojni 'komentatori' poduzeli originalan korak u svome samoprofiliranju. Koliko li smo samo mogli imati neovisnih društvenih poznavalaca i mislilaca, da su, umjesto uzaludnog trošenja energija u pribavljanje svojih ideja sa nedovoljnim referencama na Iqbala, oni testirali i dokazivali te nove ideje naspram logičkih pravila, zaključivanja i zdravog razuma!

Dobri rezultati, koji su vjerovatno proizašli iz komentara o Iqbalu, ograničeni su na ta pitanja koja je on sam izabirao kao teme ili predmete i na kojima je radije ostavio značajan broj radova iz svakog perioda svoga života, tako da ne možemo vidjeti samo napredak njegovog mišljenja, već smo jednako tako uvjereni da ono što je govorio o ovim predmetima nije bilo prolazni komentar koji bi mogao biti krivo shvaćen, već proizvod njegovog neovisnog razmišljanja tokom značajnog vremenskog perioda.

Primjerice, postoje takve teme kao što su Vrijeme, obrazovanje, pravo itd., koje je Iqbal dotaknuo u svojoj poeziji i prozi, ali ih nije jasno pokrio. Tvrđiti da neko poznaje cjelovitu sliku ovih koncepata kao što su postojali u Iqbalovom umu nije učenost, već vidovitost.

Dobar dio energija koje se sada rasipaju u pisanje raštrkanih objašnjenja mogao bi se usmjeriti prema neovisnom razmišljanju o značajnim pitanjima s kojima se danas suočavamo. Temeljni principi Iqbalovog pristupa – pouzdana vjera u blistavost ljudske duše i zdrave duhovne senzitivnosti – mogli bi biti upotrijebljeni kao polazišta za pristupanje pitanjima modernog života, ali neka tamo budu nove ideje. Neka bude više filozofa.

Ipak, razlika između prezentiranja nečega po vlastitom osvjedočenju i autoritetu

Iqbalova vlastita djela u engleskoj prozi dostupna su u nekoliko izdanja, uključujući:

The Reconstruction of Religious Thought in Islam, edited by Saed Shiekh (1986.);

Stray Reflections, edited by Javid Iqbal (1962./2006.);

The Developments of Metaphysics in Persia (1908./1962.);

Zbirke drugih radova uključuju:

Letters of Iqbal to Jinnah (1943.);

Iqbal's Letters to Atiya Begum (1947.);

Letters and Writings of Iqbal (1967.), ed. by B.A. Dar;

Letters of Iqbal (1978.), ed. by B.A. Dar;

Speeches, Writings and Statements of Iqbal (1977.) ed. by Latif Ahmad Sherwani;

Discourses of Iqbal (1979./2003.), ed. by Shahid Hussain Razzaqi.

i njegovog krivotvorenja u ime ranijeg učitelja je, zapravo, razlika između dva posve različita intelektualna uokvirenja. Da biste dali iskaz u svoje vlastito ime, morate biti u društvu gdje se vrijednuju kritičko mišljenje i racionalizam i gdje su ljudi nepristrani i s veseljem očekuju nove ideje. Možete predočiti *istu* materiju, ali sa ukazivanjem na nekog mrtvog stoljećima ukoliko živite u društvu gdje se kritičko mišljenje i racionalizam smatraju blasfemičnima, gdje su ljudi moralno nepouzdana i gdje pogledaju unatrag na svoju prošlost kako bi izbjegli odgovornost za svoje djelovanje.

Bez obzira na zapreke u intelektualnom povezivanju njihovog društva, pakistanski narod danas nosi ogromnu odgovornost pronošnja Iqbalovog glasa kako bi se Čuo diljem globusa: danas svijet treba da ga Čuje više nego ikada ranije.

HRONOLOGIJA

Rane godine: do 1905.

15. stoljeće

Baba Lolal Hadždž, brahmin iz Sapru kaste u Kašmiru postaje musliman; bio je rani Iqbalov rani predak.

koncem 18. i početkom 19. stoljeća

Shiekh Džalaludin, koji potječe od Lolal Hadždža, migrira u Sialkot sa svoja Četiri sina; među kojima je Iqbalov pradjed Shiekh Rafique (alias Fiqua).

oko 1837.

Iqbalov otac Shiekh Nur Muhammed je rođen kao jedanaesti sin, i prvi koji je preživio, od Shiekh Rafiquea i njegove supruge Gujri.

oko 1857.

Shiekh Nur Muhammed se oženio sa Imam Bibi iz kašmirske porodice koja je stanovala u Sambaryalu.

1859.

Atta Muhammed, rodio se prvi sin Shiekh Nur Muhammeda i Imam Bibi.

1861.

Shiekh Rafique i njegova proširena porodica sele se u kuću koja će kasnije postati poznata kao Iqbal Manzil.

oko 1865.

Shiekh Nur Muhammed Čini neuspio pokušaj u poslu sa ACC iz Sialkota i kasnije pokreće svoj vlastiti posao u pravljenju i prodavanju kapa koje mogu nositi i muškarci i žene.

1870.

6. septembra, Talay Bibi se rodila Shiekh Nur Muhammedu i Imam Bibi; ona je njihova druga kćer (prva je bila Fatima Bibi, Čiji je datum rođenja nepoznat).

1873.

Drugi sin se rodio Shiekh Nur Muhammedu i Imam Bibi i umro je kao dojenče; Shiekh Rafique je pokošen kao žrtva epidemije kolere skupa sa svojim mlađim sinom Čiju je porodicu sada uzdržavao Shiekh Nur Muhammed.

1877.

Iqbal se rodio 9. novembra (petak 3. Dhu al-Qa'd, 1294. po Hidžri).

oko 1879.

Kao dojenče Iqbal gubi desno oko kada su primijenjene pijavice kao tradicionalni medicinski tretman.

oko 1880.

Atta Muhammed se oženio i pronalazi posao sa the Civil Workers u armiji; rodila se Iqbalova mlađa sestra Karim Bibi.

1882.

Iqbal pohađa osnovno obrazovanje u mektebu Maulavi Umara Shaha (umro 1925.).

1883.

Iqbal prelazi u mekteb Maulavi Ghulam Hassana nakon što je Umar Shah prestao predavati; rođena Iqbalova najmlađa sestra Zainab Bibi; porodični prijatelj i liberalni prosvjetni stručnjak Syed Mir Hasan nagovaraju Shiekh Nur Muhammeda da pošalje Iqbala u školu Škotske misije na moderno obrazovanje.

1885.

Iqbal polaže prvi razred 8. aprila osiguravši najveće ocjene.

1888.

Iqbal polaže viši elementarni ispit (5. razred).

1891.

Iqbal polaže treći srednji (8. razred) u februaru.

1893.

Iqbal polaže upis u visoku školu (10. razred) na dan svoga vjenčanja sa Karim Bibi, malo starijom djevojkom iz imućne kašmirske porodice u Gudžratu (Pendžab); pridružuje se koledžu Škotske misije; njegova najranija poznata poema se počela objavljivati u popularnim Časopisima dotad i on je preuzeo vodstvo iz Dagh Dehlviya putem pošte.

„Rođen sam 3. dhu al-qa'da 1294. po Hidžri (1876. po Kristu)“, Iqbal je napisao u 'Lebenslaufu' svoje doktorske teze (ispod). Iqbal je obično aproksimativno navodio 1876. kao godinu svoga rođenja, ali islamski datum korespondira 9. novembru 1877. po Kristu kako je istaknuto u Rozgar-i-Faqiru (vol. 2) 1963. godine i kako su kasnije potvrdila dvojica Članova komiteta koji je imenovan u ovu svrhu od strane *Bazm-i-Iqbal* koncem 1972. i federalnog ministarstva obrazovanja 1974. Nalazi se Čine originalnim, ali su oni katkad podvrgnuti neutemeljenoj sumnji budući da su se oni slagali sa svrsishodnim potrebama pakistanske Vlade; Indija je već proslavila Iqbalovu stogodišnjicu 1973!

Pogrešan datum rođenja, 22. februar 1873., po prvi put se spominje u dnevnom listu koji je izlazio u Lahoreu *Inqilabu* 7. maja 1938. (šesnaest dana nakon Iqbalove smrti) i ovo je ušlo u optjecaj kroz Iqbalovu prvu standardnu biografiju koju je napisao izdavač iste novine 1955. god. Odrednica u općinskom registru Sialkota, na kojem se temelji ovaj datum, sada se smatra nepovezanom sa Iqbalom. Drugi datumi koji se tiču Iqbalovog rođenja uključuju 29. decembar 1873. koji je iznio Član porodice koji je kasnije odbačen), 1875. (spomenut na Iqbalovom srednjoškolskom certifikatu) i decembar 1876. (kojeg su pogrešno izračunali Iqbal i njegov brat iz islamskog datuma koji zapravo odgovara 9. novembru 1977.).

LEBENS LAUF.

I was born on the 14th of the 1294 Hijri A. H. (1876 A. D.) at Bahawal—Bahawal (1876). My education began with the study of Arabic and Persian. A few years after I joined one of the best schools and began my University course, passing the first Punjab examination at the Punjab University in 1892. In 1893 I passed the Matriculation and joined the Scotch Mission College Bahawal where I studied for two years, passing the Intermediate Examination at the Punjab University in 1895. In 1895 and 1896 respectively I passed the B. A. and M. A. from the Lahore Government College. During the course of my University course I had the good fortune to win several gold and silver medals and scholarships. After my M. A. I was appointed Mr. Local Assaib Teacher in the Punjab University Colonial College where I lectured on History and Political Economy for about a year. I was then appointed Asst. Professor of Philosophy in the Lahore Government College. In 1901, I got leave of absence for three years in order to complete my studies in Europe where I am at present residing.

1895.

Iqbal polaže F.A. ispit (viša škola, ili 12. razred) u 2. razredu (276 bodova od 570) u aprilu; pridružuje se klasi bečelera u Vladinom koledžu kako bi studirao filozofiju, englesku književnost i arapski jezik, i prelazi u Lahore (kasnije stanujući u đaćkom domu ovog koledža).

1896.

Rođena Iqbalova prva kćerka Meradž Bano; Andžuman Kašmiri Musalmanan, etnička organizacija kašmirskih muslimana, formirana je u Lahoreu u februaru; Iqbal je među utemeljivačima i recitira stihove o Kašmiru; klicanjem mu povlađuju u *mushaira* u Bazar-i-Hakeemanu (Lahore) u novembru.

1897.

Iqbal upisuje 2. razred u bekalaureatu (B.A.) i prvu poziciju u predmetima engleska književnost i arapski jezik (medalje i diplome je podijelio zamjenik guvernera Pendžaba idućeg januara).

1898.

Thomas Arnold (kasnije dobio titulu Sir) prelazi iz M.A.O. koledža (Aligarh) u Vladin koledž (Lahore); Iqbal je jedini njegov postdiplomac iz filozofije (M.A.); Iqbal mora da nije uspio na svome prvom ispitu u prvom pokušaju (osim ako se uopće nije pojavio na njemu); rođen Iqbalov prvi sin, Aftab, 23. juna.

1898.

Pojavljuje se kako bi polučio diplomu iz prava u decembru; nije napisao dobro rad iz jurisprudencije kada su objavljeni rezultati narednog mjeseca.

1899.

Upisuje 3. razred i dobija medalju iz filozofije (M.A.) kao jedini kandidat u ovoj oblasti u aprilu; već je aplicirao za posao McLeod predavača arapskog na Orijentalnom koledžu, gdje je Thomas Arnold namjeravao da bude izvršni direktor; Iqbal izvještava o dužnosti od 5. maja za mjesečnu platu od 74 rijala; i kao što će pokazati, on će predavati na ovoj instituciji u intervalima: maj 1899. do decembra 1900., juli 1901. do septembra 1902., novembar 1902. do maja 1903.; iznajmljuje kuću u okolini Bhati Gatea; od jula se pridružuje adimnistrativnom tijelu Andžuman Himayat-i-Islam, muslimanskoj dobrotvornoj organizaciji u Lahoreu sa naročitim fokusom na rehabilitaciji udovica i siročadi.

1900.

Iqbal zadobiva široko priznanje za recitiranje svoje poeme, 'The Orphan's Lament' ('Jadikovka siročeta') na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam 24. februara; njegov zahtjev za ponovnim polaganjem prava bez pohađanja razreda je iznova odbijen 21. juna; njegov prvi poznati rad, 'The Concept of Apsolute Unity' ('Pojam Apsolutnog Jedinstva'). koji je dovršen u martu, objavljen je u *The Indian Antiquary* u septembru.

1901.

Iqbal je privremeno izabran za docenta na Odsjeku za filozofiju Vladinog koledža na oko mjesec

Lijevo: kasnija fotografija okolice Bhati Gate (Lahore) gdje je Iqbal promijenio nekoliko kuća između 1900. i 1905. godine.

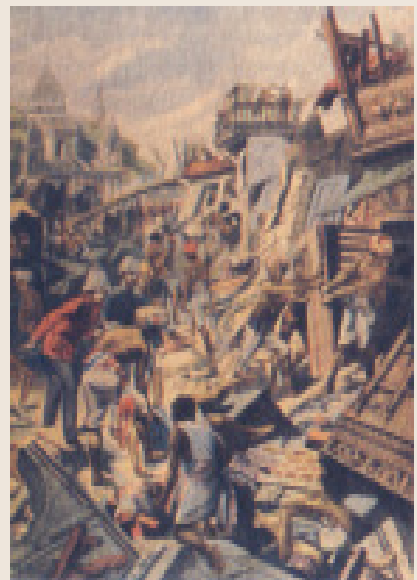
Desno: Umjetnički dojam zemljotresa u Kangri (Indija), 4. maja 1905. godine. Potres se jednako tako osjetio i u Lahoreu, međutim, Iqbal se nije maknuo iz svoje fotelje i nastavio je citati knjigu.kept reading a book.

dana 4. januara sa platom od 200 rijala mjesečno; i kao što će se pokazati, on je dobio ovu unosnu poziciju ponovo u oktobru 1902. (na Odsjeku za engleski jezik) i potom od juna 1903. do svoga povlačenja u mirovinu koncem 1908. (na kraju dugog odsustva koje je započelo u septembru 1905.); piše elegiju za kraljicu Viktoriju; recitira 'The Orphan's Address to the Crescent of Eid' ('Obraćanje siročeta bajramskom polumjesecu') na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam u februaru i privremeno predaje englesku književnost na Islamia koledžu (pothvat Andžuman Himayat-i-Islam) do jula; prima šire priznanje od publike za objavljivanje svoje poeme 'The Himalaya' ('Himalaji') u prvom broju *Makbžana*, romantički nastrojenom književnom Časopisu koji uskoro postaje glavni distributer Iqbalovih poema u štampu; oko septembra se pojavljuje na javnom ispitu za posao izvanrednog ispitivača i biva odbačen na temelju medicinskog nalaza (očito zbog defekta na desnom oku).

1902.

Iqbal recitira neke manje poeme na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam u februaru.

1903.

Iqbal razvija osjećanja prema pjevačici Ameer Begum, koja traju do kraja naredne godine; 'Abr-e-Guharbar', koji je recitirana na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam u martu postaje Iqbalova najpopularnija poema dotad (iako će kasnije uključiti samo jednu kiticu pjesme u svoju antologiju *Bang-i-Dara*); Atta Muhammed biva uhapšen pod optužbama za financijsku korupciju tokom ljeta i Iqbal putuje u Quettu da ga izbavi.

1904.

Thomas Arnold odlazi u Englesku u februaru, a Iqbalov posao na Vladinom koledžu postaje stalan naredni mjesec s povećanjem od 50 rijala; on recitira 'The Image of Grief' ('Slika boli') na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam, prvu od takvih poema u svojoj antologiji *Bang-i-Dara* puno godina kasnije; za vrijeme posjete svome bratu u Abbottabadu drži predavanje o 'Nacionalnom životu'; uskoro nakon svog povratka u Lahore piše 'The Indian Anthem' ('Indijsku himnu') (*Saray jahan say achha Hindustan hamara*), koja zadobiva trenutačnu aklamaciju.

1905.

2. septembra Iqbal napušta Lahore i odlazi na studije u inozemstvo.

Formativne godine: 1905.-1913.

1905.

Drugog septembra Iqbal napušta Lahore i odlazi na studije u inozemstvo; posjećujući Delhi na ovom putu, on se ukrcava na parobrod iz Bombaya i dolazi u Dover 24.; upisuje se na Trinity College (Cambridge) 1. oktobra kao napredni student bakalauerata i dobiva certifikat o upisu od ovog

sveučilišta 21. oktobra; upisuje se u Lincol's Inn (London) 2. novembra da bi studirao pravo.

1906.

august-septembar, Shiekh (kasnije Sir)

Abdul Qadir i Musheer Husain Kidvai posjećuju Istanbul; njihov prikaz Turske iz prve ruke u metežu modernizacije je ostavio biljeg na Iqbala.

1907.

Sedmog marta, *Development of Metaphysics in Persia (Razvoj metafizike u Perziji)* prijavljena je kao disertacija za bakalaurat (koji je kasnije dodijeljen 13. juna); 1. aprila susreće Atiyu Fyzee u Londonu; juli (oko 20.) dolazi u Njemačku i ostaje u Heidelbergu da se pripremi za *viva voce* na svojoj disertaciji koju je predao na Sveučilište u Munchenu za doktorat; susreće Emmu Wegenast i razvija prijateljstvo sa njom; novembar (u prvoj sedmici) vraća se u London nakon polučenog doktorata iz arapskog sa Sveučilišta u Munchenu; privremeno mijenja Thomasa Arnolda kao predavač arapskoga jezika tokom njegovog odsustva sa SOAS-a (Škole za orijentalne i afričke studije) na Sveučilištu u Londonu.

1908.

Development of Metaphysics in Persia (Razvoj metafizike u Perziji) objavljen u Luzac & Co. (London); 22. januara šalje svoju ostavku na mjesto docenta na Vladinom koledžu (Lahore); februar, drži predavanja o muslimanskom misticizmu na Caxton Hallu (London) pod pokroviteljstvom Panislamskog društva; maj, pridružuje se Sveindijskoj muslimanskoj ligi (Londonski ogranak); 1. juli, pozvan na Lincoln's Inn; odlazi za Indiju 3., i piše poemu o Siciliji na svome povratku prije dolaska u Lahore 26. oktobra, aplicira za odvjetničku praksu u Glavnom sudu u Lahoreu (dozvola kasnije dobijena 20.) i uspostavlja svoj ured; rad 'Political Thought in Islam' ('Politička misao u islamu') je objavljen u: *Sociological*

Review (London); 27.-29. decembra, prisustvuje godišnjem zasjedanju Muhammedanske obrazovne konferencije u Amritsaru i pridružuje se kašmirskoj delegaciji muslimana prije Nawaba Saleemullaha Khana.

1909.

Rezimiraju svoje aktivno učešće u aktivnostima Andžuman Himayat-i-Islam (Lahore); 6. februara, izabran je za generalnog sekretara novoformljenog Andžuman Kashmiri Musalmana; 10. aprila, rad 'Islam as a Moral and Political Ideal' ('Islam kao moralni i politički ideal') predočen je na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam, Lahore (rad je kasnije tiskan u: *The Observer*, istog mjeseca); maj, nerado pristaje da predaje filozofiju na Vladinom koledžu (Lahore) kroz specijalni aranžman državnog sekretara (sudovi su trebali da budu usmjereni na to da saslušaju Iqbalove slučajeve nakon njegovih predavanja ujutro; Iqbal je zadužen za predavanja 12. oktobra i nastavio je do kraja naredne godine); katkad tokom ove godine Iqbal se pridruživao uređivačkom komitetu *Indian Cases Law Reports*, specijaliziranom časopisu iz Lahorea.

1910.

Drugog marta, nominiran je za profesora Sveučilišta u Pendžabu; posjećuje Hyderabad (Deccan) na desetodnevnom usputnom dopustu od Sveučilišta (18.-27. mart); započinje pisanje svoje bilježnice *Stray Reflections (Zalutale misli)*; decembar, oproštajno predavanje o poeziji Roberta Browninga održano na Vladinom koledžu (Lahore); ženi se sa Sirdar Begum, ali je konzumacija odgođena.

1911.

Mart, izlaže rad 'The Muslim Community – a sociological study' ('Muslimanska zajednica – sociološka studija') na Muhammedanskom anglo-orijentalnom koledžu (Aligarh). April, 'The Complaint' (*Jadikovka, Shikwal*) je recitirana na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam; decembar, predsjedava godišnjim zasjedanjem Muhammedanske obrazovne konferencije u Delhiju gdje mu je također vijence uručio Shibli Nomani u ime indijskih muslimana.

1912.

dublje proučavanje muslimanskih znanstvenika) objavljen u: *Islamic Culture*, Hyderabad (Deccan) istog mjeseca; maj, njegovo je ime odbijeno za izbor suca na Viši sud u Lahoreu (raniji Lahore Chief Court); 19., novembra drži predavanje u Aligarhu gdje mu je također uručen i počasni doktorat.

1930.

Rođena mlađa kćerka Munira Bano; maj, *Six Lectures on the Reconstruction of Religious Thought in Islam* (*Šest predavanja o obnovi vjerske misli u islamu*) objavljena u Lahoreu; 17. august, otac Shiekh Nur Muhammed umro u Sialkotu; 29. decembra predsjedava godišnjim zasjedanjem Sveindijske muslimanske lige u Allahabadu sugerirajući objedinjavanje sjeverno-zapadnih muslimanskih većinskih indijskih provincija zbog balansa snage u regionu, kao i obnove islamske misli.

Kasnije godine: 1931.-38.

1931.

April, učestvuje na Indijskoj muslimanskoj konferenciji.

Deseti maj, učestvuje na sastanku muslimanskih indijskih lidera u Bhopalu (pozvan od strane vladara ove države Nawaba Hamidullaha Khana da olakša konsenzus o pitanju zajedničkih biračkih spiskova nasuprot odvojenima).

Četrnaesti august, Dan Kašmira koji je slavljen u Pendžabu (Iqbal je bio jedan od učesnika) kako bi podržao pokret protesta u ovoj dolini.

8. septembar, odlazi kako bi učestvovao na 2. konferenciji zaustavljajući se u Delhiju (9.) i Bombayu (10.-12.) na ovom putovanju.

1. novembar, 'Minority Pact' ('Manjinski pakt') formiran tijekom ove konferencije; 16., distancira se od konferencije; 18., prijem u Cambridgeu; 20., informira državnog sekretara o svojoj odluci da napusti konferenciju; 21., odlazi u Italiju gdje ostaje od 22. do 29.; 25., susreće svrgnutog afganistanskog kralja Ameera Amanullaha kojemu je posvetio *Payam-i-Mashriq*; 26., drži

predavanje na kraljevskoj akademiji, Rim; 27., susreće Mussolinija.

1.-4. decembra, putuje u Egipat; 5., dolazi u Palestinu vozom da bi učestvovao na islamskoj konferenciji; 6., posjećuje Jerusalim; 5.-15. ostaje u Palestini; 15.-17., Čeka na brod u Port Saeedu; 30., vraća se u Lahore preko Bombaya (28.) i Delhija (29.).

1932.

februar, *Džavidnama* objavljena.

Šesti mart, Prvi Iqbalov dan koji se proslavljao pod pokroviteljstvo Islamskog istraživačkog instituta, Lahore; 21., predsjedava Sveindijskom muslimanskom konferencijom (Lahore) i drži govor.

25. juli, Izjava o sikhskim zahtjevima objavljena, kojom traži od sikhске zajednice da shvate etnički problem u široj perspektivi ustavnog progressa u Indiji.

24. augusta, Izjava o premijerskim etničkim nagradama (19. august) objavljena.

17. oktobar, Idarah Muarif-i-islamia ustanovljena kroz saopćenje (Iqbal je jedan od utemeljivača); Iqbal odlazi kako bi učestvovao na 3. konferenciji preko Bombaya (19.-22.).

12. novembar, dolazi u London; 17., prvo zasjedanje konferencije; 24., prijem u Nacionalnoj ligi (London);

20. decembar, susreće Bergsona u Parziu.

1933.

januar, dolazi u Španiju; posjećuje Kordobu, Granadu, Sevilju, Madrid i druga mjesta; 24., drži predavanje 'Spain and the Intellectual World of Islam' ('Španija i intelektualni svijet islama') na Sveučilištu u Madridu; 26., vraća se u Pariz.

10. februar, putuje brodom za Indiju iz Venecije; 22., dolazi u Bombay; 27., vraća se u Lahore.

1. marta, predsjedava dugim izlaganjem Ghazi Rauf Pashe, disidentnog Ataturkovog kolege u Jamia Millia Collegeu, Delhi.

20. juna, povlači se iz Sveindijskog kašmirskog komiteta.

20. oktobar - 3. novembar, putuje u Afganistan po pozivu kralja Nadira Shaha iz Afganistana kako

bi ga posavjetovao o obrazovnim reformama (Sir Ross Masud i Syed Suleiman Nadvi su također pozvani).

4. decembar, uručen mu je počasni doktorat iz književnosti od strane Sveučilišta u Pendžabu.

1934.

Deseti januar, fatalna bolest započinje nakon jedenja fidelina sa gruševinom na Bajram.

maj, primio poziv sa Sveučilišta Oxford za Rhodes predavanje (Iqbal izabire 'Time and Space in Muslim Thought' / 'Vrijeme i prostor u muslimanskom mišljenju' kao svoju temu, ali je smatrana neprikladnom od strane ovog sveučilišta i predavanje nije održano zahvaljujući produljenju njegove bolesti).

29. juna, posjećuje Sirhind sa sinom Džavidom (skoro 10 godina).

1. juli, postaje predsjednik Andžuman Himayat-i-Islam.

novembar, *Musafir* (stihovani putopis sa putovanja u Afganistan) objavljen; izgradnja nove rezidencije 'Džavid Manzil' započela; 17.-25., putuje u Aligarh da održi predavanje.

13. decembar, uručen mu je počasni doktorat iz književnosti od strane Muslimanskog sveučilišta, Aligarh.

1935.

januar, *Baal-i-Gibriel* objavljen; 30., predsjedava opsežnim izlaganjem Halida Adeeba Khanuma, disidentnog Ataturkovog kolege na Džamia Millia Collegeu, Delhi.

31. januar - 7. mart, putuje u Bhopal zbog elektroterapije u Hamidija bolnici.

8. mart, konzultira Hakeema Nabina u Delhiju na povratku iz Bhopala; 9., protuodgovor na Husain Ahmed Madnjev iskaz o nacionalizmu koji je objavljen u *Daily Ehsanu*, Lahore; 10., vraća se u Lahore.

april, izgradnja Džavid Manzila dovršena.

14. maja, 'Qadianism and Orthodox Muslims' ('Kandijanije i ortodoksni muslimani') objavljen u: *The Statesman*, Calcutta, kao Iqbalov protuodgovor na savjet guvernera iz Pendžaba muslimanima (Iqbalova je izjava lansirala serijal argumenata); 20., seli u Džavid Manzil; 24., Sirdar Begum umrla.

Februar, poema 'The Candle and the Poet' ('Svijeca i pjesnik') napisana (kasnije recitirana na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam 16. aprila); 30. novembar, recitira poemu 'An Answer to the Complaint' ('Odgovor na jadikovku') kao dio prikupljanja sredstava za Turke u Balkanskom ratu (1912.).

1913.

Ženi Mukhtar Begum iz Džallundhara i sada je raniji brak sa Sirdar Begum konzumiran; 7. septembar, posjećuje Cawnpur nadan kako bi sreo povjerenika u ime protestanata koji su uhapšeni zbog džamijskog slučaja; susreće Akbara Allahabadija i Hakeema Adžmala Khana na putu nazad.

Srednje godine: 1914.-22.

1914.

Dijelovi neobjavljene perzijske poeme *Asrar-i-Khudi* recitirani na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam (Lahore); 9. novembar, umire majka Imam Bibi, nakon koje usljeđuje smrt Iqbalove kćerke Meradž Bano 17.

1915.

Dvanaesti septembra, perzijska duža poema *Asrar-i-Khudi* objavljena.

1916.jk;jhlig

Osmi juli, prvi zabilježeni napad bubrega u Iqbalovom životu.

1917.

Dvadeset i osmi juli, Članak 'Islam and Mysticism' ('Islam i misticizam') objavljen u: *The New Era*, periodičnom Časopisu iz Lucknowa (kasniji prilozima ovom Časopisu narednih nekoliko sedmica uključuju: 'Muslim Democracy', 'Our Prophet's Criticism of Contemporary Arabian Poetry', 'Touch of Hegelianism in Lisanul 'Asr Akbar', i 'Nietzsche and Jalaluddin Rumi').

1918.

Perzijska duga poema *Ramuz-i-Bekhudi* objavljena; juni, drugo izdanje *Asrar-i-Khudi* objavljeno uz veća uobličenja.

1919.

Izabran za dekana, Orijentalni fakultet Univerziteta u Pendžabu; 14. decembar, izabran za generalnog sekretara Andžuman Himayat-i-Islam; istog mjeseca prisustvuje zajedničkom zasjedanju konferencije o hilafetu i Sveindijske muslimanske lige u Amritsaru (među drugim učesnicima su bili: Hakeem Adžmal Khan, M.K. Gandhi i braća Ali – Iqbalova poema 'Imprisonment' ('Utamničenje') obraća se potonjima).

1920.

Secrets of the Self (Tajne Jastva), prijevod R. Nicholsona je objavljen u izdanju McMillana (London).

1921.

juni-juli, posjećuje Kašmir po prvi put Četiri dana kako bi govorio o ovom slučaju.

1922.

Šesnaestog aprila, recitira poemu 'The Khizr of the Way' ('Hizr puta') na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam (Lahore).

Godine vrhunca: 1922.-30.

1923.

Prvi januar, Iqbal postaje vitez; recitira poemu 'The Dawn of Islam' ('Zora islama') na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam Lahore; 1. maja, perzijska antologija *Payam-i-Mashriq* objavljena.

1924.

Septembar, prva urdu antologija *Bang-i-Daru* objavljena; 5. oktobar, rođen mlađi sin Javid od supruge Sirdar Begum; druga supruga Mukhtar umire na porodu 21. istog mjeseca; *Urdu course (Kurs urdu jezika)* napisan u suradnji sa Hakeem Ahmed Shudžoom za niže razrede srednje škole.

1925.

Izlaže rad o 'Idžtihad in Islam' ('Idžtihadu u islamu'), na skupu koji je održan na Islamia Collegeu; Čita stihove od turskog pjesnika Zije Gokalpa.

1926.

Šesti decembar, izabran u zakonodavnu

skupštinu Pendžaba.

1927.

Deseti marta, govori o obrazovanju u Zakonodavnoj skupštini u Pendžabu; 16. aprila, izlaže rad 'The Spirit of Muslim Culture' ('Duh islamske kulture') na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam (Lahore); juni, perzijska antologija *Zuboor-i-Ajam* objavljena; juli, podržava izbor po vrijednosti u javne službe u govoru u Zakonodavnoj skupštini Pendžaba; novembar, pridružuje se Shafijevoj frakciji, podržavajući zasebne biračke spiskove za muslimane, protiv Džinnahove frakcije suprotnog mišljenja nakon podjele u Sveindijskoj muslimanskoj ligi.

1928.

Dvadeset i teći februar, suprotstavlja se nepravdama koje su svojstvene postojećim metodama agrikulturnih oporezivanja dok govori u Zakonodavnom vijeću Pendžaba; 18. april, izložio je rad o muslimanskoj filozofiji na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam (Lahore); maj, posjećuje Delhi zbog medicinskog tretmana bubrega koji je uradio Hakeem Nabina; 31. decembar, odlazi na put u Južnu Indiju držeći predavanja o obnovi religijske misli u islamu.

1929.

Prvi januar, prisustvuje Sveindijskoj muslimanskoj konferenciji u Delhiju, do 19. posjećuje Madras, Bangalore i Hyderabad (Deccan) kako bi održao tri predavanja: 'Knowledge and Religious Experience' ('Znanje i religijsko iskustvo'), 'The Philosophical Test of the Revelations of Religious Experience' ('Filozofsko propitivanje revelacija religijskog iskustva'), i 'The Conception of God and the Meaning of Prayer' ('Pojam Boga i značenje molitve'), a susreće također vladajućeg Nizama u Hyderabadu (Deccan); 14. april, drži predavanje o nužnosti dubljeg proučavanja Kur'ana; Članak 'A Plea for Deeper Study of the Muslim Scientists' ('Poziv na

- 1. juni, stipendija od 500 rijala mjesečno prima od Nawab Hamidullaha Khana iz Bhopala.
- 15. juli – 28. august, drugo putovanje u Bhopal zbog elektroterapije.
- 25. oktobra, učestvuje na obilježavanju obljetnice pjesnika Halija (1835.-1914.) u Panipatu.

1936.

- januar, 'Islam and Ahmedism' ('Islam i ahmedije') objavljen u: *Islam*, Lahore, kao protuodgovor Džawaharlal Nehruovoj kritici Iqbalove prethodne izjave.
- april, posjetio ga Džinnah u Džavid Manzilu, izabrani predsjednik Muslimanske lige Pendžaba i započinje svoje napore da organizira provincijski parlamentarni kolegij za partiju kroz koju bi Liga mogla ujediniti muslimane ove provincije;
- 12., recitira urdu poemu 'Heavenly Tune' ('Nebeska melodija') (*Khudi ka sirr-i-niban, La ilabe illa Allah*) na godišnjem zasjedanju Andžuman Himayat-i-Islam, koji će se pokazati njegovim posljednjim javnim pojavljivanjem.
- maj, napisana posljednja duga poema na urdu, 'Satan's Parliament' ('Šejtanski

- parlament').
- juli, *Zarb-i-Kaleem* objavljen; 29., uručen mu je počasni doktorat iz književnosti od strane Dacca Sveučilišta.
- oktobar, *Pas Cheh Bayad Kerd*, njegova posljednja perzijska *mesneviya* objavljena (spojena sa prethodno objavljenim *Musafiro* koji je tiskan dva mjeseca ranije).

1937.

- april, konsultira iznova Hakeema Nabina o bolesti koja je sada postala ozbiljnija, pogađajući vid (glas mu je već oslabio do samog šaputanja).
- 13. decembar, počasni doktorat iz književnosti uručen sa Allahabad sveučilišta.

1938.

- Prvi januar, Novogodišnja poruka emitirana preko Sveindijskog radija.
- 1. mart, počasni doktorat iz književnosti koje mu je dodijelilo Usmania sveučilište, Hyderabad (Deccan)
- 9. mart, 'On Islam and Nationalism' ('O islamu i nacionalizmu') objavljenu *Ehsanu*, Lahore.
- 21. april, umire u Lahoreu.

Ipod: rezidencija u McLeod Roadu, Lahore. Iqbal je živio ovdje u periodu 1922.-1934. god.

